ONE
NCILII
IS COLONIENSIS,
1536. celebrati.

rrime hæc addita ſunt.
AD QVAM VISITA-
eſim Colonienſem exigitur.
ATIO CLERI AD
nem uitæ & morum.
SYNODALIA
Epiſcopi Hildeſemenſis.
VIVENDI CANONICO-
e aliorum presbyterorum ſecularium.

BIBLIOTECA NAZ. ROM. VITTORIO EMANUE

, APVD IOANNEM
NCESIVM
1543

13.14 A.28

INDEX TITULORUM PRINCIPALIUM AC

Capitulorum Concilij prouincialis Colonien. quæ illis ad Chriſtianæ pietatis augmentum comprehenduntur.

Folio. I.

DE MUNERE EPISCOPALI.

Officium Epiſcopi poſt uerbi prædicationem, conſiſtit potiſſimũ in impoſitione manuum, & uiſitatione eccleſiarum.

De impoſitione manuũ, quæ eſt ordinum eccleſiaſticorum collatio, ac inſtitutio miniſtrorum. Cap. 1

Ad certũ titulum eccleſiæ miniſtros canonice deligendos, ordinandoſq;. 2

Manum nemini cito imponendam. 3

Humani adfectus [illegible] *venalitas in beneficijs ecc*[illegible]*icis, exe crabiles.* 4

Beneficia eccceleſiaſtica, priuſq̃ uacent, nemini promittẽda. 5

Dignis tantum beneficia eſſe conferenda. 6

Idoneos tantum in prælatos eligendos eſſe. 7

In eligẽdo, ætas, mores, literatura et ſacer ordo ſpectãda. 8

Electionem ſynceram eſſe oportere. 9

In confirmatione electionis, quæ expendenda. 10

Per patronos idoneos præſentari oportere. 11

Quid ĩcũbat Archidiaconis. 12

Aliquot abuſus Officialiũ in-

ter uiſitandum corrigēdi. 13
Omnes qui de beneficijs diſpo- nũt,ſui officij admonendi. 14
oderatio patronos laicos re ſpiciens. 15
)e officio Vicariorũ in pontificalibus. 16
Quid ipſis potiſſimum curandum ſit. 17
De ætate ordinandorum. 18
Teſtimoniũ uitæ ac doctrinæ p initiãdos ſacris, exhibẽdũ. 19
De eruditione ordinandorum inquirendum. 20
Videndum quo affectu ad ordines accedatur. 21
Quanto tpis ſpatio, añ maiorũ ordinũ receptionẽ, initiãdi ſe pſentare debeãt. Itẽ, et qd initiandi tũ ſecũ allaturi ſint. 22
Quale teſtimoniũ adferẽdũ. 23
Die Mercurij pxima ante ſuſceptionem ordinum, examinandi, q initientur ſacris. 24
Neminem ab examinatione immunem eſſe oportere. 25
Cuius admonẽdi ſint pridie ordinationis die, initiandi ſacris. 26
In minoribus ordinibus cõferẽdis, q̃ cura adhibenda. 27
Ab initiãdis nihil exigẽdũ. 28
Literæ dimiſſoriæ nulli temere concedendæ. 29
Tituli ordinandorum diligenter diſcutiendi. 30
Peregrini Clerici quomodo admittendi. 31
Odioſa beneficiorum pluralitas in una eademq; pſona. 32
Diſpenſationes inſpiciendæ ut occurratur abuſibus. 33
In reſignationibus ac permutationibus beneficiorũ quæ cura adhibenda. 34
Præſtat paucos eſſe bonos, q̃ multos inutiles ſacerdotes. 35
De Viſitatione ultimo loco dicendum. 36

Folio. XI.

DE officio priuato ac publico, uitaq; ac moribus Clericorũ gñati. Cap. 1
Vnde cle[illegible] ppl'o deriuata. 2
Cleric[illegible] officio intentum eſſe opo[illegible]ere. 3
Duplex clericorũminiſteriũ. 4
Biblia à Clericorum manibus

nunquam deponenda. 5
De horarijs precibus indies ꝑ legendis, & reformandis Breuiarijs. 6
Pro cuiuslibet affectu, non facile nouandum quid in eccleſiaſtico officio agitur. 7
Quo affectu horarias preces perſoluere oporteat. 8
Summa deuotione miſſæ ſacrū celebrari oportere. 9
Arguuntur, qui polluta mente altare domini accedunt. 10
Reuidenda Miſſalia ac Breuiaria. 11
Quæ omitti aut decurtari, uel organorum uel cantorū concentu haud debeant. 12
Quēadmodū Miſſa legenda. 13
Quid poſt eleuationem Eucharistiæ agendum. 14
Organorum melodia quemadmodum temperanda. 15
Sīgulis dñicis diebus, q̄ ipſis peculiaria ſūt offi... ticēda. 16
Confeßio, miſſæ p... mbulum, deuote recitanda. 17
Cur ſacerdos in altari miniſtrum habeat. 18
Omnis cultus diuinus ſumma cū ueneratione peragēdus. 19
De uita ac moribus clericorum. 20
Ob quam cauſam Clerici male audiant ac puniantur. 21
Præcipuæ cāæ oīs mali tres. 22
Ambitionē ac faſtum clericali officio maxime repugnare. 23
Omnis luxus Clerico interdictus. 24
Clerico non licere uel cauponem agere, uel tabernas, niſi neceßitatis cauſa intrare. 25
Habitus, ſeu exterioris corporis cultus modeſtia, à clericis exigitur. 26
Mali exēpli eſt, ſacerdotem ſe uēditare in Capellanū delicato laico aut mulierculæ. 27
Suſpecta mulierum cohabitatio Clericis interdicta. 28
Auaritia ī clero execrabil'. 29
Honeſto artificiolo uictum q̄rere Clerico licet. 30
Clerici ne mercatores ſint, multo minus fœneratores. 31
Dānātur Clerici ſuperſtitioſi, ſcurræ, curioſi ac leuiculi. 32

Folio. XX.

DE metropolitanis, cathedralibus & collegiatis eccleſijs, & in his miniſtrantibus. Cap. 1

De officio Decanorum. 2

De officijs in eiuſcemodi eccleſijs miniſtrantium. 3

De canonicorũ uita et offõ. 4

Quemadmodũ preces horariæ aliæq; diuinæ laudes decantandæ. 5

Inter ſacra nihil ne cogitandũ quidẽ, quod dei aut eccleſiæ oculos offendat. 6

Decani templi ſummi poteſtas in præuaricatores. 7

Quem oporteat eſſe ueſtitũ miniſtrantiũ in hiſce eccleſijs. 8

Decani undiquaque aduigilabunt. 9

Ante omnia uero, ut Canonici ſacris adſint. 10

Vicarij, ut diuinis laudibus decantãdis interſit, adigendi. 11

Ad perſonalẽ reſidentiã cogẽdi quibus hæc per fundationes beneficiorum eſt impoſita. 12

Lucri tantũ cauſa ſacris adeſſe non oportere. 13

Capitula diſciplinæ qualiter obſeruanda. 14

Officiũ Decani in rebelles. 15

Contentioſi ad pacem & concordiam per Decanũ & Capitulũ reuocandi. 16

Pœna aduerſus contentioſos pertinaces. 17

Quo tpe Capitulorũ quotidianorũ cõuentus obſeruãdi. 18

Volũina ſtatutorũ reuidẽda. 19

In Capitulis à iuramẽto facili exactione temperandum. 20

Inter uiſitandum de moderandis annis (qui expectãtiæ appellantur) uidendum. 21

Non oportere à Canonico recens admiſſo, pecuniam ſtatutariam duplicatam ob anteceſſorem exigi. 22

Cõi neceſsitati eccleſiæ, cõi cõtributione cõſulendum. 23

Tribunalia extra templa collocanda. 24

Optandu[m] at deambulationes in hiſce eccleſijs prohiberi poſsint. 25

Theatrales ludos non inferen-

dos templis. 26
Cuiuſdā abuſus abrogatio. 27
Proceßionum Collegiatarum eccleſiarum, quæ ad maiorē fiunt, moderatio. 28
De proceßionibus non abrogatis. 29
Quomodo ad anniuerſaria epiſcoporum in maiori eccleſia conueniendum ſit. 31
Minora miniſteria idoneis cōmittēda ac decēter ꝑ agēda. 31

Folio. XXVIII.

DE parochis ac eorum uicarijs, alijſq; uerbi miniſtris. Cap. 1
Qui admittendi. 2
Orandus deus, ut mittat operarios in meſſem ſuam. 3
Vnde dinoſcere oporteat Pſeudoeccleſiaſtes. 4
Soli, authoritate ordinaria cōprobati, ad uerbi miniſteriū admittendi. 5
Qui ſunt legitimi parochi, & illorū uicarij, mō tñ hi examinati prius et admißi ſint. 6
Fratres mendicantes quatenus admittendi. 7
Quam modeſtiam fratres mendicantes in uerbi prædicatione ſeruare oporteat. 8
Non ferendi, qui in iuriſdictiones & poteſtates temere ad plebem inuehuntur. 9
Abuſus eſt, q parocho ſuo officio interdicit. 10
Fratres mendicantes his ſynodalibus cōſtitutionibus erunt parentes. 11
Decet quoq;, ut fratres eatenus ordinariæ poteſtati ſubijciantur. 12
De ſemel certo loco deſtinatis ac admißis non temere retrahendis. 13
Qui nulla ltīma authoritate inixi, ſe uerbi miniſterio īgerūt uti ſeditioſi cōprimēdi. 14
Prohibētur oēs apoſtatæ monachi ignoti ac peregrini ſpermologi. 15
De Terminarijs quatenus admittendi. 16
Priuilegijs fratrum nihil derogatur. 17
Monachorum eccleſiæ per ſeculares (ut uocant) preſby-

teros gubernandæ. 18
Folio. XXXIII.
DE uita ac moribus parochorum. Cap.1
Vita ut doctrinæ in parocho conueniat, neceſſarium. 2
Paſtorem gregis exemplum eſſe oportere. 3
Vitanda parocho ĩ primis auaritia. 4
Parochi familiam irreprehenſibilem eſſe debere. 5
Parocho luxus oĩo cauẽdus. 6
Pudicitia ſeruanda parocho. 7
Quæ fugienda & quæ ſectanda parocho. 8
Folio. XXXV.
DE diſſeminatione uerbi. Cap. 1
Quid parocho meditandum. 2
Fidelitas in primis in parocho requiritur. 3
Quis ſit fidelis uerbi diſpenſator. 4
Omnis ſcriptura ad geminam charitatem exigenda. 5
Sũma euãgelicæ p̃dicatiõis. 6
Parocho cautiſſima ſolicitudine ĩ p̃dicatiõe uerbi utẽdũ. 7
Quẽadmodũ ſermo tẽperan. 8
Quid cauẽdũ ĩter cõcionãdũ. 9
Nihil aut fabuloſum aut ſuſpectum adſerendum. 10
Loquacitas uitanda. 11
Quẽadmodũ parochũ aduerſus hr̃ticos pugnare oporteat. 12
Aſcommatis & conuitijs abſtinendum. 13
In cõtentioſis dogmatibus, q̃uo docẽdus populus ſapere. 14
Qualẽ oportet eſſe parochũ in reprehẽdendis criminibus. 15
Manifeſta reprehẽſio utriuſq; poteſtatis uitanda. 16
Q̃uo corripiẽdi magr̃atus. 17
Admonendus populus, ut oret pro magiſtratibus. 18
Notantur qui ſecus docẽt. 19
Summa doctrinæ Chriſtianæ ĩ Encheridion contrahẽda. 20
Encheridion quæ docebit. 21
Ordo cõcionandi, quem ſimpliciores ſequentur. 22
Sanctorum hiſtoriæ quatenus attingendæ. 23
Allegoriæ q̃uo explicandæ. 24
Q̃uo finienda concio. 25
Quid recitandum finita con-

cione. 26
Q uo, finita cōcione, ppl̄s exci tādus ad orādū ꝑ defunctis. 27

Folio. XLII.

DE adminiſtratione ſacramentornm. cap. 1
Inſtruendus populus, quid agatur in cuiuslibet ſacramēti exhibitione. 2
Quid agatur in baptiſmo. 3
Cuius ſint admonendi ſuſceptores infantis. 4
Populus docendus, quid uelint Externa ſigna. 5
Quomodo accedendum ad baptiſmum. 6
Baptiſmus in facie eccleſiæ peragendus. 7
In confirmationis exhibitione quid docendum. 8
Quomodo ad ſacramētū cōfirmationis accedendum. 9
Cuius ſint admonendi ſuſceptores confirmati. 10
De moderādis donarijs, q̄ ſuſceptores īfantibus donāt. 11
Docendus populus de ſignis externis. 12
De ſacroſancta eucharìſtia. 13
Quid docēdus populus in huius ſacri miniſtratione. 14
Quibus perſuaſum eſt utrāq; ſpeciem, laicum participare oportere, q̄uo docendi. 15
De ueneratione ſacroſanctæ Euchariſtiæ. 16
Quomodo tātum miraculum in hoc ſacramento fiat, populus docendus. 17
Quomodo admonenda plebs ad ſumendam Euchariſtiam accedens. 18
Qui ad hoc ſacramentum participandum admittendi. 19
Quatenus alteri q̄ ſuo parocho confeſſus, ad Euchariſtiā admittendus. 20
Intra annū ſaltem ſemel communicandum. 21
Quorum admoneri populus hoc ſacramentum participaturus maxime debeat. 22
Docendus quoq;, cur hoc ſacramentum ſub ſpecie panis & uini inſtitutū ſit. 23
Quomodo ſingulis dominicis diebus plebs ad audiendam miſſam ſe preparabit. 24

Docēdus populus generatim, quid agatur in miſſa. 25
Corripiendus abuſus eorum, qui ante finitam miſſam irreuerenter diſcedūt. 26
Docendus populus, quale ſit miſſa ſacrificium. 27
Exequiæ ac miſſæ pro defunctis, quādo, & cum qua admonitione celebrādæ. 28
Quid ad exequias euocādi. 29
De pœnitentiæ partibus. 30
Prima pœnitentiæ pars cōtritio, in ſuggeſtu ſemper pertractanda. 31
Neminē non ad pœnitentiam inuitari. 32
Preſbyter q à confeßionibus eſt, qualis eſſe debeat. 33
Quid confitentē docebit preſbyter confeſſarius. 34
Remedium pro ratione morbi adhibendum. 35
Nimis āxij qūo tranqllādi. 36
Moderatio in caſibus reſeruatis. 37
Publicæ pœnitentiæ uſus in eccleſiam reuocandus. 38
Recitata cōfeßione, quid agē dum per parochum. 39
In matrimōij ſacramēto quid agatur. 40
Quemadmodū monendi ſunt, qui matrimonium contrahere affectant. 41
Matrimōiū tria cōplecti. 42
Pium uotum & in clandeſtine contrahentes cēſura. 43
Coniunctio coniugū in facie eccleſiæ peragenda. 44
Peregrinos et ignotos ſine legitimo teſtimonio non coniungendos. 45
In gradibus conſanguinitatis & affinitatis concilium generale obſeruandum. 46
Ludicra tollenda. 47
De ſacro ordine dictum eſſe prius. 48
Cur adhibeatur extrema unctio. 49
Quomodo impendenda unctio extrema. 50
A ſepultura nemo in communione diſcedēs, repellēdus. 51
Quam admonitionem in ſepulturis & exequijs fieri oporteat. 52

Folio LV.

DE uictu parochorum. Cap. 1

Parochis uictus neceſſarius ſuppeditandus. 2

Viceçuratos quos uocant, ex prouentibus ecclaſiæ cõgruã ſuſtentationẽ recepturos. 3

Qui eccleſias unitas habent, uicarijs perpetuis portionẽ congruam aßignare oportere. 4

Vbi redditus non ſufficerint quid agendum. 5

Denarius conſuetus, ſed duplicatus pendendus. 6

Laudabilẽ cõſuetudinẽ Agrippinæ Coloniæ per hæc non abrogari. 7

Folio. LVII.

DE cõſtitutionibus ac cõſuetudinibus eccleſiaſticis. Cap. 1

Ieiunia ab eccleſia indicta, reuerenter obſeruanda. 2

Irriſores eccleſiaſticorũ ieiuniorum refelluntur. 3

Eccleſiæ conſtitutionem charitati cedere. 4

Quid in ieiunio potißimum ſpectandum. 5

Redarguuntur qui quadrageſimæ obſeruationem contemnunt. 6

Lætaniæ & rogationes cur inſtitutæ. & quomodo populus admonendus ſit. 7

Proceßiones intra ſepta eccleſiarum peragendæ. 8

Admonendus populus, cur feriæ inſtitutæ. 9

In ferijs ſoli deo uacandũ. 10

Dies dedicationis templi extra Coloniam, uno die ubique celebrandus, & quomodo ſit admonendus populus. 11

Cur templa & altaria conſecrentur. 12

Populus docendus, quid agatur & ſignificetur in conſecratione templorum & altarium. 13

Cur benedicantur campanæ. 14

Docendus populus, ut ſignatis potius quã ſignis inhæreat. 15

Quicquid in cerimonijs ad abuſum ſpectat, caute ac diligenter cauendum. 16
Cur recõcilietur templũ aut cœmiterium. 17
Quæ pollutio reconciliationẽ requirat. 18
Quorum ſumptu & expẽſis reconciliatio facienda. 19
Immunitatem eccleſiaſticam in duobus potißimum ſitam eſſe. 20
Quemadmodum fraternitates reformandæ ſint. 21
Folio. LXIIII.
DE uita ac conuerſatiõe monaſtica. Ca. 1.
Neminem monachiſmi profeſſione temere alligandum. 2
Admonendi parentes, ne liberos inuitos in monaſterium detrudant. 3
Quo affectu mõaſtica uita amplectenda. 4
In monaſterijs habendus, qui doceat legem domini. 5
Verbi prædicatorem in monaſterijs eſſe oportere. 6
Mõachi bonæ ĩdolis ad Academias mittendi. 7
Moniales non eſſe alligandas, ut nulli quam ſuo (ut uocãt) patri aut præpoſito confiteantur. 8
Mutatam eſſe paulatim faciẽ monaſteriorum, ac uſurpatũ hoſpitij ius ſimul cum acceſſu moderandum. 9
Viſitatio monaſteriorum neceſſaria. 10
Sumptuoſi monialium Præpoſiti abrogandi, & frugales œconomi conſtituendi. 11
In monaſterijs monialium uictum ac menſam communem eſſe oportere. 12
De Præpoſitis ſolitarie commorantibus. 13
Viſitãdæ domus fratrũ Theuthonicorum, diui Ioh. Bap. & Antonitarum. 14
De uita et conuerſatione monachorum. 15
Monachorũ ſtudia atq; exercitationes quales eſſe oporteat. 16
Monachos uagos ſub cuſtodiã reuocandos. 17

Literas priuatas mōacho aut mōachæ, iniuſſu Abbatis reſignare non licere. 18
Canoniſſarum ſecularium mores reformandi. 19

Folio. LXVIII.

D*E hoſpitalibus et orphanatrophijs, alijsq; id genus pijs locis.* Cap. 1
In hoſpitalibus in primis animæ curandæ, deinde corpus. 2
In hoſpitalia qui recipiēdi. 3
In hoſpitalia pauperes eius loci, ubi conſtituta ſunt, potiſſimum recipiendos, maxime contagioſis morbis implicitos. 4
Medicantibus ualidis hoſpitalia clauſa, & mendicitatem interdictam eſſe oportere. 5
Magiſtrorum hoſpitaliū praui adfectus damnantur. 6
Quam grauiter peccent, qui ex pauperū uictu ſe ditāt. 7

Folio. LXX

D*E ſcholis, typographis, ac bibliopolis.* Cap. 1
Scholæ inter uiſitandum repurgandæ, ac inſtituendæ. 2
Apud ſingulas eccleſias habendus uir eruditus, q clericos eius eccleſiæ inſtituat. 3
Qui huic uiro uictum ſuppeditabunt. 4
Quemadmodū Academiæ inſtaurari ac ſtudia ali poßint. 5
Pium uotum ad ſtudia ſubleuanda. 6
Decretalem Honorij tertij, quoad eius fieri poteſt, renouari æquum eſſe. 7
Quid curādū in Academijs. 8
Nihil imprimendum aut uendēdum, niſi reuiſum prius. 9

Folio. LXXII.

D*E iuriſdictione eccleſiaſtica cōtentioſa.* C. 1
Excommunicationis origo et præcipuus uſus. 2
Quur paßim in omnes inobedientes excōmunicationis cēſura diſtringi cæperit. 3
Vſum excommunicationis in publice criminoſos in lucem reuocandum. 4
Quid cauendum in decernenda excōicationis cenſura. 5

Excommunicatos uitandos. 6
Non paßim contra omnes delatos per Fiſcales inquirendum. 7
Manifeſti criminoſi pro quæſtu nequaquã ferendi. 8
Clerici grauißimorum criminum rei, ſecũdum canonicas ſanctiones puniendi. 9
De teſtamentis inſinuandis, approbãdis ac exequẽdis. 10
Bona præſbyteri ab inteſtato defuncti, in piã cauſam conuertenda. 11
Portio quæ Archiepiſcopo ſoluitur, minime grauis. 12
Iuramentorum facilis exactio in iudicijs refrenanda. 13
Formula inquirendi hæreticos delinianda. 14

Folio LXXV.

DE uiſitatione ac ſynodis Archiepiſcopalibus, archidiacõalibuſq;. Ca. 1
Quo ordine uiſitatio instituenda. 2
Quæ ubique corrigere oporteat. 3
In primis reformandos eſſe Decanos. 4
Inquietos, & prælatis rebelles, corripiendos. 5
In monaſterijs quomodo abuſus percipiendi. 6
In uiſitatione Parochiarum quid agendum. 7
Habenda concio per Viſitatores. 8
Interrogandus Parochus, quo titulo miniſterium gerat. 9
De uita, moribus, & doctrina inquirendus. 10
De habitu, tõſura, ac reliquis externis uidendum. 11
Num hæreſis quæpiam ſerpat, diligenter inueſtigandum. 12
Num agantur alia, quæ cum dei & eccleſiæ inſtitutis pugnent, diſpiciẽdum. 13
De puerorum inſtitutione, & hoſpitalium cura quærendum. 14
Vitia quibus aſſueuerint Parochiani, acriter corrigenda ac reſecanda. 15
De offõ parochi inqrendũ. 16
Synodus epiſcopalis anno bis

habenda. 17
Quid agendum in ſynodo epiſcopali. 18
De ſynodis Archidiacōalibus ac ruralibus. 19
Officiales archidiaconorum, & decāos rurales, uiros graues eſſe oportere. 20
Synodi archidiaconales antiquitatem quandam præ ſe ferunt. 21
Abuſus in ſynodorum Archidiaconalium ac ruraliū obſeruatione. 22
Inter uiſitandum abuſus corrigendi. 23
Procurationem ſuo officio recte fungētibus pendi, æquum eſſe. 24

Index Cap. formule uiſitationis Diocœſim.
De ordine & progreſſu locali. cap. 1
De quibusdam initio curandis, quæ utrunq; progreſſum expeditorem reddant. 2
De ordine rerū gerendarū. 3
De uiſitatione eorum qui noſtro officio funguntur. 4
De uiſitatione eccleſiarum collegiatarum. 5
De decanis. 6
De præpoſitis. 7
De ſcholaſticis. De cuſtode, et alijs. 8
De Monaſteriorum uiſitatione. 9
De uiſitatione Monialiū. 10
De uiſitatione parochialium eccleſiarum. 11
De uiſitatione clerici, qui in parochijs eſt. 12
De uiſitatione populi 13
De uiſitatione Hoſpitaliū. 14
De uiſitatione templorum et ſacrarum ædium. 15
In diſceſſu qui agendum. 16
De ſcholis ac Bibliotecis uiſitandis. 17

FINIS

DE MVNERE EPISCOPALI.

OFFICIVM EPISCOPI POST *uerbi prædicationem conſiſtit potißimum in impoſitione manuum, & uiſitatione eccleſiarum.*

EPISCOPI MVNVS IN *duobus potißimum conſiſtit. Primum, in impoſitione manuum, quæ eſt ordinum eccleſiaſticorum collatio, ac inſtitutio miniſtrorum.* Deinde *in uiſitatione diocæſeos. Vtrunq; beatißimus Apoſtolus ad* Titum, *dilectum filium, Cretæ* Epiſcopum *ſcribẽs, complectitur*. Huius, *inquit, rei gratia, reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates preſbiteros, ſicut & ego diſpoſui tibi. Alterum uero idem Apoſtolus, cum a* Mileto *diſceſſum maturaret, profecturus* Hieroſolymã, *ac certus quod amplius haud uiſurus eſſet faciem eorum omnium, per quos tranſiuit, prædicans regnum dei, uocatis illo ad ſe ab* Epheſo, *eccleſiæ preſbyteris apoſtolica uehementia inculcat, cum ait:* Attendite *uobis, & uniuerſo gregi, in quo uos ſpiritus ſanctus poſuit* Epiſcopos, *regere eccleſiam dei, quã acquiſiuit ſanguine ſuo.* Et *quoniam ſcio, inquit, ꝙ intrabunt poſt diſceßionem meam lupi rapaces in uos, non parcentes gregi, & ex uobiſipſis exurgent uiri loquentes peruerſa, ut abducant diſcipu-*

Titum.1.

Acto.10.

los poſt ſe, preterea uigilate. Cui muneri, ut ambo illa apoſtolici ordinis eximia luminaria, nimirum Petrus, Act.9. Act.15 *ac illius collega Paulus, ſatisfacerent, alter tranſiuit & inuiſit uniuerſos, alter perambulauit Syriam & Ciliciam, confirmans eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum, nimirum nō tantum uerbo, ſed & exemplo, Epiſcopos commonentes, ut qui ſpeculatores in dei eccleſia conſtituti ſunt ac appellantur, prouinciæ ſibi mandatæ, uigilantiſsime intendant, fidem, conuerſationem, mores & uitam ſingulorum explorēt, examinentq́;, ac prouideant, ne alicubi quis in ea uocatione, ad quam a deo uocatus eſt, torpeſcat.*

DE IMPOSITIONE MANVVM, *quæ eſt ordinum eccleſiaſticorum collatio, ac inſtitutio miniſtrorum.* Cap. 1.

*IMpoſitio manuum eſt oſtium, per quod intrant qui eccleſiarum gubernaculis admouentur. Proinde quia eiuſcemodi oſtium diligenter cuſtoditum non eſt, factum eſt, ut tanta mala quæ ſentimus agminatim in eccleſiam dei irruperint. Huius ianuæ uigilantiſsimi cuſtodes fuerunt Apoſtoli Chriſti, & quotquot ipſis ſucceſſerunt, apoſtolici Epiſcopi. In primis uero diuiniſsimus Paulus qui dilectiſsimis diſcipulis Timo*1.Timo.3. Ad Tit.1. *theo ac Tito, eiuſcemodi cuſtodiæ formulam, ex profeſſo* Act.1. *præſcribit. Porro Apoſtoli, cum eſſet in locū Iudæ proditoris deligendus duodecimus collega, ſtatuerunt duos*

ex his uiris (qui cum ipſis congregati fuerunt in omni tempore quo intrauit & exiuit inter eos dominus Ieſus)probatiſsimos,electionem alterutrius domino committentes. Adhæc cum eſſent deligendi primi illi eccleſiæ diaconi, Apoſtoli conuocata diſcipulorum multitudine, Acto.6 *dixerunt: Conſiderate fratres ex uobis uiros boni teſtimonij,plenos ſpiritu ſancto ac ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus, atque illi (cum placuiſſet hic ſermo) coram omni multitudine elegerunt Stephanum, uirum plenum fide & ſpiritu ſancto, ac reliquos ſex quos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum, qui dein non temere, ſed orantes, illis impoſuerunt manus. Denique de Barnaba, per Apoſtolos ad Antiochiam deſtinato refert* Acto.11 *ſcriptura: Quoniam Apoſtoli miſerunt Barnabam, quod eſſet uir bonus & plenus ſpiritu ſancto ac fide. Quibus exemplis edocemur, quanta cura ac delectu, manus impoſitionem fieri oporteat. Beatus Apoſtolus inter alia Ti-* 2. Timo.2 *motheum ſic alloquitur: Commenda, inquit, quæ audiſti* 1. Timo.5 *per me per multos teſtes fidelibus, qui & idonei erunt alios docere. Et iterum: Manus nemini cito impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis. A qua regula cum longe lateque diſceſſum ſit, affectibus priuatis ſibi omnia uendicantibus, morbus obortus eſt plurimus, atque ita radicatus, ut uix ſpes medendi relicta ſit. Neque tamen in medijs & exulceratiſsimis morbis de remedio deſperandum erit, ſed tanto magis de pharmaco idoneo cogitandum prouidendumque.*

Ad certum titulum eccleſiæ miniſtros canonice diligendos ordinandoſque. Cap. II.

Ex Concil. Lateran. ſub Alex. 3.

QVoniam uero primitiuæ eccleſiæ facies, quod ad inſtitutionem miniſtrorum attinet, paulatim immutata fuit: nimirum, dotatis templis, ſacerdotijſque ac certis ſtipendijs miniſtrantibus conſtitutis, uiſum ſubinde ſanctis patribus, non abſque multa ratione fuit, ne quiſquam ſine certo titulo (qui illi uictum neceſſarium ſuppeditaret) ad maiores, quos & ſacros ordines uocamus, ordinaretur. Adhibita etiam non leui ſæueritate in Epiſcopos, qui ſecus facere præſumpſiſſent. Quæ cum ſic ſe habeant, reformationem ordiri hinc fuerit neceſſe. Videndum itaque in primis eſt, ut collationes eccleſiaſticorum ſacerdotiorum ſeu beneficiorum, ut electiones, præſentationes, & inſtitutiones clericorum ac miniſtrorum, maxime eorum qui curæ præficiuntur animarum (quæ ſcientia ſcientiarum merito appellanda eſt) rite ac canonice fiant. Vtque maximi illi & teterrimi abuſus & uitia (quæ in deligendis perſonis eccleſiaſticis, non uulgari cum detrimento eccleſiæ ſæpenumero committuntur) quoad fieri poteſt, tollantur. Quod tunc demum futurum eſt, cum repulſis ac ſubmotis indignis, dignitatum ac idonei admittantur, qui & uelint & poſſint officium (propter quod beneficium datur) gerere & explere. Scriptum eſt enim: Qui non laborat, non manducet.

Manum nemini cito imponendam. Cap. III.

1. Timo. 5.
B. Leo. c. mi-

QVamobrem omnibus, qui præficiendi eccleſiaſticis munijs miniſtros poteſtatem habent, illa (quam paulo ante retulimus) Paulina admonitio ſemper

ob oculos uerſabitur: Manus cito nemini impoſueris, neq; communicaueris peccatis alienis. Si enim ad honores mundi ſine ſuffragio temporis, ſine merito laboris indignum eſt peruenire, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta non adiuuant, quam diligens & quam prudens habenda eſt diſpenſatio diuinorum munerum & cæleſtium dignitatum? Certe olim excommunicatione percellebantur, qui eccleſiaſtica beneficia contuliſſent indignis. ramor.lxxi. diſt. Ex Concil. Toleta.

Humani adfectus & uenalitas in beneficijs eccleſiaſticis, execrabiles. Cap. IIII.

NVlla itaque conſanguinitatis ratio, nulla propinquitatis contemplatio facere debet hoc, ut populi gubernatio, alij, quam meliori tradatur. Ceſſent omnes affectus humani, qui ſua, non quæ Ieſu Chriſti ſunt, quærũt. Maxime uero ſacerdotiorum ac beneficiorum uenalitas execrãda eſt. Quod qui ſic præficiunt ac præficiuntur, inter ementes & uendentes columbas, (quos dominus flagello de funiculis facto e templo eiecit, ac mẽſas nummulariorum & cathedras uendentium columbas euertit) computentur. Si enim is dignus ſacerdotio creditur, cui non actionis merita, ſed præmiorum copia ſuffragatur, reſtat, ut nihil ſibi in eccleſiaſticis honoribus grauitas, nihil ſibi defendat induſtria, ſed totum auri prophanus amor obtineat. Et cum fides ſimul & uita in ſacerdotibus & miniſtris eligenda ſit, quæ tandem uita & quæ opera ſacerdotis illius erunt, qui honores tanti ſacramẽti per præmiũ conuincitur obtinere? Hiero. in Nume. Philip. 2. Matth. 21. Iohan. 2. Marc. 11. Luc. 19.

Beneficia eccleſiaſtica, priuſquam uacent, nemini promittenda. Cap. V.

Ex Concil. Late. CVm olim conciliari conſtitutione uetitum ſit, ne ulla eccleſiaſtica miniſteria ſeu beneficia promittantur alicui priuſquam uacent. Tum ne quis mortem proximi, in cuius locum & beneficiũ ſe crediderit ſucceſſurum, deſiderare uideatur. Tum quod turpe ſit, diuiniq; plenum animaduerſione iudicij, ſi locum in eccleſia dei futuræ ſucceßionis expectatio habeat, quam ipſæ ẽt ſeculares leges condemnare curarunt. Idque uero cum nunc paßim præter omnem perſonarum delectum, deſignatis etiam ex nomine beneficijs, ĩ quæ ſtipulatores ſucceſſuri ſunt, peßimo exemplo fiat, tollendus abuſus eſt, Idque non aliter, quam ſecundum canonicam ordinationem, ne quis ſolicitus ſit, non tam de officio, quàm de beneficio uiuentis.

Dignis tantũ beneficia eſſe conferenda. Cap. VI.

QVi ſacerdotia eccleſiaſtica pleno (ut aiunt) iure, poteſtatem conferendi habent, alium, factæ a ſe manuum impoſitionis, diſcuſſorem non expectãt. Præcipua ergo illis habẽda cura eſt, idq; maxime in præficiendis parochis, ne apoſtolici præcepti præuaricatores ac rei fiant. Quis enim non intelligit, quam graui culpa

Matth. 15. ſe obſtringit is, qui in cauſa eſt, ut cæcus cæco ducatum

Luc. 116. præſtet? nimirum ambobus in foueam delabentibus.

Malach. 1. Deſpiciũt (inquit Malachias propheta) nomen domini, qui cæcum, qui claudum, qui languidum animal, ad immolandum offerũt, & propterea grauiter a domino increpantur: Quis uero cæcum animal offert, niſi qui in-

Hierony. in

doctum in docti locũ ordinat,magiſtrumq; facit,qui uix diſcipulus eſſe poterat? Claudum uero, qui lucra terrena quærentem,locat in dignitate,ueluti pedem in diuerſa ponentem? Cui poteſt inferri illud: Vſquequo claudicatis in duas partes? Languidum denique qui uitioſum pro religioſo habet, quique tardum etiam pigrum probat patientem. Malachi.

Idoneos tantum in prælatos eligendos eſſe.
Capi. VII.

SAcris canonibus ſaluberrime conſtitutum eſt,ut omnes Cathedrales eccleſiæ, collegia & conuentus ad dignitates uacantes, ex ſua congregatione idoneos eligant prælatos, Atque eos demum ſacris adminiſtrationibus dignos eſſe exiſtiment, quorum omnis ætas per diſciplinas eccleſiaſticas cucurriſſet. Iam ut primitiuæ eccleſiæ cenſura mitigationem recipiat diſcretionis, is ſaltem aliorum curæ præficiatur, cuius cõparatione, grex cæteri merito dicantur. Quomodo enim fieri poteſt, ut non uiliſsimus reputetur, qui eſt honore preſtantior, niſi quoque ſcientia & ſanctitate precellat? Atq; utinam hic penſitetur & nautis & nauigio deferendis eandem iminere periclitandi neceſsitatem. Ex Cõci. genera.c.ne pro defectu de electione. Ex Concil. Baſilien. Hierony. Symma.ad Lauren.c. Viliſſimus. 1.q.1.

In eligendo ætas, mores, literatura & ſacer ordo ſpectanda. Cap. VIII.

QVapropter electores ſoliciti ſint ut talem præficiant, qui officio credendo ſatisfacere poſsit, uirũ ætatis legitimæ, moribus grauem, literarũ ſciẽtia præditum, atq; in ſacris ordinibus cõſtitutũ, Sciẽtes ipſis in re tam graui, uel dolo, uel negligenter agentibus, non Ex Concil. Baſilien.

minorem q̃ malis illis paſtoribus ac prælatis (quos ipſi præfecerunt) in diſtricto dei iudicio imminere pœnam. Neque enim impune peccatur in ſpiritum ſanctum, qui in omni electione ut author inuocatur. Neque inultum permittet deus, ſi quis iureiurando, quod ſub electionem
Deut. 5. *præſtatur, fruſtra nomen domini uſurpauerit. Vt omittamus pœnas canonicas quæ perperam eligentes manent.*

Electionem ſynceram eſſe oportere. Cap. IX.

ABſit ergo omnis ſymoniæ prauitas, omnis perſonarum reſpectus. Ceſſent potentiorum preces, quæ minis æquiparantur, omniſque impreſſio, ceſſet ambitio, ac dominandi libido. Adhæc, procul abſint omnes illicitæ
Hiero. viii. q. j. c. licet. &c. Si ergo. *obligationes, quæ ſub electionem, aut paulo poſt ab eligendo uel electo, haud præter ſymoniæ labem extorquentur. Et procedat de uultu dei opus ipſius, ut ſcilicet, qui præſtantior eſt omnibus, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni uirtute eminentior, hic eligatur.*

In *confirmatione electionis, quæ expendenda.* Capi. X.

ELectione facta, Nos *& cæteri qui confirmationis munus impendemus, officio noſtro, deo uolente non deerimus, diſcuſſuri ſcilicet diligenter, & formam electionis, & electi merita, priuſquam noſtras imponamus manus.*

Per *patronos, idoneos præſentari oportere.* Ca. XI.

PAtroni tum eccleſiaſtici, tum laici (quos hac de re diligenter admoneri curabimus) uidebunt, ut idoneos (quemadmodum ante diximus) Archidiaconis *præſentent.* Compertum *ſiquidem habemus, q̃ hic ſupra modũ*

peccetur. Sunt enim qui tantum filios ac conſanguineos, ſeu aliter ipſis addictos citra ullum delectum, aut diſcrimen ſcientiæ, morum, ac ætatis, beneficijs eccleſiaſticis admouent. Sunt qui admotis nomen tantum relinquunt, cenſum autē atque eccleſiaſticos redditus, ſibi auſu quodam ſacrilego (nihil minus quam de eccleſiaſtico miniſterio cogitantes) uſurpāt. Quæ omnia cum ſanctorū patrum ſanctionibus damnentur, multorumq; malorum in eccleſia dei cauſa ſint, poſthac non committi, ſed ſublata penitus eſſe, ſuamq; uim canonicis regulis conſtare ex animo cupimus. Alex. 3. c. Ex frequenti bus de inſti.

Quid incumbat Archidiaconis. Cap. XII.

ARchidiaconi noſtri, ad quorum curam inter alia pertinet, ut noſtro nomine parochias ordinent, ac miniſtros eccleſiæ ipſis præſentatos ac oblatos inquirant. Scient ſui muneris eſſe, negligentiam patronorum ſupplere. Cum enim oculi noſtri ſint, diſpicient, ne quis alioqui indignus, ſub alicuius præſentationis prætextu irrepat ac admittatur. Nec contenti quod poſt edicta ter publicata, nuſquam compareat, qui præſentationem oppugnet, eorum etiam qui ipſis præſentantur, & ad inſtituendum offeruntur, uitam, mores, & eruditionem accurate perueſtigabunt, ac niſi cōperti illi fuerint, muneri, cui præfici poſtulantur, pares, fore nefas putabunt ſtulte petentibus aſſentiri. Neque exiſtimabunt id temporis, quod huic examini impendēt, perdi: cum nequaquam poßit collocari melius. Maxime quod officium eorum hoc ipſum ut fiat, magnopere requirat. c. j. &c. ad hec de off. Archidia. c. finali & elec. in vi.

Aliquot abuſus Officialium inter uiſitandum corrigendi. Cap. XIII.

ET quoniam ad nos quorundam querela perlatum eſt, nonnullos Officiales Archidiaconorum noſtrorum inueſtituræ nomine plus æquo interdum petere, quoſdam etiam inſtitutionē ipſam petentibus, uel temere negare, uel ſaltem in longum differre tempus, quamlibet legitima ſit præſentatio & idoneus is, qui præſentatus eſt. Curæ itaque nobis erit, inter uiſitandum, de his diligenter inquirere, & quæ uitioſa comperientur, Archiepiſcopali authoritate, communicato tamen cum Archidiaconis noſtris (ut par eſt) conſilio, quoad eius fieri poterit, corrigere.

Omnes qui de beneficijs diſponūt, ſui officij admonendi. Cap. XIIII.

REferre etiam nō parum exiſtimamus, omnes qui de ſacerdotijs ſeu beneficijs eccleſiaſticis quamcunq; diſponendi poteſtatem habent, ſpeciatim ac diligēter admoneri, ut hiſce ſynodaticis canonibus, per omnia obtēperēt, niſi in eo ipſo, in quo deliqͥrint, puniri uelint.

Moderatio patronos laicos reſpiciens. Cap. XV.

AT tamen quod ad patronos laicos attinet, hanc cenſuram eatenus moderamur, ut ſi Archidiaconi noſtri præſentatos ab eis, ꝙ inidonei ſint, inſtituere recuſent, liceat ipſis inutilium loco, alios iterum, intra tēpus legitimum præſentare, modo tamen dolus abſit.

De officio Vicariorum in pontificalibus. Cap. XVI.

POſteaquam de illorum officio diximus, qui ſacerdotijs ſeu beneficijs rectores admouent eccleſiaſticis

ordinibus initiandos, reſtat ut de Vicarijs noſtris in pontificalibus, atque huic muneri (in partē ſolicitudinis noſtre uocati) potiſſimum delegati ſunt, paucis dicamus. Nobis quidem uti cæteris omnibus pōtificibus, in Aaronis perſona loquutus eſt deus: Homo per familias, qui habuerit maculam, nō offeret panes deo ſuo, nec accedet ad miniſterium eius. Si cæcus fuerit, ſi claudus, ſi uel paruo uel grandi uel torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi iugem ſcabiem in corpore uel hernioſus. Omnis enim qui habuerit maculam, non accedat offerre hoſtias domino, nec panes deo ſuo. Quid per allegoriam ſermo diuinus ſignificare uoluerit, maximus ille cœleſtium rerum peruestigator Paulus in epiſtolis, quas Timotheo ac Tito ambobus naſcentis eccleſiæ epiſcopis inſcripſit, grauiſſime explicauit. Cum enim mandaſſet, ut per ciuitates preſbyteri cōſtituerētur, ſtatim ſubiecit, q̄les ſubſtitui uellet & opor teret. Oportet (inquit) conſtituendum ſine crimine eſſe, ſicut dei diſpenſatorem, non ſuperbum, non iracundum, non uinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum: ſed hoſpitalem, benignum, prudentem, ſobriū, iuſtū, ſanctum, continentem, amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit exhortari doctrina ſacra, & eos qui contradicunt arguere. Diaconos ſimiliter pudicos, non bilingues, non multo uino deditos, non turpe lucrum ſectantes, habentes miſterium fidei in conſcientia pura. Et ut iterum nos officij noſtri commonefaceret, ſubiecit: Et hi probentur primum, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes.

Leuit. 21.

Ad Tit. 1.

1. Timo.

Quid ipſis potiſsimum curandum ſit. Cap. XVII.

INcumbit itaque nobis, ut probemus primũ eos, qui ordinibus, maxime ſacris initiari deſiderant. Curæ ergo erit Vicarijs noſtris in pontificalibus, manus impoſitionem auſpicaturis, ne hic quid deſit, neue ordines ſacros aliter quam ſecundum regulam euangelicam impartiantur. Vt adiutores in hoc examinationis munere habeant, nõ repugnamus, modo primæ ſolicitudinis partes apud eos ſint, nec quæ ipſis ante omnia agenda erant, in alios penitus relegent, interim ipſi de omnibus incerti, per hæc tamen Suffraganeis noſtris nihil præiudicantes, quo minus ipſi, quemadmodum uidebitur opportunũ de huiuſmodi examine faciendo, diſpiciant.

Vt uero ſummatim multa complectamur, diſpicient de ordinandorum, ætate, uita, ſcientia & affectu.

De ætate ordinandorum. Cap. XVIII.

Ex Concil. Arelaten. 3. Ex viennen. conci. cle. generalem de æta. & qual. Ex eodem cõcil. cle. eo. ti. Ex Latera.

OLim Diaconus ante. XXV. preſbyter uero ante XXX. ætatis annos, non ordinabantur. In Vienenſi uero Concilio, ſub Clemente quinto, ordines ſacri minori etiam ætati conceſſi ſunt: nempe ſubdiaconatus. XVIII. diacõatus. XX. preſbyteratus deniq;. XXV. ætatis annũ nato. Num ad antiquos canones regredi referat, futurum Concilium diſpiciet. Nos interim admonemus, Viennenſe Concilium, tum ex alijs canonibus, tũ ex ſeipſo interpretandum, Nimirum ut ætas quidem illa ſufficiat, modo tamen cætera quoque, quæ canones, pluſquam ætatem reſpiciunt, haud deſint: nempe literarum ſcientia, & morum grauitas.

Teſtimonium uitæ ac doctrinæ per initiandos ſacris, exhibendum. Cap. XIX.

De doctrina, uita, ac moribus Suffraganeus noſter teſtimonium præceptorum, qui ipſos in literis inſtituerunt, docueruntq́;, eorum quoq́; apud quos ſacris initiandus potiorem uitæ partem trãſegit, ac diuerſatus eſt, exigere non omittet, ne manifeſte criminoſi irrepãt, Idq́; ad certam formulam, quam deliniari curabimus. Dum enim priſcam eccleſiam reſpicimus, ſummo deſiderio tangimur, priſcos illos ſanctiſsimos mores, non tantũ uerbis, ſed & re ipſa in eccleſiam, quod in nobis eſt, reducendi. Illa certe uetuit, ne Epiſcopus ſine teſtimonio clericorum & plebis, clericos ullos inſtituat. Hinc illæ interrogationes ſolennes, præãbulæ, Sunt iuſti? ſunt caſti? itaque aliæ ſimiles. Neque fruſtra ſcriptum legimus, quod quanquam dominus de conſtituendo Ioſue principe, precepiſſet, eũdemq́; elegiſſet, nihilo ſecius tamen cõuocari ſinagogam uoluiſſe. Ex. 3. Cartag. Hierony. i Leuit.

De eruditione ordinandorum inquirendum. Cap. XX.

De eruditione quoq́; & ſcientia diſquiret, ne ſtatim à ſtiua ad eccleſiaſtica munia, confugiatur. Per prophetam dominus dixit: Quoniam tu ſcientiam repuliſti, et ego repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi. Dionyſius. Subſtantia ſiquidem ſacerdotij ſunt eloquia diuinitus tradita, uti Dionyſius ille magnus apposite dixit: Quæ uero in parochis, quæ in cæteris eruditio requirenda ſit, poſt dicemus.

Videndum quo affectu ad ordines accedatur.

Cap. XXI.

QVo deniq; affectu ac propoſito accedant ordinandi, uidendum, accurateq; inueſtigandum eſt. Num uidelicet dei cauſa tantum, an potius ſuæ commoditatis gratia ad ordines capeſſendos aſpirent, quærentes quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti. Quid enim eſt ſua quærere, & non quæ Chriſti ſunt, niſi cum tales non gratis deum diligunt, non deum propter deum quærunt, temporalia commoda ſequentes, lucris inhiantes, & honores ab hominibus expetentes: Quiſquis ergo talis eſt, non dei filius, nec ouili Chriſti idoneus paſtor futurus, ſed mercenarius eſt. Vbiq; deus hominis intentionem & mentem ſpectat, quàm Chriſtus in Euangelio lucernam corporis atq; oculum uocat. Qui ſi ſimplex fuerit, totum corpus lucidum erit. Sin autem fuerit nequam, totum corpus tenebroſum erit. Quare ſi lumen (quòd in initiando eſt) tenebræ ſint, ipſæ tenebræ quantæ erunt?

Phil. 2 — Aug. S. q. 1. c. Sũt i ecclesia. — Matth. 6

Quanto temporis ſpatio, ante maiorum ordinum receptionẽ, initiandi ſe præſentare debeãt. Item, & quid initiandi tũ ſecum allaturi ſint. Cap. XXII.

VT autem hic animus Vicarijs noſtris in pontificalibus eo exploratior ſit (neque enim qualicunq; aſſertione ſtatim tuto creditur) operæ pretium exiſtimamus, ut qui ad ſacros (quos uocamus maiores) ordines capeſſendos aſpirant, quatuor temporibus, ut uocant, quæ tempus impertionis eiuſcemodi ordinum pro-

xime præcedunt, Vicarijs noſtris in pontificalibus ſeſe repreſentent, qui eos (quemadmodum diximus) rogabunt, quid eos huc permoueat, an expenderint, quid in hac uocatione præſtare oporteat, an huic uocationi ſe ſentiant poſſe reſpondere. Et ſperent ſe adiutore deo continere poſſe ac uelle. Item, an affectu carnis huc ducantur, ut uidelicet in otio & ſuauiter uiuant, opes ne & honores parent. Admoneantur quoq; ut bene ſeipſos explorent, excutiantq;, ne cum ad capiendos ordines reuerſi fuerint, ſpiritum ſanctum fraudent?

Eo ipſo etiam tempore ordinandi, teſtimonium uitæ ac conuerſationis ſecum adferent ut Vicarij noſtri in pontificalibus, cum ex reſponſione, tum uita præcedente colligere poßint, an admittendi uideantur. Et num referat diligentius de uitæ teſtimonio, ante appetens ordinationis tempus inquirere.

Quale teſtimonium adferendum. Cap. XXIII.

Qui ciuitatem aut oppidum ſenatus, qui uero pagũ aut uicum incolit, iudicij eius loci literas ſigillatas, quæ gratis dabuntur, ſecum feret. Quæ ne cuipiam uel per inuidentiam, uel alium minus ſyncerum affectum denegentur, prohibemus, Alioqui adferens documentum factæ requiſitionis & denegati teſtimonij, nec tamen incuſatus criminis uel defectus ac idoneus per Vicarios noſtros in põtificalibus repertus, nihilo ſecius admittetur. Qui uero nõ in oppidis aut pagis, in quibus titulũ nacti ac miniſtraturi ſunt. ſed in longinqua regiõe moram traxerunt, hi canonicis ſatisfaciãt inſtitutis.

Die Mercurij proxima ante ſuſceptionē ordinum, examinandi, qui initientur ſacris. Cap. XXIIII.

ET ut hæc omnia eo accuratius obſeruentur, uiſum nobis eſt, ut ordinandi maxime ad ſacerdotij gradū (quod die ſabbatino ex more eccleſiaſtico fieri ſolet) die Mercurij proxime precedente ad noſtras ciuitates, ubi Vicarij noſtri in pontificalibus ordines ipſos ſacros impartient, ſeſe conferant, quo duobus dehinc ſequentibus diebus, uidelicet Iouis & Veneris, quos eiuſcemodi diſquiſitioni peragendæ deputamus, Vicarijs noſtris, ipſiſq; noſtra authoritate in eo munere adiungendis, Theologis ſe repreſentent, examinationiq; eorum ſubmittant.

Neminem ab examinatione immunem eſſe oportere. Cap. XXV.

A Qua quidem neminem excipimus, & ſi magiſterij titulum prætexat, niſi quem publicum ſit & uitā integram egiſſe, & ea quæ ordo impertiendus requirit, facile callere. Quamobrem nedum Clerici (qui ſeculares appellantur) ſed & religioſi cuiuslibet etiam profeſſionis fuerint, hanc cenſuram experientur.

Cuius admonēdi ſint pridie ordinationis die, initiandi ſacris. Cap. XXVI.

PRidie ordinationis die, admonebit Vicarius noſter in pontificalibus omnes iterum, quo ſe quiſque diſcutiat, ne officio ſe alliget, cui non poßit ſatisfacere, Neue mentiatur ſpiritui ſancto, aut impenitenti corde accurrat, ſed ore cōfeſſus, ac ſpiritu contritus, humiliatuſq;, poſt perceptam ſacroſanctam Euchareſtiam, deo totus deditus accedat.

In minoribus

In minoribus ordinibus conferendis, quæ cura adhibenda. Cap. XXVII.

QVanquam qui minores uocãtur ordines tam exactam curam non requirant, ſuo tamen modo, pro gradu & excellẽtia ordinis, omnium eorum quæ diximus ratio habenda eſt. Quid enim indecorum magis, q̃ admoueri infantes, qui non intelligãt, quid agatur, imo ne capiant quidem, quid Clerici nomen, & reliqua minorum ordinum uocabula ſignificent. Quid turpius, q̃ quod penitus Analphabeti ac interdum flagitioſi (qui ut legum ciuilium cenſuras ac pœnas eludant, ſeſe impudentiſsime ingerunt) in maximam eccleſiaſtici ordinis ignominiam, ſacris initiantur. Qua de re nemo poſthac ordinibus hiſce inſigniendus eſt, niſi quem & uita commendet, & literaturæ, ætatiſq; ſit pro ratione ſuſcipiendi ordinis ſufficientis ac rectæ ſynceræq; uolũtatis. Qui enim in clerum alleguntur, rem profitentur minime ridiculam, nempe ſi peculiariter in ſortem domini aſcitos, quibus poſthac omnia terrena ſordeãt, ac ſolus dominus ſors ac pars hæreditatis futurus ſit. Cuius quoq;(priuſquam ordinentur) diligenter admoneri debent. Hiero. ad Nepo.

Ab initiandis nihil exigendum. Cap. XXVIII.

VT autem eccleſiaſtici ordines, ſumma ſynceritate, omni quæſtus ſuſpitione, omniſque mali ſpecie q̃ longiſsime ſubmota, conferantur, nolumus ut ab initiatis quicquam, uel ſigilli nomine a uicarijs noſtris in pontificalibus exigatur, ſed tantum ſcribis earum literarum (quæ formata appellãtur) unus albus ſoluatur. Nam eos ſumptus, quos antehac Vicarius noſter in dioceſi Colo-

nienſi choralium cauſa facere conſueuit, nos deinceps pendemus. Nō dubitamus interim Suffraganeos noſtros ſuis Vicarijs in pōtificalibus ita prouiſuros, ne quis iuſtam querendi cauſam inueniat.

Literæ dimiſſoriæ nulli temere concedendæ. Cap. XXIX.

PRohibemus quoq;, ne Officiales noſtri literas dimiſſorias, quæ uulgo licentiatoria ordinandi uocātur, alicui temere cōcedant. Illorum enim prætextu, qui ſuæ ruditatis, & inſcitiæ ſibi conſcij ſunt, noſtrorum Vicariorum in pontificalibus diſquiſitionem ſubterfugiunt, ac alio demigrant, ubi nullus canonicæ traditionis reſpectus habetur.

Tituli ordinandorum diligenter diſcutiendi. Cap. XXX.

TItuli quoq; ordinandorum diſcutiantur. Plerique enim inuenti ſunt, qui fictis & emendicatis titulis ad ſacerdotij dignitatem euecti, eandem turpiter proſtituere poſtea coacti ſunt, uendibiles quandocunque doloſi ſpes refulſerit nummi. Quorum numerum (quod nihil fere aliud quam numerus fuit) imminui plurimum referret. Inter hos ſiquidem eſt, qui in plateis mendicat infelix clericus, & ſeruili operi mancipatus, publicam depoſcit eleemoſynam, Qui eo magis a cunctis deſpicitur, quòd miſer ac deſolatus iuſte putatur ad hanc ignominiam deueniſſe. Inter hos eſt qui in diuitum ac nobilium domibus ſcurram aut mimum aut morionem agit, quem ab officio retrahendum Carthaginēſe Concilium decernit.

Hierony. ad Ruſtic. Diaconi, 93. diſt.

Peregrini Clerici quomodo admittendi. Cap. XXXI.

Peregrini Clerici Romæ aut alibi ordinati, priuſquam de ordinatione ſua rite adepta, deq; uita, moribus, eruditione ac titulo fidem fecerint ac cõmendatitias ſuorum epiſcoporũ, ſuæq; ordinationis literas exhibuerint, repellãtur. Quãta enim ꝑ hos (qui euagãdi licẽtia abutũtur) ſcãdala, animarũq; pericula, & in clero et in populo frequenter eueniant, nemo eſt qui non uideat. Ex Agateñ. c.25. De cle. peregr. toto titulo. 61.62.63. diſ.

Odioſa beneficiorum pluralitas in una eademq; perſona. Cap. XXXII.

ODioſa ſemper apud ueteres fuit plurium ſacerdotiorum ambitioſa cupiditas, neque ſemel generalibus Concilijs damnata. In Calcedonẽſi enim inter alia cautum eſt, clericum in duabus eccleſijs conſcribi non oportere, q. difficile uideatur, ut unus uicem duorum ſuſtineat, & abſurdum, ſi promiſcuis actibus rerum turbẽtur officia. Id uero inprimis noxium eſt, ubi plures parochiæ ſeu dignitates, uni præſbytero cõmittuntur, quod ſolus per omnes eccleſias, nec officium perſoluere, nec rebus earum neceſſariam curam impendere ualeat. Quare tam eos qui de ſacerdotijs eiuſcemodi diſponendi poteſtatem habẽt, quam qui ea cæca cupiditate ducti ambiũt, commonitos uolumus ut ſuos affectus canonicis inſtitutis ſubmittant. Qui uero diſpenſatione apoſtolica aduerſus hæc ſe tueri uelint, hi uiderint, ut cauſam diſpenſationis obtẽtæ, deo cõprobent. Nequæ enim ſublimes atq; admodum literatas perſonas ſuo priuilegio nudamus, modo illo recte & ſecundum deum utantur. Ex Calced. Ex Toleta. c. Vnio. 10. q.3. Ex Concil. generali. c. de multa. de preben. & dig.

Diſpenſationes inſpiciendæ ut occurratur abuſibus. Cap. XXXIII.

2.Corin.10. QVam impudenter pleriq; diplomatis ac diſpenſationibus apud ſedem apoſtolicam extortis, præter ſummi pontificis mentem (qui & uult & debet poteſtate ſibi conceſſa non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem uti) abutantur, nullus eſt qui ignoret. Nō prohibeo

Ber.ad Eug. (inquit quidam uir pius) diſpenſare, ſed diſsipare. Diſpē

2.Cor. 4. ſatio quidem credita eſt, ſed hic iam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inueniatur. Quanquam apud illos maxima culpæ pars reſideat, qui uel nulla uel minus legitima uel etiam ficta cauſa, ſupplicatorijs precibus inſerta diſpenſationis tectoriū tandem eliciunt, quos apud deum (qui renes & corda ſcrutatur, omnemq; hypocriſim ac fraudem execratur) ſecuros quis dixerit?

Psal.7. Ber. ad Rupert.cogna. Nemo tibi (ait idem ille quem iam citauimus) de diſpenſatione apoſtolica blandiatur, cuius conſcientiam diuina ſententia tenet alligatam. Sed quia pauci ſunt, in quorū cōſpectu eſt deus, pleriq; uero, qui ſacra authoritate pro ſua libidine paſsim abutuntur, fit, ut Lugdunenſis Concilij ſub Gregorio decimo celebrati, non inſalubre decre

Ex Concil. Lug.c. Ordinarij de off. ordina.li.6. tum aduerſus inſolentiam eiuſcemodi hominum in uſum reuocare cogamur. Quo ſubnixi, cunctis, qui talibus diplomatis ſibi blandiuntur neceſsitatem imponemus, literas ſuas nobis exhibendi uiſuris, nū rite impetrauerint, ac recte impetratis utantur. Et ut quammaxime robuſtæ ſint diſpenſationes iſtæ, curabimus tamen, ut menti canonis, ac ſummi pontificis ſatisfiat: uidelicet, ne animarū cura in his eccleſiis, perſonatibus, ſeu dignitatibus (quas

ſub hoc prætextu occupant) negligatur. Nec beneficia ipſa debitis obſequijs defraudentur.

In reſignationibus ac permutationibus beneficiorum quæ cura adhibenda. Cap. XXXIIII.

POſtremo, cum nobis haud clam ſit in reſignationibus permutationibuſq; beneficiorum multa ancipitia periuria cõmitti ab his, qui freqnenter ſubito ac non præmeditati, aut ipſi, aut per ſuos procuratores (id quod eiuſdem reatus ac culpæ eſt) iureiurando, ante manus ĩpoſitionẽ teſtantur. In huiuſmodi reſignationibus ſeu pmutationibus nullã ſymoniæ labẽ, aut aliã illicitã interuenniſſe corruptelam, cum res crebro longe ſecus habeat, p quod illi grauem in ſe dei iram procul dubio prouocant. Maiori ergo cura diligẽtioriq;, q̃ antehac fieri conſueuit, perueſtigatiõe præuia hæc iuramẽta recipi cõuenit.

Preſtat paucos eſſe bonos q̃ multos inutiles ſacerdotes. Cap. XXXV.

ET ut cum diuo Clemente hoc caput concludamus. Clemens. Melius eſt epiſcopo paucos habere ſacerdotes ac eccleſiæ miniſtros, qui poßint digne opus dei exercere, q̃ multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant.

De uiſitatione ultimo loco dicẽdũ. Cap. XXXVI.

DE uiſitatione (quæ eſt altera muneris noſtri epiſcopalis pars) hic dicendi locus non fuerit importunus. Expedientius tamen erit, hanc partem in ultimam harum ſynodalium inſtitutionum claſſem reijcere, quod illic tractetur cõmodius maioriq; cũ fructu, nimirũ traditis iã atq; expoſitis regulis ad quas oporteat ueluti ad amußim quãdã uiſitationẽ redigere, ordiri atq; pagere.

DE OFFICIO PRIVATO AC *publico, uitaq; ac moribus Clericorum generatim.* Cap. I.

Hiero. ad Nepo.

QVi exacte uolet cognoſcere clericorum officium & uitam, is diuum Hieronymũ ad Nepotianũ, ac cæteros patres non minus eruditione q̃ uitæ ſanctimonia claros (qui de hac re ex profeſſo iuſtis uoluminibus ſcripſerunt) perlegat. Sat nobis in præſentiarũ erit, carptim quædã deliberare, ex quibus Clerici noſtri ſummatim deprehendant, q̃ longe lateq; a recta ſemita declinauerint, ſubindeq; errones ipſi, tam periculoſæ digreſſionis cõmoniti, pedem in uiam mandatorum domini referãt, Quod ab illis pientiſſimus ſimul ac iuſtiſſimus deus, cum uerbo hactenus adhortãs, parũ profecerit, innumeris plagis iuſtiſſime ĩmiſſis commonẽs, manifeſto requirit.

1.Corin.11.

Vnde clerici appellatio deriuata. Cap. II.

Hierony. ad Nepotia.

NEminẽ fugit unde clerici appellatio deriuata ſit: nempe a cleros, quod ſortẽ ſonat. Propterea enim (ſi diuo Hieronymo credimus) Clerici dicuntur, quia de ſorte domini ſunt, uel quia ipſe dominus ſors, id eſt, pars eorum eſt. Quia ergo uel ipſi pars domini ſunt, uel dominum partem habent, tales ſe exhibere debent, ut & ipſi poſsideant dominum, & poſsideãtur a domino. Quo cum propheta confidenter dicant: Dominus pars hæreditatis meæ. Non quidem q, a ſorte domini laicos ſecludamus, (omnes enim qui Chriſto per baptiſmum & fidem concorporati ſumus, populus acquiſitionis eius ſumus, de quo Propheta dixit: Pars autem domini populus eius,

Pſal.15.

Iacob funiculus hæreditatis eius) ſed quod Clerici peculiari quadam ratione miniſterio dei & eccleſiæ dedicati ſint, Omnis quidem multitudo *ſanctorum erat, attamẽ dominus tribum* Leuiticam *ſuo miniſterio peculiariter deligit,quam in terra* Iſrael *preter primitias, decimas, parteſq; immolatorum,ac reliqua, quæ ipſis peculiariter lex dedicauit, nihil proprium poßidere, nec habere partem inter fratres uoluit.* Dominus *enim ipſe eſt hære ditas eius, quam in hoc elegit ex omnibus tribubus, ut ſtet & miniſtret nomini eius, habet* Euangelium *ſuam* Magdalenam,*habet &* Martham,*Et ſecreuit quoſdam* Chriſtus,*quos dedit* Apoſtolos,*quoſdam autem* Prophetas,*alios uero* Euangeliſtas,*alios autem* Paſtores *& doctores ad conſumationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis* Chriſti. *Breuiter à condito orbe, & ab eccleſiæ, quæ in* Adam *cœpit, crepundijs, ſemper uidentur ex hominibus aſſumpti quidam, conſtituti pro hominibus,in his quæ ſunt ad deum.* Semperq; *uiſum eſt genus humanũ a duobus miniſtris dei optime regi,quæ ſunt ſacerdotalis authoritas & regia poteſtas.* Quibus,*quãdiu inter ſe conuenit,bene actum eſt de rep.dei,* Quum *ſecus,omnia in diuerſum repente mutata ſunt.* Ponit *ob oculos ſermo diuinus pleraq; exempla huc ſpectantia,perpetuo memorabilia.* Sed *quid attinet antiqua repetere,quum noſtri temporis exempla nõ minus inſignia,nõ in aures tantum,ſed in oculos ipſos influant? quæ nimis abunde docent,quantum malorum in eccleſiam dei inuexerit ſacra prophanis miſcuiſſe.*

Deu.32. Nume.18. Deut.18. Luc.10. 1.Corin.12. Ephe.4. Hebræ.5. Gela.ponti. ad Ana.Au.

Clericũ ſuo officio intentũ eſſe oportere. Cap. III.

1.Timo.6. OMnis mali ſeminarium cupiditas ſemper fuit. Nã dum nemo ſuum peragit officium, alienis ſemper intẽtus: nempe clericus quæ laici, laicus clerici, quæ ſunt (ut deteriora ſileamus) uſurpat, fit, ut eccleſiæ harmonia diutius conſtare non poßit. Obteſtatur Paulus Apoſtolus Timotheum, quin potius conteſtatur ſimul omnes
2.Timo.4. quotquot erant Timotheo ſucceſſuri: Tu (inquiens) uigila, in omnibus labora, opus fac Euangeliſtæ, miniſterium tuum imple.

Duplex Clericorum miniſterium. Cap. IIII.

CLericis, & in primis eccleſiæ preſbyteris duplex miniſterium, diuinis & humanis legibus eſt iniunctum. Alterum, ut in commiſſum ſibi populũ deum propitium habere, cunctis rationibus enitantur, quod nõ tantum ſacrificijs ſolennibus efficitur, ſed etiam precibus, quæ a pio corde proficiſcuntur, teſte Iacobo, qui nos ad
Iaco.5. precandum cohortans: Orate (inquit) pro inuicem ut ſaluemini, Multũ enim ualet deprecatio iuſti aßidua. Om-
Matth.7. nibus quidem dictum eſt: Petite, & accipietis. His uero, ut ſemper petant, nec pro ſemetipſis tantum, ſed & pro tota eccleſia dei, ut uincat populus, qui ſub ipſis eſt, hoſtes illos inuiſibiles impugnantes eos qui uolunt pie ui-
Exo.17. Pſal.105. uere in Chriſto, ut ſtent ſicut Moſes, leuatis ſemper interioribus animi manibus in cœlum, in confractione in cõ
Heb.5. Leui.21. ſpectum domini ad auertendum iram eius, ne diſperdat populum ſuum aßidue precantem, deinde ut offerant dona ac ſacrificia pro peccatis, quemadmodũ ſcriptum eſt: Quoniam ſancti erũt deo ſuo, & nõ polluent nomẽ eius, Incenſum enim domini & panes dei ſui offerẽt, & ideo

ſancti erũt. Alterũ, ut ſint religionis magiſtri, proindeq; Pſal.18.
ut in lege dñi meditẽtur die ac nocte, ut iudicia dñi ue-
ra, iuſtificata in ſemetipſa, deſiderabilia ſup aurũ & la
pidẽ pretioſum multũ, dulciora ſup mel & fauum, totis
præcordijs amplectãtur, exquirãt, ſcrutẽturq;, Idq; nõ ꝓpria Ex decret.d.
præſumptiõe aut humano ſenſu, ſed ſpiritu ſancto dictã- Clemen.
te, qui abſcõdit hæc a ſapientibus & prudentibus in ocu Matth.11.
lis ſuis, et reuelat ea paruulis. Vnde ſcriptum eſt: Labia Malach.2.
ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam & legem exquirunt ex
ore eius, quia angelus domini exercituum eſt. Qui in
hoc ſecundo munere præſtant, gregi Chriſti paſcendo ad-
mouendi ſunt, de quibus ſuo loco dicemus.

Biblia a Clericorum manibus nunquam deponẽda. Cap. V.

HIc ſatis eſt admonuiſſe omnes pariter eccleſiaſti-
cis munijs conſecratos, ipſos precibus ſupplicatio-
nibuſq; publicis deo perſoluendis mancipari. Quas ut
non tantum ore murmurent, ſed & corde perſoluãt, nũ-
quam a manibus eorum liber legis, hoc eſt Biblia, depo-
natur. Nam ut quæ legunt & canunt, diſcant intellige- Hierony.
re, tota uita uix ſuffecerit, ſi tamen quid eſt in literis ſa
cris, quod totum humanus intellectus aſſequi poſſit, alijs
ſubinde diuitiarum fonticulis ex eodem fonte ſemper
ſcaturientibus.

De horarijs, precibus indies perlegendis, & refor mandis Breuiarijs. Cap. VI.

VEteris ergo inſtituti, quo ſancitum eſt, ut Clerici
ſacris initiati, uel ſacerdotijs præſidentes, ſingu-
lis diebus perlegant horarias preces, quas canonicas ap-

peſſimus,cauſæ multæ,et potiſſimum ex quuas iam commemorauimus uideri ſolent. Hic multo ,iam ex tempore, pio (ut ſpes eſt) animo deſiderauimus repurgari Breuia-

In concilio Aphrica.

ria. Nam cum olim a ſanctiſſimis patribus inſtitutũ ſit, ut ſolæ ſcripturæ ſacræ in eccleſia recitarẽtur, neſcimus qua incuria acciderit, ut in earũ locũ ſucceſſerint alia, cũ his neutiquam comparanda. Atq; interim hiſtoriæ ſanctorum tam incultæ ac tam negligenti iudicio cõſcriptæ, ut nec authoritatem habere uideantur nec grauitatem. Deo itaque authore, deq; conſilio Capituli noſtri, ac Theologorum,aliorumq; priorum uirorũ, reformationẽ Breuiariorum meditabimur.

Pro cuiuslibet affectu, non facile nouandum quid in eccleſiaſtico officio. Cap. VII.

Roma.10.

SVnt in clero zelum quidem dei habentes,ſed non ſecundum ſcientiam,qui priuatis quibuſdam affectibus ducti,uel teſtamẽto,uel (ut uocãt) fundationibus efficiũt, ut noua feſta, præter eccleſiæ authoritatem ,ſolenniter ſubinde celebrẽtur. Quo interim fit, ut preces horariæ, ac reliqua publice recepta pro affectu cuiuslibet facile nouentur, id quod nobis non ſatis probatur. Neq; enim errarunt patres, a quorum inſtitutis in dicẽdis precibus, utinam tam longe diſceſſum non fuiſſet. Quòd ſi hic ſingulorum affectibus indulgebitur, tandem antiquus ritus penitus euaneſcet.

Quo affectu horarias preces pſoluere oporteat. Cap. VIII.

Ex cõc. Aga. preſbiter. Ex eodem

NOn ſufficerit aũt preces iſtas horarias utcũq; pmurmuraſſe ſed ut cõciliari cõſtitutione cautum

eſt,preſbyter ex intimo affectu, eleuataq; mēte in ſolum deū,nocturnū hoc,diurnumq; ſuæ ſeruitutis pēſum exoluat. Maledictus enim qui facit opus domini negligēter. Alioqui in precātes cōpetat, Populus hic labijs me honorat,cor autem eorū longe eſt a me. Quàm maxime uero orantem cauere oportebit, ne alio reſpiciat q̃ ad deum. Quòd ſi externæ gloriæ aucupādæ aut lucri gratia, deniq; potius ex more quā mente orare inſtituat, pars eius inter hypocritas reputabitur,de quibus dn̄s in Euāgelio pronuntiauit,ꝙ amēt in ſynagogis & in angulis plateatum ſtantes orare,ut uideātur ab hominibus, proindeq; mercedē ſuā receperint. Et alibi ipſis interminans: Væ (inquit) uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ,qui comeditis domos uiduarū,oratione lōga orantes, propter hoc amplius accipietis iudiciū. Alibi quidē dn̄s ait, Oportere ſemp orare,ac nūquā deficere,ſed alia prorſus ratiōe quā precabātur phariſæi: nēpe,ſecūdū diui Pauli ſententiā,qui diuini numinis clemētiā ſibi cōciliare uolet orādo,oculis interioribus in cœlū ſemp intentus, orabit ſpiritu,orabit pariter & mēte,pſallet ſpiritu, pſallet et mēte,quēadmodū de Anna Samuelis matre legimus,ꝙ multiplicās preces,corā dn̄o loquebatur in corde ſuo, tātūq; labia illius mouebantur,& uox penitus nō audiebatur. Effudit enim animā ſuam in conſpectum domini. Deniq; curandū eſt,ut pœnitenti animo ac corde contrito,humiliātoq;,gratiæ deo dicantur,ac pſallatur. Vt enim diuinus Pſaltes ait: Peccatori dixit deus, quare tu enarras iuſtitias meas? & ea quæ ſequuntur. Vtq; oculi inter orandum ab omni uanitate auertantur.

concil. general.c. dolēter, de cele.miſſa. Hiere.48. Eſa.29. Matth.6. Matth.23. Luc.18. 1.Cor.14. 1.Reg.1. Pſal.49.

Summa deuotione miſſæ ſacrum celebrari oportere. Cap. IX.

IAm ſi tanto mentis ardore quælibet preces dicendæ ſunt, quanta putamus deuotione ſacroſanctum miſſæ miniſterium, in quo corpori & ſanguinis dominici ſacramenta tractantur, conficiunturq́; peragendum eſt? Certe grauiter dolemus atque animo inhorreſcimus, ubi uidemus paßim tantis myſterijs indignos ac cõductitios illos ac indignos ſacerdotes, publicis etiã ac manifeſtis criminibus contaminatos, ſeſe (idq́; irreuerenter & interdum magis lucelli ac ſtipis, quàm dei cauſa) ſacris ingerere, quorum inſtat interitus, & perditio non dormitat.

1. Corin. 11. *Probet (inquit Paulus) ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Atq́; ideo (ut ſubdit) inter uos multi infirmi & imbecilles & dormiunt multi. Nam ſi noſipſos dijudicaremus, non utique iudicaremur.*

Arguuntur qui polluta mente altare domini accedunt. Cap. X.

Matth. 7. *TErret, nec immerito, nos ſermo dominicus, qui uetat, nos ſanctum dare canibus, & margaritas noſtras proijcere ante porcos, quum quoſdam leuiculos ſacerdotes illotis manibus pedibuſq́; (ut in prouerbio eſt) audacius in hæc ſacratißima myſteria, quàm in prophana irrumpere comperimus. Quales ſunt, qui humano affectu tantum, & potius ex more quam deuotionis ardore ad altare accedunt, quorum polluta eſt & mens & conſcientia, quos merito horrendum Euangelij exemplũ*

Iohan. 13.

(quod Iohannis decimotertio legimus, in hæc uerba: Et poſtquam accepiſſet buccellam, introiuit in eũ Satanas, & cætera quæ ſequũtur) ad meliorem uitæ frugem, altioremq; tanti myſterij contemplationem reuocaret.

Reuidenda Miſſalia ac Breuiaria. Cap. XI.

PEculiaria Miſſarum argumenta recens præter ueterum inſtitutionem inuenta etiam patribus diſplicuerunt, quod tantum myſterium pro affectu cuiuslibet tractari non debeat. Proſas indoctas nuperius Miſſalibus cæco quodam iudicio inuectas prætermittere p nos liceret. Videbimur ergo operæpretium facturi, ſi Miſſalia perinde atque Breuiaria peruideri curemus, ut amputatis tantum ſuperfluis & quæ ſuperſtitioſius inuecta ſuideri poßint, ea tantum quæ dignitati eccleſiæ & priſcis inſtitutis conſentanea fuerint, relinquantur.

Quæ omitti aut decurtari, uel organorum uel cantorum concentu haud debeant. Cap. XII.

IAm & illud non recte fit in quibuſdam eccleſiis, ut ob cantorum & organorum concentum, omittantur aut decurtentur ea q̃ ſunt præcipua. Cuius generis ſunt, recitatio uerborum propheticorum, aut apoſtolicorum, quam epiſtolam uocamus, ſymbolum fidei præfatio, quæ & gratiarum actio, atq; precatio dominica. Quaobrem hec tota diſtinctiſsime ac intelligibiliter, uti cætera omnia (ſi tamen non leuis decurtandi cauſa ſubſit) decantẽtur. Sit quoq; cantus, quos presbytero reſpõdetur, æqualis, nec præcipitatus.

Quemadmodum Miſſa legenda. Cap. XIII.

QVi legit Miſſam, cum reuerenda modeſtia, clare, diſtincte, & excerpte legat omnia uſq; ad canonē, ut qui audiēdi ſacri cauſa aſtat, quod legitur, intelligat, atque ad pietatem excitetur.

Quid poſt eleuationem Euchariſtiæ agendum. Cap. XIIII.

POſt eleuationem conſecrati corporis ac ſanguinis dominici in nonnullis templis canunt Antiphonas, pro pace, aut contra peſtilentiam & mortalitatem, cum potius tum uideretur ſilendum & ab omni populo mortis dominicæ commemoratio habēda, proſtratiſq; humi corporibus; animis in cœlum erectis, gratiæ agēdæ Christo redemptori, qui nos ſanguine ſuo lauit, morteq; redemit. Cantiones uero illæ contra mortalitatem ſeu cladē aut pro pace, ſatius poſt finitam Miſſam canantur. Quæ ut ad deum dirigantur, excerptæ ex canonica ſcriptura plus placuerint, quales ſunt Antiphonæ, Media uita, ac, Da pacē dñe, et ſimiles, Sic tñ, ut illis etiā q̃ glorioſæ uirgini matri dicatæ ſunt, ſuus honos ac locus ſeruetur.

Ephe. 5.

Organorum melodia quemadmodum temperāda. Cap. XV.

ORganorum melodia in templis ſic adhibebitur, ne laſciuiam magis quàm deuotionem excitet, neue præter hymnos diuinos ac cantica ſpiritualia quicquam reſonet ac repreſentet.

Singulis dominicis diebus, quæ ipſis peculiaria ſunt officia dicenda. Cap. XVI

MOs inoleuit non admodum improbādus, ut diebus dominicis toto ferme anno officium Miſſæ

uel de ſacroſancta trinitate uel de ſpiritu ſācto dicatur. Nobis ſatius uidetur, ut quæ priſca eccleſia ſingulis dominicis peculiaria fecit, obſeruētur. Quod ſi illorum loco alia uſurpanda erunt, uidebitur quod de reſurrectiōe domini eſt, diei dominico magis conuenire, q̃ dies illa potiſsimum reſurrectioni dedicata ſit. Neq; ignoramus nō abſque cauſa Concilio Triburieñ. conſtitutum, ne propter Miſſas peculiares, Miſſa, quam de feria, uocamus, prætermittatur.

De cōſ. diſt. 3: Sabbato. c. 2. de ferijs
Ex cōci. Triburien. c. 2. de eccle. miſſ.

Confeſsio, Miſſæ præambulum, deuote recitanda.
Cap. XVII.

CONfeſsio illa, miſsæ præambulum deuote cum miniſtris uno aut pluribus, uiciſsim confitētibus, ac ſacerdotis abſolutionem in uerbo Chriſti, plena pœnitentis cordis erga dei pietatē fiducia, recipiētibus recitāda. Ad omnes enim ſacro aſtātes, ea abſolutio refertur, ut digne tantis miſterijs ualeant intereſſe. Quamobrem dum hæc fiunt, non ſit miniſter accendendis luminaribus aut alijs mētē auocantibus (quæ prius facta oportuit) intentus.

Cur ſacerdos in altari miniſtrū habeat. Cap. XVIII.

NEc ſine magna ratione in Concilio Toletano cōſtitutum fuit, ut habeat quiſque canens deo atque ſacrificans, poſt ſe uicini ſolaminis adiutorem, ubi tēporis, loci, ſiue cleri copia ſuffragatur, idq; ꝓpter morbos et caſus diuerſos qui occurrere poſſunt, quo is qui impleturus officia accedit, ſi aliquo caſu turbatus, uel in terrā eliſus fuerit, a tergo ſemper habeat, qui eius uicem & officium intrepidus exequatur. Alijs inſuper canonibus cauetur, ne preſbyter niſi duobus teſtibus præſentibus

Ex Concil. Toleta. c. 11: c. vt illud, de conſe. diſt. 1.
De cōſ. diſt. 1. hoc quoq;.

celebret. Quæ decreta in quam diſſuetudinem abierint, in aperto eſt, nimirum preſbiteris frequenter celebrantibus, talibus tantum adhibitis qui uix ipſis reſpondere, nec quid agatur ſciant.

Omnis cultus diuinus ſumma cum ueneratione peragendus. Cap. XIX.

Ex Cõc. Lugdunen. ſub Grego. 10.

IN ſumma, cultus diuinus quẽ ſacerdos in domo dei exhibet, debita cum ueneratione peragendus eſt, ut & deo gratus ſit, & inſpicientibus placitus, qui conſiderantes non ſolum inſtruat, ſed & reficiat. Monet ſiquidem diuiniſſimus Paulus, ut omnia noſtra ordinate ac honeſte fiant, ac acerrime increpat Corinthios quod irreuerẽter cõuenirẽt in unũ ad cœnã domini mãducãdũ.

1. Corin. 14. 1. Cor. 11.

De uita ac moribus Clericorum. Cap. XX.

Coloſſ. 3.

NVnc de uita ac moribus paucis uideamus. De uita inſtituenda ſic præcepit Paulus, nedũ clericis, ſed omnibus Chriſtianis: Mortificate (inquiens) membra ueſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam & auaritiam, quæ eſt ſimulachrorum ſeruitus, propter quæ uenit ira dei in filios diffidentiæ. Nunc autẽ deponite & uos oĩa, iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, de ore ueſtro, expoliantes uos ueterem hominẽ cum actibus ſuis, & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionẽ ſecundum imaginem eius, qui creauit illum, quia eſt omnia & in omnibus Chriſtus. Induite uero uos ſicut electi dei, ſancti & dilecti, uiſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiã. Super omnia autem hæc, charitatem habere quod eſt uinculũ perfectionis, &

nis, & grati eſtote, uerbum Chriſti habitet in uobis abũ danter. In omni ſapientia docentes & commonẽtes uoſmetipſos in pſalmis, hymnis & canticis ſpiritualibus, in gratia cantantes & pſallentes in cordibus ueſtris deo. Omne quodcunque facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti gratias agentes deo & patri per ipſum. Non ad oculum ſeruientes, quaſi ho minibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis, timentes deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini, ſicut domino & non hominibus. Orationi inſtate, uigilantes in ea in gratiarum actione. Sermo ueſter ſemper in gra tia ſale ſit conditus, ut ſciatis quomodo oporteat uos unicuiq; reſpondere. Omnis autem ſermo malus ex ore ueſtro non procedat. Sed ſi quis bonus, ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Et nolite contriſtare ſpiritum ſanctum dei. Modeſtia ueſtra nota ſit omnibus hominibus. De cætero, quæcunq; ſunt uera, quecunq; pu dica, quæcunq; iuſta, quæcunq; ſancta, quæcunq; amabilia, quæcunq; bonæ famæ, ſi qua uirtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate, & deus pacis erit uobiſcum.

Ephe. 5 · Coloſſ. ult. · Philip. 4

Ob quam cauſam Clerici male audiant ac puniantur. Cap. XXI.

Olim Clericis hæc apoſtolica præcepta tenentibus pax ſuper illos erat, quomodo ergo non tãtum uinea, ſed & uineæ cultores facti ſunt in direptionem? Ecce (inquit Ezechiel, ad Hieruſalem uerba faciẽs) hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius & filiarum eius & manum egeno non porrigebant & eleuatæ ſunt &

Galat. ult. · Eſa. 5 · Ezech. 16

fecerunt abominationes coram me, & abſtuli eos, ſicut uidiſti.

Præcipuæ cauſæ omnis mali tres. Cap. XXII.

PRæcipuæ ergo cauſæ omnis mali sūt, faſtus, luxus, & auaritia, a qbus Clerici potiſſimū male audiūt.

Ambitionem ac faſtum clericali officio maxime repugnare. Cap. XXIII.

Matth. 18 VT omnem ambitionis radicem Chriſtus diſcipulorum cordibus eximeret, paruulum in medio illorū ſtatuit, deq; primatu certare prohibuit, Qui maior (inquit) eſt in uobis, fiat ſicut iunior, & qui preceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Nam quis maior eſt? qui recumbit, an qui miniſtrat? Nonne qui recumbit? Quis uero ignorat Clericum in medio eccleſiæ eſſe tanquam eum qui miniſtrat. Quare meminerimus potius officij noſtri quam dignitatis, Neq; enim ad dominationem uocati ſumus, ſed ad opus. Non immerito Hieronymus, ut peſtem quandam fugiendos Clericos ait, qui à ſpeluncis domorū paternarum abſtracti, et poſt in eccleſia ſublimati, ac ſacerdotijs ditati, uane gloriæ & ſuperbiæ ſtimulis efferuntur. Hierony.

Omnis luxus Clerico interdictus. Cap. XXIIII.

Hierony. in Mich. cap. 2 BEatus Hieronymus eccleſiæ præfectos, qui luxu ac delicijs affluūt, Michæam deſcribere aſſerit: Quod eijciendi ſint de ſpatioſis domibus, lautiſq; conuiuijs, & multo labore cōquiſitis epulis, ī tenebras exteriores, ubi erit fletus & ſtridor dentium. Viuere quidē de altario ſacerdoti licet, luxuriari nō pmittitur. A crapula itaq; et ebrietate, a compotationibus illis ad hauſtus æquales, a luxu, ab alea, ab immoderatis ſumptibus & comeſſa- Matth. 22

tionibus Conciliũ generale Clericos reuocat uniuerſos, ſequutũ ueteris teſtamenti inſtitutum, quo miniſtris tem pli uinum & ſicera prohibebatur, ne ebrietate grauarẽ tur corda eorum, & ut ſenſus eorum ſemper uigeret & eſſet tenuis. Et Apoſtolus ait: Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria ſed impleamini ſpiritu ſancto. Et iterũ: Non in comeſſationibus & ebrietatibus, & quæ ſequũ tur. Atq; alibi Solomon: Luxurioſa res, uinũ, & tumul tuoſa ebrietas, quicunq; his delectatur, non erit ſapiens. Ex conci. generali, de vita & hone. cle. c. A crapula. Ephe. 5 Roma. 13 Prouer. 20

Clerico nõ licere uel cauponem agere, uel tabernas, niſi neceßitatis cauſa, intrare. Cap. XXV.

Olim tanta honeſtas deſiderabatur in clero, ut ne nuptialibus quidem conuiuijs ipſis intereſſe lice ret, nec immiſceri ſpectaculis ac cœtibus, ubi amatoria cantãtur, aut obſceni motus corporis, choreis et ſaltatio nibus efferuntur, ne auditus & intuitus ſacris myſterijs deputatus, turpiũ ſpectaculorũ atq; uerborũ contagione pollueretur. Quid? ſi uideret eccleſia illa priſca Clericos noſtri tpis tabernarios, taberniſq; (q̃ſi domos non habe rẽt) noctu diuq; alligatos, q̃ execraretur facinus? Poſt hac ergo, nõ ſolũ nullus ex clero ſordidißimũ cauponem aut tabernariũ agat, ſed ne ad tabernas qdem niſi neceßi tatis cauſa diuertat, Alioqui pœnæ canonicæ ĩminẽt ei, q̃ ordini ſuo hãc ignominioſam notã inurere tentauerit. Ex conci. Agath. c. 40. Cartha. v. Ex Concil. Viennen.

Habitus, ſeu exterioris corporis cultus modeſtia, a Clericis exigitur. Cap. XXVI.

Beatißimus Paulus habitus modeſtiã & in mulieri bus deſiderat, quem uult uerundũ eſſe, non intor tis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueſte pretioſa, 1. Timo. 2

ſed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Itidem Apoſtolus Petrus eas commendat, quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circũdatio auri, aut indumenti ueſtimentorum cultus, ſed qui abſconditus eſt cordis homo in incorruptibilitate quieti et modeſti ſpiritus, qui eſt in cõſpectu dei locuples. Quam turpis ergo putanda eſt in Clericis tanto gradu ſublimioribus deformiſsima illa ac frequentiſsima noſtræ tempeſtatis habituum uariatio, quam ne infirmiori quidem uaſculo Apoſtolorum principes permittendam duxerunt? Ex ueſte apud homines ſanctimoniæ opinionem aucupari prohibuit Chriſtus, qui in omnibus operibus noſtris, id quod intus eſt, primum reſpicit, mundariq; iubet, Deinde quod deforis eſt, Væ illud horrendum phariſæis hypocritis interminans, qui ut uiderentur ab hominibus iuſti, dilatabãt philacteria ſua, & magnificabant fimbrias, cum eſſent intus pleni rapina & immunditia. Interim tamen Euangelium nõ temere ueſtimentum Iohannis Baptiſtæ (quod illius profeſsioni ac menti reſpondebat) de pilis camelorum contextum celebrat, ac ipſe Chriſtus ueſtium mollitiem ac lenitatem auerſatur. Ecce (inquiens) qui mollibus ueſtiuntur, in domibus regum ſunt. Quæ omnia huc ſpectant, ut uelimus clericos præter indictã tonſuram, ueſtes quoque ſuo ordini congruentes deferre, quemadmodum olim generali Concilio cautum eſt. Pudet ſiquidẽ nos, cum uidemus prodire clericos perinde atq; ſeculi milites amictos, uel qui ſint ut fœmina cõpti. Itidẽ pãnoſi clerici ac ueſtibus laceri diſplicẽt. Neq; enim affectatæ ſordes, aut exqſitæ deliciæ laudẽ pariũt.

1.Pet.3 — Matth.23 — Matth.3 — Matth.11. — Ex Concil. gñal.c.cleri.de vita & honc. cleri. — Hierony.

Mali exempli eſt, ſacerdotem ſe venditare in Capellanū delicato laico aut muliercula. Cap. XXVII.

MAgna eorum leuitas eſt, in magnam cleri ignominiam redundans, qui ſe laicis atque adeo delicatis fœminis, uentris cauſa, in Capellanos, ut appellāt, atq; anteambulones uenditant. Qui enim debebant eſſe gregis duces, rediguntur in caudam, & ſordidiſsimis quibuſq; negotijs alligantur. Proh nefas. Hierony.

Suſpecta mulierum cohabitatio Clericis interdicta. Cap. XXVIII.

NIcæno Concilio, neque Epiſcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli clericorum omnino habere ſecum mulierem extraneam permittitur, niſi forte mater, aut ſoror, aut auia, uel amita, uel matertera ſit. Nos (ſi tamen hæc tempora tantam ſeueritatem pati non uidentur) ſaltem ſuſpectam cohabitationem prohibemus. Ex concilio Nicæno. Ex concilio Mogunt.

Auaritia in clero execrabilis .Cap. XXIX.

EX quo in eccleſia dei auaritia creuit, perijt lex de ſacerdote & uiſio de propheta, quemadmodū diuus Hieronymus ad Ruſticum Narboneñ. ait. Nec mirum, q. nemo poſsit ſeruire deo & mammonæ, aut enim unum odio habebit, & alterum diliget, aut unum ſuſtinebit & alterum contemnet. Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuum. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, quiſque ſecundum ſuæ uocationis rationem, his cōtenti ſimus. Ezech. 7 Hierony. ad Ruſt. Math. 6 .Timo. 6

Honeſto artificiolo uictum quærere clerico licet. Cap. XXX.

Ex cõcil. Carthag. c. cleri. vict. 91. diſt. Acto. 18 Ephe. 4. 1. Corin. 4

QVibus non ſuppetit ex ſacerdotio, honeſto artificiolo uictum quærant, ſequuti diui Pauli exemplum. Sic tamen, ne ſordidam aliquam artem ſacerdotio ignominioſam exerceant.

Clerici ne mercatores ſint, multo minus fœneratores. Cap. XXXI.

2. Timoth. 2 Ex cõci. Mogũ. c. 1. ne cle. vel mo. c. ſo. eo. ti.

NEmo militãs deo implicet ſe negotijs ſecularibus, ut ei placeat cui ſe probauit. Quare multa prouidentia olim uetitum eſt, uel mercatores, tacemus fœneratores, ſint lucri cauſa.

Damnantur clerici ſuperſtitioſi, ſcurræ, curioſi ac leuiculi. Cap. XXXII.

In Concilio Agaten, 7 e. q̃ ſit graue de exceſ. p̃la.

REperiuntur qui ſuperſtitioni, diuinationibuſque ac ſortibus deditiſunt, quos damnamus. Sunt qui ſcurras in conuiuijs diuitum ac potẽtum agunt, qui cum maleſecerint, gloriantur & exultant in rebus peßimis, qui digni non ſunt, ut clerici appellentur. Sunt curioſi & leuiculi, qui in foris, in compitis, in plateis, in uicis obambulant, uagis oculis, effreni, lingua petulante, fluidoq; inceſſu, & leuitatem animi, impudentiamq; mentis oſtendunt, quos auerſamur. Eos uero tantum & ré & nomine clericos reputamus, qui legem dei die noctuque meditantur, munus ſuſceptum debite exequuntur, ac uitam agũt ſacerdotio dignam.

23. diſt. c. his

DE METROPOLITANIS CATHEdralibus & collegiatis eccleſijs, & in his miniſtrantibus. Cap. I.

QVum Metropolitana ſeu Cathedralis eccleſiæ ſedes ſit Epiſcopi, principemq; locum in Clero obtineat, nequaquam poſtremum in reformatione locum obtinere debet. Niſi enim ea eccleſia præluceat omnibus, quæ in tota prouincia aut diocœſi conſtitutæ ſunt, fruſtra intendimus redigere in ordinem eccleſiaſticæ diſciplinæ ceteras.

De officio Decanorum. Cap. II.

PОrro quum collegiatæ eccleſiæ ſecundariæ ſint poſt cathedrales, & inſtar illarum (quod ad ordines miniſtrantium, diuinumq; cultum attinet) conſtitutæ, utrobiq; Decanis curæ erit, ut cleros ſuos ad obſeruationem piorum rituum prouocent ac reducant, ut ad agendam uitam clericis dignam perpetuo cohortentur ac impellant, ut a negotijs, a tumultibus mundanis reuocent, ne magis ſeculi quam Chriſti milites uideantur, ut comeſſationibus, ebrietatibus ac omni luxui interdicant, Denique ut ſingulos ſuo officio ſatisfacere compellant.

De officijs in eiuſcemodi eccleſijs miniſtrãtium generatim Cap. III.

SVnt in hiſce eccleſijs diuerſi miniſtrantium gradus: nempe, Præpoſiti, Decani, Archidiaconi, Scholaſtici, Cantores qui & Chorepiſcopi, Theſaurarij qui & ſacriſtæ, ſeu cuſtodes, canonici, uicarij, atque id

genus alij. Interpretetur quiſque uocabulum ſuum, & curet eſſe quod dicitur, ſecundum ueterem patrum inſtitutionem ac regulam. Atque eo ſolo fecerint, ut cum noſtræ, tum omnium piorum expectationi magna ex parte reſpondiſſe uideantur.

De Canonicorum uita & officio. Cap. IIII.

VT de Canonicis dicamus paucis. Reſpondeat eorũ uita titulo, reſpondeat nomini. ſint re ipſa, ut ſunt nomine. Canonici, id eſt, regulares. Neq; enim clam eſt, primam eorum originem monaſticæ diſciplinæ fuiſſe. Imitentur Apoſtolos & naſcentis eccleſiæ miniſtros, quorum erat cor unum, & anima una, Qui quotidie (ut in actis apoſtolicis legimus) perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione & ſimplicitate cordis, perſeuerãtes in orationibus, collaudantes deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. De tali conuentu Pſaltes dixit: Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in unum. Qui & compellans ac prouocans eiuſcemodi conuentum, ait: Ecce nunc benedicite domino, omnes ſerui domini, qui ſtatis in domo domini, in atrijs domus dei noſtri. Porro, eccleſiæ iſtæ collegiatæ quãdam uetuſtatem ſpirant, & eccleſiæ primitiuæ inſtitutum præ ſe ferunt, quod uel forma ædificiorum oſtendit, quæ Canonicos prope templum in unum pene habitaculum collocauit, ut procul a promiſcua multitudine ſeparati, diuinis pariter laudibus iugiter inſiſterent.

Acto. 2.

Pſal. 133

Ibidem

Quemadmodũ preces horariæ aliæq; diuinæ laudes decantandæ. Cap. V.

STatis ergo ac debitis horis, laudes diuinæ non curſim ac feſtinanter, ſed tractim, nõ truncatim, ſed integre, diſtincte, deuote, reuerenterq; ab omnibus decantentur, perſoluanturq;. Et quum pſallendi gratia conueniatur ibidem, muta aut clauſa labia nemo tenuerit, ſed omnes pariter, ſenes cum iunioribus laudent nomen domini in pſalmis, hymnis & canticis, deo alacriter modulãtes, ſic tamen, ne boatus confundat recitationem. Nemo tũ, cum publice, uel preces horariæ, uel miſſæ ſacrum cantando peraguntur, legat uel dicat priuatim officium, nã is, id quo obnoxius eſt, choro ſubtrahit, atque alios uel pſallentes perturbat, uel a pſallendo retrahit. Quem tamen aliud officium eccleſiaſticum aut publicum alio ſtatim rapiet, ut niſi legens preces horarias, tempeſtiue abſoluere haud poßit, hac lege teneri nolumus. Quam autem a uero aberrant, qui exiſtimant ſeſe non alicuius officij in eccleſia exercendi, ſed quietis & inertiæ tantum cauſa canonicatus eſſe adeptos? Perinde atque ſatis ſit, paucis quibuſdam clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis, curam diuini officij committi, quod deinde eiuſcemodi mercenarij, non ſeruatis temporum interſtitijs, ſyncopando tranſcurrunt, interim ipſis canonicis tota uita torpentibus.

Ex Concil. Agaten. c. pſbiter. c. dolentes de cele. miſſa.

Inter ſacra nihil ne cogitandum quidem, quod dei aut eccleſiæ oculos offendat. Cap. VI.

LOnge uero abominabile eſt, quod quidam tum, cum diuina aguntur, inter ſeſe de rebus prophanis tractant, muſsitationes, colloquia, riſus & cachinnos intermiſcent. Quidam aut in aliquem chori angulum ſe reci

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

pientes, de nugis, ne quid grauius dicamus, commentantur, aut foris per templum magno cum populi offendiculo deambulātes, oculos pariter & aures ad uanitatem conuertunt, atque ſacra loca fœdant, poſiti in lapidem offenſionis & petram ſcandali. Hac lege nullum excipimus, ſiue claris ſit natalibus prognatus, ſiue plebeius. Quin potius, qui genere præſtant, meminerint ſe illic canonicos agere & conuerſari non in aulis, ſed in ſcholis uirtutum ac eccleſiaſticæ diſciplinæ.

Decani templi ſummi poteſtas in præuaricatores. Cap. VII.

FAcimus quoque Decano eccleſiæ noſtræ poteſtatē, perſonas eccleſiaſticas ex alijs collegiatis eccleſijs, interdum magis curioſitate rerum nouarum, quam deuotionis cauſa ad templum ſummum ſe recipientes ac inibi præter omne decorum, ſæpe etiam eccleſiaſtico habitu nō amicti, inter laicos ſurſum ac deorſum inambulantes, pœna canonica, nimirum ſuſpenſionis temporariæ, aut maiori etiam pro ratione culpæ coercendi.

Quem oporteat eſſe ueſtitum miniſtrātium in hiſce eccleſijs. Cap. VIII.

DE ueſtitu clericorum ante diximus, qui in his tāto debet eſſe decentior quo ſunt altiori loco, pindeq; atque in ſpeculo quodam conſtituti. Sit ergo chorum ingredientibus ueſtis talaris. ſint pilei (quæ bireta uocamus,) ſint camiſiæ, ſint denique calcei pariter & caligæ tales, in quibus non faſtus, iactantia, elationis uitiū, uel mentis leuitas, ſed clericalis ordinis honeſtas & modeſtia deprehēdatur. Siquidē ita ſemper uiſum eſt maio-

Agaten. 20.

ribus noſtris, externum habitum quid intus crepet, deſignare, Adeo ut & leges ciuiles iniuriam, matronæ, habitu meretriceo utenti, illatam, non uindicent, ac Canones clericum non alligatum coniugio, habitum ac tonſuram clericales deſerentem, poſt tertiam monitionem, clericũ uero coniugatũ ſtatim priuilegio exuant clericali, Adeo ut ſic in maleficijs deprehenſi animaduerſionem ciuiliũ magiſtratuum non euadant. Ne autem poſthac quiſpiam excuſationem non factæ aut præuiæ monitionis prætexat, hac noſtra ſynodali conſtitutione omnes (quotquot ſunt in noſtris diocœſibus conſtituti) clericos qui habitu minus decenti utuntur monemus, ut intra tres menſes, quorum ſingulos pro ſingulis dilationibus, tertiam uero uti peremptorium terminum præfigimus, habitum qui clericos deceat, reaſſumãt, Alioqui ipſo facto nulla poſthac alia monitione expectanda in cenſuras ac pœnas cõſtitutionum canonicarum incurſuri. Honor.ij.c. ex parte, de priui. & excef. priuileg.

Decani undiquaque aduigilabunt. Cap. IX.

QVo ergo hæc quæ diximus repurgẽtur, ac debite ſimul cum omnibus alijs ad diuini officij proſequutionem ac chori diſciplinam ſpectantibus obſeruentur, Decanus diligenter inuigilabit, hinc & hinc circumſpiciens, ne quid inordinate fiat.

Ante oĩa uero ut Canonici ſacris adſint. Cap. X.

CVi ante omnia curæ erit, ne quis Canonicorũ ſacris abſit. ſed ut qui emolumentum ferre uolent, officium quoque ſuum, propter quod beneficium datur, in eccleſia gerãt. Aurelianeñ. Cõcilio cauetur, clericos qui officio adeſſe contemnunt, eccleſiaſticam diſciplinam Aurelian. 2.

arbitrio Epiſcopi recepturos. Sed facile caſtigabitur hic lapſus, ſi negligentes ſubtractione prouentuum ſeu diſtributionum multetur. Quare qui ab epiſtolæ lectione, exinde toti miſſæ, & a primo pſalmo, ſingulis horis canonicis integris ac minime interpollatim (niſi forſan neceſſitate auocante, petitaq; ac obtenta licentia) non interfuerit, iuſtum eſt, ut hic illius horæ aut officij ſtipendio in totum careat.

Vicarij ut diuinis laudibus decantandis interſint, adigendi. Cap. XI.

QVi Vicarij dicuntur, in quibuſdam collegijs ſe in libertatem quandam potius carnis quam ſpiritus uindicare contendunt, nolentes choro, decantandiſq; ſimul cum Canonicis diuinis laudibus ac ſacris eſſe addicti, ſed hi recipiſcãt ac incipiant intelligere cur Vicarij dicantur. Superpelliceis quoq, utantur. Cuius enim uices gerent, niſi Canonicis adiutores accedant? Horũ nimirum uice, qui uel aduerſa ualetudine detenti, uel negotijs neceſſarijs auocati, intereſſe non poſſunt. Cur tandem ſuperpeliceis utentur, qui chori ſacris ſe mancipatos non agnoſcunt, In ordinem ergo diſciplinæ redigantur ſuſpenſioniſq; pœna, etiam a fructibus, ne dum quotidianis illis quæ diſtribuuntur, ſed a groſſis etiam procul hoc modo animaduertendum in non parentes.

Ad perſonalẽ reſidẽtiã cogendi, quibus hæc p fundationes beneficiorũ eſt ĩpoſita. Cap. XII.

QVorum fundationes perſonalem reſidentiam requirunt, illi aut ipſi reſideant, aut a prouentuum perceptione ſuſpendantur, & fructus illi, in alios

pios uſus conuertantur, niſi qui reipublicæ cauſa ex authoritate noſtra abſuerint.

Lucri tantum cauſa ſacris adeſſe non oportere. Cap. XIII.

VTinam optādo a deo Opt. Max. cōſequi poßimus, ne quiſquam lucri cauſa diuinis ītereſſet, alioqui non acceſſurus ſacra, ueluti quem nummi magis, quam dei amor in templum trahit, quæſtum pietatem eſſe pu- Eſaiæ.1.
tans, qui, non dubium, ex numero eorum eſt, de quibus Eſaias dixit. Omnes diligunt munera, ſequuntur retributiōes, Nec multū his abeſt (uti pleriſque doctißimis 4.Reg.5
uiris placuit) ab horrendo crimine Giezi, qui exiſtimauit diuinum munus pecunia redimendum. Quare uide- Pſalm.118.
rint clerici noſtri, ut eorum mens & intentio tota in deum referatur, ut cum Dauid confiteantur deo in directione cordis ac in labijs ſuis pronuntiantes omnia iudicia oris eius. In uia etiam teſtimoniorum domini delectentur ſicut in omnibus diuitijs. Optandum, ut Pſalmus ille centeſimus decimuſoctauus, qui toties non ſine cauſa in eccleſijs replicatur ore ſimul & correſpondente ſingulis uerbis mente decantetur. Et cum eodem Pſal- Pſalm.53.
te ex animo dicatur. Voluntarie ſacrificabo tibi, & cōfitebor nomini tuo domine, quoniam bonum eſt. Non adimit 1.Cor.9.
Chriſtus, ſed decernit operanti ſuam mercedem: Di- 1.Timo.5.
gnus eſt enim operarius mercede ſua. Et: Qui altario deſeruit, de altario & uiuet. Sed interim cogitare debet clericus ſe uiuere non ut edat, ſed edere ut Chriſto uiuat, habereq; ſemper menti reconditum Chriſti uerbū: Math.7.
Primū quærite regnū dei, et hæc oīa adijciētur uobis.

Capitula diſciplinæ q̃liter obſeruãda. Cap. XIIII.

CApitula uero diſciplinæ (quæ uocant) multo maiori diligẽtia obſeruẽtur atque hactenus. Id ita fiet, ſi non tam prophanæ quam res ſacræ in his tractentur, Si de moribus inquiratur, ſi uita expendatur ſingulorũ, Et quod olim ſancti patres fecisse dinoſcuntur extemporali oratione, interdum cõmonerentur fratres. Et in primis ad ſacras literas capeſſendas inſtigarentur, atque ut in his optimas horas collocarent, incitarentur, quod hic reperiatur fons uitæ ſcaturiens, ex quo qui haurit, non ſitit in æternum. Hic theſaurus euãgelicus (propter quẽ oportet uendere uniuerſa) recõditus ſit, ex quo prudẽs ille paterfamilias profert noua & uetera.

Iohan. 4. Matth. 13.

Officium Decani in rebelles. Cap. XV.

SI quos Decanus rebelles cernat, ſi diuini cultus atq; ſui officij negligentiores, ſi rixoſos ſi litigioſos, ſi percuſſores, ſi aleatores, ſi ſcorta fouentes, aut alijs publicis criminibus irretitos, atque hi fraternam correptionem audire recuſauerint, agat in his Capitulis quod iubet Paulus: Peccantem coram omnibus corrige. Tum ſi reſipiſcere nolint, arceat a ſacris, prohibeat participare fructus, donec ad meliorem uitæ frugem reuertantur, ſic tamen, ut hic ſeruetur regula apoſtolica: Corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, patientes eſtote ad omnes, & neque ira, neque odium, neque rancor, ullas ſibi partes uẽdicet. Nam illa præpoſitorum ſolicitudo eſt utilis, illa cautela eſt laudabilis, in qua totum ratio agit & furor nihil ſibi uendicat. Ira enim ſæpe etiam innocentes ad crimẽ adducit, Dum enim iuſto amplius iraſcimur, et

Ex Concilio Agaten. c. 2. 1. Timo. 5.

1. Theſſ. 5.

Inno. Pap. ij. Gregori. ad Maur. Imper. c. illa, 11. q. 3.

nolumus aliena coercere peccata, grauiora cõmittimus. Per hæc tñ noſtris ac eccl'iarũ, puintiæ noſtræ priuilegijs ac legitimis cõſuetudinibus, & preſertĩ mori ac cõſuetudini qñi in aliquibus eccleſijs eſt (nempe ut cauſæ diſciplinæ p Diaconos dijudicẽtur) nihil præiudicamus, mõ. tñ Diaconi ad requiſitionẽ Decani, ſuo officio gnauiter ac ſtrennue incũbant ac ſatisfaciant. Quod ſi Decanus & Capitulum negligentes, aut eiſdem criminibus irretiti fuerint, ad iuris cõis diſpoſitionẽ redire, neceſſe erit.

Contentioſi ad pacem & concordiam per Decanum & Capitulum reuocandi.

Cap. XVI.

INuidiæ detractioniſq; uitium longe omnium peſtilẽtiſsimum, in collegijs non eſt nouum, quod humani generis hoſtis inter fratres ſerere ſemp conatus eſt. Quẽadmodum de Abel & Cain, de Ioſeph. & fratribus eius Gene. 4. *legimus, Quin parum aberat ab omnium ſanctiſsimo il-* Gene. 37. *lo collegio, nempe Apoſtolico, niſi pacificator Chriſtus* Iohan. 13. *Ieſus interceſsiſſet, ac Satanam repente eieciſſet. Hinc ſæpenumero in clero, rixæ, iurgia, & iniuriæ naſcũtur. Hinc multæ falſæ criminationes, æmulationes, obtrectationes & delationes oriuntur, Et fit lingua ordinata in laudem dei, inquietum malum, plena ueneno mortifero. Fit denique ut in ea qua benedicimus deum & patrem, in ipſa maledicantur homines, qui ad imaginem & ſimilitudinem dei facti ſunt. Atque ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet (inquit diuus Ia-* Iaco. 3. *cobus) fratres mei hæc ita fieri, ſed qui ſapientes & diſciplinati inter uos, oſtendant ex bona conuerſatione*

operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Nam ſi zelum amarum habetis et contentiones ſint in cordibus ueſtris, nolite gloriari & mendaces eſſe aduerſus ueritatem. Non enim eſt iſta ſapientia de ſurſum deſcendens a patre luminum, ſed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio eſt, ibi inconſtantia, & omne opus prauum. Quæ autem de ſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, plena miſericordia, et fructibus bonis, non iudicãs, ſine ſimulatione. Fructus enim iuſtitiæ in pace ſeminatur, facientibus pacem.

Proinde ſi quis putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius uana eſt religio. Hæc ille.

Pœna aduerſus contentioſos pertinaces. Cap. XVII.

Ex Concil. Agaten. c. 31.

AGathenſi Concilio conſtitutum eſt, ut quicunque odio aut longinqua inter ſe lite diſſenſerint, et ad pacem reuocari nequiuerint, primitus arguantur. Qui ſi inimicitias deponere pernitioſa intentione noluerint, de eccleſiæ cœtu iuſtiſsima excommunicatione pellãtur. Decanus ergo ubi uiderit intercedere inter fratres diſſentionis materiam, quæ fraternam dirimat charitatem, huius canonis authoritate utatur, ac pro pace ſartienda conſeruandaq;, Capituli ſui conſilium atque auxilium imploret, q; inuicem libenter præſtabunt, cuiuſcunque odio uel amore longe poſtpoſito.

Quo tempore Capitulorum quotidianorum conuentus obſeruandi. Cap. XVIII.

QVotidiani Capitulorũ conuentus, aut maturius ſub ſummam miſſam aut ſtatim poſt illam ſeruãdi ſunt, Ne ob illos diuinum officium uel ſuſpendatur, uel præcipitetur, uel deniq; ab ipſis Canonicis negligatur. Debet enim dei cauſa omnibus alijs anteponi.

Volumina ſtatutorum reuidenda.

Cap. XIX.

HAbent fere quotquot ſunt cathredales ac collegiatæ eccleſiæ ſuum uolumen peculiarium ſtatutorũ, quæ interdum pro affectu priuato cuiuslibet augentur ac creſcunt. Inter hæc reperias quamplura, quæ quæſtũ magis quam pietatem reſipiant, & ad inequalitatem potius, quam æqualitatem faciant, unde diſcordia inter fratres (uti fieri ſolet) frequenter alitur, concordia uero ſcinditur, laceraturq;. Et quantumuis pleraque inter hæc iniqua reperias, adiguntur tamen omnes qui recens admittuntur, ut ad eiuſcemodi ſtatutorum obſeruationẽ (etiam penitus ignari, quid contineant illa citra ullum delectum) iureiurando ſeſe alligant, quum tamen iuramentum nõ debeat eſſe iniquitatis uinculum, nec ad ignorata extendi. Opærepretium itaq; nobis uidetur, huiuſcemodi ſtatutorũ uolumina inter uiſitandum excutere, & quæ euangelicæ puritati, atque fraternæ charitati, denique diſciplinæ eccleſiaſticæ minus cõſentanea reperta fuerint, reſecare, cauereq;, ne poſthac ulla noua ſtatuta in eiuſmodi eccleſijs (niſi tamen noſter acceſſerit calculus) ædantur. c. 1. de iureiu. in. vi.

In Capitulis à iuramentorum facili exactione temperandum. Cap. XX.

Matth.5. ET quum Chriſtus tanto ſerio iurandi facilitatem prohibuerit, ut niſi neceßitate ueritatis, alioqui periclitandæ, cogamur, omnino non iurare debeamus, coercenda eſt illa immoderata in Capitulis iuramentorũ exactio, per quam neceſſe eſt, ut multi in ancipitia periuria corruant, quorum non tantum illi qui peierant, ſed & qui cauſam periurij temere exigendo præſtant, rei ſint. Nam Chriſti uerbum eſt: Sit uerbum ueſtrum, eſt, eſt: nõ non, quod amplius eſt, a malo eſt. Et in Eccleſiaſtico legimus: Vir multum iurans, replebitur iniquitate, & non diſcedet a domo eius plaga. Si noſipſos iudicaremus, non utique dijudicaremur.

e. & ſi Chriſtus de iuram.

Eccl.32.

Inter uiſitandum de moderandis annis (qui expectantiæ appellantur) uidendum. Cap. XXI.

NVm annos (qui expectantiæ appellantur) moderari poßimus, uidebimus inter uiſitandum; quando nobis uel id maxime curæ erit, ut qui recens acceſſerunt Canonici, aliquot annis de conſenſu Capitulorum ſuorũ bonarum, ac potißimum ſacrarum literarum ſtudijs, in Academia aliqua publica & bene Chriſtiana incumbãt, utq; tum ſequantur illos interim redditus præbendarũ ſuarum, quotidianis diſtributionibus tantum exceptis, aut portio eiuſcemodi perſonis, iuxta eccleſiarum ſtatuta & conſuetudines aßignata. Multum enim refert uiros doctos eſſe in eccleſia dei, qui ueluti ſplendor firmamenti fulgeant, & tanquam ſtellæ in perpetuas æternitates manſuri, ad iuſtitiam plurimos ualeant erudire. Indignũ ergo ſtudio tam frugifero intentos, ac in uinea domini operantes, diurno denario fraudari, modo tamen

Hono.iij.c. Super Specu. de magiſt.

teſtimonium exhibeant magiſtrorum, quod totos illos annos rectis operam dederint diſciplinis. Per hæc tñ Canonis indutias, (quæ ſe latius porrigũt) nolumus coartare.

Non oportere a Canonico recens admiſſo, pecuniam ſtatutariam duplicatã ob anteceſſorem exigi. Cap. XXII.

NEc ferendus nobis diutius uidetur mos ille irrationabilis, quo ad unam præbendam receptus, ob ſuos in eadem præbenda anteceſſores nõ receptos (a quibus ius non habet, ſed potius a conferente uel inſtituẽte) pecuniam ſtatutariam ſæpius exoluere compellitur. Nec ignoramus quoſdam Decanos & Capitula in eo eſſe, ut hæc pecuniaria onera (qua recens recepti, contra ſacrorum canonum diſpoſitionem grauantur) indies nouis quibuſdam adinuentionibus grauiora, ac tandem importabilia efficiant, quod penitus improbamus. c.nõ debet de reg.iu.in.vi.

Communi neceßitati eccleſiæ, communi contributione conſulendum. Cap .XXIII.

QVod ſi fabricæ aut alia neceßitas eccleſiæ immineat, ſatius eſt ut quod in communem uertetur utilitatẽ, ex cõibus redditibus deſumatur, q̃ ut qs priuatim grauetur, Euangelicum præceptum eſt, in quo uniuerſa lex conſiſtit & prophetæ: Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris. Et: Quæcunque uultis ut faciant uobis homines, hæc & uos facite illis. Ad hanc regulam, ueluti ad Lydium quendã lapidem, omnes actiones ſuas, cum omnes Chriſtianos, tum uiros eccleſiaſticos redigere, æquum eſt pariter ac neceſſarium. Matth.7.

Tribunalia extra templa collocanda. Cap. XXIIII.

Ex conci. Lugdu. c. decet de immu. eccleſi. lib. vj.

CVm in quibuſdam noſtris templis iuriſdictionis eccleſiaſticæ Officiales pro tribunali ſedeāt, ad quod interdum multo cum tumultu cōcurritur, delitigaturq;, uiſum nobis eſt, ut hæc tribunalia, foris, intra tamen eccleſiarū pomeria, collocentur. Cordi ſiquidem nobis eſt, ut quæcunque diuinum officium perturbare poſſunt, aut diuinæ maieſtatis oculos offendere, è tēplis eliminentur, ne ubi peccatorum eſt uenia poſtulanda, ibi peccandi detur occaſio, aut deprehendantur peccata committi.

Optandum, ut deambulationes in hiſce eccleſijs prohiberi poßint. Cap. XXV.

ATque utinam commodæ deambulationes etiam illas laicorum (qui ad cathedrales ac collegiatas eccleſias ſola rerum nouarum curioſitate ducti confluūt, ibidemq; nihil minus quam de rebus ſacris, quæ inſpectātibus illis aguntur, cogitant) ſubmouere poßimus. Grāde equidem putamus piaculum, tam ueneranda myſteria, quibus aſtat deus, & inter quæ Chriſti corpus & ſanguis conficitur, tam irreuerenter haberi, tacemus q̃ domus dei contemnitur, de qua Chriſtus eiecit ementes & uendentes, & non ſinebat, ut quis transferret uas per templum, et dicebat docens: Nonne ſcriptū eſt, Domus mea, domus orationis uocabitur, uos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum? Duplici cura hic uidebitur opus, tum ut prædicatores uerbi dei ex ſuggeſtis populum ab iſtis deambulationibus ex ſcripturis deterreant, tum ut magiſtratus ciuiles huic rei corrigendæ officium accommodent, cum quibus hac de re agemus.

Marci. 11.

Theatrales ludos non inferendos tēplis. Cap. XXVI.

OLim theatrales quoq; ludi & laruarum ludibria inferebantur peſſimo quidem exēplo, adeo ut prouiſione canonica (qua is teterrimus abuſus aboleretur) opus fuerit, quem ex noſtris diocœſibus, iam, ut ſperamus, eiectum gaudemus. Inno. 3. c. cum decorem, de uit. & ho. cler.

Cuiuſdam abuſus abrogatio. Cap. XXVII.

IN quibuſdam collegiatis eccleſijs ad ſummū altare, non ordnarij, ſed mercenarij clerici, preſbytero ſacra peragenti miniſtraturi adiunguntur, qui tamen officio ſuo ſatisfaciunt minus, cum ab altari ad ſubſellia, ex quibus ſuccinitur, a ſubſellijs rurſus ad altare multū incompoſite ſubinde diſcurrunt, quod fieri non oportuit, maxime in eccleſijs illis, quæ ordinarijs perſonis abundāt, & quorum miniſtri copioſis redditibus ſunt ditati. nam omnis occaſio contemptus & ſcandali promiſcuo uulgo adimenda eſt.

Proceſſionum Collegiatarum eccleſiarū, quæ ad maiorem fiunt, moderatio. Cap. XXVIII.

PRoceſſiones eccleſiarum collegiatarum ad ſummū templū, quæ diebus maxime celebribus ac feſtis fiūt, proculdubio inſtitutæ ſunt, cauſa conueniendi illuc ad miſſas epiſcopales, deſiderioq; recipiēdi communionem, uel benedictionem epiſcopalem, iam quum iſti conuentus ſpeciem quidem antiquitatis, & nihil præterea repreſententent, imo pernitioſæ euagationis materiam & crapulæ occaſionem diebus illis ſacratiſſimis præſtent, illas nobis eatenus abrogare uiſum eſt, ut Collegia in ciuitate noſtra Colonieñ. in quatuor illis ſummis anni feſtis ac diebus celebribus ſequētibus, queq; in ſuis eccleſijs diuinum Agatēſ. c. 63. & 64.

officium ſtatis horis reuerenter ſolenniterq; concelebrēt ac peragant, neq; his diebus niſi quum nos in ſummo tēplo noſtro præſentes erimus collegialiter accedant. Nā quantula ſit deuotio collegiorum quæ tum accedūt, quis dei cultus ac ueneratio, ſatis ī aperto eſt. Tacemus, quod interim apud ipſas collegiatas eccleſias hiſce diebus, maxime inſignibus, ſolenne officium prætermittitur. Atq; dicitur, uerius præcipitatur ac truncatur q̄ celebratur.

De proceſſionibus non abrogatis. Cap. XXIX.

RELiquas autem proceſſiones more antiquo obſeruari uolumus, iubemus tamen ut clerus ciuitatis noſtræ, abuſus, qui hactenus irrepſerunt, matura conſultatione præuia, tollere peragat.

Quomodo ad anniuerſaria Epiſcoporum in maiori eccleſia conueniendum ſit. Cap. XXX.

DVm uigiliæ in anniuerſarijs Epiſcoporum in ſummo noſtro templo conuenientibus illuc collegijs, perſoluuntur inconcinnius, atque adeo ſpecie ipſa nō ſatis pius ac deuotus cantus æditur. Quare nobis uiſum eſt expedientius, ut collegia ſingula in ſuis templis uigilias haſce deuote abſoluant, dein eccleſiam noſtrā maiorem ad ſacrum tantum accedant, illic tantiſper facturi moram, donec id compleatur, ſingulis interim animum ad Deum ac pias precatiões conuerſuris, quemadmodum ſuperiori articulo diximus.

Minora miniſteria idoneis committenda ac decēter peragenda. Cap. XXXI.

Ex conc. Mogunt de uit. & hone. cle. c. no liceat.

ANtiquiſſimis canonibus in pleriſque etiam Concilijs ſancitum eſt, ne laici ſecus altare inter cleri-

cos miniſtrent, neue inſacrati miniſtri licentiam habeant ingrediendi in ſacrarium, quod Græci diaconium appellant, neue uaſa dominica contingant. Præterea, ne reliquiæ ſanctorum & ueſtimenta eccleſiaſtica (quæ honeſta eſſe decet) niſi tantum à ſacratis miniſtris attrectentur, adeo ut ne ſacratis quidem deo fœminis ac monachabus aut lectoribus etiam ſacra uaſa uel ſacratas pallas contingere, uel incenſum circa altare præferre licuerit, uerum id ſolis Diaconis permiſſum ſit, expreßim autem laicis uetitum, ne pallas, eccleſiæ uela, ac altaris ornamenta abluant. Neq; patres hic ſcripturis deſtituũtur. Iam uero eo uentum eſt, ut quatuor illi minores ordines, nempe oſtiarij, exorciſtæ, pſalmiſtæ, ac lectores (nõ temere ab eccleſia inſtituti ac recepti) præter nomen nihil in eccleſia retinuerint, illorumq; loco tenues aliquot homines laici qui per eccleſiæ prælatos minoris compendij gratia ſubrogantur, iſtorum officijs ſeſe ingerant. Idq; indecore, quippe nullo penitus clericali habitu amicti, inter quos ſunt, quos appellamus campanarios. Quos ad minimum (cæreis accedẽdis, alijſq; in choro miniſtrationibus intentos) deceret ſuperpelliceis indui. Ne interim prætereamus ablutionem pallarum, ueſtimentorumq; altarium, breuiter ſacrorum cuſtodiam talibus per cuſtodes ſeu theſaurarios noſtri temporis committi, quos hæc contingentes antiquitas nefarij criminis ſimul cum ſurrogantibus damnaſſet, quare cautius poſthac agendum, ne ob talem præſumptionem dominus iratus, plagam populo, qua ſimul innocens cum nocente inuoluatur, immittat.

Ex Concil. Agat.c. ſacr. 23.diſt.

DE PAROCHIS AC EORVM Vicarijs, aliiſq; uerbi miniſtris. Cap. I.

HIC titulus cũ generalis ſit, in pleroſq; alios ſcinditur. Primum enim uidendũ eſt, qui ad uerbi miniſterium & regimen eccleſiarum admittẽdi ſint, deinde de uita ac moribus eorum. Poſt, de officio, quod in duobus potiſſimum ſitum eſt, diſſeminatiõe uerbi, adminiſtratione ſacramentorum. Poſtremo, de

1. Timoth. 5. ipſorũ uictu, de quibus ſpeciatim diſpiciemus. Ante oĩa tamen lectorem admonitum eſſe uolumus, hos eſſe locos quos eccleſiarum iubar diuus Paulus in epiſtolis ad Timotheum ac Titum accuratiſſime tractat. Nam huc illæ potiſſimum ſpectant, ut ſciant Timotheus ac Titus, quomodo oporteat eos in domo dei conuerſari, quæ eſt eccleſia dei uiuentis, niſi q̃ articulus adminiſtrationis ſacramentorum, & qui de uictu eſt, alibi fuſius explicantur.

In priori ad Corinth. Porro, cum hæ Paulinæ epiſtolæ meræ aureæ ſint, et nulli non parocho cognitu inprimis neceſſariæ. Idcirco ad uerbum ediſcendæ, memoriæ mandandæ, ac opere cõplendæ erunt: Ex quibus aliis euangelicis apoſtoliciſq; ſcripturis ac patrũ ſanctionibus, nos quædã decerpemus, quo dilucidius fiat, ĩ quibus hactenus magno cũ reipub. detrimẽto peccatũ, & quid de cætero parochis facto opus ſit.

Qui admittendi. Cap. II.

Mat. 9. Iohan. 10. QVum Chriſtus Ieſus paſtor ille bonus, ac paſtorũ princeps, qui poſuit animam ſuã pro ouibus ſuis, circuiret omnes ciuitates & caſtella, docens in

ſynagogis eorum & prædicans Euãgelium regni, & cu rans omnem languorem & omnẽ infirmitatem. Quum, inquã, is qui uenit requirere & ſeruare quod perierat, uidiſſet turbas, miſertus eſt eis, quia erãt uexati & ia centes ſicut oues non habentes paſtorem, dicebat diſcipu lis ſuis: Meßis quidem multa, operarij autem pauci. Ro gate ergo dñm meßis, ut mittat operarios in meſſem ſuã. Marci.6 Luc.10

Orandus deus ut mittat operarios in meſſem ſuam. Cap. III.

NVm quæſo putamus necdum tempeſtiuum eſſe, interpellare dñm meßis, ut mittat oparios in meſſem, ac paſtores, non quoslibet, ſed ſecundum cor ſuum: nimirum ouibus miſere dißipatis ac palantibus requirẽdis? Quis niſi in media luce cæcus, non præſentiſcat, nos in ea periculoſißima tempora incidiſſe, in quibus prædictiones Christi & apoſtolorum ſcripturæ, omnino atque omni ex parte complentur? Quis enim non uidet ueniſſe, irrupſiſſeq́;, numeroſa admodum caterua ad nos falſos illos prophetas in ueſtimentis ouium, qui ſint intrinſecus lupi rapaces, qui non intrarint per oſtium in ouile ouium, ſed aſcenderunt aliunde fures ac latrones? Non enim uenerunt, niſi ut furentur & mactent & perdant, quos uidentes mercenarij, & qui non ſunt paſtores, uenientes, fugiunt & dimittunt oues, & lupi rapiunt & diſpergunt eas. Fugit enim mercenarius, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eũ de ouibus. Poterant direptores iſti ſub exuuiis ouino aliquandiu deliteſcere, niſi Chriſtus eos prodidiſſet. Ex fructibus (inquiens) eorum cognoſcetis eos, ꝗ non poßit arbor bona fructus malos* Matth.7 Iohan.10. Matth.7

facere, nec arbor mala fructus bonos. Ex fructu enim ſuo unaquæq; arbor cognoſcitur.

Vnde dinoſcere oporteat Pſeudoeccleſiaſtes. Cap. IIII.

2.Pet.2. Iudæ. *Qvos qui uelit penitus agnoſcere, is ſecundam Petri legat cap. ij. et quæ eiuſdē argumenti eſt, Iudæ Apoſtoli unicā, et eas potiſſimū diui Pauli epiſtolas, quas ad Timotheū ac Titū coepiſcopos ſuos perſcripſit, in quibus illos, eodē, quo dominus, nomine, appellat lupos rapaces non parcētes gregi. Ex nobis quidē ſuborituros, ſed peruerſa loquentes, ut abducāt diſcipulos poſt ſe, homines ſeipſos amantes, cupidos, elatos, ſuperbos, blaſphemos, ſine affectione, ſine pace, criminatores incontinentes, proteruos, reprobos circa fidem. A fine præcepti, quæ charitas eſt de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, toto cœlo aberrantes, in uaniloquium conuerſos, ſeductores, proficientes in peius, errantes, & in errorem mittentes, Magiſtros prurientes auribus & in fide (quod bonam conſcientiam repulerint) naufragos uerbis contendentes, ſanis uero ſermonibus, & ei, quæ ſecundum pietatem eſt, doctrinæ, neutiquam acquieſcentes, ſuperbos, languentes circa quæſtiones & pugnas uerborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blaſphemiæ, ſuſpitiones, malæq; conflictationes, hominum mēte corruptorū, ac proinde ad nihil utiles, niſi ad ſubuerſionem audiētium, quorum ſermo ut cancer ſerpit. Nūquid poterat Apoſtolus futurorum conſcius, hoſce Pſeudoeccleſiaſtes apertius aut dilucidius deſignare, quos nullus profecto Apelles tam expreſſim ſuis coloribus depingere potuiſſet.*

[Margin: Ad Timot. & Titum. — 2.Timo.3. — 1.Timo.1. — 1.Timo.3.4. — 2.Timo.2.]

Soli, authoritate ordinaria comprobati, ad uerbi miniſterium admittendi. Cap. V.

ADuerſus hos Pſeudochriſtos & pſeudoprophetas, nos præmuniuit Chriſtus: Videte (inquit) ne ſeducamini. Multi enim uenient in nomine meo, & multos ſeducent, ut in errorem (ſi tamen fieri poteſt) ducantur, etiã electi. Nolite ergo ire poſt eos. Vos ergo (uti ſubiecit commonens) uidete, Ecce prædixi uobis omnia. Chriſti ergo præceptum, quantum nobis ipſe concedit, ſequentes, quo lupos tam peſtilentes ab ouilibus ac diocœſibus noſtris abigamus, uiſum nobis eſt operæpretiũ fore, antiquos innouare canones, quibus præcipitur, ne ulli ad uerbi miniſterium ſeu prædicationis officium, niſi miſsi, authoritateque ordinaria approbati ſint, admittantur. Quomodo enim (ſecundum Apoſtolum) prædicabunt, niſi mittantur?

Matth.24. Lucæ.21. Marci.14. Roma.10.

Qui ſunt legitimi parochi, & illorum uicarij, modo tamen hi examinati prius & admiſsi ſint. Cap. VI.

ORdinarij ergo uerbi miniſtri, eccleſiarum parochialium legitimi rectores ac parochi ſunto, quos etiam perſonaliter apud eaſdem eccleſias, ſecũdum canonicas ſanctiones perpetuo reſidere uolumus, niſi tamen eos magna ratio, ueluti q̧ uel maioris ac publicæ utilitatis cauſa abſint, quæ & noſtro calculo approbari debet, uel q̧ ſoli ob parochiæ amplitudinem gubernationi tantæ, nõ ſufficiãt, excuſauerit. Tum enim qui per illos delegabuntur uicarij ſeu uicecurati (modo tamen hi etiam examinati, & tã quod ad uitæ integritatẽ, q̃ Chriſtianæ

c.licet.5. is de elect.li.vj.

eruditionis puritatem & zelum attinet, idonei reperti fuerint) noſtro permiſſu eodem officio perfungētur. Qui uero deinceps in uicecuratos aſſumentur, Vicarij noſtri in pontificalibus ac Theologorum ei per nos adiungendorum, In diocœſibus uero Suffraganeorum noſtrorum, illorum, quibus hoc muneris committendum duxerint, cēſuram (nuṗ uidelicet obeundo muneri, apti ſeu idonei ſint, uel minus) expectabunt.

Fratres mendicātes quatenus admittēdi. Ca. VII.

Ex cōcil. Viennē. cle. dndum, de ſepultu.

ALiquot retro ſeculis ī eccleſiam recepti ſunt quatuor mendicantium fratrum ordines, quo parochorū in uerbi miniſterio cooperarij forēt. Quos abſit, ut repellamus, ſi tamen intra Concilij Viennē. ſub Clemente quinto celebrati, aliarumq; canonicarum conſtitutionum cancellos ſe continuerint. Nec ante acceſſerint, q̃ per ipſorum prælatos, ut uiri inculpatæ uitæ, diſcreti pariter ac modeſti, ac uerbi diuini probe gnari, iudicentur, atque ad hoc munus deligantur. Deinde etiam Vicarijs noſtris in pontificalibus præſentati, tales inuenti fuerint ac permiſſi.

Quam modeſtiā fratres mendicātes in uerbi prædicatione ſeruare oporteat. Cap. VIII.

QVi tamen quum in ſubſidium tātum uocati ſint, ordinarijs eccleſiarum rectoribus moleſti eſſe deſinent, ita uidelicet, ne eoſdem (quum ſuo munere fungi ipſemet uelint) præoccupent, neue quos in excolenda uinea domini iuuare debent in concionibus, uirulēta ac detractoria lingua carpant, uti nonnulli huius generis ſolent, qui inflati ac incompoſiti populi auribus demul-

cendis ſtudent, ſuam, nō Chriſti gloriam ambientes. Tam ignari omnis eccleſiaſticæ diſciplinæ, ut ignorent parochos ſi forte ceciderint, ſuos habere iudices, nō ipſos fratres cenſores, multo minus promiſcuam plebem. Quam exploratum eſt, mutuis eccleſiaſticorum uirorum amarulentis detractionibus adeo non emendari, ut ſcandalizetur multo magis. Nec audiendi ſunt iſti, ſi ſeruos dei accuſare ſe dicāt, ut meliores fiant, quum potius inuidiæ ſtimulis adulationiſq;, quam charitatis ſtudio agitari cōuincantur. Idipſum uel propria eorum conſcientia atteſtante quod ſciant, nullum uel in ſeculo, ne dicamus ī eorum monaſterijs inueniri, qui uelit ſuum ſeruum ab alio quā a ſe iudicari, Adeo ut ſi quis ſecus facere præſumpſerit, hunc & multa ſequatur indignatio et ulciſcēdi cupiditas, Quin Paulū audiant dicentē. Nolite iudicare inuicem, ſed hoc iudicate magis, ne offendiculū detis fratri. Ex decr. Pontia. pont. Ex decret. Anacle. Roma. 14

Non ferendi qui in iuriſdictiones & poteſtates temere ad plebem inuehuntur. Cap. IX.

MVlto minus ferendi ſunt qui ut auram uenentur popularem, in iuriſdictiones epiſcopales ac ordines eccleſiaſtiaorum pariter & ciuilium magiſtratuum inuehentes, temere uociferantur ad populum, Non intelligentes interdum, neq; de quibus loquūtur, neq; de quibus affirmant, Quo nihil aliud efficiunt, quam ut plebē, alioqui ſatis in clerum irritatam, irritatiorem reddant, ac gliſcenti ſeditionum igni oleū ſubminiſtrent. Iuriſdictiones ac magiſtratus eſſe oportet. Quod interdū perſonarum, non ordinis ſeu magiſtratus uitio peccatur, alia prouidentia purgandum eſt, non cæco plebis iudicio ex- 1. Timo. 1 Matth. 18

Matth.18. pendendum, fraterna correptione opus erat, non accuſatione aut laceratione ex ſuggeſtis. Et ut omnia non ſtatim ad uiuum uſque repurgentur, quod fieri uix poteſt, non grauabuntur iſti oculati, in ſe quoque deſcẽdere ac ſuos erratus inſpicere, quo tandem æquiores fiant, diuiniſq; iudicijs etiam quædam relinquant. Si enim omnia (uti ſcite Anacletus ait) in hoc ſeculo uindicata eſſent, locum diuina iudicia non haberent. Sed de his ſatis.

Ex canoni. Anacleti.

Abuſus eſt, qui parocho ſuo officio interdicit. Cap. X.

EX his quæ diximus conſequitur, eum morem, qui alicubi irrepit, penitus irrationabilem, ne dicamus execrabilem abuſum eſſe, quo legitimi eccleſiarum parochi adiguntur iureiurando affirmare, ſeſe in ſuis eccleſijs fratres mendicantes ad uerbi miniſterium (etiam ſi ipſimet pro ratione ſuſcepti ac cõcrediti muneris eo fungi uelint) perpetuo admiſſuros. Quid enim hoc more aliud agitur quàm ut parocho officium, quo ſe Chriſto et eccleſiæ obſtringit, adimatur, ac in alium relegetur? Id uitij, ut ſpes, eſt, curabimus.

Fratres mendicantes his ſynodalibus conſtitutionibus erunt parentes. Cap. XI.

AEquum quoq; cenſemus, ut qui ex fratribus huic muneri accingi uelint, noſtris Vicarijs in pontificalibus ſerio promittant, ſeſe hiſce ſynodalibus inſtitutis omnino obtemperaturos, quo ſermo dei pure, ſyncere, ac ſine offenſione decurrat.

Decet quoque ut fratres eatenus ordinariæ poteſtati ſubijciantur. Cap. XII.

QVi ut ordinariæ noſtræ poteſtati, quod ad eiuſce modi functionem attinet, ſubijciantur, & eatenus monaſticæ profeßionis regulis, obligationibuſq; eximantur, non decens tantum, ſed & iuſtum putamus.

De ſemel certo loco deſtinatis ac admißis non temere retrahendis. Cap. XIII.

QVi uero ſemel præſentati & admißi fuerint, ut certo loco hoc miniſterio fungantur, non debebūt temere ſeu præter noſtrum aſſenſum à ſuſcepto munere retrahi. Nam frequentem perſonarum mutationem periculoſam putamus, ut interim ſileamus ſæpe minus idoneum in idonei locum ſurrogari.

Qui nulla legitima authoritate innixi ſe uerbi miniſterio ingerunt, uti ſeditioſi comprimendi. Cap. XIIII.

EXtra ordinarios parochos, illorumque legitimos cooperarios, nemo deinceps, neque ſuggeſtum occupet, neque conuenticulas, uel in priuatis domibus uel uicis faciat, aut quouis tandē modo uſurpet. Quod ſi quis ſecus agere præſumpſerit, & inobediens perturbare eccleſiam dei (quæ foris eſt) perſeuerauerit, hunc tanquā ſeditioſum corripi oporteat. Ex Concil. Antioch. c. 5

Prohibentur omnes apoſtatæ monachi ignoti ac peregrini ſpermologi. Cap. XV.

QVamobrem prohibemus oēs apoſtatas monachos ignotos. Itē iſtos ac pegrinos ſpermologos, quorū neq; doctrina neq; uita ulli perſpecta eſt, eritq; proinde curæ ciuilibus magiſtratibus ac præſidibus, ut de his inquirant diligenter & quos nos proſcripſimus,

eos illi cum receptatoribus ipſorum doli mali conſcijs excedere prouincia compellant, Niſi quid ſeuerius culpa horum præuaricatorum in ipſos ſtatuere poſtulauerit.

Ex cōci. Sardi. 1. & c. 18. Laodi. 13.

Iam ut inueniatur quiſpiam (quod abſit) qui aliter q̃ legitime parochiã occupauerit, hunc abijci ſtatim oportet, quantumuis plebs, quã corrupit, eũ retinere contendat.

De terminarijs quatenus admittẽdi. Cap. XVI.

EX ordine mẽdicantium, qui oppidatim ſoli commorantur, quos Terminarios appellamus, uitam interdum agere monachiſmo plurimum diſsimilem cognouimus, proindeq; multis eſſe inuiſos, hos potius, quum officio prædicationis ſtatis illis diebus perfuncti eſſent eleemoſynaſq; collegiſſent, ſtatim ad monaſteria ſua regredi, ibidemq; quieti operam dare, atq; obſeruare ieiunia, & orationes iuxta ordinis ſui inſtitutum malumus, quã uitam communem, ne dicamus licentioſam, inter ciuium turmas ducere. Vbi tamen monaſteria ab oppidis aut uicis tam longe diſsita fuerint, ut unius diei itinere repeti non poſsint, nolumus Terminarios iſtos, hac lege teneri, modo tamen uiri graues & annoſi, uitæ quoque ex omni parte integræ ac ſanæ doctrinæ comperti fuerint, ac id etiã uiſitatione potius quã cõſtitutionibus cauebitur.

Ex Calced. Concil.

Priuilegijs fratrum nihil derogatur.

Cap. XVII.

NOlumus autem per prædicta, priuilegijs, ordinibus fratrum mendicantium rite & legitime conceſsis, præiudicare.

Monachorum eccleſiæ per ſeculares (ut uocant) preſbyteros gubernandæ. Cap. XVIII.

Eadem

EAdem ratione decens eſt, ut monachi qui parochiales eccleſias, cura animarum apud ipſum monaſterium, non perſonam relicta, incorporatas (ut uocant) monaſterijs ſuis habent, non per religioſos (quos in monaſterijs perpetuam uitam agere conuenit) ſed per uicarios preſbiteros ſeculares (modo haberi poßint) ad eundem modum quem ſupra diximus, examinandos admittẽdoſq; gubernari procurent. Quibus etiam de eccleſiæ prouentibus tantum aßignare obligati erunt, unde & iura epiſcopalia perſoluere, & congruam ſuſtentationem habere poßint, quod ut fiat, nobis curæ erit. Non tamen tam duri hic erimus, quo minus interdũ uiros monaſticos, quos ſingulari uitæ exemplo & doctrinæ ſalutaris diſſeminatione inſignes comperiemus, apud eccleſias parochiales relicturi & confirmaturi ſumus.

c. d monachis, de preben. c. 1. de capel. monachorum.

DE VITA AC MORIBVS PAROchorum. Cap. I.

QVanquam de uita ac moribus Clericorũ ſupra dixerimus, uidetur tamen hic locus poſtulare, ut ſpeciatim aliquid de cõuerſatione ac moribus parochorum dicamus, quod horum uita & officium diuo Paulo præcipue curæ fuerint, adeo ut his recte ſe habentibus, de reliquis non admodum magnam ſolicitudinem habuiſſe uideatur. Nec immerito, res enim ipſa declarat, ac priſca ſecula meminerunt, quam tranquilla, quam florens, quam fructificans, quam denique felix eccleſia fue-

rit, dum talibus eſſet parochis inſignis, qui euangelicis apoſtiliciſque inſtitutis, ſanctorumque patrum regulis addicti, non tantum uocabulo, ſed & facto præſtabant quod dicebantur. Contra uero, in quantos æſtus, tempeſtates, procellas, ac pericula, ob eoſdem ſenſim in diuerſum mutatos ac uaricantes eccleſiæ nauicula miſere coniecta ſit, nos ſentimus. Ex quibus rurſus emergere, quum certo certius non poßimus, niſi nos (quibus gregem ſuum Chriſtus paſcendum commiſit) uias domini rectas, à quibus uaricando excidimus, inambulare pergamus. Quid tandem aliud conſilij capiendum nobis, quam ut ſinguli, quales eſſe debemus, tales & ſimus,
Ioan. vlti. atque hoc inſigne Chriſti uerbum, quod hinc diſcedens, Petro ouiculas ſuas committens, poſt tertiam demum dilectionis ſtipulationem promißionemque, uti ultimum elogium ac memorialle, fidelißime, diligentißimeque inculcauit, & mente & opere teneamus. Quod eſt: Paſce agnos meos. Id fecerimus, ſi gregem Chriſti poſt Chriſtum unice diligamus, atq; eundem tam uerbi doctrina, q̃ operis exemplo paſcamus, diuinorumq; ſacramentorũ diſpenſationem tueamur, defendamusq;.

Vita ut doctrinæ in parocho conueniat, neceſſarium. Cap. II.

VBique ferme cum de parochis ſermo incidit, ſcriptura uitam doctrinæ copulat. Nimirum quòd qui uitam agit doctrinæ contrariam, plus exemplo deſtruit quàm ædificet uerbo. Oportet enim & fieri ſermonem non tantum dici, alioqui competet in parochum quod Seneca Platoni obiectum fuiſſe refert: Aliter lo-

queris, aliter uiuis. Et quod Chriſtus phariſeis imputat: Math.23.
Dicunt enim et non faciunt, Alligant onera importabilia in humeros ueſtros, digito autem ſuo nolunt ea mouere. Apponatur ergo manus ori neceſſe eſt, ne ſit uox quidem, uox Iacob, manus autem Eſau. Porro uox ope- Gene.27.
rum fortius ſonat quam uerborum. Intuendus nobis pa- 1.Pet.2.
ſtorum princeps eſt, cuius tota uita ſua doctrina eſt, Acto.1. Luc.24.
Qui cœpit primum facere, poſt docere. Siquidem potēs opere & ſermone, Qui diſcipulos Iohannis de aduentu meßiæ rogantes, ad opera remiſit, dicens: Ite, dicite Iohanni quæ uidiſtis & audiſtis. Qui denique non Matth.11.
ſolum uocat oues ſuas nominatim, ſed & uadit ante Iohan.10.
eas. Et eum tantum qui ſic docuerit & fecerit, magnum Matth.5.
in regno cœlorum fore pollicetur.

Paſtorem gregis exemplum eſſe oportere. Cap. III.

QVare beatißimus Paulus eccleſiæ miniſtrum inſtituturus: Exemplum (inquit) eſto fidelium, 1.Timo.2.
in uerbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate. Itidē ad Titū. 2. in oībus teipſum præbe exē- Ad Tit.2.
plum bonorū operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, uerbum ſanum, irreprehenſibile, ut is qui ex aduerſo eſt, uereatur, nihil habēs malū dicere de nobis. Sal enim terræ et lux mundi, prædicator Euangelij dicitur, Matth.5.
et lucerna ſuper candelabrum poſita, ut luceat omnibus qui in domo ſunt. Sic, ut uideant homines opera illius bona, & glorificent patrem, qui in cœlis eſt. Quod ſi ſal infatuatum fuerit, in quo ſalietur? ad nihilum enim ualet ultra, niſi ut proijciatur foras & conculcetur ab hominibus. Apoſtolus itaque hoc præceptum commendat

1.Timo.1. *Timotheo, ut militet bonam militiam, habens non tantum fidem, ſed & bonam conſcientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragauerunt, ex quibus tũ erãt Hymenæus & Alexander, quos tradidit Satanæ, ut diſcant non blaſphemare. Interea uero ex eodem numero omnes hæretici fuere.*

Vitanda parocho in primis auaritia. Cap. IIII.

Iam, quæ clericis uitanda erunt, ſupra diximus. Ea ipſa potißimum Paulus quàmlongißime à parochis eſſe uult, & quæ illis oppoſita ſunt, in ipſis, quàmmaxime elucere. Primum ſcilicet, ut abſtineant ab omni auaritia. 1.Timo.3. Tit.1. Matth.4. *Hoſpitales enim erunt, non turpis lucri cupidi, non opes, ſed animas uenantes, non auri, ſed hominum piſcatores. Alioqui ex paſtoribus fient mercenarij, & uertentur in lupos, audientq; dominum per Ezechielem exprobrantem:* Ezech.34. *Lac comedebatis & lanis operiebamini, quod craſſum erat, occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis, quod infirmum fuit non conſolidaſtis, & quod ægrotum erat non ſanaſtis, quod confractum eſt non alligaſtis, & quod abiectum eſt non reduxiſtis, & quod perierat non quæſiſtis, ſed cum auſteritate imperabatis eis & cum potentia, Et cætera quæ ſequuntur.* 1.Timo.6. *Qui enim uolunt diuites fieri, incidũt in tentationem & in laqueũ diaboli, & deſideria multa, inutilia & nociua, que mergunt homines in interitum & perditionem. Radix quippe omnium malorum, eſt cupiditas, quam quidem appetẽtes, errauerunt à fide & inſeruerũt ſe doloribus multis, Tu uero o homo dei, hæc fuge; ſectare uero iuſtitiã, pietatem, fidẽ, charitatem, patientiam & manſuetudinem.*

Parochi familiam irreprehenſibilem eſſe debere.
Cap. V.

INterim erit domui ſuæ bene præpoſitus, ut non tan tum ipſe, ſed & ſua familia irreprehenſibilem uitã agat. Qui enim domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo eccleſiæ dei diligentiam habebit: Oportet autem illum & teſtimonium habere ab his qui foris ſunt, ut nõ in opprobrium incidat et in laqueum diaboli. 1. ad Timotheũ. 3. 1. Timo. 3.

Parocho luxus omnino cauendus. Cap. VI.

DEinde procul abſint parochi ab omni luxu. Sobriũ enim uult parochum eſſe Paulus, nec multo uino deditum, ac uino potius ad neceſſitatem quàm ad uoluptatem utentem, quemadmodum ipſe Timotheo præcipit, ne aquã adhuc bibat, ſed modico uino utatur propter ſtomachum ſuũ & frequentes infirmitates. Neſciat ergo parochi domus comeſſationes crapuloſas, execretur compotationes illas ad æquales hauſtus obligatorias. Sit procul a ſymbolorũ (ut uocant) dationibus. Turpiſſimũ putet, niſi cauſa neceſſitatis, intrare tabernam, quaſi domum non habeat ad edendum & bibendum. Breuiter, uitet omnia quæ paſtoralem authoritatem aut dedecorant aut imminuunt. 1. Timo. 3. 2. Timo. 4.

Pudicitia ſeruanda parocho. Cap. VII.

DEteſtetur quoque omnem libidinem. Nam oportet parochum eſſe pudicũ. 1. Timot. 3. & ſe præbere exemplum in caſtitate. 1. Timoth. 4. Ne in eum uere dicatur: Qui alium doces, teipſum non doces. Qui prædicas, non furandum, furaris. Qui dicis, non mœchandum, mœcharis. Qui in lege gloriaris, per præuarica- 1. Timo. 3. 1. Timot. 4. Roma. 2.

tionem legis deum inhonoras, per quod blaſphematur no
1.Corin.6. Ephe.5. Gala.5. Roma.2. *men dei inter gentes. Quo enim uultu fornicarios cœ-*
lo excludet cum Paulo, qui huic uolutabro cœni ipſe im
merſus eſt? An exiſtimas (inquit ipſe Paulus) ô homo
omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia
tu effugies iudicium dei? In quo enim iudicas alterum,
teipſum condemnas, eadem enim agis quæ iudicas.
Scimus quippe, quia iudicium dei eſt ſecundum ue-
ritatem in eos qui talia agunt.

Quæ fugienda & quæ ſectanda parocho. Cap. VIII.

2.Timo.2. D*Enique Paulus ad Timotheum: Iuuenilia (in-*
quit) deſideria fuge, ſectare uero iuſtitiam, fi-
dem, ſpem, & charitatem, & pacem cum his qui in-
uocant dominum de corde puro. Labora ſicut bonus
miles Chriſti. Nemo enim militans deo, implicat ſe ne-
gotijs ſecularibus, & quæ ſequuntur. In ſumma, ſo-
licite cura teipſum probabilem exhibere deo, ope-
rarium inconfuſibilem recte tractantem uerbum ue-
ritatis. 2. Timotheum. 2.

DE DISSEMINATIONE Verbi. Cap. I.

HOC *miniſterium ſanctiſſimus Apoſto-*
lus cæteris omnibus longe prefert. Vn-
1.Corin.1. *de & Corinthijs ſcribens, ait. Non*
miſit me Chriſtus baptizare ſed euan-
gelizare, cui & cæteri apoſtoli aſtipu-
Acto.6. *lantur, quum inquiunt: Non eſt æquum nos relinque-*
re uerbum, & miniſtrare menſis. Quinimo & Chri-
ſtus alijs anteponit: Euntes (inquiens) in mundum

uniuerſum,prædicate Euangelium omni creaturæ,ac do cete omnes gentes,baptizantes eos,in nomine patris, & filij,& ſpiritu ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui uobis. Quamobrem Paulus Timotheũ ſuum excitans,ait: Attẽde lectioni,attende exhortationi & doctrinæ, noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum preſbyterij. Hec meditare, in his eſto, ut profectus tuus manifeſtus ſit omnibus. Attende tibi & doctrinæ, inſta in illis, hoc enim faciens, & teipſum ſaluum facies & eos qui te audiunt. Et iterum: Tu uero uigilia,in omnibus labora,opus fac Euangeliſtæ,prædica uerbum,inſta opportune,importune,miniſterium tuum imple.

Matth. vlt.

1. Tim. 4.

2. Timo. 4.

Quid parocho meditandum. Cap. II.

Meditabitur parochus quid ipſi dominus per Ezechielem cap. 3. 33. ac. 34. præceperit. parabolaque ſpeculatoris menti infigenda eſt: Speculatorem (inquit) dedi te, domui Iſrael. Quòd ſi ſpeculator uiderit gladium uenientem, & non inſonuerit buccina, & populus ſe non cuſtodierit,ueneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate ſua captus eſt, ſanguinem autẽ eius de manu ſpeculatoris requirã. Parochi ſiquidem ſunt, quibus potiſſimũ dictum eſt: Fratres, ſi quis ex uobis errauerit à ueritate, & conuerterit quis eum, ſcire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorẽ ab errore uiæ ſuæ, ſaluabit aĩam eius à morte. Dura ẽ nimis illa ꝓphetæ lamẽtatio: Paruuli petierũt panẽ, et nemo dabat eis. Paſce ergo fame morietẽ, ſi nõ paueris, occidiſti. At hõ ex duabus ꝑtibus conſtat, ex carne

Ezech. 3. 33. 34.

Iacob. 5.

Thren. 4.

Matth.4. ſcilicet & ſpiritu. Duplici ergo cibo opus eſt. Nam ut ſcriptura ait: Non in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo quod procedit de ore dei. Cibus exterior carnem tantum mortalem reficit, & intrans per os, & in uen- Iohan.6. trem uadit, & in ſeceſſum emittitur, Panis autem ſpiritus tam per uerbum prædicationis, quàm ſacramentaliter in ueritate corporis & ſanguinis dominici, in uiua fide comeſtus, uiuificat, reficit, ac uegetat animam, qui nõ perit, ſed permanet in uitam æternam, & hunc qui Hebr.4. ederit, nõ morietur in æternum. Id quod omnes pij ſciũt ac ſentiunt, Viuus enim ſermo dei eſt, & efficax, & penetrantior quouis gladio ancipiti, ac pertingens uſq; ad diuiſionẽ animæ & ſpiritus, cõpagumq;, & medullarũ.

Fidelitas in primis in parocho requiritur. Cap. III.

1.Corin.4. HIc iã iter huius cœleſtis panis diſpẽſatores quæritur, ut fidelis quis inueniatur. Fidelis, inquam, ſeruus, & prudens, quem conſtituit dominus ſuper fami- Matth.24. liam ſuam, ut det illis eſcam in tempore. Beatus ille ſeruus, quem, quum uenerit dominus eius, inuenerit ſic facientem. Sin ſecus, ueniet dominus ſerui illius, in die quo non ſperat, & hora quam ignorat, & diuidet eũ, partẽq; eius põet cũ hypochritis, ubi erit fletus et ſtridor dẽtiũ.

Qui ſit fidelis uerbi diſpenſator. Cap. IIII.

1.Iohan.4. IS autem fidelis eſt diſpenſator, (atteſtante diuiniſſimo Iohanne) cuius ſcopos unicus ille Chriſtus eſt, & cuius ſpiritus cõfitetur Chriſtum in carne ueniſſe, id eſt, Ad Tit.2. ut diuus Paulus interpretatur, qui docet apparuiſſe gratiam dei & ſaluatoris noſtri omnibus hominibus ad erudiendum nos, ut abnegantes omnem impietatem & ſecu-

laria deſideria, ſobrie, iuſte, & pie uiuamus in hoc ſeculo, expectentes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Qui, inquam, docet eundem Chriſtum Ieſum dominum noſtrum hominem factum, ut daret ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum. Quibus uerbis ſanctus Paulus duas in Chriſto naturas, uerbi ſcilicet & carnis indiſſolubili uinculo cohærentes, & utriuſq; naturæ rationē complectitur, Verbi, quatenus erudit nos, docens quæ ſit uoluntas patris, quam facientibus denunciat præmium, præuaricantibus uero pœnam æternam. Carnis uero, quatenus datus & immolatus eſt pro nobis in ara crucis. Agnus inmaculatus & uictima tollens peccata mondi, nobis relinquens exemplum, ut ſequamur ueſtigia eius, & eadem cogitatione armemur, quia qui paſſus eſt in carne, deſijt a peccatis, ut iam non deſiderijs hominum, ſed uoluntate dei, quod reliquum eſt in carne temporis uiuamus. Omnis autem ſpiritus qui ſoluit Ieſum, ex deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis, quoniam uenit, & iam in mundo eſt. Iohan. 1 1. Pet. 2. 1. Pet. 4. 1. Iohan. 4.

Omnis ſcriptura ad geminam charitatem exigenda. Cap. V.

IS item fidus eſt miniſter uerbi, qui omnem ſcripturā ad Chriſtianam exigit charitatem. Charitas enim Chriſtianiſmum conſummat, quemadmodum apud diuum Paulum legimus: Finis præcepti eſt charitas de corde puro, conſcientia bona & fide non ficta. Et eſt potiſſimum illud indicium, quo Chriſtiani eſſe comprobamur. In hoc 1. Timo. 1.

Iohan.13.15. Aug. de doctr. Chriſt. libr.1.c. 36. (ait Chriſtus) cognoſcent omnes q. diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Vnde beatus Auguſtinus in libris de doctrina Chriſtiana breuiſſimam methodum ad perueſtigandas, intelligendasq; ſcripturas commonſtrare uolens. Quiſquis (inquit) ſcripturas diuinas uel quamlibet earum partem intellexiſſe ſibi uidetur, ita ut in illo intellectu non ædificet geminam charitatem dei & proximi, is nondum intellexit; quod legis ac ſcripturarum ſumma, finis ac plenitudo, ſit dilectio, quæ duobus mandatis comprehenditur, Nempe: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente, ex tota uirtute tua, & diliges proximum tuum ſicut teipſum. Et, quemadmodum uultis ut faciant uobis homines, ita & uos facite illis. In his duobus mandatis uniuerſa lex pendet & prophetæ. Quicunque ergo ad hanc amuſſim doctrinam ſuam attemperat, is nunquam poteſt pernicioſe errare.

Roma.13: Matth.22.

Summa euangelicæ prædicationis. Cap. VI.

Ezech.18. EZechiel uero propheta ſummã ſuæ prædicationis dominum enarrantem facit, hiſce pene uerbis: Viuo ego dicit dominus, Nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur impius & uiuat, Iuſtitia iuſti non liberabit eum, in quacunq; die peccauerit, & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Quare q egerit pœnitẽtiã à peccato ſuo, fecerítq; iudicium & iuſtitiam et in mandatis uitæ ambulauerit, nec fecerit quicquã iniuſtũ, uita uiuet et nõ morietur, q Matth.3. Chriſtus breuius cõplexus eſt: Pœnitentiam (inquit) agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Sed de his

alias locupletius. Suffecerit hic utcunq; indicaſſe ſcopũ.

Parocho cautiſſima ſolicitudine in prædicatione uerbi utendum. Cap. VII.

QVo autem ſolicitus parochus prouintiã,cui admotus eſt,gubernare ſatagat, haud exiſtimabit ſe alicui leui muneri, ſed omniũ grauiſſimo ac difficillimo præfectum,tãtæ nimirum difficultatis, ut uerbi prædicatorem undequaq; abſolutum,uix unum,ẽ milibus reperias. Nõ idẽ eſt ouium palatum, magna in paſcẽdis uarietas, Quod unam ouiculã nutrit, alterã macerat aut mactat. Culpauerit aliquis auaros,ꝓdigus hinc argumentũ prodigalitatis ſuæ colliget. Culpauerit prodigos, auarus inde tenacitatis ſuæ excuſationẽ arripiet. Ea eſt hominum malitia,ut nedum alia,ſed & ſanctiſſimum dei uerbũ pro ſuis quiſq; affectibus ac ad ſua deſideria cõfouẽda potius q̃ eradicanda trahat. Videmus proh dolor, Pſal.140. *quemadmodum ac tempeſtate pleriq; ſacras literas in parabolã ac ꝓuerbiũ uertãt,atq; ad excuſandas excuſationes ĩ peccatis ſũma ui atq; ĩpudẽtia torq̃ant,adulterãtes uerbũ dei. Quare parochus cautiſſima ſolicitudine agere debet,ꝑ gladiũ dei,ſecãtẽ à dextris & ſiniſtris,ut medıũ iter pateat ad incedẽdũ ꝑ uiã regiã mãdatorum dei.*

Quemadmodum ſermo temperandus. Cap. VIII.

AT tẽperandus ſermo quoad eius fieri poteſt pro auditorũ captu. Alij ſiquidẽ aeri ingenio ac iudicio ſunt,alij hebetes animo ac rudi Minerua præditi, quidã attẽti,quidã uero deſides,hi recte ac ſyncere ĩſtituti,illi ſeducti ac decepti, Diſcretiõe ergo maxima opus ẽ. Breuiter, Nemo erit cõcionator abſolutus,cui ꝑter uitã

exemplarem non adſint omnia quæ ſequuntur; nempe, cognitio ſcripturarū utriuſq; teſtamenti, ingenium uelox, ſolers, atq; uerſatile, eloquentia uehemens, ſuadibilis & ſuauis, neq; interim minus temperata quàm copioſa, prudentia rerum ac perſonarum docendarum, experientia multiplex, immobilis conſtantia, Deniq; ſpiritus, qui ſi
Matth.10. *deerit, reliquis donis parum profecerit. Non enim uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquitur in uobis.* Lucæ.11. *Quomodo enim ad æternarum rerum deſideria alios accendet, qui ipſe totus languet ac friget? nōdum ſpiritu concepto, qui ex deo eſt; quem & ipſe deus dat bonum petentibus ſe. En quàm arduum ēſt concionādi munus? Nec tamen propterea diffidentia (quæ plerūq;*
1.Corin.11. Iaco.1. *multos auertit) deſerendum. Ad euangelizandum miſſi ſunt parochi. Væ ergo illis, ſi non euangelizauerint. Si quis autem eorum ſapientia indiget, ſcrutetur ſcripturas & poſtulet a deo, qui dat omnibus affluenter, & nō improperat, & dabitur ei.*

Quid cauendum inter concionandum. Cap. IX.

Excepi. Iudæ. 2.Timo.1. *CAuebit autem modis omnibus, ne lubricus in docendo ſit, huc illucq; effluens. Et in primis, ne uento doctrinarum ab eccleſia catholica non receptarum, ueluti nubes ſine aqua circunferatur, ſed formam habebit ſanorum uerborum ab eccleſiæ (quæ columna ueritatis eſt) inſtituto nihil diſcrepantium.* Ad Tit.2. *Tu (inquit Paulus ad Titum) loquere, quæ decent ſanam doctrinam, uerbū ſanum & irreprehenſibile.*

Nihil aut fabuloſum aut ſuſpectum adferendum. Cap. X.

INeptas aũt et aniles fabulas deuitabit, qualia nup erãt, q̃ ex nullis ꝓbatis auctoribus, ſed potius ſuſpe-ctiſsimis obſcurorum hominum commentis adferebantur exempla. Olim uero genealogiæ interminatæ, q. ad pieta tem illa nihil fecerint. Exercebit autem ſeipſum ad pieta tem, Quod corporalis exercitatio ad modicum utilis ſit, Pietas autem ad omnia utilis, promiſsionem habens uitæ, quæ nunc eſt & futuræ. 1. ad Timoth. 4. 1.Timo.1.4. 2.Timo.2. 4. Tit.3. 1.Timo.4.

Loquacitas uitanda. Cap. XI.

NEque minus euitabit prophana & uaniloquia, hoc eſt, futilem & inanem loquacitatem, quâ nõ-nulli ratiocinationibus humanis falſam ſcientiæ opinio-nem ſibi uenantur. Sic enim ſuum compellat Timotheũ Paulus, O Timothee, depoſitum ſerua, deuitans propha-nas uocum nouitates & oppoſitiones falſi nominis ſcien tiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. 2.Timo.2. 1.Timo.6.

Quemadmodum parochum aduerſus hæreticos pugnare oporteat. Cap. XII.

PAratos nos eſſe uult Apoſtolus Petrus ad ſatisfa-ctionem omni poſcẽti nos rationem de ea quæ in no bis eſt ſpe & fide, ſed cum modeſtia & timore. Neq; er-go doceat, neq; intendat his parochus, quæ quæſtiones ma gis præſtãt quàm ædificationem, quæ eſt ex charitate. 1. Timoth. 1. Et iterũ. 2. Timoth. 2. et. 3. Paulus ait: Stul-tas & ſine diſciplina quæſtiones & pugnas legis reſpue, ſciens quia generant lites. Seruum autem domini non oportet litigare, Proindeq; ubi cum hæreticis res eſt, corripiet quidem eos cum modeſtiâ qui reſiſtunt uerita-ti, ne quando deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendã 1.Pet.3. 1.Timo.1. 2.Timo.2.3.

ueritatem, & recipiſcant, à diaboli laqueis, à quo tenentur captiui ad ipſius uoluntatem. Quòd ſi non profecerit, hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem, deuitet, ſciens quia ſubuerſus eſt qui eiuſcemodi eſt & delinquit, quum ſit proprio iudicio condemnatus. Nequaquam autem ad populum uerbis contendat, ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubuerſionem audiētium. Memor apoſtolici ſermonis, quo reijciuntur omnes, qui ſciſſurā quærunt. Si quis enim uult contētioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neq; eccleſia dei.

Tit. 3.

2. Timo. 2.

1. Corin. 5.

A ſcommatis & conuitijs abſtinendum. Cap. XIII.

INter concionandum ergo, à ſcommatis, maledictis, ac conuitijs omnino abſtinendum eſt, Prædicetur pure ac ſyncere dei uerbū, iuſta eccleſiaſticam traditionē, & patrum ab eccleſia catholica approbatorum interpretationem. Quæ uero in contentionem uel diſceptationē reuocari poſſunt, penitus ſileātur, quemadmodum quoq; pragmatica Auguſteñ. ſanctione cautum eſt.

Prag. Auguſtana.

In contentioſis dogmatibus quomodo docendus populus ſapere. Cap. XIIII.

IN controuerſis autem & contentioſis, obſcuriſque dogmatibus quæ ſacris uoluminibus uel uniuerſali eccleſiæ cōſenſu expreſſim deciſa nō ſunt, populus (priuatim maxime cū exomologeſi ſe purgat, nō grauatā cōſcientiā in hoc habeat) ita docendus eſt ſapere, atq; hac cautiōe, ꝓfiteri de his ſe credere, ſicut credit eccl'ia. Hoc .n. tutius, q̄ aſſeuerare, d' quo dubites, aut q̄ nō ītelligas.

Qualem oporteat eſſe parochum in reprehendēdis criminibus. Cap. XV.

ERit quoq; parochus in reprehendẽdis criminibus uehemens atq; acer. Conſtitutus eſt enim ut annũtiet populo ſcelera eorum, ſic tamen, ut in ſuggeſto uitia tantũ reprehendat, non perſonas nominatim perſtringat: Argue (inquit Apoſtolus) increpa, obſecra in omni patiẽtia & doctrina. Vbi perſona arguẽda, denũtiatione euãgelica utendum. Si peccauerit in te frater tuus, (inquit Chriſtus) uade & corripe eum inter te & ipſum ſolũ. Quòd ſi te audierit, lucratus eris fratrẽ tuũ. Q d' ſi te nõ audierit, adhibe tecũ adhuc unum aut duos, ut in ore duorũ uel triũ teſtiũ ſtet omne uerbũ. Q d' ſi eos nõ audierit, dic eccleſiæ; q. ſi eccleſiã nõ audierit, ſit tibi ſicut ethnicus et publicanus. Sic Paulus Corinthiũ reſipiſcere nolentẽ excõmunicauit. Et hic iterũ Chriſti doctrina & exemplũ ſequendũ, ut beneuolentia ſeueritatem uincat, ut paratus ſit parochus dimittere peccanti non modo ſepties, ſed & ſeptuagies ſepties. Et cum Chriſto paratior ſit ad abſoluẽdũ adulterã, ad frugẽ melioris uitæ reuertentem, q̃ ad condemnandum. Quẽadmodũ Paulus quoq; in gratiam recipit Corinthium illum pœnitentem.

2. Timo. 4. / Matth. 18. / 1. Corin. 5. / Matth. 18. / Iohan. 8. / 2. Corin. 2.

Manifeſta reprehẽſio utriuſq; ptãtis uitãda. Cap. XVI.

VItanda quoq; manifeſta reprehenſio utriuſq; poteſtatis, tam eccleſiaſticæ q̃ ciuilis. Neq; inuehẽdum in ordinem aliquem aut aliquod ab eccleſia receptũ uiuendi genus. Omnis enim poteſtas a deo eſt, et ꝑpterea eatenus honorãda, non inceſſenda. Sequenda præcurſoris dominici doctrina & exemplum, qui ne milites quidem à ſe repulit aut ulla contumelia affecit, ſed magis uiã recte uiuendi oſtẽdit. Per eiuſcemodi enim incautã repre-

Roma. 13. / Lucæ. 3.

henſionem plebs ad ſeditionem magis ac rebellionem incitatur. Hanc, murmur, odium, impatientia, contumacia, proteruia, & detractionis libido comitantur, 1.Pet.2. *Quin potius docendus populus eſt obedire magiſtratibus, parere præpoſitis ſuis, etiam diſcolis, ac interim admonēdus eſt, ut ſint magiſtratus interdum uitioſi, id euenire, q̄ dominus regnare faciat malos & hypocritas, propter peccata populi.* Iob.14. *Omnem animam poteſtatibus ſublimioribus ſubditam eſſe,* Prouer.28. Eſaiæ.3. Roma.13. Acto.5. *Quodq; omnis poteſtas à deo ſit, Quod deniq;, qui poteſtati reſiſtit, dei ordinationi reſiſtat, Niſi tn̄ poteſtas expreſſim præcipiat, q̄ eſt contra mandatum dei, tum enim oportet plus obedire deo q̄ hominibus.*

Quomodo corripiendi magiſtratus, Cap. XVII.

Marci.6. IN *corripiēdis uero magiſtratibus, correctioni quoq; fraternæ locus eſt, quemadmodum* Iohannes *reprehēdit* Herodem. *Sic enim legimus:* Dicebat enim Iohannes Herodi(*non populo*): Non *licet tibi habere uxorem fratris tui. Qua ſi nihil promoueas, poſtulanda & expectāda prouiſio prælatorum ac maiorum magiſtratuum eſt, Qui ſi diſſimulent, etiam conſultū magis, ut ultio remittatur ad deum, quam ut tantum ſcandalum inde deterius ſubſequatur.*

Admonendus populus, ut oret pro magiſtratibus. Cap. XVIII.

E*St autem populus frequenter in concionibus, poſt conciones uero ſemper diligentiſſime cōmonēdus, ut deum* Opt. Max. *pro poteſtatibus deprecetur.* Volo 1.Timo.2. *(inquit gentium magiſtrr* Paulus) *ut fiant omnium primum obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones*

actiones p omnibus hominibus,pro regibus & omnibus qui in ſublimitate cōſtituti ſunt,ut quietā & tranquillā uitam agamus in omni pietate & caſtitate. Hoc enim bonum eſt & acceptū coram ſaluatore noſtro deo, qui oēs hoīes uult ſaluos fieri, et ad agnitionē ueritatis uenire.

Notantur qui ſecus docent. Cap. XIX.

SI quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus domini noſtri Ieſu Chriſti & ei,quæ ſecundū pietatē eſt,doctrinæ,ſuperbus eſt,nihil ſciens, ſed lāgués circa quæſtiones & pugnas uerborum,ex quibus oriuntur inuidiæ,contentiones,blaſphemiæ,ſuſpitiones malæ, conflictationes hominum corruptorum,& qui à ueritate priuati ſunt,exiſtimantium quæſtum eſſe pietatem. 1.Timo.6.

Summa doctrinæ Chriſtianæ in Enchiridion cōtrahenda. Cap. XX.

PORRO cum ſecundum euangelicam atq; apoſtolicā doctrinam(quibus decreta patrum ac Cōciliorū, deniq; pragmatica ſanctio Auguſtana merito accedunt) in eccleſia dei ſola canonica ſcriptura ac diuina eloquia ſecundum eccleſiaſticā interpretationē ſanctorū patrū ac doctorū,& recitari,& prædicari debeat,non abs re uidebitur parochis ſummā Bibliorū pauciſsimis præſcribere,ne alicubi,dum ſcripturæ metas neſciunt, impingant. Ex Concil. Aphri. Prag. Auguſtana.

Enchiridion quæ docebit. Cap. XXI.

ET cū præcipue ipſis incūbat,ut plebem erudiāt in præceptis decalogi,articuliſq; fidei, qui ſymbolo apoſtolico recenſentur ac eccleſiæ ſacramentis ſimul cū explicatione orationis dominicæ.(Hic eſt enim inchoationis Chriſti ſermo,quo iacitur fundamētum, ab operi- Heb.6.

bus mortuis & fidei in deum) idcirco ut imperitioribus conſulatur, quoddam Enchiridion dabimus, in quo breuiſſime hæc omnia ſecundum ſanam & eccleſiaſticã doctrinã exponentur, ſimul & loci quidã communes ad oẽs omnium hominũ ætates ac ordines commonitorij inſerẽtur. Veneratio quoq; ſanctorũ ac reliquiarũ, Deniq; quatenus imaginibus ac picturis utendũ, docebitur. Nec interim quid ſibi eccleſiaſticæ ceremoniæ, præſertim illæ piæ ac antiquiſſimæ uelint & quo conducant, in eodẽ libello declarare omittemus, idq; ſuccinctiſſime.

Ordo concionandi quem ſimpliciores ſequentur. Cap. XXII.

Augu. de doct. Christ. lib. 4. c. 30.

SImpliciores ac minus eruditi cõcionatores, feſtis q̃buſq; diebus cõcione in noĩe ſanctiſſimæ trinitatis cũ imprecatione gratiæ dei (nempe ut dñs ſuum ſpiritũ uerbo addere dignetur) cœpta, initio ambas lectiones, q̃ Epiſtola ac euãgeliũ miſſe eius diei appellãtur, ad uerbũ denarrabũt. Deinde poſt ĩploratã diuini numinis clemẽtiam, regrediãtur ad utriuſq; lectionis breuẽ dilucidationẽ, locos aliquot cões ex utraq; diligentes, q̃bus populus ad uitæ pietatem charitatẽq; dei ac proximi inflãmetur. Denũtiabũt quoq;, quid eccleſia dei eo die potiſſimũ deũ oret ac precetur. Quod in precationibus ſeu collectis, q̃ poſt canticũ Kyrieeleyſon aut Glĩa in excelſis dicũtur, cõtinetur, ac hortabũtur populũ, ut idem pariter interea dum ſacra agũtur, deũ oret, ſi non uerbotenus, mente tñ.

Sanctorũ hiſtoriæ quatenus attingendæ. Cap. XXIII.

SAnctorum hiſtorijs ne nimis diu immorentur, quin potior pars (uti iam diximus) Euangelio detur &

Epiſtolæ explicãdis. Q d'ſi fabuloſa uidebitur hiſtoria, ne attingat quidem, ſi ueri ſimilis, leniter, eaq; decerpat quæ imitanda uideantur. Miracula quoq; ne impudentius iactentur, niſi quæ ſcripturis prodita, aut à nõ leuibus ſcriptoribus ſumma cũ hiſtoriæ fide tradita fuerint.

Allegoriæ quomodo explicandæ. Cap. XXIIII.

SI quas allegorias aut ſenſus ſcripturæ recõditiores ſpũalia ſpũalibus cõferẽtes adferre uelit has ex receptis eccl'iæ doctoribus, ueluti Ambroſio, Hiero. Auguſt. Chryſoſtomo, ac ſil'ibus cõprobatis authoribus deſumẽt.

Quomodo finienda concio. Cap. XXV.

VBi ad calcem concionis deuẽtum erit, breui epilogo, quo argumentum ac capita totius concionis renarret, utatur. Id enim ad captum ac fulciendã memoriam auditorum plurimum fecerit.

Quid recitandum finita concione. Cap. XXVI.

DEbet quoq; finita concione, decalogus, ac ſymbolum fidei & ſuccincte & exerte recitari. Illa quoq; exemologeſis ac publica peccatorũ confeßio cum imploratione miſericordiæ dei, pure ac diſtincte pronunciari ac moneri populus, ut eiſdẽ uerbis ſacerdotẽ pronuntiantem ſubſequatur, ac deinde recenſeri cõſolatoria imprecatio remißionis peccatorum, ut populus deiecto, cõtrito, humiliato aĩo ac toto corde cũ preſbytero accingatur ac myſteriũ redemptionis ſuæ (qd' in altari tractatur) cõtẽplandũ, fructũq; dominicæ paßionis, q̃ in altaris myſterio cõmemoratur, repreſentaturq; participandum. Pſalm. 50

Quomodo finita concione populus excitandus ad orandum pro defunctis. Cap. XXVII.

CVm multum plerunque temporis, paruo cum fructu teratur in recenſendis ſingulatim defunctorũ nominibus, ubi uiritim pro quolibet exigitur una oratio dominica, idq; interdum non citra ſuſpitionem uel queſtus uel ambitiõis fiat. Nobis potius uidebitur, ut populus ad communem pro defunctis orationem pie ac deuote dicendam accendatur, & hæ genealogiæ intermittantur. Super qua re tamen, quod ad morem ciuitatis noſtræ Colonieñ. attinet, & cum parochis & cum ſenatu latius agere non omittemus.

DE ADMINISTRATIONE SAcramentorum. Cap. I.

E Ccleſiæ catholicæ uſus ſeptem myſteria (quæ ſacramenta appellantur) obſeruat, ueluti ſeptem quædã parata remedia, per quæ deo uiſum eſt peccatis noſtris mederi ac nobis gratiæ ſuæ ſalutaris medicinam (diuerſa tamẽ ratione) infundere. Quæ ſunt, baptiſmus, confirmatio, euchariſtia, pœnitentia, extrema unctio, ordo, & matrimonium. Quæ cur à Chriſto et eccleſia inſtituta ſint, & à ueteribus ſacramenta peculiariter appellata, deinde quæ illorum ſit per gratiam dei efficacia & uirtus, nunc non eſt dicendi locus. Tantum admonebimus in præſentia parochum, quæ illum circa diſpenſationem ſingulorum obſeruare conueniat.

Inſtruẽdus populus, quid agatur in cuiuslibet ſacramenti exhibitione Cap. II.

Aug. in lib. de do. Chri.

QVia igitur in ſacramentis aliud uidetur atque aliud agitur, inſtruendus eſt populus in cuiusli

bet exhibitione, quid in eiuſcemodi religioſo arcano, (id enim ſacramentum ſonat) agatur. Cum enim in ſacramentis iſtis per ſigna quædam ſenſibilia infundatur inſenſibilis gratia, congruens externis ſignis excitanda eſt fidelium fides & deuotio in deum, ut credentes ac diuinum myſterium intelligentes ad dei ac ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti participandam gratiam accedant: Quod fiet, cum parochus ſub adminiſtrationem cuiuslibet ſacramenti, ſacra concione populum breuiter admonuerit quid in ea re agatur.

Quid agatur in baptiſmo. Cap. III.

Gala. 5.

ET ut de ſacro baptiſmo exordium capiamus, docendus eſt populus, q. illic aboleatur uetus homo, remiſſo omni peccato, atq; nouus exoriatur ab omni labe purgatus per fidem in Chriſtum, quòd illic qui baptizatur, lauetur lauacro regenerationis & renouationis Spiritus ſancti in ſanguine Chriſti pro nobis effuſo, quòd illic ueterem Adam exuimus ac uiciſſim Chriſtum induimus, conſepulti cum illo per baptiſmum in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, quemadmodum hæc Enchiridion latius edocebit.

Tit. 3.
Roma. 6.

Cuius ſint admonendi ſuſceptores infantis. Cap. IIII.

SVſceptores infantis (patrini qui dicuntur) merito admonentur, quòd ipſi ſint, qui eccleſiæ nomine, & in eccleſiæ fide Chriſto paruulos offerant per baptiſmũ, ac ſe propemodum pro paruulis fideiuſſores conſtituant, nomine paruuli reſpondentes, quem etiam poſtquam adoleuerit, ſymbolum ſimul & orationem dominicam edo-

c. vos ãn oĩa. de cõſ. diſt. 4.

cere,atq; uitam Chriſto ac profeßione in baptiſmo factâ dignã perpetuo agere. ſaltem ubi id neceßitas poſcere uidebitur, cohortari nõ omittẽt, ꝓindeq; malumus illos deligi puectæ ætatis q̃ ĩpuberis, ne uideatur infans infantẽ offerre ac ſponſorẽ ſe deo ꝓ alio cõſtituere, q ꝗ ꝓmittit, nõ ĩtelligat, ideoq; multo mĩus ꝗ nõ ĩtelligit, docere q̃at.

Populus docẽdus, quid uelint externa ſigna. Cap. V.

PRæterea docebunt populum, quid ſit, ꝗ cathechizetur baptizandus, quid reliqua ſolennia, quæ eccleſia adhiberi uoluit, ſignent, uidelicet, Cur inſufflectur in faciem baptizandi, cur ſignum crucis & in pectore et in fronte fiat, cur ſal in os detur, cur aures & nares ſputo attingantur, linianturq;, cur inunctio in pectore & ſcapulis fiat, & cur poſt baptiſmi tinctionem in uertice. Deniq;, qd ſignificet amictus albus, quo infans ſeu alius baptizatus ſuperinduitur, quæ omnia ſunt myſteriorum plena, quemadmodum Enchiridion declarabit.

Quomodò accedendum ad baptiſmum. Cap. VI.

1. Corin. 14. CVm beatißimus Apoſtolus in eccleſia omnia honeſte atq; ſecundum ordinem fieri iubeat, debebit baptiſmus ſumma mentis in deum et in ſacratißima quæ aguntur myſteria, intentione & dari & accipi. Quare quicquid hinc ſuſceptores ſeu alios aſtantes auocat, ꝓcul tollendũ eſt. Accedatur itaq; depoſito omni faſtu, humili ſpiritu, ac recta in deũ fiducia, quẽadmodũ acceſſerũt q
Matth. 19. Ieſu paruulos obtulerũt, ut manus eis imponeret, Nã hic renuntiatur ſatanæ, omnibus operibus atq; omnibus pẽpis eius, cõueniaturq; ante inter patrinos de nomine infantis, ut potius in baptiſmo ipſo cogitetur de lucranda

anima Chriſto, quàm de retinendo nomine.

Baptiſmus in facie eccleſiæ peragendus. Cap. VII.

Magna certe ratione eccleſiaſticis patribus uiſum eſt, ut baptiſmus in cōſpectu eccleſiæ in loco ſacro recipiatur, niſi tū īminens neceßitas fieri aliud ſuaſerit. Quàobrē diſplicet nobis q̧ qdā faſtuoſi tēplū dn̄i deſpiciētes, ambiūt magis ſuos infantes in domibus priuatim baptizari. Q d'deinceps, niſi neceßitas idipſum exegerit & cauſæ cognitio præceſſerit, indulgeri nolumus.

In confirmationis exhibitione quid docēdū. Cap. VIII.

Itidem dum ſacramentum confirmationis confertur, docebunt Vicarij noſtri in pontificalibus, quid agatur, nēpe quod illic ambiatur gratia ſpiritus ſancti, quá confirmatur tyro aduerſus ſatanæ tentationes, roboraturq́;, ut quod corde credit ad iuſtitiam, ore quoq́; palam cōfiteatur ad ſalutem. Quamobrem eò communiri ſolet ætas tenera, quæ ad nequitiam procliuior eſt quàm ad pietatem, ut ea procliuitas minuatur, docilitaſq́; ad pietatem augeatur. Omnes fideles (inquit Vrbanus pontifex Romanus) per manus impoſitionē epiſcoporum, ſpiritū ſanctum poſt baptiſmum accipere debent, ut pleni Chriſtiani inueniantur, quia cum ſpiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & conſtantiam roboratur. De ſpiritu ſancto accepimus, ut efficiamur ſpirituales, quia animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei. De ſpiritu ſancto accepimus, ut ſapiamus inter bonū malūq́; diſcernere, iuſta diligere, iniuſta reſpuere, ut malitiæ ac ſupbiæ repugnemus, ut luxuriæ et diuerſis illecebris, ac fœdis īdigniſq́; cupiditatibus reſiſtamus. De ſpū ſancto

Acto. 8. 19.
De cōſ. diſt. 5. c. nouiſſi.
Roma. 10.
Ex canoni. Vrbani.
1. Corin. 2.

accepimus, ut amore uitæ & gloriæ ardore ſuccenſi, erigere à terrenis mentem ad ſuperna & diuina ualeamus. Sed de hoc alibi latius.

Quomodo ad ſacramentum confirmationis accedendum ſit. Cap. IX.

Ex Concil. Aurelian. c. ut ieiuni. de cõſe. diſt. 5.

AN expediat imitari conſuetudinem, qua obſeruatur, ut nedum adultis, ſed et infantibus detur confirmatio, idq; pranſis, hic non diffinimus, Quanquam quod Aurelianeñ. Concilio ſancitum eſt, nobis magis placuerit, uidelicet, ut ieiuni ad confirmationem ueniãt perfectæ ætatis, ut moneantur confeßionem ſacramentalem facere priuſquam acceſſerint, quo mundi, donum ſpiritus ſancti mereantur accipere. Cum enim hoc ſacramẽtum non ſit neceßitatis abſolutæ, conuenientius & utilius dabitur, ſi addatur admonitiuncula. At antequãm infans ſupra ſeptimum ætatis annum progreſſus fuerit, parum aut nihil horum quæ aguntur intelliget, ne dicamus, meminerit.

Cuius ſint admonendi ſuſceptores confirmati. Cap. X.

Gerſon.

QVemadmodum in baptiſmo ſuſceptores ſunt, ita hic qui confirmandum præſentant ac coram Epiſcopo ſiſtunt, idq; non admodum diuerſa ratione, niſi quod quidam etiam dicunt, decens eſſe, ut qui nondũ aduerſus carnis, mundi, ac ſatanæ tentationes roborati ſint, per confirmatos: iamdudum atque exercitatos ſenſus habentes (quibus fides confirmandi cognita atq; explorata ſit) Epiſcopo præſententur. Quamobrem quoq; admonendi ſunt iſti officij ſui, curandumq;, ut tanti ſacramenti perceptio digne ac reuerenter peragatur, quęad-

modum in primitiua eccleſia obſeruatum legimus.

De moderãdis donarijs, quæ ſuſceptores infantibus donant. Cap. XI.

QVibuſdam in locis, ambitionis magis quàm pietatis cauſa, dum utrunque, tam baptiſmi quàm confirmationis ſacramentum peragitur, hi qui patrini dicuntur, certãt, ut alter alterum donariorum pretio (quo ſuſcepti ac præſentati pueri donantur) uincant. Præterea itur ſtatim maxime poſt baptiſmum ad comeſſationes, cum tum maxime comeſſationibus eſſet abſtinendum. Qua de re admonendus eſt populus, ut quæ digna sũt his ſacramẽtis tãtũ curẽt. Cætera aut moderẽtur aut penitus tollant. Nam non offenderimus deum grauius, q̃ cum illius ſanctiſſima myſteria indigne tractamus.

Docendus populus de ſignis externis. Cap. XII.

DOcebit præterea parochus populum, quid ſignet chriſma. Et cur ex oleo oliuæ ac balſamo conficiatur, quemadmodum docebit Enchiridion.

De ſacroſancta Euchariſtia. Cap. XIII.

EVchariſtia, unicum illud piarum mentium ſolatiũ ac delitium ac deploratiſſima tempeſtate execranda inſania ac abominabili prophanatione hæreticorum de re tanta quodlibet comminiſcentium; plerisq; quodãmodo in nauſeam uertitur, adeo ut (quod dolentes referrimus) multi nunc ſint, qui non tantum hunc panem uitæ, qui de cœlo deſcendit, accipere non deſiderent, ſed & auerſentur, homines ſolo nomine Chriſtiani, re ipſa uero Capernaitis ipſis deteriores, etiam quos poſt acceptam notitiam ueritatis, uoluntarie in filium dei peccantes ad Iohan. 6.

corpori dominico & ſanguini contumeliam inferrentes,
Hebræ.10. terribilis quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio (quæ conſumptura eſt aduerſarios) manet.

Quid docendus populus in huius ſacramẽti miniſtratione. Cap. XIIII.

DOcẽdus eſt itaq; populus Chriſtianus certiſſima fide credere, ꝙ in hoc ſacramento ſit uerum corpus & uerus ſanguis Chriſti Ieſu. Neq; enim ueritas mentitur, quæ apud Matthæum, Marcum, & Lucã hoc ſacramentũ inſtituens ac porrigens, ſimpliciſſime dixit. Accipite & comedite, hoc eſt corpus meũ, quod pro uobis tradetur. Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui ꝓ uobis & pro multis effundetur in remiſſionẽ peccatorũ. Hoc facite in meam commemorationem. Sic docet Paulus Apoſtolus: Calix benedictionis cui benedicimus, nõne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Et, Panis quẽ frãgimus, nonne participatio corporis domini eſt? Vnde cõſequitur in Eucharistia totum eſſe Chriſtum, quanquam ibi ſit ſub ratione cibi & potus. Qui enim tradidit uerũ corpus & ſanguinẽ, haud dubie tradidit uiuũ. Quare ſi credimus in ſepulchro diuinã naturã non fuiſſe ſeparatam ab exanimi corpore, quãto magis credemus eã à uiuo corpore non eſſe ſeparatam in ſacramento.

Matth. 26. Marci. 14. Lucę. 22. 1. Corin. 10.

Quibus perſuaſum eſt utranq; ſpeciẽ, laicũ participare oportere, quomodo docendi. Cap. XV.

VBi ſunt, quibus contra eccleſiæ conſuetudinem perſuaſum eſt, oportere laicos participare corpus & ſanguinem domini ſub utraq; ſpecie, ibi docebit parochus hos, qui grauatã habent conſcientiã, corpus &

ſanguinẽ domini in altera tantum ſpecie perfecte conſi-ſtere, adeo ut laicus, qui ſub ſpecie panis communicat, nõ tantum corpus, ſed & ſanguinem domini non minus reci piat, q̃ qui capit ſub utraq; ſpecie, & panis & uini. Ec-*cleſiam quoq; laicis unã tantum ſpeciem dare, quod pro reuerentia ipſius ſacramenti & ſalute fidelium, eccleſia (cui diſpẽſatio ſacramentorum dei commiſſa eſt) ſic ui-derit expedire.* Nam *quum nullatenus ambigendum ſit, ſub ſpecie panis non tãtum carnẽ, nec ſub ſpecie uini ſan guinem tantum, ſed ſub qualibet ſpecie totum* Chriſtum *contineri, cur ſe laicus iudicio eccleſiæ (quam dominus audiri uoluit) non ſubmittet? quæ non temere, ſed multis rationibus permota, decreuit ſalubrius eſſe, ut non tãtũ populus, ſed & ſacerdotes non ſacrificantes, Chriſtũ ſub una tantum ſpecie, quam ſub duabus perciperent:* Quid *enim panis uiniq; ſpecies aliud ſunt poſt conſecrationem quàm ſpecies ſacramentales & accidentia ſine ſubiecto, ut non habeat laicus cur queratur ſibi alteram ſubtrahi ſpeciem, ubi totum quod ſub utraque ſpecie continetur, integre accipiat.* De *qua re alibi latius dicetur.*

Ex Concil. Conſtañ.

Matth. 18.

Amb. de ſacram. c. re uera, de conſ. diſt. 2.

De ueneratiõe ſacroſanctæ Euchariſtiæ. Cap. XVI.

ET *quoniam in hoc ſacramento* Chriſtus *contine-tur, cohortandus eſt populus, ut ad hæc myſteria contremiſcens, quũ in celebratione miſſarũ eleuatur ho ſtia ſalutaris, ſe reuerenter inclinet, corporeq; humi fuſo mẽte adoret* Crucifixũ, *facturus idẽ, quum preſbiter de-fert ad infirmum.* Euchariſtiã, *quã ob id paratã ſemp habere debet, ut quando quis infirmatus fuerit, ſtatim eũ communicet, ne ſine communione decedat.* Quod

Hono. 3. c. Sane, de cele. miſſa.

Ex cõc. Mogunt. c. pſbiter de conſ. diſ. 2.

In c. ſane.

faciens decenti habitu indutus, hanc ſalutarem hoſtiam palam ac honorifice ante pectus cum omni reuerentia et timore ferat et referat lumine ſemper præcedente, ut ſigno populus intelligat, illic eum eſſe præſentem, qui eſt cãdor lucis æternæ. Hæc deniq; ſacroſancta hoſtia reponatur ſemper in loco ſingulari, mundo & ſignato, honorificeq; collocata, deuote ac fideliter conſeruetur.

Quomodo tantum miraculum in hoc ſacramento fiat, populus docendus. Cap. XVII.

DOcendus item eſt populus, quòd tantum miraculum in hoc ſacramento uirtute Chriſti fiat, non ex merito ſacerdotis, quòd & in cæteris ſacramẽtis obtinet, Nam intra ſanctam eccleſiam catholicam in myſterio corporis Chriſti, nihil à bono maius, nihil à malo minus, perficitur ſacerdote, quia non in merito conſecrantis, ſed in uerbo efficitur creatoris, & in uirtute ſpiritus ſancti. Si enim in merito eſſet ſacerdotis, nequaquam ad Chriſtum pertineret. Nunc autem ſicut ipſe eſt qui baptizat, ita ipſe eſt qui per ſpiritum ſanctum hanc ſuam efficit carnem & tranſit uinum in ſanguinem. Sed hoc tantum intereſt, quod malus ſacerdos ſibi tantum nocet, indigne tanta myſteria tractans, Nam quod ad ueritatẽ
1. Corin. 11. corporis dominici attinet, ita percipit hic, cui dicit Apo-
Iohan. 6. ſtolus: Qui manducat indigne, iudicium ſibi manducat, ſicut is, cui dicitur: Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in eo.

Quomodo admonenda plebs ad ſumendam Euchariſtiam accedens.
Cap. XVIII.

PRæterea inſtruenda plebs eſt, quomodo Euchariſtia ſumenda ſit. Et in primis admonenda, quã graue crimen ſit, ad tanti ſacramenti participationem indigne accedere. Nam apoſtolus ait: Quicunque manducauerit panẽ hunc & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis. Et iterum hanc horrendam ſententiam congeminans: Qui (inquit) manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Ideoq; (uti ſubijcit) multi inter uos infirmi & imbecilles ſunt, & dormiunt multi. Quod ſi noſipſos dijudicaremus, non utiq; iudicarenur. 1.Corin.11.

Qui ad hoc ſacramentum participandum admittendi. Cap. XIX.

PRoinde nemo admittendus eſt, niſi cuius conſcientia parocho ſit, aut cui poteſtas ſuper hac re legitime facta eſt, per exomologeſim explorata, & qui pœnitenti ac contrito corde corpus domini dijudicans acceſſerit, quod iubet Apoſtolus, quum ait: Probet autẽ ſemetipſum homo, & ſic de pane illo edat & de calice bibat, 1.Corin.11. Ne cùm Iuda, qui cœnæ dominicæ ad iudiciũ interfuit, Iohan.13. locum diabolo præbeat. Mens ergo ab omni affectu peccandi longe abſit, Nam ſi adhuc habet uoluntatem peccãdi, grauatur magis Euchariſtiæ perceptione, quam purificatur. At contra, quamuis quis peccato mordeatur, ſi tamen pœniteat, & de cætero peccandi uoluntatem nullam habeat, confidens de domini miſeratione, accedat ad Euchariſtiam intrepidus & ſecurus. Aug.c. quotidie, de conſ. diſt.2.

Quatenus alteri q̃ ſuo parocho confeſſus, ad Euchariſtiam admittendus. Cap. XX.

Qvi alteri quam ſuo parocho confeſſus eſt, is ſi non factæ confeßionis ſuſpectus habeatur, teſtimonium adferret ſe confeſſum eſſe, cuius ẽt cõſcientiam uerus ipſe parochus in principalibus Chriſtianiſmi articulis excutere nõ omittet. Ac generatim ſinguli parochiani, rudiores anno ſaltẽ ſemel quum adibũt menſam dominicam, examinandi prius in præceptis domini, articulis fidei, oratione dominica, ac eccleſiæ ſacramentis, maxime baptiſmi & euchariſtiæ.

Intra annũ ſaltem ſemel cõmunicandum. Cap. XXI.

Et ut cohortandus eſt populus, quo ſæpenumero comunicet, quemadmodum olim ſingulis diebus dominicis fieri conſueuit (quod quidem nunc quo minus fiat, per laicos ſtat, quibus non debet cœleſtis ille cibus inuitis aut nauſeantibus obtrudi) ita ad minimum populus ipſe in diſciplina eccleſiaſtica retinendus eſt, ut ſaltẽ toto anno ſemel ab omnibus qui ad diſcretionis annos perueniſſent, confeßis & contritis, Euchariſtia ſumma cum reuerẽtia ſuſcipiatur. Olim qui non cõmunicaſſent in anno ſaltem ter, in paſchali uidelicet, penthecoſte, & natali dñi, inter fideles catholicos nõ connumerabãtur, ſed quum ſenſim omnis pœne refrixerit charitas, in hoc quoq; eccleſiaſtica diſciplina cœpit eſſe remißior.

Ex Concil. gñali. c. oẽs de pœni t. & remiſſ.

Ex conci. Tolet. & Liber. de cõſ. diſt. 2: oĩs homo.

Quorum admoneri populus hoc ſacramentũ participaturus maxime debeat. Cap. XXII.

Aug. c. timorem, de conſ. diſt. 2. Matth. 26.

Omnium autem maxime inſtruẽdus eſt populus, ut recta fide accedat, ſermoni domini firmiter credens, quo nos edocet Chriſtus, dicens: Hoc eſt corpus meum quod pro uobis tradetur. Hoc facite in meã com-

memorationem. Quibus uerbis & ueritatem ſui corporis aſtruit, & credentibus, digneq; ſuſcipiētibus, remiſſionem peccatorum promittit, iubens ut hoc faciamus in ſuam commemorationem. Porro anima quæ fidem habet & eiuſmodi Chriſti uerbis credit, in memoriam Chriſti ſacramentum edit, quum ſecum recogitat, quemadmodum unigenitus filius dei, ob perditum hominem deo patri reconciliandum, & delendum, quod contra nos ſcriptum erat chirographū, de cœlo deſcenderit, ſemetipſum exinaniuerit ac humiliauerit, factus obediens patri uſq; ad mortem, mortem autem crucis. In quo maxima erga nos dei charitas commendatur, qui unico filio ſuo non pepercit, ſed pro omnibus nobis à peccati et ſatanæ uinculis redimendis tradidit illum. Talē ergo fidem & affectum deo ſuggerēte præparare debet in animo ſuo is, qui Euchariſtiam percipit. Colo. 2. Philip. 2. Ephe. 2. Iohan. 3.

Docendus quoq;, cur hoc ſacramentum ſub ſpecie panis & uini inſtitutum ſit. Cap. XXIII.

NEque interim negligendum ſed perpetuo inculcandū erit, hoc ſacramentū corporis & ſanguinis dominici, ſub ſpecie panis & uini inſtitutum eſſe, ut præter ueritatē corporis & ſanguinis (quæ in eo cōtinetur & recipitur) quoddā ēt eximium ſignum mutuæ dilectionis & charitatis excitandæ in nobis foret, quēadmodum diuus Paulus inquit: Quoniā unus panis & unū corpus multi ſumus, qui de uno pane & de uno calice participamus. Quàobrem ab huius cōuiuij ſpirituali participatione lōge abſunt, q̄ inuidiæ uel odij ueneno infecti, aut iracūdiæ furore repleti fuerint. Monēdi itaq; sūt Augu. in ſermo. de dedicatione eccl. 1. Corin. 10.

qui communicare deſiderant, ut depoſita omni ſimultate, diligant alterutrum, uti unius corporis membra, ut, non ſit ſchiſma in corpore, ſed in idipſum pro inuicem ſolicita ſint membra.

Quomodo ſingulis dominicis diebus plebs ad audiendam miſſam ſe præparabit. Cap. XXIIII.

DOcendus quoque populus, ut qui iuxta antiquũ eccleſiæ ritum ſingulis dominicis diebus ad cõmunicandum corpori & ſanguini dominico nõ ſe præparat, miſſæ ſaltem parochiali, hiſce, aliiſq; feſtis diebus interſit, ut tametſi inter ſacrificantem & aßiſtentes non ſit (more illo antiquo) tam frequens ſacramentalis cõmunio, ſit ſaltem ſacræ doctrinæ, piæ exhortationis, precationis, laudis, & gratiarum actionis communio, ut ſic quodammodo omnes ſpiritualiter communicent, cum deſiderio etiam ſacramentaliter communicandi. Ne uero populus ab hac miſſa parochiali & ab auditione uerbi dei diſtrahatur, placuerit nobis, ut ſi quæ ſint aliæ miſſæ legendæ die dominico, hæ inchoentur primum poſt uerbi prædicationem finitam; quemadmodum latius in Viſitatione ſecundum diuerſorum locorum mores ordinare ſtudebimus.

c. & hoc attendẽdũ de conſ. diſ. 5.
Ex conc. Cartha. c. ſacerdote, de cõſ. diſ. 1

Docẽdus populus generatim, quid agatur in miſſa. Cap. XXV.

DOcendus populus generatim, quid agatur in miſſa, & quibus partibus conſtet. Conſtat ſiquidem pſalmodia, quem uocamus introitum, inuocatione et glorioſa celebratione ſanctißimæ trinitatis, quæ in canticis Kyrieeleyſon, & Gloria in excelſis deo, peragũtur, pre-

catione

catione ſeu Collecta, recitatione uerborum propheticorum aut apoſtolicorum, quam uocamus Epiſtolam, ſacris canticis, quæ uocamus Gradualia & Alleluia, & quæ ſequuntur lectione euangelica, ſymboli recitatione ſeu profeßione fidei catholicæ cantico, quod non ſine myſterio Offertorium appellatum eſt, Gratiarũ actione, quæ dicta eſt Præfatio, religioſa commemoratione mortis, cõſecrationeq; corporis & ſanguinis dominici, quæ fit in Canone Rurſus, precationibus, inter quas eſt precatio dominica, Sequitur oſculum pacis, ſymbolum Chriſtianæ charitatis, mox Communio. Rurſus ſacrum canticum, quod commune apellatur & precatio. Poſtremo loco, ſacerdos totum populum uelut in ſuam tutelam receptum, deo benedictione tradit, atque commendat, ut perſeueret in affectu pietatis, mutuaq; charitate, quorum quum admonetur populus, incipiet nedum credere, ſed et ſentire, quod in miſſa nihil non ſit pium ac uenerandum.

Corripiendus abuſus eorũ, qui ante finitã miſſam irreuerenter diſcedunt. Cap. XXVI.

Corripiendus uero abuſus eſt, quod quidam poſt aſperſam aquam & ante miſſæ introitum exitũ faciunt, Quidam poſt auditum & non intellectum Euangelium abeunt, alijq; poſteaquam ſacerdos dixit, Surſum corda, &, Gratias agamus Atqui tum præcipue. populi partes erant, quando ſubmißius legente aut tacente ſacerdote, quiſque cum deo loquitur. Denique alij ſtatim poſt eleuationem corporis & ſanguinis dominici non expectantes præcipuam miſſæ partem, quæ eſt communio. Antiquißimus ergo canon populo rememorandus eſt,

Ex cõc. Agateñ: c. miſſas de conſe. diſt. 5. &. c. ſeq.

Cypri. c. quñ autem, de conſe: diſt. 1.

c. oẽs fideles de cõſ. diſt. 1. qui ſic habet: Omnes fideles quæ in ſolennitatibus ſacris ad eccleſiam conueniunt, & ſcripturas Apoſtolorum & Euangelium audiant. Qui autem non perſeuerant in oratione uſque dum miſſa peragatur, nec ſanctã communionem percipiunt (quam nos, ut non exigimus quotidie ſacramentalem, ſaltem ſpiritualem à populo requirimus) uelut inquietudines eccleſiæ commouentes, conuenit communione priuari.

Docendus populus, quale ſit Miſſa ſacrificium. Capi. XXVII.

Aug. de trini: & in pſal. 20. c. ſemel, de cõſe: diſtin. 2. & duob. ſeq. 1. Pet. 3. DOcendus item eſt populus, quale ſit Miſſa ſacrificium, nempe repræſentatiuum. Semel quidem Chriſtus mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis, ſemel in manifeſtatione ſui corporis in diſtinctione ſuorum membrorum omnium, Verus deus & uerus homo ſemel tantum in cruce pependit, offerens patri ſeipſum hoſtiam uiuam, & paßibilem, immortalem, uiuorum & mortuorum redemptionis efficacem. Et ſcimus quia Chriſtus reſurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Roma. 6. Et tamen quotidie immolatur in ſacramento, non quod toties Chriſtus occidatur, ſed quod illud unicum ſacrificium myſticis ritibus quotidie renouetur, quotidianaque recordatione mortis domini (qua liberati ſumus) in edendo & potando carnem & ſanguinem, quæ pro nobis oblata ſunt, hoc ipſum repræſentetur, quod olim factum eſt, facitque oblatio iſta ſacramentalis moneri nos, tanquam uideamus præſentem dominum in cruce, Elicientes ſubinde nobis ex illo fonte inexhauſto, gratiam ſalutarem, immolamuſq; ho

ſtiam pro uiuis & defunctis, dum pro illis patrem per filij mortem deprecamur.

Exequiæ ac Miſſæ pro defunctis, quando, & cum qua admonitione celebrādæ. Ca. XXVIII.

EXequias ac miſſas quæ pro defunctis peculiariter dicuntur, malumus in alium diem transferri, quam die dominico celebrari, niſi tamen plebs diei trāſlatione grauaretur, In quibus etiam ad populū fiat admonitio declareturq; quibus potiſſimum modis dei miſericordia pro animabus ambienda ſit, Sic ut interim admoneantur hi, qui funebres pompas ac miſſas gloriæ tantum aucupandæ cauſa inſtituunt, perdere mercedem ſuā. Debet quoque plebs doceri, pium eſſe, quemadmodum ab Apoſtolorum temporibus, eccleſia (quæ columna & firmamentum ueritatis eſt) & docuit & obſeruauit, pro defunctis dominum exorare, & eleemoſynas in ſinus pauperum elargiri, atque hæc eis prodeſſe, qui in communione eccleſiæ & ſigno pacis deceſſerūt, & qui cum uiuerent, hæc ſibi ut poſtea poſſent prodeſſe, cooperando meruerunt.

c.non æſtimamus.c.tempus 23.q.2. Ex prag: Auguſt. 1.Timo.3

Qui ad exequias euocandi. Cap. XXIX.

AD exequias, quæ extra ciuitatem noſtram Coloniam celebrantur, nō euocādi monachi, nec iſta cohors leuium ac indignorum ſacerdotum, Aut ſi euocētur, uidendum ipſis, ne laſciuiant. Quanquā nobis magis probetur, ut qui uolet, pietate ductus, multiplicari pro defuncto preces, is monachos in ſuis monaſterijs ac clericos ſingulos in ſuis tēplis permanere ſinat, ibidemq; preces ac miſſas peragere. Quonam enim ſpectat concurſus

iſte, interdum q̃ par eſt immodeſtior, q̃ ad captandam auram popularem? Cauēda uero ſummopere poſt exequias delicata conuiuia, crapulæ ac comeſſationes, ne deus placandus magis irritetur.

DE POENITENTIAE partibus. Ca. XXX.

IN ſacramento pœnitentiæ explicando ac recte miniſtrando, maturitate multa ac diligentia opus eſt. Veteres orthodoxi pœnitētiæ partes tres nobis tradiderūt, Contritionem, confeßionem, ac ſatisfactionem, ſeu fructum pœnitentia dignum. Quanquā pœnitētia quatenus ſacramentum dicitur, potiſsimum in abſolutione preſbyteri cōſiſtat, qua ille ex uirtute uerbi & clauium ſibi à Iohan. 20. Chriſto traditurum, peccatorem pœnitentem, & in miſericordia dei ſperantem, à peccatis ſuis abſoluit, de quibus paulo latius in Enchiridio dicemus.

Prima pœnitētiæ pars, contritio, in ſuggeſto ſemper pertractanda. Cap. XXXI.

PRima pœnitentiæ pars, quum omnis euangelicæ prædicationis exordium ſit, nunq̃ non eſt in ſuggeſto pertractanda. Hac enim confugitur ab ira dei ad miſericordiā, Hebræ. 6. hac conuertimur ab operibus mortuis ad deū uiuentem, hac ſubducimur à peccati ac diaboli laqueis, Matth. 3. ac concorporamur Chriſto. Vnde à pœnitentia præcur- Acto. 2. ſor Iohannes, deinde Chriſtus ipſe, ac princeps Apoſtolorum Petrus, prædicationis euangelicæ doctrinam ſunt Exorſi. Pœnitentia autem tum recte prædicatur, quum arguuntur ſcelera ac flagitia per uerbum dei, & incutitur populo timor iræ, indignationiſq; ac iuſti iudicij dei, Roma. 2. certo certius manentis eos, qui male agunt ac male agen

do perſeuerant. Subinde uero uino oleum miſcendũ eſt, ut ex animo uereq; territis ac cõuerſis promittatur gratia ac miſericordia. Ad eum modum Paulus ad Epheſios ſcribens: Hoc*(inquit)ſcitote, quod omnis fornicator aut immundus, aut auarus (quod eſt idolorum ſeruitus) non habet hæreditatẽ in regno Chriſti & dei.* Nemo *uos ſeducat inanibus uerbis, propter hæc enim uenit ira dei in filios diffidentiæ.* Nolite *ergo effici participes eorum.* Et *iterum ad Galatas: Manifeſta autem ſunt opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, iræ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico uobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnũ dei non conſequentur.* Ephe. 5 Gala. 5

Neminẽ non ad pœnitentiã inuitari. Cap. XXXII.

I*Am, quanquam nemo conuertatur ad dominum, niſi tractus per patrem, attamen nemo hic excuſationem prætexat, ꝙ non trahatur, quod ille ſemper ſtet ante oſtiũ pulſans, nimirum per internum & externum uerbũ, cõmonens ut conuertamur à uia noſtra peßima, & inclamans, quoniam ira, indignatio, tribulatio, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum. Gloria autẽ & honor & pax omni operanti bonum. Hic concußis conſcientijs commonſtrandus eſt Samaritanus ille, qui infundit uinum & oleum, qui ſanat omnes contritos, & alligat omnes contritiones eorum. Filioli mei (inquit diuinißimus* Iohannes*) hæc ſcribo uobis, ut non peccetis. Sed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud pa-* Iohan. 6 Roma. 2 Lucæ. 10. Pſal. 146. 1. Iohan. 2

trem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtis, nõ pro noſtris autem tantum, ſed & pro totius mundi. Hæc eſt doctrina, quæ docet mori mundo & uiuere Chriſto.

Preſbyter qui a confeßionibus eſt, qualis eſſe debeat. Cap. XXXIII.

DE confeßione & quotuplex ſit, alibi dicemus. Tãtum quod ad eam quæ ſacerdoti priuatim fit, attinet, de paucis admonebimus. Primum magnopere neceſſarium iudicamus, ut ſacerdos, qui a cõfeßionibus eſt, ſit integer, eruditus, ac ſilentij tenax, alioqui ſi ad quæſtum intentus ſit, ſi ad malum ſolicitet, ſi curioſior explorator ſit, ſi pertinacibus blandiatur, ſi intricatam cõſcientiam extricare neſciat, ſi denique uel ebrioſus, uel iracundus, uel leuis, uel ſecreti minime tenax, dißipandis magis quàm paſcendis ouibus uidebitur idoneus.

Quid confitentem docebit preſbyter confeſſarius. Cap. XXXIIII.

IN primis autem qui huic muneri intentus eſt, docebit cõfitentem, ne ambiguis ac perplexis ſermonibus ſe remoretur, et percontãdo cogatur uelut expiſcari crimina (qđ ſæpenumero periculoſum eſt) ſed ſimpliciter, tanq̃ coram deo aperiat lethalia crimina, & q̃ conſcientiam onerãt ac ledũt, qđ ea q̃ contra cõſcientiam aguntur, ædificent ad gehennam. Atq; ibi maxime opus eſt ſacerdote iudice, diſcernente inter leprã & non lepram.

Roma. 14.

Remediũ pro rõne morbi adhibendũ. Cap. XXXV.

1. Theſſ. 5.

QVod omnibus Chriſtianis præcepit Paulus dicẽs: Rogamus autem uos fratres, corripite inquie-

toſ, conſolamini puſillanimes ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes. Hoc eum qui à confeßionibus eſt maxime conuenit obſeruare, nimirum ut conſolando erigat puſillanimes per immenſam dei miſericordiam, Præfractos autem obiurget, tremendumque dei iudicium ante oculos ponat, Denique uti prudentiſsimus medicus, pro morbi qualitate temperabit medicinam, obfuturus magis quam profuturus, ſi putauerit uno collyrio omnium mederi morbis. Monendi ergo qui confitentur, ſinguli ſecundum ordinem, ſtatum ac ætatem, atque id per locos quoſdam communes, ex ſcriptura depromptos, quos in numerato habere debet parochus.

Nimis anxij quomodo tranquillandi.

Capitu. XXXVI.

QVi nimis anxij ſunt in repetenda cōfeßione uel iteranda, apud alium ſacerdotem, uel etiam in enumerandis circunſtantijs, quales ſunt quidā, qui quantumuis confitendo, conſcientiam tamen uix trāquillare poſſunt, docendi erunt, deum (cui omnia patent) ſynceritatem tantum cordis à nobis requirere, nec tam ſeuerum eſſe exactorem, qui conſcientiam ob unam uel ob aliam delicti circunſtantiam, inter confitendum non dedita opera neglectam, perpetuo turbatam eſſe uelit. Nam quis omnes erratus ſuos enumerauerit? quemadmodum Dauid ait. Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me domine. Pſal. 18.

Moderatio in caſibus reſeruatis. Cap. XXXVII.

IN occultis delictis ex reſeruatione caſuum cōpertum habemus, nonnihil mali interdum accidere,

Vel q̃ peccator non habens in promptu ſacerdotem, qui illum abſoluat, confiteri uel differt uel contemnit, uel qđ qui minores ætate ſunt, uel mulieres difficile adducātur, ut ex ſuis parochijs nō ſine leui ſuſpitione ad nos ſeu cō miſſarios noſtros proficiſcantur. Quare ut conſulamus & uerecundiæ & famæ, uiſum nobis eſt, hanc poteſtatē noſtram abſoluendi à peccatis & caſibus noſtræ abſolu tioni reſeruatis (occultis tamen) omnibus parochis per diocæſim noſtram conſtitutis, rite uocatis, delegare, Modo tamen Vicariorum noſtrorum in pontificalibus conſilium requirant ac adhibeant, noſtris tamen Suffraganeis poteſtatem facientes, aliter in diocæſibus ſuis, uti cō ſultius uidebitur, ſuper hac re ordinandi.

Publicæ penitentiæ uſus in eccleſiam reuocandus. Cap. XXXVIII.

IN publicis uero criminibus, quemadmodum neceſſe eſt, ita iubemus ad canones antiquos publicæ pœnitentiæ regredi, atque adeo ad Chriſti & ſui diſcipuli

1.Corin.5. Pauli inſtitutū reuerti, qui ad Corinthios exemplo oſtendit: Quomodo oporteat eccleſiam in publicæ peccantem animaduertere, donec ipſi publice peracta pœnitentia ſatisfecerit. De quo fuſius dicemus ſub titulo, de iuriſdictione eccleſiaſtica contentioſa.

Recitata confeßione, quid agendum per parochum. Cap. XXXIX.

PEracta confeßione, ſub abſolutionem ſacerdos monebit confitētem, ut quod admiſſum eſt, deteſtetur, ut ſic deinceps uitam inſtituat, ne in ullū lethale crimen

Iohan.8. poſthac incidat, quemadmodum Chriſtus ad mulierem di

xit: Vade & noli amplius peccare, utq; eum effectum habens, credat per dei miſericordiam in uirtute ſanguinis Chriſti per abſolutionem impartiẽdam in uerbo eius ſibi remiſſum iri peccata. Iniungat etiam illi fructum dignũ pœnitentiæ facere, ac tum denique imponat manum ac abſoluat confitentem.

IN MATRIMONII Sacramento quid agatur. Cap. XL.

DUM Matrimonio iungunt parochi uirum ac mulierem, docebũt, matrimonium inſtitutum eſſe à deo, confirmatum per Chriſtum, ut Geneſeos ſecundo, & Matth. 9 1, legimus. Quod ſacramentum ſi quis, ſicut decet, acceperit, accedente ſacerdotali precatione, confertur donũ ſpiritus, quo uir diligat uxorem amore caſto, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam. Mulier uiciſſim, propter Chriſtum amet uereaturq; uirum ſuum uti dominum. Vterque liberos (ſi dentur) ſumma cura inſtituant ad Chriſtianam pietatem. Copioſam monendi materiam Paulus ad Ephe. 5. ſubminiſtrat. Gene. 2 Math. 19. Ephe. 5

Quemadmodum monendi ſunt, qui matrimonium contrahere affectant. Cap. XLI.

QVum matrimonium ante lapſum Adæ, propter procreandos liberos inſtitutum, ac benedictione dei firmatum ſit, qua dixit ille: Creſcite et multiplicamini, & replete terram, Peculiariter autem homini, Erũt duo in carne una. Propterea relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ. Nec ratio coniunctionis, ſeu benedictio poſt lapſum defecit, ſed tãtum quod ſanis potuit eſſe officium, id ægrotis factum Aug. de Gene ſi ad liter ã li. 9. c. 3. & ſequẽ. Gene. 1. Gene. 2.

etiam ſit remedium, Dum utriuſq; ſexus infirmitas procedens in ruinam turpitudinis, recte excipitur honeſtate nuptiarum. Quemadmodum diuus Paulus ait: Vnuſquiſque uxorem ſuam habeat propter fornicationem, nimirum uitandam. Monendi ſunt qui matrimonium contrahere affectāt, ne alius affectus ipſos huc rapiat, ut ſit honorabile cōiugium ac cubile impollutum. Nam ſi neque ob prolem ſuſcitandam, neque ob fornicationem uitandam ſed potius diuitiarum aut opum nanciſcendarū, aut alterius rei gratia matrimonium contrahatur, perperam agitur ac grauiter in ſacramētum peccatur. Hic, quæ Tobiæ.6.7.& 8. ſcribuntur, enarrari, proponi, ac doceri conueniet. Vbi locus pulcherrimus eſt, exemplo commonſtrans. Quemadmodum bona uxor donum dei ſit debitum timenti dominum, quomodo in timore dei à parentibus, non luxuriæ cauſa, ſed ſola poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen dei in ſecula petenda. Quo pacto coniugij conſcriptione facta, tradenda, Quēadmodum etiam conuiuium nuptiale cum laude & benedictione dei agendum. Denique quomodo precandus ſit deus per coniuges, ut benedictionem ſuam in ipſos, quos coniunxit, impleat. Hæc enim decēt ſanctorum filios, qui non debent ita coniungi ſicut gentes quæ ignorant deū, Eritque horrendum illud exemplum de ſeptem Saræ uiris à dæmonio occiſis replicandum. His nanque (Raphael Angelus apud Tobiam ait) qui coniugium ita ſuſcipiunt, ut deum à ſe & ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita uacent, ſicut equus & mulus, in quibus non eſt intellectus, dæmonium malum dominatur. Quam-

1.Corin.7.

Tob.6.7.8.

obrem uehementer comprobamus illum morem, quo matrimonio iungendi ante eccleſiaſticam cõiunctionem, ieiunio ſe præparant & ſacram euchariſtiam ſumunt.

Matrimonium tria complecti. Cap. XLII.

Docendi itaque breuiter, matrimonium tria complecti, fidem, prolem, & ſacramentum. In fide attenditur, ne præter uinculum coniugale, cum altera uel altero concubatur. In prole, ut amanter ſuſcipiatur, benigne nutriatur, religioſe educetur. In ſacramento autem, ne coniugium ſeparetur, neue dimiſſus aut dimiſſa etiam prolis cauſa alteri cõiungatur. Aug. de Gene ſi ad literã li. 9. c. 7. 10. 3.

Pium uotum & in clandeſtine contrahentes cenſura. Cap. XLIII.

Optandum, ut canon Euariſti pontificis Concilio generali renouetur, tollanturq; illa clãdeſtina matrimonia, quæ inuitis parentibus ac propinquis, Veneris potius quàm dei cauſa contrahũtur. Nam quãta ex his clandeſtinis matrimonijs mala ſuboriãtur, in aperto eſt. Interea uero donec eccleſia de hoc pſpiciat, ſi nõ irrita, prohibita ſaltem ſint, et pœnæ canonicæ, hoc eſt, excommunicationi, contrahentes, et qui his ope aut cõſilio adfuerint ſubiaceant, quam nec tam facile, niſi eccleſiæ ſatisfiat, tolli admodũ expedire nobis uidetur. Quãtũ fieri poteſt, cauebit parochus, ne liberos citra parentum authoritatem coniungat. Quod ſi parentes negligentes fuerint, aut in admittendo matrimonio iam contracto rigidiores negatores, admonebit eos, ut liberos maturæ ætatis elocent, neue uinculo iam per eccleſiam indiſſolubili pertinacius obluctentur. Ex canon. Euariſti.

Cōiūctio cōiugū ī facie eccleſiæ p agēda. Cap. XLIIII.

CONiunctionem per ſacerdotem cum benedictione ſacerdotali ac precibus inter miſſarum ſolennia in templo ſecundum antiquos canones & eccleſiaſticum ritum fieri decernimus. Superbia ac faſtu tumidis (qui in priuatis domicilijs malunt quam in templo, ubi eccleſia conuenit, ac coniungendis bene precatur) copulari, quis nō inepte oppoſuerit illud Paulinum? Num eccleſiā
1. Corin. 11. dei contemnitis: Nec ſacerdos ante quoslibet coniugio iungat, niſi edictis aut proclamationibus tribus publice è ſuggeſto ad populum factis, præcedētibus, ob multas ac uarias fraudes euitandas. Cōtra hæc haud facile, ſed tātū ubi ratio admodum neceſſaria, hoc ipſum fieri poſtulauerit, Idq; non, niſi cauſa cognita, diſpenſabitur.

Peregrinos & ignotos ſine legitimo teſtimonio non coniungendos. Cap. XLV.

PEregrini & ignoti non coniungantur, niſi legitimis teſtimonijs doceant ſe ubi ante uerſati fuerint, nullis matrimonij uinculis aſtringi, ipſiſq; per ſuum parochum licere per alium parochum copulari.

In gradibus conſanguinitatis ac affinitatis, Cōcilium generale obſeruandum. Cap. XLVI.

Ex cōc. genera. c. Non debet, de cōſan. & affi.

QVod ad gradus conſanguinitatis ac affinitatis attinet, qui matrimonium cōtrahendum, ac cōtractum dirimunt, decretum Concilij generalis obſeruabitur. Hic ſi parochi in dinumeratione graduū addubitauerint, peritiores conſulent. Vbi Romanus pontifex diſpenſatorio diplomate matrimonium ſecus contractum, approbandum iuſſerit, examinentur cauſæ dili-

gentium, quæ diſpenſationem extorſerunt. Quæ ſi compe riantur aliter, quam narratum eſt, ſe habere, nõ dubium eſt, diſpenſationem nullius roboris eſſe.

Ludicra tollenda. Cap. XLVII.

LVdicra illa, quæ in templis poſt coniunctionem ſacerdotalem fieri conſueuerunt, ueluti in pulſando ſponſo, atque alia eiuſdem generis, penitus tollantur. Nam res ſeria, quam deus ipſe inſtituit, benedixit, inuiolabilemque decreuit, agitur.

DE SACRO ORDINE dictum eſſe prius. Cap. XLVIII.

DE ſacro ordine, et quæ ſalutaris gratia hoc ſacramento confertur. Quæ deniq; in eodem ſacramẽto conferẽdo obſeruari oporteat, titulo primo, qui de munere epiſcopali eſt, abunde diximus.

Cur adhibeatur EXTREMA VNCTIO. Cap. XLIX.

RESTAT Extrema unctio, quæ (quoniam in morte extrema lucta eſt) adhibetur, ut uel conualeſcat ægrotus, ſi deo ita uiſum, uel cum fide bonaque ſpe obdormiat in domino.

Quomodo impendenda unctio extrema. Cap. L.

EſSt autem unctio impendẽda cum expoſitione unctionis & mandati apoſtolici, quod ſic habet: Infirmatur aliquis in uobis, inducat preſbiteros eccleſiæ, ut orent ſuper eum, ungẽtes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuabit eum dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei. Poſtremo loco adhibebit parochus admonitionem præparationis ad Iaco.vlti.

mortem, quemadmodum Enchiridion docebit.

A ſepultura nemo in cõione diſcedẽs, repellẽdus. Ca. LI.

Gene. 23. 25. QVod ad ſepulturam attinet, Quis poterit negare rem longe piiſſimam eſſe, & in ueteri et in noua lege accurate obſeruatam, ut Chriſtianorum (qui ſpem reſurrectionis habent) corpora, non pecudum more diſiijciantur, ſed in cœmiterij ſinum recondantur, quod etiam alto miſterio nõ caret. Ab hac ergo ſepultura, nemo Chriſtianus, qui in communione deceßit eccleſiæ, arceatur, et ſi caſu mortuus fuerit. Quum enim communicabatur uiuenti, & mortuo communicãdum eſt. Soli uero hæretici excommunicati publici, latrones, & hi, qui ſibi mortem criminis conſcientia adacti, conſciuerunt, et quos in peccato lethali, nullis pœnitentiæ ſignis præcedẽtibus, deceßiſſe conſtiterit, prohibeantur.

c. ex parte de ſepult.

Quam admonitionem in ſepulturis et exequijs fieri oporteat. Cap. LII.

Hebræ. 13. IN ſepulturis autẽ et exequijs mortalitatis atq; huius calamitoſæ uitæ admonitio diligens fiat, atq; excitãdi inter alia præſentes, ut recogitẽt ſibi eodẽ modo hinc excedendum eſſe ſeſe in hac terra peregrinos agere, aliã autem inquirere, ad quam ſemper oporteat ſuſpirare. Nam quo pacto ad exorandam pro defunctis, dei miſericordiam commonendi ſint, ſupra diximus.

DE VICTV PAROCHORVM. Cap. I.

Ex cõcil. Toleta. 11. c. 8. SVpereſt ut de uictu Parochorum diſpiciamus. Hic in primis, quod Chriſtus docuit, et ſacri canones maximo ſerio præceperunt, præmittendũ duximus, Nẽpe ut ſacramenta eccleſiaſtica

Matth. 10.

gratis miniſtrentur,dicēte domino: Gratis accepiſtis,gra tis date. Quamobrē neq; pro baptizandis,conſignandiſq; fidelibus,neq; pro collatione chriſmatis,uel promotioni- bus graduum, neq; alijs ſacramentis diſtribuendis pretia quælibet uel præmia,niſi quid uoluntarie offeratur,reci pienda ſunt. Neminem quoq; ad quæſtioſas exequias cō- Ex cōcil. Tri-
gi aut pro ſepultura munus aut pretium exigi nolumus, bnrien.ac Va- ren.
ſecundum canonicas ſanctiones. Cuſtodi interim ac ue- c.in eccleſiaſti
ſpilloni,de ſua mercede nihil detrahentes. co.c.pcipiēdū. 13.q.2.

Parochi uictus neceſſarius ſuppeditandus. Cap. II.

AT quū lex diuina præcipiat, nō alligādū os boui Deute.25.
trituranti. Quod utiq; nō boū cauſa,ſed ꝓpter Marci.10.
nos dictū,Chriſtus ī Euāgelio explicat. Dignus(īquiēs)
eſt mercenarius mercede ſuā. Ac Paulus toto capite.9. 1.Timo.5.
primæ ad Corin.cōfirmat. Quis.n.militat ſuis ſtipendijs 1.Corin.9
unquā? Quis plātat uineā,et d' fructu eius nō edit. Quis paſcit gregē,& de lacte gregis nō manducat? Neq; enim magnū eſt ſi qui ſpiritualia ſeminat,carnalia etiā metāt. Quaobrē diſpiciēdū eſt,ut parochis Euāgelij prædicatoribus,certa ac cōpetens ſubminiſtratio uictus et ueſtitus fiat,idq; ad eū modū,ne ī adminiſtrādis ſacramētis qppiā exigēdo,oneri ſint parochianis, aut cibū uicatim diſ ur rēdo emēdicare cogātur,quo nihilturpius aut ſordidius.

Vicecuratos quos uocant, ex prouentibus eccleſiæ congruam ſuſtentationem recepturos. Cap. III.

IN primis igitur, qui per uicarios ſeu Vicecuratos eccleſias parochiales regendi poteſtatē à nobis acceperunt,ijſdem uicarijs tantā ex prouentibus eccleſiæ partem aßignabunt, qua uitam congrue ſuſtentare poßint.

Quod nos inter uiſitandum pro ratione locorum ac parochiarum ut fiat, ordinabimus.

Qui eccleſias unitas habent, Vicarijs perpetuis portionem congruam aßignare oportere. Cap. IIII.

c. ſuſcepti de pbr̃. & dignitat. lib. 6.

E*Ccleſiæ cathedrales ac collegiatæ, itidẽ monachi ſeu religioſi, q̃ eccleſias parochiales aut ſuis eccleſijs uel monaſterijs unitas habent, aut regendas alijs committunt, aut præſentando committi procurant, adeo interdum omnem prouentum emungunt, ut reſidui redditus, qui rectoribus eccleſiarum permittuntur, nimis tenues ſint & exiles. Quamobrẽ noſtræ curæ erit, ut tãta portio rectoribus iſtis aßignetur, unde iura epiſcopalia ſoluere, & congruam ſuſtentationem habere poßint.*

Vbi redditus non ſufficerint, quid agendum. Cap. V.

Ex Viennen. conci. clem. ſi una

V*Bi uero redditus eccleſiarum non ſufficerint, iuris conſilium ſequẽdum putamus, Nempe ut duæ uniantur, aut ſi id graue uidebitur, ſaltem una, aut plures etiam uicariæ, quæ ad altaria in eiuſcemodi eccleſijs fundatæ ſunt, ipſi eccleſiæ parochiali (ut uocant) incorporentur, Sic tamen, ut quoad fieri poteſt, per parochum officium, ob quod uicariæ illæ fundatæ ſunt, minime negligatur. Porro, decimas potißimũ parochis ac eccleſiæ miniſtris deberi non dubium eſt. Nunc quum illæ paßim à laicis magna ex parte uſurpentur, neque facile ex eorũ manibus diuelli poßint, uidendum num diligenti cohortatione, aut alia uia iuri conſentanea, parocho (cui eccleſiæ redditus ad uictum non ſufficiunt) hinc aliquid emendicari poßit.*

Denarius cõſuetus, ſed duplicatus pẽdẽdus. Cap. VI.

Poſtremo

POſtremo loco iuſtum ac decens putamus, ut ſinguli parochiani denarium illum conſuetum, ſed duplicatum, ſaltem in anno quater, uidelicet in feſtis illis maioribus, ueluti in Natali dominico, Paſchate, Penthecoſte, Aſſumptioneque uirginis glorioſæ, Id eſt, ſingulis feſtis duos denarios parocho pēdant. Neq; enim tantillum offerre ulli oneroſum eſſe aut uideri pōt. Quis enim tam ſordidus eſt, qui non æquum putet, modicum quid caduci ac tēporalis ſub miniſtrare illi, à quo ſpiritualia ac æterna uiciſſim repetit. Certe omnes ſcire debent, eos, qui in ſacrario ſunt, edere, Et qui altario deſeruiunt, cum altario participare. Nā et dominus ordinauit his, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio uiuere. Qui ſe unica ſolutione (quæ uno albo rotato fiet) liberare uolet, id ipſi liberum eſto. Ne uero parochus aut in contentionē aut ſuſpitionem trahatur, potius hæc pecunia per eccleſiæ œconomos aut alios probatæ fidei uiros colligetur, ac ipſi parocho numerabitur. 1. Corin. 9.

Laudabilem conſuetudinem Agrippinæ Coloniæ per hæc non abrogari. Cap. VII.

LAudabilem tamen conſuetudinem in ciuitate noſtra Colonien. erga ſanctam eccleſiam, pia deuotione fidelium introductam, per has noſtras ſynodales conſtitutiones nolumus immutare, do nec ipſis parochis intra eandem ciuitatem de ſufficientiori uictu fuerit prouiſum.

DE CONSTITVTIONIBVS AC *conſuetudinibus eccleſiaſticis.* Cap.I

DE CONSTITVTIONI*bus humanis ac eccleſiaſticis conſuetudinibus magna in præſentiarum in eccleſia dei concertatio eſt, quàm eccleſiæ turbatores, ut eccleſiæ authoritatem euerterent, ad nihilumq; redigerent, inuexerũt. At populus hic docendus eſt, ſanctorum patrum regulam ſequi, qui diligenter admonent, traditiones eccleſiaſticas, præſertim quæ fidei non officiunt, ita obſeruandas, ut à maioribus traditæ ſunt. Sũt autem illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, non unius generis, quemadmodum diuus Auguſtinus tradit. Alia enim toto terrarum orbe obſeruantur à patribus, nobis quaſi per manus tradita. Quæ quidẽ putãda ſunt, uel ab ipſis Apoſtolis, uel ex plenarijs Concilijs (quorũ eſt in eccleſijs ſaluberrima authoritas) commẽdata, atq; ſtatuta retineri, ueluti quod paßio & reſurrectio & aſcenſio in cœlum, aduentus ſpiritus ſancti, & quadrageſima annua ſolennitate celebrantur, Quod die Veneris à carnibus abſtinetur, atque alia multa, quæ ab uniuerſis merito obſeruantur. Alia uero quæ per loca terrarum, regioneſq; uariantur, ſicut eſt, quod alij ieiunant diem Mercurij, alij non, alij quotidie communicant corpori & ſanguini domini, alij certis diebus accipiunt. Et ſi quid aliud huiuſmodi animaduerti poteſt, totum hoc genus rerum liberas habet obſeruationes. Quod enim*

Augu. ad Ianuariũ .c. illa autem. 12. diſt.

neque contra fidem catholicam, neque contra bonos mores eſſe conuincitur, indifferenter eſt habendum, & pro eorum inter quos uiuitur, ſocietate ſeruãdum. Sic diuus Ambroſius Auguſtinum docuit de hoc altero genere interrogantem: Tu (inquit) ad quamcunque forte eccleſiã (nimirum iu unitate catholicæ eccleſiæ permanentem) ueneris, eius morem ſerua, ſi cuiquam non uis eſſe ſcandalum, nec quenq̃ tibi, ſed de his, ac quatenus eccleſiaſticæ iſtæ conſtitutiones obligent, alibi latius dicemus.

Ieiunia ab eccleſia indicta, reuerenter obſeruanda. Cap. II.

IEiunia ergo ab eccleſia indicta, reuerenter obſeruari uolumus, admonenduſque populus cur ſint inſtituta, Nempe ut corpus per intemperãtiam cibi ac potus luxurians caſtigetur, in ſeruitutemq; redigatur, quo animus uegetior ac liberior laudibus diuinis inſiſtat, diuineq; uoluntati ſeſe attemperet. Magnum certe & generale ieiunium eſt, abſtinere ab oĩbus iniquitatibus et ab illicitis uoluptatibus ſeculi. Ad hoc pfectionis q nondum peruenit, is eccleſiæ indictũ huc uocans, haud contẽnat. Augu. in Ioh: c. ieiuniũ autẽ magnũ de cõſe. diſt. 5.

Irriſores eccleſiaſticorũ ieiuniorũ refellũtur. Ca. III.

QVi eccleſiæ ordinationẽ irridẽt, illiq; diuũ Paulum opponunt, quaſi is ieiunijs eccleſiaſticis contradicat, grauiſſimam utriq; cõtumeliam (Apoſtoli doctrinã dedita opera adulterantes) inferunt. Non enim eccleſia aliquod cibi genus perpetuo ĩterdixit, aut Iudaicũ ciborum delectum contra apoſtolicam doctrinã inuexit, quinimo cum Paulo ſemper docuit, doctrinam eſſe dæmoniorum, cibum aliquem immundum iudicare, Coloſſ. 2. 1. Timo. 4.

& prohibere, quem deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt ueritatem, Quod ſcilicet omnis creatura dei bona ſit, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sed potius eccleſia ueteris legis ac apoſtolicorum uirorum exempla ſequuta, ieiunia quædam publica certis diebus indixit, iubens tum à carnibus abſtinere, & cibis aridioribus uti, non quod carnes immundæ ſint, ſed ut luxui temperetur. Qua de re in Gangrenſi Concilio (quod non multo poſt Apoſtolorum tempora obſeruatum eſt) pari cenſura damnati ſunt, tum hi qui nonnullos cibos carnium illicitos reputarunt, tum illi qui præter neceßitatem corporalem ſuperbientes, ieiunia communia totius eccleſiæ putauerint contemnenda, perfectam in ſua ſcientia rationem uindicantes, quos anathema eſſe, Concilium illud decreuit. Atque alia multa (quæ nunc in contentionem rurſus uocantur) ut ſuccincte admodum, ita Chriſtianiſsime apoſtolico ſpiritu diffiniuit.

Ex concil. Gangren.

Eccleſiæ conſtitutionem charitati cedere. Cap.IIII.

CVr uero criminentur hoſtes eccleſiæ eius inſtitutũ, non uidemus, quum ipſa nulli inijciat laqueũ, quod hanc conſtitutionem adeo ligare non uelit, ut uel charitati uel neceßitati minime cedere debeat. Quinimo liberum facit, quolibet tempore quibuslibet uesci, modo id uel charitas uel neceßitas ſuadeat, adhibito tamẽ utriuſque medici (ſi præſto ſint) aut ſaltem alterius, nimirum animæ conſilio.

e conſiliũ de obſer. ieiu.

Quid in ieiunio potißimum ſpectandũ. Cap.V.

IAm quum in ieiunijs ratio potius indictionis quam abſtinentia iſta à carnibus ſpectetur, admonẽdus eſt populus quum ieiunandum erit, non minus ſumptuoſa et prolixa illa piſcium fercula quam carnium uitanda. Bellaria item illa, magis quàm carnes inflammantia.

Redarguuntur qui Quadrageſimæ obſeruationem contemnunt. Cap. VI.

QVadrageſimæ inſtitutio antiquiſſima eſt, à temporibus Apoſtolorum ad nos uſque deducta, cuius uiolatores pleriſque generalibus Concilijs, præſertim Toletano octauo, acerrime redarguuntur, religioniq; contraire monſtrantur. Atq; adeo oẽs quotquot ſine ineuitabili neceſſitate ſeu fragilitate, euidentiq; languore, ſeu ẽt impoſſibilitate ætatis diebus quadrageſimæ eſum carnium attentare præſumpſerint, alienos à ſancta cõmunione decernit, quod ſacris diebus abſtinentiæ obliti ſint, diſciplinam ac quadrageſimæ dies (quæ anni totius decimæ putantur, quæ & in oblatione ieiunij domino cõſecrantur) temerarie prophanauerint. Quos uero aut ætas incuruat, aut lãguor extenuat, aut neceſſitas arctat, non ante prohibita, uiolare præſumãt, q̃ à ſacerdote permiſſum eſt, percipiant. Orig. ſuper Leui. Hiero: aduerſus mõta. hære. Ambro. in ſerm. de quadr. 36: Ex concil. Toleta. 8.

Lætaniæ & Rogationes cur inſtitutæ, & quomodo populus admonendus ſit. Cap. VII.

LAetanias, id eſt, ſupplicationes, ſeu rogationes, in dicto triduano ieiunio ante domini aſcenſionẽ patribus placuit celebrari. Quibus omnes intereſſe iubentur, ut quemadmodum omnes peccauerunt, ſic & omnes pro uenia ſupplicẽt, Omneſq; ad deum corda cum mani- Ex conci. Aureliañ. c. 23.

bus eleuent. Quanquam potiſsimum Lætaniæ iſtæ prin cipio inſtitutæ ſunt, ut tum populus diuina inſtitutione admonitus, clementiam dei exoret, quo peſtes, clades, calamitates, fames, bella, & id generis aduerſa; quæ nobis iuſtiſsimo dei iudicio ob peccata noſtra infliguntur, ac ſub id anni tẽpus, nempe Veris (quũ bella emergere atq; terræ fructus, qui tum in flore atque teneri adhuc ſunt, facile corrumpi ſolent) potiſsimum imminent, auertat et tollat. Vt autem eccleſia fiduciam erga deum (quã oran tes ac petẽtes habere neceſſe eſt) tum nobis adaugeat Heliam proponit hominem nobis ſimilem et paſsibilem, qui oratione orauit, ut non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres & menſes ſex. Et rurſus orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum. Quod
Iaco. v. iii. 3.Reg.17. *ſi ſolus Helias petens exauditus eſt, num Chriſtus eccleſiæ ſuæ preces auerſabitur? Hic interim populus docendus eſt, quod non ſolum quæ animi, ſed & quæ corporis & externa bona ſunt à deo omnium authore poſtulare oporteat. Et redarguendi illi (haud ita multo q̃ gentes meliores) qui uel fortunæ uel ſuæ induſtriæ bona temporaria accepta ferunt.*

Proceſsiones intra ſepta eccleſiarũ peragẽdæ. Ca. VIII.

QVod proceſsiones per agros & campos peraguntur, rationem quidem habet, Nempe quod populus oret, ut ſegetes ac fruges terræ à domino cõſeruentur. Verum ut alia plurima, ita ut hic mos hominum malitia deprauatus eſt. Quod per occaſionem talis deambulationis (quæ deo placando erat inſtituta) pleraq;
Marc.11. *ſcelera commitantur. Quamobrem nobis ſatius uidetur,*

ut hæ,aliæq; ſupplicationes ac proceßiones de cætero intra ſepta eccleſiarum religioſe fiant,ac ut in templo,loco precationibus peculiariter dedicato,oretur deus, Habeaturq; tum pius rei ac tempori conueniens ad populũ commonitorius ſermo.Noſtris tamen Suffraganeis liberum relinquimus, ut ipſi in ſuis diocæſibus de hac re, uti mores regionis patientur,diſpiciant.

Admonendus populus,cur feriæ inſtitutæ. Cap.IX.

*DIligenter quoq; populus admonendus eſt,cur feriæ,& potißimum dies dominicus(qui à temporibus Apoſtolorum in eccleſia dei ſemper celebris fuit) inſtitutæ ſint.Nempe,ut tum in unum omnes pariter cõuenirent ad audiendum uerbum domini, ad audiendum quoque ſacrum,& communicandum.Breuiter, ad uacãdum deo ſoli, ut dies illa tantum orationibus, hymnis, pſalmis,& canticis ſpiritualibus tranſigatur,*Hoc *enim eſt ſanctificare ſabbatum.* Apoca.1. Exo.20. Deute.5.

In ferijs ſoli deo uacandum. Cap. X.

QVamobrem cupimus,hiſce diebus prohiberi nũdinas, claudi caupones, uitari comeſſationes, ebrietates.ſumptus,lites, luſus improbos, choreas plenas inſanijs,colloquia praua, cantilenas turpes. Breuiter omnem luxũ. Nam hiſce(et quæ hæc fere ſemp conſequuntur) blaſphemijs ac periurijs nomen domini prophanatur,ac ſabbatũ(qđ nos admonet,ut quieſcamus peruerſe agere,& bene facere diſcamus)contaminatur, Eſaie.1.

Dies dedicationis templi extra Coloniam,uno die ubique celebrandus,& quomodo ſit admonendus populus. Cap. XI.

ET quum ī diebus feſtis (quæ dedicationi eccleſiarum peculiariter dicati ſunt) plerunque indigna committantur, adeo ut uideatur populus tum potiſſimū comeſſationis cauſa cōuenire, uiſum nobis eſt, ut ꝑ diœceſes noſtras, uno certo die anni quo eiuſcemodi feſtum dedicationis in metropolitana noſtra colitur, in reliquis quoque eccleſijs omnibus extra ciuitatem noſtram Coloniam Agrippinam conſtitutis obſeruetur. Nam intra Coloniam ſummo noſtro templo ſuus honos conſtare debet, quod & in alijs oppidis inſignioribus, ubi una cæteris eccleſijs præeminet obtinere placuerit, uidelicet ut ibi minores eccleſiæ pridie eius diei qui dedicationi eccleſiæ ſummæ eius loci conſecratus eſt, aut die dominico ꝓximo præcedente ſuas ſingulæ dedicationes celebrent, obſeruetur. Docendus autem eſt populus, dedicatione tēpli ſignificari dedicationem eccleſiæ catholicæ ac cuiuſlibet hominis Chriſtiani, qua copulatur deo. Nam ut diuus Auguſtinus ait: Quotieſcunque templi feſtiuitatē colimus, ſi fideliter ac diligenter attendimus & ſancte & iuſte uiuimus, quicquid ī templis manufactis agitur, totum in nobis ſpirituali ædificatione completur. Non enim eſt mentitus ille, qui dixit: Templum enim dei ſanctum eſt, quod eſtis uos. Et iterum: Neſcitis quia corpora ueſtra templum eſt ſpiritus ſancti.

Auguſt.

1. Corin. 3.

Cur templa & altaria conſecrentur. Cap. XII.

EX uetuſtiſſima inſtitutione & more receptū eſt, templa & altaria & pleraque alia, quibus in tēplis ad excitandum fidelium animos & diuinum cultum explendum utimur, conſecrari, ſolennibuſq; precibus ac

c. Sicut non alij. c. miſſarū ſolennia. c. eccleſias, de conſe. diſt. 1.

benedictionibus dedicari deo, quod in ueteri quidem teſtamento præceptum etiam diuinum habuit. Quemadmodum Exodi.31. & 2. Paralip.22. legimus. Vngitur præterea ſecundum eccleſiaſticam conſuetudinem, quum cōſecratur altare, quum dedicatur templum, quum benedicitur calix, idq; non ſolum ex mandato ueteris legis, uerumetiam exemplo beati Silueſtri, qui quum conſecrabat altare, illud chriſmate perungebat. Verum unctionis ſacramentum, aliud quidem efficit & figurat, tam in nouo quàm in ueteri teſtamēto. Vnde nō iudaizat eccleſia, quum unctionis celebrat ſacramentum, ſicut aliqui mentiuntur, qui neq; ſcripturas neq; dei nouere uirtutem. Exodi.31. 2. Paralip.22. c.1.& fi. de ſacra vnct.

Populus docendus, quid agatur & ſignificetur in conſecratione templorum & altarium. Cap. XIII.

QVamobrem populus docendus eſt, hic aliud agi atq; aliud ſignificari quum conſecratur tēplū. Funduntur preces domino, ut hunc locum ſibi peculiariter dedicatum eſſe uelit, ut diabolum & eius poteſtatem inde penitus expellat, ut omnes qui huc deprecaturi conueniunt, ex quacunq; tribulatione conſolationis diuinæ beneficia conſequantur, ut ab omnibus pariter conuenientibus, deo laudes ſoluantur, diuinum uerbum audiatur, ac eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrentur, Peculiariter altare conſecratur, ut illic oblatio munda deo offeratur, Hoc eſt, ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, quod in memoriā paßionis dominicæ immolamus. Quod uero præter præces, aſperſionis etiam atque unctionis aliarumq; rerum ſolennia adhibentur, myſterij ſecretioris plenum eſt. Non quod inanimata iſta, gratiæ di- 2.Reg.6.

1.Corin.3.6. uinæ ſuſceptiua ſint, ſed quum hæc uiſibiliter fiunt, admonetur Chriſtianus, deum omnia hæc per inuiſibilem uirtutem in anima operari, quæ eſt domus deo dedicanda, ubi fides fundamentum facit, ſpes erigit, & charitas conſummat. Signat ergo templi dedicatio tam fidelis animæ quam eccleſiæ cum Chriſto deſponſationem. Ipſa enim eccleſia catholica ex multis uiuis lapidibus adunata, uerum dei templum eſt. Quòd ſi dei templum ſumus, altare intus habemus. Altare quidem noſtrum, cor noſtrum eſt. In hoc altari fit ſacrificium laudis. Sacrificiū
Pſalm.50. enim deo ſpiritus contribulationis & cor contritum. In hoc altari fit commemoratio corporis & ſanguinis Chriſti. Hinc preces ad cœlum aſcendunt, ad cor enim reſpicit deus. Quamobrem, niſi omnia quæ in huiuſcemodi conſecratione exterius aguntur, in nobis ſpiritualiter impleantur, parum hinc fructus nobis acceſſerit. Quid enim exterior ablutio uel inunctio ſine interiori prodeſt?

Cur benedicantur campanæ. Cap. XIIII.

Benedicuntur quoque campanæ, ut ſint tubæ eccleſiæ militantis, quibus uocetur populus ad cōueniendum in templum & audiendum uerbum dei, clerus uero ad annuntiandum mane miſericordiam dei & ueritatem eius per noctem, ut per illarum ſonitum fideles inuitentur ad preces, & ut creſcat in his deuotio fidei, quamuis etiam patres alio reſpexerint, uidelicet ut dæmones tinnitu campanarum Chriſtianos ad preces concitantium, quin potius precibus ipſis territi, abſcedant, illiſque ſubmotis, fruges, mentes & corpora credē-

tiam ſeruentur, Vt procul pellantur hoſtiles exercitus et omnes inſidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempeſtatum, & fulgurum temperentur, infeſta tonitrua & uentorum flamina ſuſpendantur, ſpiritus procellarum & aereæ poteſtates proſternantur. Breuiter ut audientes confugiant ad ſanctæ matris eccleſiæ gremiũ ac ante ſanctæ crucis uexillũ, cui flectitur oẽ genu, queadmodũ hæc in ſolẽni bñdictiõe cãpanæ repies. Philip. 2

Docendus populus, ut ſignatis potius quàm ſignis inhæreat. Cap. XV.

D*Ocendus eſt ergo populus ab exterioribus iſtis, ut ſignatis potius quàm ſignis inhæreat ac intendat. Quod & in omnibus alijs obtinet ceremonijs, alioqui parũ ad pietatẽ profuturis. Nã qui in exterioribus iſtis cõſiſtit ac nõ potius illis admonetur, ut ad deũ reſpiciat, confugiat, ac totã ſuã fiduciã in illũ collocet, huic citius externa iſta in ſubuerſionem quã ædificationẽ erũt.*

Quicquid in ceremonijs ad abuſum ſpectat, caute ac diligenter cauendum. Cap. XVI.

Q*Vamobrem quicquid in eiuſcemodi rebus ad abuſum & ſuperſtitionẽ ſpectat, & quo populus à deo ad collocandũ in externis iſtis aliquã fiduciã abduci poſſit, prohibemus. Quale inter alia eſt, ꝙ ſanctorũ imagines cũ indulgẽtijs et ĩpoſitione incertarũ reliquiarũ dedicãtur. Quod qdã aqua, ſale, cæreis, ac herbis benedictis, in medicãdis pecoribus ſuperſtitioſius abutũtur, Omnis quidẽ creatura p uerbũ dei et oratione ſanctificatur, queadmodũ diuus Paulus teſtatur. Ergo quanto res ſacratior, tanto abuſus eius damnabilior.* c. placuit. de conſ. diſt. 1.

Cur reconcilietur templũ aut cœmiteriũ. Cap. XVII.

REconciliatur eccleſia aut cœmiterium ob ſeminis emiſſionem peccandi libidine factam. Itidem ob enormem ſanguinis effuſionem, dedita opera uiolẽter et iniurioſe commiſſam, ac ab alijs quibuſdam de cauſis, qui mos ex Leuitico. 14. & 15. ſuam originem trahit. Fit autem hæc reconciliatio, non quod templum reuera polluatur. Eccleſia enim quũ ſancta ſit, coinquinari non poteſt, imo ipſius loci ſanctitas infamiam loci abolet. Sed quum templum locus ſit, ubi delictorũ uenia poſtulatur, ubi ſalutaris hoſtia pro peccatis immolatur, ubi deo laudes exoluuntur, ubi tutela refugij eſſe debet, fit, ut ſcandalum, horror, atque abominatio turpitudinis & peccati ibi commiſſi, propoſitum quoque & uoluntas lethaliter delinquentis in cauſa ſint, ut ſacer locus reconcilietur. Idq; ad exemplum & terrorem, ut uidentes locum ſacrum ſeu inanimatum templum nullo peccato obnoxiũ lauari & purificari delicti horrore, concutiantur & recogitent quantum pro expiatione delictorum uiuo dei tẽplo ſit elaborandum. Sic Chriſtus ementes & uendentes è templo eiecit, flagello facto de funiculis, ipſos acerrime corripiens, ac dicens: Domus mea, domus orationis uocabitur, Vos autem feciſtis illam ſpelũcam latronum. Aliud quidem agens, aliud uero innuens.

Leuit. 14. 15.

Matth. 21. Iohan. 2.

Quæ pollutio reconciliationem requirat. Cap. XVIII.

NOn tamen omnis pollutio hanc reconciliationẽ requirit, ſed tantum publica uel per rei euidentiam uel ſaltem per famam. Quòd ſi occulta ſit contaminatio, quæ etiam baptiſmi ac pœnitentiæ ſacramenta nõ

remoratur, ſolennitas non exigitur, quod ratio reconciliationis in occultis non habeat locum.

Quorum ſumptu & expenſis reconciliatio facienda. Cap.. XIX.

Reconciliationem autem eiuſcemodi gratis fieri, ac tantum itineris ſumptus Vicarijs noſtris in põtificalibus ſuppeditari uolumus. Qui quidẽ ſumptus ex bonis delinquentis deſumentur, modo tamen tantæ illius facultates ſint, Sin ſecus, parochiani non grauabuntur uel tãtillos ſumptus itineris ſuppeditare, ne populus præter culpam ſuã grauetur. Ne uero diutius ob talem pollutionem diuinum ſuſpendatur officium, aut eccleſiaſtica intermittatur ſepultura, Vicarius noſtr in pontificalibus ſtatim ut uocatus fuerit à populo, (modo grauioribus rebus id temporis non fuerit implicitus) ultro ibit, officium ſuum expleturus.

Immunitatem eccleſiaſticam in duobus potiſsimum ſitam eſſe. Cap. XX.

Immunitas eccleſiaſtica uetuſtiſsima res eſt, iure pariter diuino ac humano introducta, quæ in duobus potiſsimum ſita eſt. Primum, ut clerici, illorumq; poſſeſſiones & bona à uectigalibus & tributis, alijſq; muneribus laicis libera ſint. Nã (ut de libertate Leuitarum ſileamus) non temere refert ſcriptura, Pharaonem totã terram Aegipti ſibi tributariam feciſſe, preter terrã ſacerdotum & poſſeßiones quæ à rege traditæ fuerãt eis, quas uendere non ſunt compulſi, Quin potius ipſis etiã ſtatuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, ut legimus Gene. 47. Deinde, ne rei criminis ad eccleſias con-

Ex cõc. Lat- rañ. c. non mi- nus.

Ex gñali. c. a- uerſus de im- eccleſ.

Ex cõci. Tol- 3. c. eccleſiar- ſeruos. 12. q. 2

Gene. 47.

c. inter alia. immunitatem de immu. ecc-

ſugientes, inde uiolēter extrahātur, Exceptis publicis la tronibus, qui ꝑ induſtriā proximū occiderint, ac nocturnis de populatoribus agrorū, q̄ itinera obſidēt aggreſsionū inſidijs. Deniq; his q̄ ſub īmunitatis ſpe ī ecclesijs ac cœmiterijs delinquunt. Quod ſi à confugientibus ad eccleſias paria his commiſſa ſint crimina, quæ reipublicæ referat puniri, tantiſper ſaltem debet ſecularis poteſtas à manuum iniectione abſtinere, donec noſtros conſulat Officiales, ne deuenire neceſſe ſit ad ceſsationes à diuinis, & interdicta, quæ uiſum eſt anteceſſoribus noſtris ob uiolationem eiuſcemodi immunitatis æditis cōſtitutionibus promulgare.

Quēadmodū fraternitates reformādæ ſint. Cap. XXI.

Ex Gang. c. Si quis per ſupb. 3. diſ.

FRaternitates (*quæ uocantur*) & *in honorem aliquorum ſanctorum in eccleſijs fiunt, ſpeciem quidem pietatis habent, ſed quales hac tempeſtate ſeruātur, nempe in quibus tam clerici quàm laici potiſsimum comeſſationibus & ebrietatibus uacant*, Interdum etiam *uarijs conſpirationibus aduerſus poteſtates intēti ſunt, ſi non omnino ſublatas, ſaltem correctas ac reformatas uolumus, omnino ſublatas malimus*. Ac redditus *ſeu cenſus earundem uel in uſus pauperum uel parochi expendi nobis magis placuerit*. At quum *hæ ſodalitates forſan præter publicum offendiculum ac pauperum* (*qui ab eis eleemoſynas ex inſtitutione accipiunt*) *præiudicium cōmode tolli non poſſunt, uidebimus inter uiſitandum, ut ſaltem tollantur abuſus, ut prima ſeruetur inſtitutio*, & *examinentur formulæ earum* & *ſtatuta, ut ratio ac calculus ſingulis annis per* Prouiſores(*ut uocant*) *earun-*

dem fraternitatum coram parochis eccleſiarum redda-
tur, ut ſuperextantes fructus ac redditus in pauperum
ſeu eccleſiæ uſum ac utilitatem conuertantur, aut etiam
inde aliquod parocho ad uictum decidatur.

DE VITA AC CONVERSATIONE monaſtica. Cap. I.

VITA MONASTI. NON Philo.
multo poſt Apoſtolorum tempora cœ-
pit, quàquam multis perſuaſum ſit, aliã
tum fuiſſe quàm nunc eſt, monachiſmi
rationem. Nemo tamen negauerit, hoc Auguſt.
uitæ genus ad perfectionem euangelicam maxime accom
modum, modo ſecundum ſanctiſſimam inſtitutionem pure
immaculateq; obſeruetur. Quia uero res eſt quammaxi
me ardua, in carne uiuere & carnis ſtimulis nullum lo-
cum dare, diabolique mille fraudibus (quibus præſer-
tim ſolitarios aggreditur) feliciter ſemper reſiſtere.
Idcirco in hoc uitæ genus nemo uel inuitus intruden-
dus, uel pelliciendus, uel temere ſuſcipiendus, ſed ſum-
ma cura adhibita, poſt diligentiſſimam demum exami-
nationem monachi ac monachæ recipiantur. Quibus
ſæpe inculcãdum eſt prius Chriſti uerbum de Eunuchis, Matth.19.
qui ſe caſtrarunt propter regnum cœlorum, quum in-
quit: Qui poteſt capere, capiat. Proponenda Sapien-
tis ſentẽtia, quæ habet in hæc uerba: Altiora te ne quæ- Eccle.3.
ſieris, &c. Rememorandum quoq; diligentiſſime, quod
deo ſtulta & infidelis promiſſio admodum diſpliceat.
Breuiter, admonendus eſt omnis ad hanc uitam aſpirans,
ut primum ſe totum excutiat, ne prouintiam ſuſcipiat,

aridam, ut facerent unum proſelytum, & quum eſſet factus, fiebat filius gehennæ duplo magis quàm ipſi.

Quo affectu monaſtica uita amplectenda. Cap. IIII.

QVi monaſterium ingreditur alio effectu q̃ ſimplici amore dei ductus, ueluti uel ſpem uel promiſſionem Abbatiam cõſequendi habens, uel in otio uiuere affectans, uel lucris temporalibus inhians, uel honores ab hominibus appetens, quiſquis talis eſt, non dei filius aut monachus. ſed plane mercenarius eſt, quemadmodum ſuperius nos de clericis etiam dixiſſe meminimus. Cui uerendum eſt, ut quum uolet ingredi nuptias euangelicas, obijciatur illud: Amice quomodo huc intraſti, non habens ueſtem nuptialem. Quodq; ipſo obmuteſcente, rex ſit præcepturus miniſtris, ut ligatis manibus & pedibus, ipſum in tenebras exteriores mittant, ubi erit fletus & ſtridor dentium.

August. Matth. 22.

In monaſterijs habendus, qui doceat legẽ dñi. Cap. V.

HAbẽdus in uirorum monaſterijs uir pius ac doctus, qui doceat monachos ab adoleſcentia meditari in lege domini die ac nocte, ad quod munus in monaſterijs monialium, ſanctimonialis, cæteris uita & doctrina præſtantior deligatur. Debet autem qui monaſterio præeſt ſumma diſcretione uti, maxime erga eos, quos compererit diuinis literis intentos aut contemplationi deditos, ut ſcilicet tales ſordidioribus officijs ſinat eſſe immunes.

Verbi prædicatorẽ ĩ monaſterijs eſſe oportere. Ca. VI.

IN monaſterijs quoque uerbi prædicator erit pius quidem ac eruditus, nam nulla armatura fortior ad

Matth. 4.

reſiſtendum diabolicis inſidijs ac iaculis,quã gladius ille ſpiritus,quod eſt uerbum dei,quo Chriſtus in deſerto ſolitarius ieiunijs & orationibus uacans,& nihilo ſecius tẽtationibus diabolicis expoſitus,retudit omnem dæmonis fraudem ac nequitiam. Nihil quoq; potentius illo ad deijciendos ac uiciſsim conſolandos animos noſtros, nihil efficacius ad concitandum mentem in amorem dei ac contemptum mundi ac omnium quæ in mundo pulchra ac ſpecioſa apparent.

Monachi bonæ indolis ad Academias mittẽdi. Ca. VII.

NEq; nobis diſplicuerit, ut aliquot ex monachis, bonæ indolis ad Vniuerſitates publicas & bene Chriſtianas,aliquot annos theologicis ſtudijs operam nauaturi mitterentur, Illic tamen non alibi quam in monaſterijs ſeu gymnaſijs ſub cura & oculis præceptorum cõmoraturi,ne bonis ac rectis ſtudijs deſtinati,mores minime monaſticos imbibant ac contrahant.

Moniales non eſſe alligandas,ut nulli quã ſuo(ut uocãt)patri aut præpoſito cõfiteantur. Cap. VIII.

SInt præterea in monaſterijs uirginum, præſertim præter Abbates aut præpoſitos,alij conſcientiarum examinatores ac à confeßionibus. Aut ſaltem uirginibus liberum ſit,bis aut ter ĩ anno alijs(quos elegerint)probis ac doctis uiris,de ſuorum ſuperiorum(ut uocant) cõſenſu,(quem hi interpellati,rationabili cauſa intellecta, nequaquam negabunt) conſcientias ſuas exemologeſi exponere exonerareque,ne ſcilicet adigatur monialis retinẽs,ſemper uni homini delicta confiteri. Debent autem hi qui eiuſcemodi munere in monaſterijs monialium fun-

guntur, eſſe homines uitæ probatiſsimæ ac morũ quãmaxime inculpatorum, eruditi ac ſingularis iudicij, obſeruaturi ea quæ ſupra, ubi de pœnitentiæ ſacramento tractatum eſt, delibauimus. Cauebit autem is in primis, criminum non confeſſorum rememorationem, ne uirgines diſcant quæ prius neſcierunt. Cauebit præterea, niſi res omnino exegerit duritiem increpationis, magis intentus ad modeſtiſsime arguendum & pientiſsime uiciſsim conſolandum. Confeſsiones aũt monialiũ non priuatim audiet, ſed in cæterarum conſpectu, non tãtum ut omne malum, ſed & omnis mali ſuſpitio omnino ceſſet.

Mutatã eſſe paulatim faciẽ monaſteriorum, ac uſurpatũ hoſpitij ius ſimul cũ acceſſu moderãdũ. Cap. IX.

MOnaſteria olim uirtutũ ſcholæ ac pauperũ hoſpitalia erãt, nunc proh dolor, uidemus ea quæ uirorũ ſunt è ſcholis uirtutũ in diuerſoria militũ ac raptorum, quæ uero mulierũ ſunt, in pleriſq; locis in ſuſpectas de incõtinẽtia domos (ne quid grauius dicamus) eſſe cõmutata. Quãobrẽ diſpiciẽdũ nobis eſt, ne tam paſsim à qbuſuis militibus hoſpitij ius à monaſterijs ui exigatur & eleemoſynæ pauperibus deputatæ, improborum luxu deuorẽtur, neue ad monaſteria uirginũ acceſſus, toties à ſacris canonibus ꝓhibitus, pateat. Et ut ꝗ deprehẽſi præter hæc fuerĩt offendiculũ aut occaſionẽ illis labẽdi, ſiue intra ſiue extra monaſteria dediſſe, dignas pœnas ferãt.

c. 1. de emu. eccleſi.

c. Monaſteria, de uita & hone. cle.

Viſitatio monaſteriorum neceſſaria. Cap. X.

VIſitatione ergo monaſteriorum quammaxime opus eſſe intelligimus, quã & canones nobis imponunt. In hac uero oportebit omnia ad regulam ordinis

c. in ſingulis: §. Porro dioceſim, de ſtatu mona.

monaſtici exigere, nihil non ad pietatem & uitæ ſancti-moniam dirigere, & quicquid mali exempli aut improbæ conſuetudinis irrepſit, penitus tollere ac eradicare. Profecerit quoque hic examinari regulas, ſtatuta, & cõſuetudines, tolli ſuperſtitioſa.

Sumptuoſi monialium Præpoſiti abrogandi, & frugales œconomi conſtituendi. Cap. XI.

HAbent quædam monialium monaſteria ſumptuoſos Præpoſitos, ſub quorum poteſtate quum omnis bonorum adminiſtratio ſit, ipſi de redditibus monaſticis luxuriãtur, Et qui monaſticæ conuerſationis exẽplum eſſe debuerant, ad mundi delicias reuoluuntur. Faſtidientes interdum ſimilam & mella, interim monialibus ipſis uix milio & cibario pane rugientem uentrem ſaturantibus. Sunt quoq; uirginum monaſteria, ubi non eſt uictus & menſa communis, ſed mos ille (quem ad Corinthios ſcribens Paulus, quamuis in longe ſacratiori conuiuio damnauit) quotidianus, nempe, ꝙ unaquæq; ſuũ cibum præſumit ad manducandum, & alia quidem eſurit, alia uero ebria eſt, Quos abuſus tollere neceſſarium putamus, uidelicet ut in illorum delicatulorum Præpoſitorum locum probi œconomi à nobis comprobãdi (quorum uictus ſit monaſtico ſimilis) ſurrogentur, qui etiam obligati erũt ſingulis annis rationem de receptis ac erogatis integram reddere.

Hierony.

1. Corin. 11.

c. Oſius. 9. q. 3. c. qui religio. 17. q. 2.

In monaſterijs monialium uictum ac menſam communem eſſe oportere. Cap. XII.

ITidem ut moniales uictum ac menſam communem ubique habeant, & quæ pari ſunt officio deſtinatæ,

pari etiam cibo alantur. Quod ut quamminime oneroſum ſit, non debebunt plures in monaſterium moniales recipi, quã congrue poterunt in ſingulis monaſterijs ſuſtentari, de quo nobis prius legitimam fidem fieri cõueniet.

De Præpoſitis *ſolitariæ cõmorantibus.* Cap. XIII.

D*Iſplicet etiam nobis, quod quædam monaſteria quoſdam* Præpoſitos *habent, qui in* Capellis *ſolitarij commorantur, quod* Lateranenſi Concilio *uetitum eſt ac cautũ, ut* Epiſcopus Abbates *monitione præmiſſa per cenſuram eccleſiaſticam cõpellat, ut eiuſcemodi* Præpoſitos *aut* Priores *ad clauſtrum reuocent, facianq́; eccleſijs ipſis ſeu* Capellis *per ſeculares clericos deſeruiri, aut ſaltem alios monachos ipſis adiungant.* Ex Lateranẽ. Conci.

Viſitandæ domus fratrum Teuthonicorum, *diui* Iohannis Baptiſtæ & Antonitarum. Cap. XIIII.

V*Iſitandæ quoq; in primis, & reformandæ erunt domus hoſpitalium militum* Theuthonicorum, *præterea ordinis diui* Iohãnis Baptiſtæ *ac* Antonitarũ, Atq; *initio prouidendum, ut in iiſdem domibus cultus diuinus rite ac debite peragatur, ut hoſpitalitas pro pauperibus ſeruetur, ut uita ac conuerſatio regularis ſecundũ inſtitutionem primã ac regulam (quam illi profeßi ſunt) illic geratur, ut ab ipſis ueſtes, ordini ac pfeßioni dignæ ac cõuenientes publice deferantur, ut comeſſationes, crapulæ ac oĩs luxus prohibeatur, ut prædæ illæ bonorum mobiliũ, quæ poſt mortẽ prelatorum p primores ordinis fieri ac in exteras regiones deferri, peßimo omniũ exemplo conſueuerũt, amodo nequaquam fiant,* Sed *quicquid parſimonia defuncti prælati coaceruatũ ac relictũ fuit,*

uel neceſſarijs uſibus eccl'iæ,aut ſucceſſorũ,aut pauperũ eius regiõis,ubi religioſa iſta domus ſita eſt,applicetur.

De uita & conuerſatione monachorum. Cap. XV.

Ex Concil. Calcedoñ.

ET ut reuertamur ad monachorũ uitã,haud ignorare debent Concilio Calcedonenſi cautum, monachos oportere quieti operam dare,ieiunia & orationes obſeruare,in his locis,in quibus ſe ſemel deo deuouerunt,remanere, nullas eccleſiaſticas ſeu ſeculares actiones tractare, nunquam ſua monaſteria relinquere , niſi forſan ob ingentes neceſsitates id facere à ſuo epiſcopo iubeantur,ne nomẽ domini blaſphemetur. Quare libertas illa peregrinandi ſeu exeundi,prætextu inuiſcẽdi parentes moderanda ſeu penitus tollenda erit.

Monachorum ſtudia atque exercitationes quales eſſe oporteat. Cap. XVI.

Hiero. ad Ruſti. mona.

MOnachus & monacha amare debẽt ſcripturarum ſcientiã,& carnis uitia non amare. Pſalterij librum de manu aut oculis nunquam deponere, ſemper orare, ſenſu uigilare , uanis cogitationibus aditum præcludere,corpore pariter & animo in deum tendere, iram patientia uincere. Breuiter,nullis animi perturbationibus(quæ ſi inſederint,ad delictum maximum inducunt)locum dare, Semper aliquid operis facere ; ut eos diabolus ſemper inueniat occupatos , Et ut multa ſint q̃ manibus operari liceat , libros tamen ſacros deſcribere ipſis maxime conueniret , ut & manus operetur cibos, & lectione anima ſaturetur ; Porro Aegyptiorum monaſteria hunc morem ſeruaſſe leguntur,ut nullum monachum abſq; opere & labore ſuſciperent, nõ tam propter

c. nunquã de conſe. diſt. 5.

uictus neceſſaria, quam propter animæ ſalutem, ne perniitioſis cogitationibus uagarentur, neue inſtar fornicātis Iſrael, omni tranſeunti diuaricarent pedes ſuos. Hiere. 3

Monachos uagos ſub cuſtodiam reuocandos. Cap. XVII.

MOnachi qui peruagati fuerint, ubicunque inueniuntur, tanquam fugaces noſtro auxilio ſub cuſtodia reuocentur, Et ſi qui habitū abiecerint, ut eundem reaſſumant, cogendi. Ex 4. Tolet

Literas priuatas monacho aut monachæ, iniuſſu Abbatis reſignare nō licere. Cap. XVIII.

VT monachi ſeu monachæ literas nullas uel deſtinare uel recipere audeant, abſque Abbatis ſeu Abbatiſſæ, aut eius qui ipſorum loco monaſterio præeſt ſcientia, ſumma ratione olim conſtitutum eſt, ſed per incuriam abolitum, id præſenti conſtitutione innouandum cenſuimus.

Canoniſſarum ſecularium mores reformādi. Ca. XIX.

POſtremo, uitam, conuerſationem ac mores Canoniſſarum, quæ ſeculares ob id appellantur ꝙ perpetuæ caſtitatis ac reliqua uota monaſtica non emittant, reformari omnino ducimus neceſſarium. Nam uitam agunt plus nimio licentioſam, ac pleriſque ſcandaloſam, Quæ ut in ordinem et eccleſiaſticam quandam diſciplinam, quoad fieri poteſt, reuocentur, nobis quum uiſitationē aggrediemur, curandum eſt.

DE HOSPITALIBVS ET ORPHAnatrophijs, alijſq; id genus pijs locis. Cap. I.

Codi. de Epiſco. & cleri.

NOn ſolum canonicis cõſtitutionibus, ſed & imperialibus ac regalibus inſtitutis antiquitus pientiſsime ſancitũ eſt, ut habeantur q̃ fieri poteſt frequentia in repub. xenodochia, Prochotrophia, Orphanatrophia, Gerõtocomia & Brephetrophia, & id genus alia loca pietati conſecrata, In quæ recipiantur peregrini, pauperes, inualidi, ſenes, parentibus orbati, atque inopes liberi, infantes expoſiti, furioſi, leproſi, contagioſiſq; ac perpetuis morbis obſiti, atq; aliæ miſerabiles perſonæ. Idcirco curæ noſtræ imminebit, ut eiuſcemodi loca, ubi conſtituta ſunt, ſarta tecta teneantur. Vbi uero diſsipata ſunt, inſtaurẽtur, reformenturq;. Deniq;, ubi necdum cõſtituta ſunt, epiſcopali noſtra prouidentia ædificentur, conſtruanturq;. Pauperum enim curam nobis Chriſtus precipuam eſſe uoluit, & horum toties meminit diuiniſsimus Paulus Apoſtolus.

Matth: 26. Marc. 14. 2. Corin. 8.

In hoſpitalibus ĩ primis aĩe curãdæ, deĩde corpus. Ca. II.

HIc ante omnia curãdum nobis eſt, ut in domibus iſtis, quæ ad ſalutem aminarum pertinent, minime negligantur, ſed ante omnia de ſacramentorum adminiſtratione pauperibus debilibus & ægrotis prouideatur, Ac ubi corporis infirmitas medicum poſtulat, ibi prius animæ, deinde corporis medicus accerſeatnr.

In hoſpitalia qui recipiendi. Cap. III.

IN eiuſcemodi autem hoſpitalia, nullæ aliæ quã eæ, quas diximus miſerabiles perſonæ, quæ aut morbo

aut debilitate, aut ætate impeditæ, ſuis manibus labora-re, uictumq; ac ueſtitum ſibi comparare nõ poſſunt, recipiantur, quas ad eccleſiaſticam diſciplinam canones pertinere ac noſtris, aliorumq; piorum hominum largitionibus uictitare uoluerunt.

In hoſpitalia pauperes eius loci, ubi conſtituta ſunt, potiſsimum recipiendos, maxime cõtagioſis morbis implicitos. Cap. IIII.

IN primis autem recipiantur in hæc hoſpitalia, perſonæ miſerabiles eius loci, ubi hoſpitalia conſtituta ſunt. Quòd ſi rectè curatum fuerit, ſuffecerint pene (niſi tamen fallamur) iam conſtituta hoſpitalia, omnibus uere pauperibus p ſingula oppida ac uicos repertis, ut amodo illis non fuerit neceſſe oſtiatim panẽ emendicare, aut eos qui lepra ſeu alio contagioſo morbo impliciti ſunt inter homines diuerſari, quod lege diuina, ne fiat, prohibitum legimus. Nec immerito, ꝗ ex tali commixtione ac cõuerſatione cũ ſanis infinita pericula ſubſequantur, etiam ex ſolo aſpectu, q intuẽtibus horrorẽ ſolet incutere. Quod ſi leproſis aliiſq; qui ſimilibus morbis impliciti ſunt, hoſpitalium, quibus addicuntur, redditus nõ ſuffecerint, ſatius eſt, ut ipſorum nomine in conuentu eccleſiæ eleemoſyna per aliquot uiros probos ad hoc munus deputãdos, colligatur ac præſtetur, atq; ut trunci in tẽplis eleemoſynis iſtis colligendis aſſeruandiſq; erigantur, quã ut ipſi morboſi alimoniæ petendæ obtentu, aut quocunque alio prætextu, conſortijs hominum miſceantur. Nume. 12.

Mendicantibus ualidis hoſpitalia clauſa, & mẽdicitatem interdictam eſſe oportere, Cap. V.

Cod. de mendic. ualid. li. 12.

SVnt autem mendicantibus ualidis non ſolum hoſpitalia clauſa, ſed & publice ac oſtiatim mendicare penitus interdictum. Et qui ſecus agere cõperti fuerint, arceantur, ac legalibus noſtriſque conſtitutionibus comprehenſis pœnis ſubdantur. Vtilius enim eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat, quàm eidẽ frangitur, ut ſeductus, iniuſtitiæ acquieſcat.

Magiſtrorum hoſpitalium praui adfectus damnantur. Cap. VI.

DAmnamus autem abuſum, quo in quibuſdam locis fit, ut neglectis miſeris ac inopibus (quibus hoſpitalia dedicata ſunt) ex priuato affectu magiſtrorum aut magiſtratuum, qui hoſpitalibus hiſce præſunt, non modo ualidi, ſed & quibus uictus & ueſtitus ſuppetit, recipiantur, tantum quod illic commodius & in otio uiuatur, qui certe aliter cenſeri non poſſunt quàm pauperũ deprædatores, raptoreſq;, de alieno uiuentes, ac ueluti ex ſanguine pauperum ſaginati. Quos diuus Hieronymus grauiſsime increpat. Qui (inquit) ex bonis parentum & ſuis opibus ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt accipiunt, ſacrilegium profecto committunt, & per abuſionẽ talium, iudicium ſibi manducant & bibunt.

Hyeroni.

Quam grauiter peccent, qui ex pauperum uictu ſe ditant. Cap. VII.

Iohan. 12.

VIderint quoque hi magiſtri ac hoſpitalium præſides, ne Iudam imitentur, qui loculos (ex qbus pauperibus diſtribuebatur) ferebat ac fur erat, ne ſicut ille, ita & ipſi pereant. Nouerint ergo ſe tali muneri addictos, non ut ſui, ſed ut pauperum curam ge-

rant, quos neglexiſſe, occidiſſe eſt, quid ſubtraxiſſe, ſacrilegij inſtar eſt. Et quo uigilantiores in officio ſint, ſingulis annis, aut ſæpius, magiſtratui eius loci præſente parocho rationem de omnibus reddant. Non meum eſt (inquit Proſper) dicere, quantum peccatum eſt eorum qui cibos pauperum ſibi uſurpant, & unde pauper uicturus erat, præſumendo ſuſcipiunt.

DE SCOLIS, TYPOGRAPHIS ac Bibliopolis. Cap. I.

ECCLESIAE REFORMAtio à ſummis pariter et infimis, à capitibus ſimul & à paruulis ordienda eſt. Paruuli enim ſunt, qui ſuccreſcentes in maiorum locum ſubinde decedentium in reipub. tam eccleſiaſticæ quam ſecularis adminiſtratione ſuccedunt, ut conſequens ſit, ab ipſis praue ac nequiter inſtitutis reipublicæ perniciem imminere. Quamobrem ſummopere refert, ut pueritia, quæ ſeges eſt omnium rerum publicarum, in timore domini ac bonis diſciplinis edoceatur. Id quod dominus præcepit Exodi. 13. & Prouerbiorum ſexto. Siquidem ea ætas nullis alijs uſibus accommoda per id tempus colligere poterit & ſibi & reipublicæ luculentum fructum. In primis autem operæpretium nobis uidetur, ut clancularij illi magiſtelli, qui in conuenticulis uicatim docent, prohibeantur, utque gymnaſia illa ac ſcholæ minores, in quibus pueri primis rudimentis imbuuntur, diligenter repurgentur, præfectis illis didaſcolis ſeu præceptoribus, non tam eruditis, quam ſanæ doctrinæ, integræque ac inculpatæ uitæ uiris, Idq; hac potiſſi-

Exod. 13. Prouer. 6.

mum, tempeſtate, qua innumeræ peſtilentes hæreſes totam fere Germaniam ſummo cum Chriſtianiſmi ac reipublicæ detrimento, iuſto dei iudicio peruadunt, ac ueluti cancer ſerpunt, Quas quum pueri ſemel imbiberint, difficile, imo impoßibile erit, ut eaſdem penitus iterum eluant. Nam, Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diú.

Horatius.

Scholæ inter uiſitandum repurgandæ ac inſtituendæ. Cap. II.

*Q*Vemadmodum uero didaſcoli pueros in claſſes digerent, quæ dein ipſis prælegent, tam ad eruditionem, quam ad uitam Chriſtianam recte inſtituendam pertinentia, nos inter uiſitandum pro ratione cuiuſcunque ſcholæ trademus.*

Apud ſingulas eccleſias habēdus uir eruditus, qui clericos eius eccleſiæ inſtituat. Cap. III.

c. 1. &c. quia nonnullis de magiſ.

*O*Lim conciliari conſtitutione cautum eſt, ut non ſolum apud quamlibet cathedralem eccleſiam, ſed & apud alias nimirum collegiatas, quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur magiſter idoneus qui clericos earundem eccleſiarum doceat et inſtituat, Apud metropolim autem theologum haberi præceptum eſt, qui ſacerdotes ac quoſcunque alios in ſacris literis doceat. Et in his præſertim inſtituat, quæ ad curam animarum pertinere dinoſcuntur. Viſum etiam Cōcilio fuit, ut ſingulis magiſtris unius præbendæ, puentus tantiſper quoad in docendo perſtiterint, aßignentur. Cuius quidem ſaluberrimæ conſtitutionis uix ueſtigia quædam apud eiuſcemodi eccleſias reliqua uidemus. Nā ut ſcholas ipſas re-*

periaſ,didaſculum tamen uix ullũ eruditum ac pium repereris,quòd nihil pene ſtipendij(ne dicamus unius præbendæ prouentus) illi ſuppeditetur, quòd emẽdatione magna indiget. Neq; enim hæc res leuis momenti eſt, à qua totius propemodum reipub.tũ ſalus, tũ ꝑnities dependet.

Qui huic uiro uictum ſuppeditabunt. Cap. IIII.

CVrandum itaq;,ut ſingula Collegia ludos literarios diligenter inſtituant,eiſq; de idoneis ludimagiſtris ac ſumptibus proſpiciant, ubi Collegia non ſunt, ſenatus & reſpublica idem curet.

Quemadmodum Academiæ inſtaurari ac ſtudia ali poßint. Cap. V.

ACademias ſeu Vniuerſitates publicas per hanc hæreſum colluuiẽ miſere perire cernimus, quas inſtaurari maxime in uotis eſt. Id fieri poſſe nobis uidetur,ſi modus aliquis inueniatur, quo pauperibus ſcholaſticis ex eccleſiaſticis ſtipendijs aliquid poßit decidi, Clericos enim illos conuenit eccleſiaſticis ſtipendijs ſuſtentari,quibus parentum et propinquorum nulla bona ſuffragantur. Quo inſuper profeſſoribus atque his, qui in bonis literis, optimis quibuſque diſciplinis, ac in primis Theologiæ ſtudijs multum profeciſſent, ſpes præmij fieret, Nam ſpes alit artes.

Pium uotum ad ſtudia ſubleuanda. Cap. VI.

ET quanquam hic articulus à ſummo pontifice potißimũ pendere uideatur,tamen ꝙ in nobis eſt,cuperemus oẽs ordinarios collatores,præſertim parochialium eccleſiarum,huc induci poſſe,ut academiæ poteſtatem facerent, ſignificãdi ſubinde ipſis uiros literatos ad Concil: Baſilieñ.

regendum eccleſias eiuſcemodi idoneos,quos ipſi collatores quibuſcunque alijs non idoneis præferrent, ac parochijs quum uacarent,præficere non differrent, modo tamen perſonaliter reſidere non detrectarent. Quòd ſi idē apud collegiatas eccleſias(qui menſe ordinario canonicatus & præbendas conferunt)obtineri poßit,nō dubiū id plerisq;,ad ſtudia capeſſenda calcar fore non exiguum.

Decretalē Honorij tertij, quoad eius fieri poteſt, renouari æquum eſſe. Cap. VII.

c.ſuper ſpecula,de magiſtr.

PRæterea non parum huc fecerit, ſi Honorij tertij decretalis ſeruetur,nempe ut Canonici eccleſiarū diocœſis noſtræ Colonienſis dociles ad ſtudia, potißimū theologiæ,per capitula tranſmittantur, percepturi toto quinquennio beneficiorum ſuorum fructus,non obſtante aliqua contraria conſuetudine uel ſtatuto, cum denario fraudari non debeant in uinea domini operantes,de quo dictum eſt partim ſuperius. Ex his enim tandem ſpes non uana concipi poßit,aliquando futurum,ut doctorum copia habeatur,quo ueluti ſtellæ ualerent plurimos ad iuſtitiam erudire, & temporis ſucceſſu eccleſiam dei uniuerſalem in uita ac doctrina reformare.

Quid curandum in Academijs. Cap. VIII.

NEq; ignoramus multa ac diligenti ꝓuiſione opus eſſe in Academijs q̄ ī primis curare neceſſe erit, ut optimi quiq; libri in ſingulis ꝓfeßiōibus ac diſciplinis per doctißimos profeſſores ſtatis diebus ac horis uigilantißime prælegantur,enarrenturque Deinde, ut ſcholaſticis uiuendi regulæ præſcribantur, nempe ut bonis diſciplinis uacent,à pompis, comeſſationibus, ebrietatibus,

aleæ ludis, diſſenſionibus à rixis abſtineant, ut prodigi eſſe deſinant ac quiſque ſe ſuo modulo metiatur, ut faſtum omnem ac doctrinæ ſupercilium deponat. Nec *incipiant eſſe magiſtri, priuſquàm fiant diſcipuli.* Quot *enim ſunt, qui magiſtrorum ac doctorum inſignia ambiunt, ac per ambitum extorquent etiam qui nunquàm eam artem quàm poſt magiſterium profitentur, uel à limine ſalutarunt, quod quàm turpe ac indecorum ſit, nemo ignorat.* Hierony.

Nihil imprimendum aut uendendum, niſi reuiſum prius. Cap. IX.

P*Ræterea quum per abuſum artis impreſſoriæ librorum, plurimum malorum emerſerit, prohibemus, ne ulli* Typographi *aut* Bibliopolæ *quempiam recẽs æditum librum aut chartam uel imprimant, uel uenum exponant, uel uendant publice uel occulte, niſi hic liber reuiſus, & charta uel ſcripturam uel picturam continens, per noſtros ad hoc deputatos commiſſarios diligenter perſpecta ſit prius.* Quæ *&* Typographi *nomen & cognomen complectantur, atque eam ciuitatem ſeu oppidum in quibus excuſa ſunt, nominatim deſignent.* Quæ *uero his caruerint, nullo pacto uenum exponantur. Porro* Typographi, Bibliopolæ *ac reliqui librorum inſtitores ac geruli qui huic ordinationi contrauenerint, præter confiſcationem librorum, pœnis etiam legalibus ac pragmaticæ conſtitutioni* Auguſtanæ *ſubiacebunt.* Contra *quos in territorijs noſtris* Fiſcalis *noſter acerrime inquirere ac ad iuſtarum pœnarum declarationem procedere non omittet.* Pragmat. Auguſt.

DE IVRISDICTIONE ECCLE- ſiaſtica contentioſa. Cap. I.

ANTE ANNOS NON AD=
modum multos, reformationem iu=
riſdictionis noſtræ eccleſiaſticæ ædi
curauimus, per quàm ita tempera=
ta ac moderata omnia ſperamus,
ut nemo de ea, iure queri poſsit.

Excommunicationis origo & præcipuus uſus. Cap. II.

NE autem quiſpiam excõmunicationis eccleſiaſti=
cæ originem ignoret, Primus excommunicatio=
1.Corin.5. nis in eccleſia uſus, qualis fuerit, Paulus primæ ad Co=
rinth. 5. manifeſtè oſtendit, ubi Corinthium publice cum
nouerca fornicãtem tradit Satanæ in interitum carnis,
ut ſpiritus eius ſaluus fieret in die domini noſtri Ieſu
Chriſti: Non tantum exemplo indicans, ſed & expreſ=
ſim iubens, ut q̃ eiuſcemodi ſunt, è medio eccleſiæ eijciã=
Ibidem. tur. Si is (inquit) qui frater nominatur, inter uos eſt for
nicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus,
aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſcemodi nec cibum ſume
re permitto. Quin ante diſcipulũ, ille qui ſolus uere ma=
giſter eſt Chriſtus, eiuſcemodi excommunicationis uſum
Matth.18. Matthæi. 18. docuit. Quem optamus in eccleſiã reuoca=
ri ac frequentiſsimũ eſſe, Nẽpe ut tales publice ac enor=
miter peccãtes, ne alijs offendiculo ſint, et notati tandem
reſipiant extra communionem ſacramentorum ac uitæ
communis ponantur, donec ad cor & eccleſiæ gremium
reuerſi, ſuum reatum deplorent. Diuus ſane Paulus gra
1.Corin.5. uiſsime Corinthios increpat, quod inceſtum illum tãtiſ=

per paterentur. Omnino (inquit) auditur inter uos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gẽtes, ita ut uxorem patris ſui quis habeat. Et uos inflati eſtis, & nõ magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio ueſtrũ, qui hoc opus fecit. Non eſt bona gloriatio ueſtra. Neſcitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Expurgate ergo uetus fermentum ut ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi, & cætera quæ ſequuntur. Quod ſi denuntiationem euangelicam (qua nulla res ſalubrior eſſe poteſt, & quæ nobis non tantum facienda ſuadetur, ſed præcipitur) frequẽtaremus, & apoſtolica præcepta mordicus teneremus, rariores profecto in cœtu noſtro haberemus adulteros, raptores, homicidas, & id genus alios publice criminoſos, propter quos blaſphematur nomen noſtrum inter gentes & ſcandalizantur multi inter nos infirmiores. Matth. 18. Eſaiæ. 52. Roma. 2.

Cur paßim in omnes inobedientes excõmunicationis cenſura diſtringi cœperit. Cap. III.

IAmdudum uero cœpit excõmunicatio in omnes inobedientes diſtringi. Quod quaſi peccatum hariolandi ſit, repugnare, et q̃ſi ſcelus idolatriæ, nolle acqeſcere. 1. Regum. 17.

Vſum excõmunicationis in publice criminoſos in lucem reuocandum. Cap. IIII.

VSum ergo excommunicationis, præſertim aduerſus publice criminoſos in lucem reuocari conuenerit, Deinde poſthac in alijs cauſis excõmunicatio tantum in manifeſte contumaces feratur.

Quid cauendum in decernenda excommunicationis cenſura. Cap. V.

Ex Concil: Meld.& Aluerneñ.c. nemo, &c. nullus ſacerd.11. q.3. Ex côci. Lugdu.c.1. de ſenten.excommu.in.6.

Cauebit autẽ in primis iudex, ne hanc, aliaſue cẽſuras eccleſiaſticas, uel ex iniuſtis, uel ex leuibus cauſis, uel iuris ordine nonſeruato, uel ex odij fomite proferat unquam. Quum enim excõmunicatio pœna ſit, qua nulla maior eſt ĩ eccleſia, nec ſit excommunicandus quis, niſi pro peccato lethali, quod anathema ſit æternæ mortis damnatio. Nec infligenda ueniat, niſi his qui aliter corrigi nõ poſſunt, debebit iudex non ante excommunicare quempiam, quam cognouerit id, uel cauſæ grauitatem, uel eius qui extra communionem ponendus eſt, apertam contumaciam præcepto iuſto acquieſcere nolentis exigere.

Excommunicatos uitandos. Cap. VI.

Ex Concil: Anthioch. Carthag. Arelateñ. Bracharacẽ.

Volumus autem ut hæc cenſura ab omnibus (iure non tantum humano, ſed & diuino id ipſum poſtulante) timeatur, utq; excommunicati in familiari conuerſatione uitentur, & à nemine recipiantur, quẽadmodum antiquiſſima cõcilia ſub grauis reatus incurſu id ipſum fieri præceperunt.

Non paßim contra omnes delatos per Fiſcales inquirendum. Cap. VII.

c.cum oporteat.c. inquiſitionem. §.tertiæ dubitationis, de accuſa.

Procuratores noſtri Fiſcales aduerſus neminẽ inquirant, niſi quem legitima ac frequẽs grauat infamia, non quidem à maleuolis & maledicis, ſed à prouidis & honeſtis iuſtitiæ zelo commotis ſuborta. Quam ſi non probauerint, condemnentur ipſi, non aũt inquiſiti in expenſis. Neque enim ſpeciem aliquam æquitatis habet, quod ab innocentibus abſolutis, quippiam expẽſarum nomine extorqueatur. Alioqui calumnia & iniuſta diffa-

matio,mercedem (quod abſit) haberent. Valeant ergo alij maleuoli delatores, depeculatores famæ,ac rei publicæ peſtes. Neque enim ad petitionem eorum qui libellum infamationis porrigunt, in occulto inquirendum eſt ſuper criminibus in eodem deſcriptis. Quum inquiſitio fieri tantum debeat ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerint.

Manifeſti criminoſi pro quæſtu nequaq̃ ferẽdi. Ca. VIII.

NOlumus autem,ut concubinarij, aut alij manifeſti criminoſi ullo modo pro quæſtu aut pecuniæ emungendæ cauſa ferantur, tolerenturque. Aut ut pœnæ pecuniariæ pro criminibus paßim imponantur, quod res mali exempli ſit, crimen pecunia redimere. Sed reformationis noſtræ conſtitutio, quæ de officio Sigilliferi poſtrema eſt, ſeruetur. Quod ſi interdum uel perſonæ delinquentis, uel delicti qualitas pœnam pecuniariam imponi poſtulauerit, hæc in pios tantum uſus conuertatur, ne magis auaritiæ, quam correctionis cauſa exacta uideatur. c.pauper. 1.q.3.

Clerici grauißimorum criminum rei, ſecundum canonicas ſanctiones puniendi. Cap. IX.

CLerici ĩ grauißimis criminibus deprehẽſi, iuxta canonicas ſanctiones puniãtur. Expedit enim, ut publice delinquentes & eccleſiam dei ſcandalizantes, publice quoq; arguantur & puniantur. Quamobrem tales uel à nobis deprehẽſi uel extra territoria noſtra ꝑ magiſtratus capti, ac nobis iuxta ſanctiões canonicas traditi, dignã ſui ſceleris pœnã recipiẽt. Q d' ſi tã graue fuerit, ut degradatiõe dignũ ſit, faciemus ipſos curiæ tradi ſecu 1. Thimo.5

lari,ne clericali priuilegio gaudeant,quo ſe per flagitia reddiderunt indignos.

De Teſtamentis inſinuandis, approbandis ac exequendis. Cap. X.

Ex concil. Mogun.c.ſi hæred.deteſta.

IN Concilio Moguntino ſancitum eſt,ut hæredibus qui iuſſa teſtatorum non adimpleuerint, ab Epiſcopo loci illius omnis res quæ eis relicta eſt interdicatur, cum fructibus & emolumentis,ut uota defunctorũ adimpleantur. Quamobrem procuratores noſtri Fiſcales in diocœſi noſtra Colonieñ.aduigilabunt, ut Teſtamenta, maxime eccleſiaſticarum perſonarũ, priuilegijs eccleſiæ noſtræ maioris ſaluis, intra anni ſpatium exequutioni mandentur,Vtq; intra idẽ tempus exequutores teſtamentorum legitimum calculum reddant.Quorum etiam teſtamentorum inſinuationem approbationemq; intra triginta dies à morte ſacerdotis peti uolumus atq; obtineri,niſi rationabilis cauſa lõgiorem dilationem expoſcat in præmiſsis.Diſpiciet autem Sigillifer noſter,ut ſi quid in quempiam ſtultum aut iure prohibitum uſum temere relictum ſit,in pium conuertatur.

Bona preſbyteri ab inteſtato defuncti in piam cauſam conuertenda. Cap. XI.

VBi ſacerdos noſtræ diocœſis Colonieñ.mortuus eſt ĩteſtatus,bona ipſius,præter patrimonialia, quæ hæredibus cedunt,deducto ære alieno,& funeralibus,in piam cãm pro defuncti aĩæ ſalute cõuertantur.

Portio q̃ Archiepõ ſoluitur,minime grauis. Ca.XII.

EA portio quæ nobis uti Archiepiſcopo ſecundum rationem bonorum(extra quæ tamẽ patrimonia-

lia immobilia ſunt) deducto ære alieno ex more & ſpe- c. Offi. de teſta.
ciali conuentione cum clero noſtro inita debetur, nemi-
ni grauis eſſe poteſt, quod maior Epiſcopo ſecundum ca-
nonicas ſanctiones portio, q̃ ea eſt, quæ ex remiſſione no
ſtra nobis ſoluitur, debeatur.

Iuramentorum facilis exactio in iudicijs refrenanda. Cap. XIII.

MVltiplex illa & facilis iuramētorum exactio, quæ in iudicijs eccleſiaſticis fit, nobis probari non poteſt. Chriſtus inter perfectionis hortamenta ponit Matth. 5. & illud, ut in totum abſtineamus ab omni iureiurando. Quo colore ergo conſuetudo nunc paſſim iurantium in omni negotio excuſari poſſit, non uidemus, niſi aut grauitate negotij, aut neceſſitate. Crebris iuramentis raro deeſt periurium, quod grauiſſime punit deus. Quamobrē Deute. 5. monemus Cauſidicos, ne tam faciles ſint in exigēdis malitiæ ac alijs iuramentis. Compertū enim habemus quoſdam eſſe tam male Chriſtianos, qui in re tam ſeria ludāt ac iuramenta interdum exigant, quibus præſtitis credere nolint. Ne dicamus quoſdā eo ueſaniæ prolabi, ut iureiurandum exigant, quod malint ſuſpicari, præſtando uiolatum iri quam uere reuerenterq; adhiberi. Quo laqueo, quis pernitioſior eſſe poteſt? Admonebit igitur Officialis noſter Cauſidicos, atque alios iuramenta exigentes, ut ea quæ iudiciarij proceſſus ſolennitas neceſſario non requirit, remittant, utq; memores ſint, eandem manere pœnam temere exigentē, quæ manet fruſtra præſtantem iuramentum.

Formula inquirendi hæreticos delinianda. Cap. XIIII.

QVum hæreſum ac ſchiſmatum in præſentiarum plena ſint omnia, uidebimur operæpretium facturi, ſi communicato cum Inquiſitoribus apoſtolicis conſilio, formulam quandam inquirendi iuri conſentaneam ac tantum negotium decentem, minimeq; captioſam, præſcribamus. Quamobrem ea de re noſtris iuriſperitis mandabimus.

DE VISITATIONE AC SYNODIS Epiſcopalibus Archidiaconalibuſq;. Cap. I.

QVum fruſtra ſint in ciuitate leges, niſi et
ſint qui eas exequantur, itidem inſtitutio
nes canonicas inefficaces et languidas eſſe
oporteat, niſi ab Epiſcopo & reliquis
(quibus ea cura demandata eſt, & quo=
Matth. 5. dam modo uiua lex ſunt, qui & in Euangelio nuncupan=
tur ſal terræ) mancipentur effectui. Idcirco uiſitatione
per noſtram dioceſim Colonieñ. opus eſt, quam deo au=
thore per noſtrum in pontificalibus Vicarium ac ipſi
adiunctos uiros, iuxta pios ac doctos, quibus plenam da=
bimus in his ſpiritualibus ac eccleſiaſticis rebus ordi=
nandi poteſtatem, aggrediemur, eodemque adiuuan=
te deo peragemus.

Quo ordine uiſitatio inſtituenda. Cap. II.

EX ſuperioribus uero liquet plus ſatis, quo ordine uiſitatio inſtituẽda ſit, Siquidem in primis ab eccleſÿs noſtris metropolitana ac cathedrali inchoandum. Dehinc ſingulæ collegiatæ ſimul cum monaſterijs & uirorum & mulierum inuiſendæ, Poſt hæc ad parochiales eccleſias omnes in noſtris ciuitatibus ac diocæſibus con

ſtitutas(ubi maxima cura opus erit)tranſeundũ,ibi non ſolum parochi,ſed alij etiam(quotquot ibidem cõmorãtur)ſacerdotes ac clerici aduocãdi, Atq; interim nõ pretermittendæ ſcholæ & bibliothecæ, ubi illæ reperiẽtur, ac poſtremo hoſpitalia pauperũdiligẽter pluſtrãda erũt.

Quæ ubiq; corrigere oporteat. Cap.III.

QVæ uero oporteat ubiq; ſciſcitari ac inueſtigare,q̃ corrigere ac repurgare, quæ ſtatuere ac ordinare, ſuperiores cõſtitutiones abũde docẽt.

In primis reformãdos eſſe Decanos. Cap. IIII.

QVod ad cathedrales & collegiatas eccleſias attinet,prima cura erit in reformandis eccleſiarum prælatis,maxime Decanis, Qui ſi cæci fuerint, conſequitur neceſſario,ut hi quibus ducatũ præſtant, ſimul in foueam trahantur ac cadant. Quod enim ab illis commitur,facile ab alijs trahitnr in exemplum.

Inquietos & prælatis rebelles corripiendos. Cap.V.

ET quoniam alicubi tanta eſt cleri diſſolutio, ut prælatis quantumuis bonis ac eruditis neq; ſuus honor neq; authoritas ſeructur,intendẽt Viſitatores noſtri animum,ut inquieti corripiantur. Qui corripi & obedire nolunt,cenſura eccleſiaſtica ſecundum culpæ modum percellantur,donec reſipuerint.

In monaſterijs quõ abuſus percipiendi. Cap.VI.

IN monaſterijs facile percipientur abuſus,modo regulæ ordinis relegantur, interrogenturque qui illis præſunt,num illis ſcilicet ſimul cum noſtris conſtitutionibus per omnia ſatisfiat.

In uiſitatione parochiarũ quid agendum. Ca.VII.

VBi ad parochias ibitur, debebit parocho ac populo paucis ante diebus aduentus Viſitatorum ſignificari, quo tum omnes expediti adſint, ac publicæ ſaluti intendant. Denique ea ſacramenta ac munera quæ per ſolum Epiſcopum adminiſtrãtur, expurgati et præparati recipiant.

Habenda concio per Viſitatores. Cap. VIII.

NEc uidebitur inutile, ut Vicarius noſter ĩ põtificalibus, ſeu alius ex Viſitatoribus noſtris Theologus, cõcionem ad populum habeat, eundemq; de omnibus de quibus utile uidebitur, ex diuinis ſcripturis per dei uerbum admoneat.

Interrogandus parochus, quo titulo miniſterium gerat. Cap. IX.

INterrogandus deinde parochus, num ipſe principalis rector ſit, aut uicarius mercenarius, an ordinaria authoritate admiſſus, nec ne, Vbi uicarius præeſt parochiæ, uidẽdũ quo priuilegio abſit parochus prĩcipalis.

De uita, moribus & doctrina inquirendũ. Cap. X.

DEinde inueſtigandum de uita, moribus ac de doctrina, quo pacto uerbum diuinũ diſſeminet, ac ſacramenta eccleſiaſtica adminiſtret, Et num omnia calleat quæ ad officium ſuum ſpectant. Vbi uero minus fuerit inſtructus, erudiatur maxime in his quæ ad diſpenſationem eccleſiaſticorum ſacramentorum attinent, præſertim pœnitẽtiæ. Subinde inquiratur, num in his deſes aut negligens interdum ſit, Et num illi neceſſarius & honeſtus uictus ſuppetat, ſeu digna ſtipendia exoluantur. Nã ſi competens uictus defecerit, ad eũ modum (uti ſupra di

ximus)procurandus erit,aut ad nos referendum.

De habitu,tõſura ac reliquis externis uidẽdũ.Cap.XI.

VIdendum deinde de eruditione,habitu, tonſura, ac familiari cõuerſatione, honeſtas familiæ explorãda,libri quoq; omnes inſpiciendi, qui ſi nothi aut ſuſpecti erunt,auferendi ac tollendi ſunt.

Num hæreſis quæpiam ſerpat,diligenter inueſtigandum. Cap. XII.

INſuper inueſtigandum erit diligentiſſime,num in tota parochia ullus hæreticus aut ſchiſmaticus deliteſcat,num hereſis aliqua ſerpat,atq; hic apponenda ſecuris ad radicem,ut ſeducti per uerbum dei in uiam ueritatis & eccleſiæ unitatem reducantur. Qui contumaces fuerint,è cœtu cæterorum tollantur.

Num agantur alia,quæ cum dei et eccleſiæ inſtitutis pugnent,diſpiciendum. Cap. XIII.

PRæterea,nũ in parochia ſupſtitiones,ſortilegia,diuinationes,atq; alia id generis,q̃bus mentes à deo uiuo p diaboli fraudes ſeducũtur,exerceãtur,nũ piuria, blaſphemiæ,adulteria,& ſĩlia crimina,ob q̃ iratus deus ĩ nos gladiũ iræ ſuæ uibrat,publice cõmittãtur,nũ eccleſiaſticæ cẽſuræ cõtemnãtur, nũ ſint qui parocho obedire flocci faciant,qui ſacramẽta eccleſiæ non participẽt,Itẽ, num feſti dies & ieiunia eccleſiaſtica rite obſeruentur.

De puerorum inſtitutione & hoſpitalium cura quærendum. Cap. XIIII.

DEin uidendum quo pacto pueri inſtituantur, qui præterea ſint ſcholis præfecti. Hoſpitaliũ quoq; cura haud prætermittenda.

Vitia quibus aſſueuerint parochiani, acriter corrigenda ac reſeruanda. Cap. XV.

DE uitijs quibus parochiani uel maxime aſſueuerint, inquiſitio facienda, ut per Viſitatores uerbo diuino ab his populus auocetur.

De officio parochi inquirendum. Cap. XVI.

DEnique expiſcandum, non parochus diuinum officium in Eccleſia canendo, legendoque rite gerat, Num ſacrum baptiſma, itidem ſacroſanctam Eucharistiam cum Chriſmate ſecure ac decenter cuſtodiat, Nũ ueſtes & reliqua ornamenta, quibus in diuinis officijs utimur, munde aſſeruet, Num ipſe aut qui eccleſiæ prouiſores appellantur, templum ſartum tectum curent. Nũ ſacris altaribus ſuus honos impendatur, Num ruinis domus parochialis occurrat, Num de rebus eccleſiæ alienationes faciat, Atque his ſimilia, quæ Viſitatoribus noſtris pro eorum circumſpectione & prudentia facile occurrent. Et ex conſtitutionibus noſtris (quæ ubique pro loci ac perſonarum ratione rememorari debebunt) ſuppeditabuntur.

Synodus epiſcopalis anno bis habenda. Cap. XVII.

Nicæ. c. 3. Anthi. c. 20. Conſtãn. c. 3. Calced. 19. c. Sicut olim de accuſa.

ET quoniam Viſitationes iſtæ generales per ſingulas parochias abſque magno ſumptu ſingulis quibuſque annis frequentari haud poſſunt, ſaluberrime ſancitum eſt in antiquiſsimis canonibus, bis per ſingulos annos in ſingulis prouintijs Concilium fieri. Vt primũ, ante dies quadrageſimæ habeatur, uidelicet, quo omnibus, ſi quæ ſunt, ſimultatibus amputatis, mundum ſolenne deo munus poſsit offerri. Secundum uero agatur ante

tempus Autumni, in quo ſi communi omnium conſenſu rationabiliter comprobato, ſecundum eccleſiaſticam regulam, duo uel tres annoſitate ducti per contentionē cōtradicant, obtineat plurimorum ſententia ſacerdotum.

Quid agendum in ſynodo epiſcopali. Cap. XVIII.

IN his ergo Concilijs, anno bis, de his omnibus apud metropolitanæ, cathedralium, collegiatarum, monaſteriorumque prælatos, & præſertim Archidiaconos, ac quos uocamus Decanos rurales (qui uocati ſunt in partem ſolicitudinis epiſcopalis) per Vicarium noſtrum in pontificalibus ac Officialem diſquiſitio diligens fiat. Et quæ ex illorum iudicio reformatione opus habere comperientur, communi conſilio emendentur.

De ſynodis archidiaconalibus ac ruralibus. Cap. XIX.

DEnique Archidiaconi, qui Epiſcoporum oculi dicuntur, ac Decani iſti rurales in ſuis deinceps ſynodis, quæ ſancita fuerint, in prouintiali ſeu epiſcopali Concilio publicabunt, Et ad eūdem modum (qui in Viſitatione præſcriptus eſt) uitijs extirpandis ac uirtutibus inſerendis ſtudeant, criminibus publicis, magis per pœnitentias canonicas, quàm pecuniæ exactione puniendis, intenti.

Officiales Archidiaconorum et Decanos rurales, uiros graues eſſe oportere. Cap. XX.

QVod ut recte ac prudenter fiat, Archidiaconis noſtris ĩcūbit, ne ullos inidoneos Officiales aut Decanos rurales deligant aut admittant, ſed ad has functiones uiros tātū aſſumant, cū doctrina præſtātes, tū uitæ innocentis, inculpatæque, qui nullius criminis labe

notabiles officium ſuum irreprehenſibiliter exequãtur.

Synodi archidiaconales antiquitatem quandam præ ſe ferunt. Cap. XXI.

c.1. de offi.ar. Hunc canonẽ renarrat. B. Rhenanus in procemio Tertulliani.

EX *uetuſtiſsima quadam inquirendorum criminũ formula relictum eſt, ut* Archidiaconi *anno biſextili circumeant, & peccata enormia emendent, quæ ſequitur in hæc uerba.* IN CONCILIO *publico ab* Epiſcopo *habito, primitus iurare debent de uillis ſingulis fideliſsimi quiq;, liberi et ſerui, tres uel quatuor ſeu etiam plures, ut rei ueritas omnino inquiratur. Iuramẽtum autem illud huiuſcemodi eſſe debet, Quicquid in uilla in q̃ habitat ueraciter ſciat uel ſerio audierit actũ contra fidem rectam & Chriſtianitatem,* Epiſcopum *aut eius nuntium, quantum recordari poſsit et ſcientia ſubminiſtrat, non lateat. Poſt iuramentum uero* Epiſcopus *per ſingula numerare debet, quæ prius iuramento comprehendit, hoc eſt, Si uir ſuper uxorem ſuam, aliquã clãculo corrupit, Si cum duabus cognatis, ſiue mulier cum duobus propinquis fornicata ſit, Si commatrem ſpiritalẽ aut filiolam ſuam ſtupro uiolauit, Si qua mulier partum ſuum necauit, uel conceptum quocunq; modo excuſsit, Si quis cognatum ſuum uoluntate an caſu occidit, ſeu morbidum fecit, & necdum ad publicam pœnitentiam uenit, Si mulier maritum ſuũ, aut maritus uxorem ſuã iniquo conſilio interemit, Si quis uirum aut fœminam ueneno, aut aliqua alia potione occidit, & qui hoc ſcilicet ueneno machinatur, Si ſciant diuinatrices uel augures, etiam illos, qui per incredulitatem illas inquirant, Si ſciant meretrices, quia meretrix appellatur, ſi uno contempto, cũ*

alijs fornicatur, licet nupta non ſit, Si illos etiam ſciant, qui cum excommunicatis communionem habent, Si illos ſciant, qui conuicti ſunt periurium perpetraſſe, Si & illos nouerint, qui loca deo non dicata, contra fidem eccleſiaſticam colunt, & ad Chriſti eccleſias uenire contemnunt, Illos etiam ſi ſciant, qui indictum ieiunium negligunt, Hæc omnia dum Epiſcopus habet recitata, iuratores per iuramentum commoneat, cæteros uero omnes, nobiles & ignobiles, per bannum Chriſtianitatis cōſtringat, ut ſupradictas res minime cælent, ac ſi in die iudicij ante tribunal domini noſtri Ieſu Chriſti rei occultatione præfatarum rerum nephandarum inueniantur. Hoc enim indicet & per bannum conteſtetur, ut nemo per ullius timorem aut fauorem uel etiam amicitiam, præfata reticeat, ueraciter ſcita. Neque per odium, neque per inimicitiam ullam quicquam alicui irroget, quod ueraciter non poßit probare. Horum aliqua ſi antea in præſentia Epiſcopi allata eſſent, eiuſq; iudicio terminata, et poſtea iterata, comperta fuerint, ueluti in initio referantur, & epiſcopali decreto conſtituantur.

Abuſus in ſynodorum Archidiaconalium ac ruralium obſeruatione. Cap. XXII.

PRæſcripta quidem formula, quã antiquitatis cauſa retulimus, ſucceſſu temporis in abuſum, quod negare nõ poſſumus, deducta eſt, quod nõ fideliſsimi quiq;, ſed leues delatores, non qui ueraciter ſciant, aut ſerio audiuerint, idque à probatis, neque uno tantum, ſed pluribus, hiſque fidedignis, minimeque maleuolis, ſed frequentius abſque omni delectu uel leues ac futiles uel inuidi

uel rapaces, calumniatores, delationi comperiantur aſciti. Quodq; pro manifeſtis criminibus non canonicæ pœnitentiæ, ſed pecuniariæ potiſsimum multæ à delinquentibus fuerint exactæ, permiſsis interim delinquentibus haud præter graue populi offendiculum, in publica ſcelerum infamia perſeuerare.

Inter uiſitandum abuſus corrigendi. Cap. XXIII.

QVæ *omnia magna correctione indigent, quàm uolente ac adiuuante deo, inter uiſitandum adhibebimus, nimirum curaturi, ut uiris exploratæ uirtutis tantum hoc officij delegetur.*

Procurationem, ſuo officio recte fungentibus pendi, æquum eſſe. Cap. XXIIII.

HIs *autem qui ſynodo præficiendi ſunt, ſumptus neceſſarios (quàm procurationem canones uocant) per parochianos ſuppeditare iuſtum atq; æquũ eſt.*

Ex Concil. Laterañ. Ex Concil. generali. c. cum ap'lis: c. procurationes de cenſib.

CAetera, *quæ præſentis* Concilij *decretis comprehenſa non ſunt (ſunt autem pleraq; non minorem quam ea quæ correximus, caſtigationem poſtulantia) ea ſecundum ſacrorum canonum cenſuram partim in* Viſitatione, *partim in futuris ſynodis epiſcopalibus, deo dante emendare diligenter adnitemur.*

FINIS.

FORMVLA

AD QVAM VISITATIO INTRA DIOCOESIM

colonienſem exigetur.

CHRISTVS IESVS PAſtor ille bonus, *qui uenit quærere et ſaluum facere ꝙ perierat, circuibat omnes ciuitates & caſtella, docens in synagogis eorum,prædicans* Euangelium *regni,& curans omnem languorem, et omnem infirmitatē.* Videns *enim turbas,miſertus eſt eis, quia erant uexati & iacentes ſicut oues nō habentes paſtorem.* Que *Chriſti actio,quid aliud eſt, q̄ noſtra (qui paſtorum munus in* Eccleſia *gerimus) inſtructio, & uiua quædam admonitio? nempe,ut eiſdem ueſtigijs incedentes,requiramus gregem noſtrū, quem hac corruptiſſima tempeſtate partim hæreſum hac ſchiſmatum agminatim in* Eccleſiam Dei *irrepentium contagione miſere diſſipatum,partim fœdiſſima ſcelerū,ac malorum morū lue cōtaminatum ac conſpurcatum cernimus.* Atq; *adeo nobis requirendi imminet neceſſitas,ut ſi in hoc officio diutius torpentes fuerimus,* Dominus *ſanguinem ouium alioqui periturarum de manibus noſtris ſit exacturus. Sed quid attinet in formulam gerendæ uiſitationis multis præfari.* Cuius *nedum utilitas,ſed & neceſſitas preter quàm*

quod ſeipſam oſtendit, in Prouincialis noſtri Cōcilij Canonibus ſatis ſuperq; demonſtrata eſt.

IN præſentiarum ergo de ordine tantum rei gerendæ diſpiciemus. Quod non parum referre uiſum ſit in omni re, præſertim magna ac graui decētē ordinē ſeq.

QVod autem ad præſens negotium attinet: Ordinem in duobus potiſſimum conſiſtre putamus. Primū, quo progreſſu loca ſingula Diocœſeos noſtræ, in quibus Eccleſiæ ac domus deo dicatæ, ſunt cōſtitutæ, uiſitare oporteat.

DEinde quis ordo cum ad ſingula loca deuentum erit, in ipſa uiſitationis geſtione tenendus ſit.

DE ORDINE ET PROgreſſu locali.

VIſitationem noſtram iamdudum ipſi ab Eccleſia noſtra metropolitana Colonieñ. orſi ſumus. Quam intra Ciuitatem Coloniam per Viſitatores noſtros cōtinuari oportebit, nec ante extra hāc Metropolim noſtram progredi, quàm uiſitatio ibidem undiquaq; peracta fuerit, quod fieri oportere, non tantū Canones præſcribūt, ſed & ratio ipſa docet, quæ à principali urbe, atq; adeo in omni re à capite ordiri æquum iuſtumq; cenſet. Quàmuis nec idipſum ſcripturæ exemplo uacet. Quod Chriſtus uoluerit Euangelij prædicationē ab Hieruſalem incipere. Deinde in omnem Iudæā & Samariam, deniq; uſq; ad ultimum terræ propagari.

INtra Ciuitatem noſtram Colonieñ. in primis inuiſenda & reformanda eſt Eccleſia noſtra Metropolitana,

litana,quod facere(ut iã diximus) ipſi cœpimus, ac deo
dante perficiemus. Viſitatores autem per nos delegati,in
primis de loco idoneo conueniant, ubi habita conſulta-
tione diſpicient ante omnia,ut officio noſtro(quod par- 1
tim Vicarius noſter in pontificalibus,unus ex Viſitato-
ribus delectis,partim Officialis,partim Vicarij noſtri in
ſpiritualibus gerunt)iuxta cenſuram Canonum Conci
lij noſtri Prouincialis ſatisfiat. Quo etiã uocandi erũt,
qui functionibus hiſce ſubminiſtrant, quatenus uidebi-
tur opus. Et in primis Procuratores Fiſcales. Dein adi 2
bunt Eccleſias collegiatas. Subinde ad monaſteria tran- 3
ſibunt,& uirorum,& mulierũ. Poſthæc ad Parochias 4
ibitur,proximum loca hoſpitalia occupabũt. Poſtremo, 5
Vniuerſitatis ac Academiæ noſtræ Ciuitatis conuoca- 6
tio,& uiſitatio quoque haud prætermittenda,modo ta- 7
men ei,noſtra ope uidebitur opus,ad ſtudia ſubleuanda. 8
Pædagogia quoq; omnia tam apud collegiatas, quàm Pa
rochiales Eccl̃ias cõſtituta,inuiſenda. Et quoniã Scholis
cohærẽt bibliothecæ,nec harũ ꝑluſtratio negligẽda erit.

POſtquam peracta fuerit ĩ noſtra ciuitate Colonia Viſitatio,ad oppida & uicos diocœſeos noſtræ eo ordine,quem locorum ſitus aptiorẽ demonſtrauerit,aut Viſitatorum conditio commodiorem reputauerit,perducenda,ſic ut à uicinioribus ſenſim ad magis diſsita,ac remotiora loca properetur.

ET hic idem quẽ in ciuitate noſtra Colonieñ. obſeruandum præſcripſimus ordo,quadantenus fieri poteſt,ſeruandus eſt,Nimirũ ut in oppidis inſignioribus,ubi eccleſiæ collegiatæ,monaſteria,parochiæ & re-

liquæ piæ domus reperientur, eodem progreſſu Viſitatores noſtri incedant. Porro ſi commode omnia oppida adiri poßint, præſertim populoſa, tum id ut fiat, non inutile ſane fore arbitramur.

QVod ad uicos attinet & modica oppidula, quæ omnia commode adiri non poterunt, hic modus ſeruandus eſt, nempe ut Viſitatio per ſingulos archipreſbyteratus diſtribuatur, ſic ut Viſitatores accerſitis ĩ archipreſbyteralibus ſedibus archipreſbyteris, qui parochiarum ipſis ſubiectarũ exactam notitiam habent, eidem ut indicibus utantur, præſertim in hoc, num ſufficiat ut parochi ei ſedi ſubiecti, cum preſbyteris & clericis, concomitantibus aliquot parochianis potioribus, ad ipſam archipreſbyteri ſedem omnes euocentur. An uero referat, ut quidam ſigillatim inuiſentur. In hoc enim habenda diſcretio eſt, ſecundum populi uel multitudinem uel paucitatem, Deinde habenda etiam ratio neceßitatis, quod uicus quiſpiam, aut ob unam aut ob aliã cauſam præſent is uiſitationis remedio magis etiam quã oppidum aliquod opus habere poßit.

Cæterum, ſi nulla ſit præcipua ratio quæ exigat Viſitatorum in ſingulis oppidulis aut uicis præſentiam, poſt peractam uiſitationem in una ſede archipreſbyterali, ad aliam uiciniorem uti locus & res poſtulauerit, tranſeundum erit.

De quibuſdam initio curandis. quæ utrunq; progreſſum expeditiorem reddent.

IN primis dabimus Viſitatoribus noſtris præſcriptam mandati formam, ſigillo noſtro publico communitã ac authẽticam, qua omnibus ſuæ miſsionis ac functionis certam fidem facere poſsint. Quod eſt ante omnia neceſſarium, non tam ad concilian dam ipſis ubique authoritatem, ſed & ad retinẽdum eccleſiaſticæ regulæ uigorem, quæ factæ miſsionis indubitatum teſtimonium requirit.

DEinde conuocabimus Clerum ciuitatis noſtræ Colonien. ad locum Viſitatoribus noſtris opportunum, ubi ipſi uiſitatores poſt noſtri delegatorij mãdati oſtenſionem, totius Cleri animos ad uiſitationem, quam ſtatim aggredientur, præparabũt, ut ſinguli ad Viſitatorum aduentum parati ſint, ad recipiendos eos nomine noſtro, Ipſisq; ut dei miniſtris, in eccleſiæ noſtræ cauſa omnium maxima, auſcultandum ac parendum. Poſtulabunt quoq; Viſitatores noſtri Cleri conſilium, quo res tanto maturius ac expedientius procedat, quanto fuerit plurium conſilio & aſſenſu comprobata.

QVod ad collegiatas eccleſias ac monaſteria attinet, Viſitatores noſtri, nullis ex ciuili magiſtratu opus habent, qui ipſis adſint, ſed in parochijs, hoſpitalibus ſcholis ac bibliothecis uiſitandis, cũ ibi magna ex parte res populi ac plebis tractanda ueniat, proindeq; populus, multa reformatione egẽs, hic potiſsimum aduocandus ſit. Videbimur operæ pretium facturi,

ſi ex Senatu ciuitatis noſtræ quoſdam bene Chriſtianos & integros uiros, deligi ac Viſitatoribus adiungi curemus. Qui uiſitationi aderunt, non oſtendendæ uirtutis aut poteſtatis cauſa, ſed tantum ad confirmandam fidem & ad multitudinem populi, attractam interdum prauis inſtitutionibus, ac diſſentientem compeſcēdam, ne officio uiſitationis per improbos illudatur.

PRoinde ut eandnm ob cauſam intra ditionem illuſtris ducis Clueñ. unus aut alter ducalis Conſiliarius, uir pari fidei ac morum integritate, authoritateq́; pollens, Viſitatoribus noſtris non aliter tamen q̃ prædiximus, adiungatur, ut referre admodum putamus, ita ut fiat curæ nobis erit.

PRæterea ſub uiſitationem edictum publicum q̃ late ſe noſtræ diocœſis ditio porrigit, proponemus. Et ut in eandem ſententiam per ducem Clueñ. intra pomeria ſuarum ditionū publicetur, curabimus. Quo ſubiectis omnibus, ut aduenturos Viſitatores ob functionem dei quam gerunt reuerēter recipiant ut omnes malæ uoluntatis præſumptores forſan repertos (qui uiſitationis progreſſum auſi fuerint, aut uerbis, aut facto impedire, ſeu inceſſere) comprimant, ut deniq; Viſitatores ingredientes, egredientesq́; ſecure deducant, omnem iniuriam propulſuri. Idq́; ſub grauiſſimarum pœnarum non tantū eccleſiaſticarnm, ſed & etiam ciuilium incurſu, ut factioſi ea quam metuunt magis pœna comprimantur.

DEniq; Viſitatores priuſquam ab uno ad alium locum progrediantur, aliquot ante diebus ſuum aduentum Clero & plebi eius loci ſignificabunt, maxi-

me uero ubi ad Archipreſbyterales ſedes eundum eſt, Archipreſbyteris aduentus denũtiandus mature eſt, quo ipſi Parochos ſub ſua ſede conſtitutos ad diem præſtitutũ commode euocare poßint.

ERuntq́; omnes admonendi quo ſe ad Viſitatorum aduentum expeditos ad rem, quæ pro manibus eſt agenda, reddant. Vbi autem ad Parochias ibitur, ſub aduentum, ut qui uolent Sacrameutum Confirmationis recipere, ad illud ſe præparent, ut qui grauatæ conſcientiæ remedium adhiberi uelint, aut conſilio opus habeant in re quacunq; perplexa, conſcientiæ tranquillitatẽ perturbante, ij ut die deſignãda cum bona fidutia adueniãt, ſeq́; audacter Viſitatoribus præſentent. Deniq; hortabũtur populum, ut mane eius diei quo ipſe populus uiſitandus eſt, ab omni ſeruili opere ceſſetur, quo omnes ad Eccleſiam accedant ad capiendum cibum, qui non perit, hoc eſt, ad percipiendum ea, quæ ad ſuarum animarum ſalutem pertinebunt.

VBi ad locum uentum erit. In eccleſijs Collegiatis, ac Monaſterijs conuocabuntur omnes, ad domum Capitularem. In Parochijs uero Parochus & Clerici ad Sacriſtiam, ſi tamen ad conueniendum ea domus idonea fuerit, populus uero in medio templi, interrogandus, audiendus & inſtruendus eſt, in eum qui ſequitur modum.

De ordine rerum gerendarum.

QVoniam Viſitatores Chriſti legatione funguntur nõ quæ ſua, ſed quæ Ieſu Chriſti ſunt quæſituri, ac cũ Paulo dicturi. Non enim quærimus

quæ ueſtra ſunt, ſed uos. Dignũ iudicamus ut initio ipſius gratia & miſericordia imploretur, cuius opus geritur, ſine quo alioqui nihil facere poterimus. Quamobrem principio, miſſæ ſacrum, pro ratione loci, aut decantetur aut legatur. Idque deuote magis quàm externo apparatu, quo populus tantum ad pietatem accendatur.

SEcundo: Cum Viſitatoris officium ſit inſtare prædicationi, exhortationi & doctrinæ, ut referat fructum qui non perit, poſt finitum ſacrum per Vicarium noſtrum in pontificalibus, aut ſi is defeſſus fuerit per alium ex Viſitatorbius ſermo cõmonitorius habeatur, ex ipſiſsimis ſacris literis, ſynceriſsime, omiſsis tropis ac allegorijs præſertim nõ admodum aptis, depromptus, rei perſonis ac locis accommodus. Qui ad populum habendus, cautiſsima circunſpectione moderandus eſt, ſecundum ouium palatum, hoc eſt animorum adfectus, opiniones, & uitia, quæ licebit ſtatim poſt aduentum à Parocho, aut Archipreſbytero expiſcari, ubi populus à contagione damnatæ doctrinæ, adhuc integre eſt, tantum corruptis moribus inquinatus, ibi conſultius in recenſendis præceptis dominicis, coarguendis (in ſpiritu tamen lenitatis) peccatis, præſertim ijs quibus populus ille potiſsimum ſeruit, incitationis ad pœnitentiam, & breui explicatione fidei Catholicæ, cum decenti cohartatione, ut in ſynceritate fidei, doctrina Chriſti & Eccleſiæ, ac obſeruatione preceptorum dei perſeueret. Et in primis, ut ſuis, tam Eccleſiaſticis, quàm Ciuilibus præpoſitis, Rectoribus & Poteſtatibus debitum honorem & obedientiam præſtet. Vbi uero Viſitatores cõ-

pererint parochiam aliqua hæreſum contagione infectã, ibi primas partes fidei noſtræ explicatio obtinebit. Vbi *uero ad eos articulos uentum erit, à quibus uidebitur praua corruptione diſceſſum (* Nam *quotquot ſunt hæreſes unico apoſtolorum ſymbolo retundũtur) ubi diutius immorandum eſt, & quid ille articulus credendum proponat diligenter explicandum, & tum quaſi per occaſionem & obiter, hæreſis ſuborta per paucos ſcripturæ locos, non remotius petitos, qui nulla detorta interpretatione eludi poßint retundenda, aſtruenda ueritas eſt, & coarguendus error.* Deniq; *populus per cõcordem eccleſiæ diffinitionem, quæ ex aliquo* Oecume*nico* Concilio *petenda eſt confirmandus.* Deinde *coarguenda ſcelera ſunt, & uia mandatorum dei indicanda.* Et *hic præcipue ille locus erudita pietate ac docta breuitate tractandus.* Nempe *idcirco à deo per ſpiritũ ſanctum fidem nobis donari, ut per fidem mandata diuina adimplere poßimus. Atq; adeo neceſſarium eſſe ut fidem charitatis opera comitentur, ut præter hæc fides non uiua, ſed mortua dicatur, factaq; cohortatione ad pœnitentiam & fructus pœnitentiæ dignos, ſermo ea cohortatione qua prior, finiendus eſt.*

Poſtremo ad deum publice porrigenda oratio eſt, & commonendus Clerus *ac populus ut idem apud deũ oret, in hanc uel ſimilem ſententiam.*

O*Mnipotens ſempiterne deus qui & ſi corda noſtri omnium, ad exemplum tamen noſtrum deſcendere ac uidere uoluiſti, an populus ſceleratus clamorem qui ad te peruenerat opere cõpleuiſſet.* Qui *filiũ*

tuum unigenitum in terras ad requirendum & ſeruãdũ, quod perierat, miſiſti. Et per eũdem, omnes qui gregis paſcendi curam ſuſceperunt, & opere & uerbo ut idem ſedulo agerent admoneri feciſti. Te ſuppliciter exoramus ut nobis indignis famulis tuis pro tua ineffabili pietate gratiam diuini luminis tui clementer infundas, labia aperias, linguam dirigas, omnesq; actus & cunctas operationes noſtras tua uirtute inſtruas, & confirmes, ut uiſitationis munere ad quod in nomine tuo accincti ſumus ſpiritu tuo cooperante, & beata Maria uirgine genitrice filij tui, ac omnibus ſanctis tuis intercedentibus, ad Catholicæ fidei robur & exaltationem, charitatis augmẽtum, ac profectum hæreſum ac uitiorum eradicationem tui Cleri, & populi repurgationem & ſalutem, eccleſiarum tranquillitatem & conſeruationem, ac demum ad tui ſolius nominis laudem et gloriam ſempiternam, recte perfungi ualeamus, per eũdem dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filiũ tuũ, qui tecum uiuit & regnat in unitate eiuſdẽ ſpũs ſancti deus, per omnia ſecula ſeculorũ, Amẽ.

POſt hæc ad peculiares uiſitationis actus progrediendum eſt. Idq; certo quodam ordine. Et quanq̃ in hoc uarient, nedum qui de uiſitando ſcripſerunt, ſed & ij quorum conſilijs in hac re uſi ſumus, quibuſdã exiſtimantibus. Ab inquiſitione uitiorum ordiendũ. Deinde pœnitentiam populo indicendam. Poſtremo faciendam reformationem, & dandam populo benedictionem. Quibuſdam uero ſentientibus exteriorem templorũ ac aliorum ſuorum locorum faciem contemplandam ac repurgandam, ac deinde ad reliqua ex ordine tranſeundum.

Quanquàm autem uterq; ordo Chriſtianißimus & à Canonicis ſcripturis ac regulis minime diſſenties ſit, tamen pro ratione temporum & morum præſentium, ita nobis agendum uidetur.

PRimum ut ſingulis hominum ordinibus, ſigillatim ac gradatim Canones Cōcilij noſtri prouincialis, quemadmodum illi quēq; ſecundum ſuæ uocationis conditionem reſpiciunt, diligenter ac diſerte relegantur, ac ubi opus erit dilucidius exponantur, utq; deinde diligēs fiat inquiſitio, num quilibet ad eorundem Canonum regulam profeßionem & uitam ſuam hactenus inſtituerit, & inſtituere pergat. Nam ſtatim ab inquiſitione criminum incipere, tale nobis uidetur ut uideātur multi hinc auertendi. Nec id nouæ reformationis conſcribendæ gratia ut fiat, neceſſarium putamus, cum iam compertum ſit in omnibus ijs eſſe peccatum, de quibus conſilium noſtrū ꝓſpicere opus putauit. Adde quòd hic agendi modus ſcripturis atq; adeo inſtituto Chriſti ac S S. Apoſtolorū admodum conſentaneus nobis apparet. Nam ſiue ueteris teſtamenti Reformatores (quales poſt diſceßionem Iſrael ab Iuda uſque in tempus captiuitatis Babylonicæ Ioſaphat, Ezechias, & Ioſias, poſt captiuitatem uero Ieſus Zorobabel, Eſdras & Nehemias fuere, ſiue Chriſtum et Apoſtolos eius ſpectemus, ſemper hic ordo ſeruatus comperietur, ut à doctrina, uel ueteris, uel nouæ legis inciperetur. Sic enim. 2. Paral. cap. 17. legimus. Tertio autem anno regni ſui Ioſaphat miſit de principibus ſuis Benail & Abdiam & Zachariam & Nathanael & Micheā, ut docerent in Ciuitatibus Iuda, & cum eis Leuitas &

ſacerdotes,docebantq; populum in Iuda, habentes librũ legis domini, & circumibant cunctas urbes Iuda atque erudiebãt populum. Breuiter ubiq; ſere reperias librum legis principio lectum,poſt librum lectum ad inquiſitionem proceſſum, & factam ſecundum legem ſeparationẽ. quemadmodum. 2. Eſdræ ca.ultimo uidere eſt. Neq; id abſq; magna ratione. Lex eſt enim quæ oſtendit peccatũ, ſicut.Paulus ait per legẽ cognitio peccati.Adeo ut fruſtra de peccatis inquiratur,niſi per legem arguãtur, qui eſt gladius biceps pertingens uſq; ad diuiſionem animæ & ſpiritus.Itidem Chriſtus cum circuiret omnes Ciuitates & Caſtella,primũ docuit in ſynagogis eorum prædicans Euangelium regni,deinde curauit omnem languorem.Et ut cætera ſileamus,Actuum.16. legimus: Cum pertranſirent Paulus, Sylas & Timotheus (diuini illi Viſitatores) Ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus qui erant Hieroſolymis.

QVamobrem uiſitatores quoq; noſtri primũ tradent Decreta ſynodi noſtri prouincialis, quæ nihil aliud quàm legem domini & dogmata Apoſtolica continent,hoc enim agentes, & authoritatẽ ſibi conciliabunt, & ab omni ſuſpitione longe erũt alieni qui nihil proponent,uel exigent quàm quod eſt ſynodica ſententia per patres unanimiter concluſum.

QVo facto Viſitatores authoritate dei iubebũt, ut ſinguli de ſeipſis, totoq; eius eccleſiæ quæ uiſitatur ſtatu,ĩterrogati ſyncere depoſitis omnibus humanis affectibus,amore,odio,ſpe, ſeu timore,ſo

la ueritate innixi euidenter quæ corrigenda uidebũtur, referant. Nulli tñ crimen imponant, ꝗ probari nõ poſſit, ne eiuſdẽ criminis reatu ac pœna, cuius ꝓximũ falſo deferre cõuicti fuerint, ſe ĩuoluãt. Atq; ſubinde inq̃rẽdũ. Nũ ſciãt aut credãt aliq̃d in ea q̃ uiſitatur Eccl'ia reformationis uel correctionis tã ĩ capite, q̃ ĩ mẽbris ĩdigere.

ET quo hæc inquiſitio omni contentionis dedecore uacet, ꝑ Viſitatores, non ſolũ ex Clero (cũ de eius uita & doctrina) ſed & ex populo (cũ de ipſius fide & conuerſatione inquiretur) quidã qui ad ueritatẽ dicendam magis apti uidebuntur deligendi, ac ſigillatim et ſecreto ſuꝑ ſingulis articulis, ac alijs de q̃bus operæpretiũ uidebitur in modũ qui infra ſequitur, interrogãdi ſunt.

ATq; hic iterum nobis talis agendi ordo conuenientiſsimus apparet, ut ſecuti præceptum domini, primum de his inquiſitionem inſtituamus.

Primo quæ nã ad repurgationẽ animorũ facere uidebũtur, Mũdemusq; prius ꝗ intus eſt calicis et paropſidis ut fiat, & id ꝗ deforis eſt mundũ. Nã ipſi hoĩes Chriſtiani in unitate fidei per uinculũ charitatis congregati, reuera ſunt eccleſia uiſitanda. Et templum illud quod peculiariter ſpiritui ſancto dedicatum eſſe debet.

2 Deinde ut de exterioribus ritibus, alijs rebus, uel ad conſeruandam, uel ad diſsipandam tranquillitatẽ facientibus quæratur.

3 Denique ut & domum dei, hoc eſt, templorum ac aliarum ſanctarum ædium exteriorem quoque faciem contemplemur. Illa enim oportet facere, hoc uero non omittere.

FORMVLA VISITATIONIS GENERALE.

VBi reperientur beneficiorum Eccleſiaſticorum Collatores, Electores, patroni laici, & Archidiaconi, ijs generatim prælegantur, & inculcentur. 1.2.3. 4.& 5. articuli ſub titulo, de impoſitione manuum. Speciatim autem collatoribus, artic. 6. Electoribus. 7. 8. & 9. Patronis: 11. 14. & 15. Archidiaconis. 12. & 13. Sup quo tamen neceſſe erit cum ipſis latius agere & inquirere, emendareq́; uitioſa, quoad fieri poteſt. Sin Archidiaconi reſiſtant ad nos referre. Præterea ipſis proponetur artic. 26. ſub titulo. De Metrop. Cathed. & Colle. Eccl. Itidem inculcabuntur omnes articuli, ſub penulti. titulo. De iuriſdictione Eccleſiaſtica contenti. Similiter 18. cum cæteris articulis ſequentibus, ſub titulo. De uiſitatione ac Synodis Epiſcopalibus, Achidiaconalibuſque compræhenſi.

A L I V D.

QVanquàm ad uiſitationis executionem duo requirantur: Inſtructio ſcilicet & Coertio Doctrina & uirga diſciplinæ, quæ pari gradu incedere oporteat. Quia tamen hec uiſitatio noſtra, noua & rara eſt, populuſq; tam delicatas habet aures, ut omnis ſeueræ increpationis, priuſquàm ad pœnitentiam cordis conuerſus fuerit, ſit impatiens. Propterea hortamur Viſitatores noſtros, ut Paulinam ſententiam, & exemplum potiſſimum ſpectent, nempe, ut ſint patientes ad omnes, conſolentur puſillanimes, ſuſcipiant infirmos. Poſt, non omittant corripere etiam inquietos. Expedientius enim eſt, ut Viſitatores noſtri nunc omniū primum, po-

tius uideantur in charitate & ſpiritu manſuetudinis ac lenitatis, quàm in uirga ueniſſe. Quare præcipua eorũ cura erit, ut contriſtent quidem eos ad quos mittuntur, ſed ſecundum deum ad pœnitentiam & ſalutem. Coertio tamen (ut diximus) moderata, maxime in contumaces nequaquàm omittenda eſt, aut ad nos reſerẽdũ.

DE VISITATIONE EORVM *qui noſtro officio funguntur.*

Vicarius noſter in Pontificalibus ſuiipſius Viſitator erit. Reſpiciunt officium eius Canones ſub titulo, De impoſitione manuum, à .16. uſq; ad. 30. Quare ſuper ſingulis articulis ſe concernentibus cum collegis ſuis mature conſultabit, ut omnia quæ illis continentur, ad ſuum effectum deducantur.

Sed interim hic duo erunt per Viſitatores agenda. Primum cõferetur cum Scholaſtico eccleſiæ noſtræ ut ille ſuis Commiſſarijs (quos & huic rei idoneos eſſe uolumus) Vicario noſtro adiungendos, mandatum faciat his decretis parendi. Deinde ut diligenter unus aut duo Theologi, qui his rebus uacare poſſint, relaturi à nobis ſui laboris mercedem, quorum conſcientiã in re tanta onerare cogemur.

Officiali noſtro proponentur articuli ſub tit. de impoſitione manuum, à .30. cum ſequent. uſq; ad articulum, 35. Deinde omnes qui ſunt ſub titulo. De iuriſdictione Eccle. contenti, Admoneaturq; ut eoſdem articulos tam ipſe ſeruet, quàm per alios ſibi ſubiectos obſeruari faciat. Preterea aduocabũtur Fiſcales, quoniã ſunt aliquot articuli, qui illorũ officiũ peculiariter cõcernũt.

Dehortandi ab omni auaritia,ac cohortandi, ut uigilantiſsime proſpiciant, ne alicubi à noſtris decretis praua præuaricatione diſcedatur. Quibus ſi quid deerit, nos ſupplebimus,de quo ad nos referatur. Deinde interrogabitur Officialis, an reformationi iuriſdictionis eccleſiaſticæ,per nos promulgatæ,ꝑ omnia pareatur. Admoneaturq́; ut ſi alicubi ceſſetur,id ſuppleatur.

Vicarijs noſtris in ſpiritualibus proponendus eſt articulus.35.ſub titulo: De īpoſitione manuū. Et diligenter commonendi,ut in omni permutatione beneficiorum. De ſtatu, & qualitate perſonarum, de conditione beneficiorum permutandorum, & quis adfectus compermutantes moueat ad permutandum, & quæ conditiones interceſſerint, an ſit permutatio reuera fucus, an uera permutatio,an uelint in compermutandis beneficijs reſidere,aut illis per alios ſaltem ſatisfacere, an potius pecunia principaliter quæratur,uel iam data, aut ꝑ extinctionem danda,atq́; adeo,an quæſtus tantum aut luxus cauſſa permutatio fiat,inquirant. Idq́; antequàm recipiant iuramētum. Alioqui rei eſſent criminis, in quod conſentiendo ſaltem facientibus incurrent.

Cvm extra quadrageſimam & aduentum domini uicarius noſter in pontificalibus, paucis diebus concionetur. Nos uero ex animo cupiamus perpetuum uerbi concionatorem,uirum doctum & integrum, tam neceſſario muneri, ī eccleſia noſtra Metropolitana præficere: Idcirco uiſitatores,poſt maturam mutuo habitam deliberationem, ad nos referent. Quo pacto per unionē, aut ſuppreſſionem alicuius beneficij eccleſiaſtici, cuius

redditus talem uirum alere poßint uoto noſtro ſatisfieri queat. Quod non tam pium quàm neceſſarium putamus. Nam hic futurus erit dux gregis, quo inſtruente ac arguēte, clerus ac populus tandē ſanctis decretis aſſueſcēt.

DE VISITATIONE ECCLESIArum collegiatarum tam extra, quàm intra Coloniam conſtitutarum, quæ adinſtar eius, quam nos in Metropolitana noſtra cœpimus, peragetur.

POſt miſſæ ſacrum, Cōcionemq; in domo capitulari habendam, atq; alia ſolennia per uiſitatores, omnes articuli, ſub titulis, De officio priuato ac publico clericorum. Item ſub titulo, de Metropolitanis, cathedralibus & collegiatis eccleſijs, & in his miniſtrātibus. Primum toti collegio integre ac diſerte prælegentur. Deinde uiris illis integris ex collegio ut prædictum eſt ad inquiſitionē faciendā delegendis ſummaria tantum articulorum diſtincte repetentur. Sic tamen ut articuli illi qui tantum Eccleſias intra Coloniam conſtitutas cōcernunt, extra Coloniam omittantur. Fiatq; diligens ad ſingulos articulos (quæ factum reſpiciunt) inueſtigatio. Qua nam in parte aduerſus unum uel alterū peccetur, atq; ibi apponenda manus, ubi lapſus compertus fuerit.

Referatur ad nos d' correctiōe Breuiariorū et Miſ.

ITem contendant Viſitatores inſpicere ſtatuta Eccleſiarum, & quæ minus iuſta, ac ſancta erunt, reſecare. Quòd ſi capitula reclamauerint, uel in toto, uel ex parte, ad nos referetur. Præterea, contendant

modum imponere annis carentiæ,ubi reclamatum fuerit, ad nos referent reclamationis cauſſas.

D*E obſeruatione* Capitulorum,*iuxta articulos diligenter inquirent,maxime uero, num ſint in capitulis diſſidia & contentiones*. Num *prælati omnium uota audiant.* Num *fauore,aut odio, aut alio deprauato affectu quorundam priuatorum res gerantur,& an expectetur omnium ſententia,aut etiam contemnatur , quantumuis cauſſa* Eccleſiæ *utilitatem reſpiciat.*

I*Tem an fundationibus pijs quarum prætextu quotidianæ diſtributiones percipiuntur , ſatisfiat .* Et *hæ fundatiões exhiberi debẽt,et ꝑ noſtros* Viſitatores *īſpici ut ſicubi negligẽtiæ ſuppletione opus fuerit, ſuppleatur.*

DE DECANIS.

A*Nte omnia uiſitatores ſe de conditione & moribus* Decanorum *certiores reddi curabunt.* Nã *hi ſi cæci fuerint, conſequitur , ut grex quibus ducatum præſtant in præcipitium cum ipſis ruant.* Quare *inquirant potiſſimum.* An *bonum exemplum frequẽtando* Eccleſiam,*& bene uiuendo cæteris præbeant.* An Eccleſiæ *laudabilia ſtatuta faciant obſeruari.* An *ea quæ inordinate & uitioſe fiunt,feruenter reprehendant .* An *citra perſonarum acceptionem exceſſus puniant.* An *negligentes in monendo eccleſiæ perſonas , tam quod ad diuinum officium,quàm quod ad uitam & mores attinet ſint.*

H*Is* Viſitatores *ſummo ſerio demandabunt,ut quã diligentiſſime reſpiciant,quo decretis* Concilij *in omnibus & per omnia pareatur,utq; cum neceſſe erit,et conſilium & auxilium capituli aduocent.* Quòd *ſi ipſos audire*

audire noluerint,ut tum ad nos referant.

Quod ſi inter uiſitãdum commiſſarij noſtri inquietos quoſdam & rebelles Decanis ac *Prælatis repererint, hos caſtigabunt & ad obedientiam reducent. Si reduci nolint, eos noſtro nomine ab officio & beneficio ſuſpendent, donec nobis ſuſpenſionis relaxationem obtinere mereantur,* Decani *(quibus cura animarum commiſſa eſt) interrogandi, cui adminiſtrationem ſacramentorum commiſerint. Ab alijs quoq; inquirẽdum, quemadmodũ ille officio ſuo ſatisfaciat, imò exhibenda perſona eſt. Quæ reſpicere poterit, quid correctione egeat, tam quod clerum, quàm quod ad familiã attinet, non diſcutiendo perſonas.*

DE PRAEPOSITIS.

Nec interim prætereundi erunt Præpoſiti *(quod ad dignitatis gradum attinet* Decanis *ex more prælati)* N*am ubiq; fere hi diſſolutiorem uitam gerunt, ignorantes aut diſsimulantes ad quod munus ſint uocati, cuius admonebuntur.*

Nam ut de eccleſiæ redditibus luxurientur, non ſunt inſtituti, ſed ut eccleſiam ſuo ſumptu ac opera defendant. Et ut excuſet eos coram hominibus, mos aliquis non ſatis legitimus à frequentanda eccleſia, præſertim, cum per eccleſiæ negotia minime retrahuntur, admonendi tamen ſunt, ut cogitent ſuam deſidiam non ita comprobari deo, ſed iuſtum eſſe, ut officium gerant, propter quod datur beneficium, utq; dei milites, non ſeculi ſe eſſe meminerint.

Inſpicienda eorum iuramenta. Inſpiciendæ ſepa-

rationes, & num illis pareatur.

Ad habitum quoq; & tonſuram clericales reuocãdi.

DE SCHOLASTICIS.

Quærendum de Schola: Qualis nam illa habeatur. Qui ſint magiſtri puerorum. An eruditi ſatis, an ab omnis inſyncer æ doctrinæ ſuſpitione longe alieni.

AN fieri poßit ut iuniores Canonici, qui rudimẽta nõ ſatis callent ad ſcholas haſce relegari poſſint, uidendum, ſeu ſaltem ut lectiones aliquot priuatæ p illos inſtituerentur, quas ſemotis pueris horis quibuſdam delectis audirent.

Quod ad Scholaſticum maioris eccleſiæ attinet, nos uidebimus, Quãquam de ſcolæ theologicæ ſtatu ad nos referri uelimus.

DE MAGISTRO FABRICAE.

Quærendum ut ſit fabricæ prouiſum.

Si Minus prouiſum ſit ex communibus redditibus per præbendam (ut uocant) currentem prouideatur, ut ſarta tecta teneantur.

DE CVSTODE.

AN Cuſtos (quem alibi Theſaurarium, alibi ſacriſtam appellant) uaſa atque alia Eccleſiæ ornamenta diligenter faciat conſeruari. Et de ablutione pallarum, quemadmodum habet articulus ultimus, de Metropolita. & Cathedra. ac Collegi. Eccleſiæ, ac infra latius dicemus.

DE CANONICIS.

Satis ſuperque in concilio prouiſum eſt, de ipſorum uita & conuerſatione.

DE VICARIIS.

Similiter, cogendi illi interim ſunt, ut fundationes ſuarum uicariarum exhibeant. Quibus relectis, ubi in officio ceſſare comperti fuerint, adigendi, ut illi ſatisfaciant.

DE RELIQVIS MINISTRIS.

Quos Campanarios ac uirgiferos uocamus.

HI poſt hæc ſuo officio perſonaliter perfungentur, niſi uel ætate, uel morbo impediantur, aut idoneos delegent arbitrio Decani & Capituli admittendos, aut reijciendos.

De collegijs Canoniſſarum Secularium.

COllegia Canoniſſarum, quæ ſeculares uocari delectantur, ad inſtar Collegiorum quæ uirorum ſunt, ſuos ritus habent. Proinde multa ſub præcedenti titulo, quæ ibidem, quemadmodum ĩ uirorum Collegijs ad cenſuram Concilij reuocanda ſunt.

MAxime autem uidendum, ut uita illa licentioſa ſub Canonum regulas trahatur. Quod fiet ſi in ſpiritu lenitatis ex ſcripturis, ſui officij, imo ſaltem uitæ Chriſtianæ admoneantur. Nam niſi per uerbum ad pietatem trahantur, minæ hic proderunt parum.

DE MONASTERIO. VISITATIO.

PEractis Miſſa ac Contioñ. qua ad Chriſtianam et mutuam charitatem, mundi contemptum & uotorum ſuorum obſeruationem, ad pacem denique & trã quillitatem commouebuntur, in domo capitulari habenda per Viſitatores. In primis abbatibus ac alijs Monaſteriorum prælatis ſeorſum paulisper receptis.

Duodecim priores articuli ſub titulo de uita & conuerſatione monaſtica recenſebũtur diligentiq; cohortatione illi monendi ſunt, ut hiſce decretis tam in nouiter recipiendis monachis ac uelandis monialibus quàm in reliquis omnibus ſeſe attemperent, pecuniam pro receptione ne extorqueant, utq; in ijs ad quæ ipſi corrigenda nõ ſuffecerint, implorent noſtram authoritatem.

Vbi Viſitatores noſtri, Abbates ipſos repugnantes reperierint, ad nos diſtincte referant.

ET præſertim noſtro nomine in eo erunt, ut ſumptuoſi illi præpoſiti abrogentur. Quòd ſi in ipſorum poteſtate non fuerit, ſaltem ad nos referant poſt uiſitationem, quid facto opus ſit.

VBi hec cum prælatis acta fuerint, Regula ordinis, ſimul cum formula uiſitatiõ. ſi habeatur, petenda eſt atq; relegenda, ſic tamen ut inſtruantur regulam et doctrinam Chriſti ſolam eſſe quæ ducit ad uitam, regulas uero monaſticas expeditiorem tantum ſemitam indicare, qua facilius uiam domini inambulare pergamus. Conſidente iterum toto conuentu, cũ prælatis præmittenda eſt illa generalis adiuratio de non occultanda, ſed ſyncere dicẽda ueritate. Deinde ſemotis arbitris.

Interrogetur Abbas, aut eius loco moderator Conuentus.

QVando proxime uiſitatio obſeruata ſit, & an diligenter, Regulam, ac Monaſterij ſtatuta obſeruari procuret, an pax inter fratres, conuerſos deuotos ac familiares effloreat. Diſsidij ſi quid fortaſſe fuerit, origo perquiratur & emendetur.

Interrogetur Prior.

DE obſeruatione diuini officij. De obediētia. pau pertate, continentia, ſilentio. Communi menſa, Mutua reuerētia, Mutuo colloquio, Hoſpitum acceſſu.

Interogentur fratres ſigillatim.

1 De uita & conuerſatione Prælatorum.
2 An uiſitatio proxima rite obſeruata ſit.
3 An Prælati quæ ad obſeruationē religionis & ordi nis pertinent, diligenter perſequantur.
4 An uitia fidelr corrigāt citra acceptionē pſonarū.
5 An honeſte cum laicis conuerſentur.
6 An bonum exemplum ſuis ſubditis præbeant.
7 An in obſeruandis, ordinis regula, ac ſtatutis ſint feruentes.
8 An deſides ſint, An eadem ad Chriſtianam pieta tem moderentur.
9 An fratres ad ſtudia ſacrarū literarū ſedulo īuitēt.
10 An pacem, tranquillitatem & concordiā inter om nes ſibi ſubiectos ſeruent ac nutriant.
11 Item de clauſura & ingreſſu monaſteriorum.
12 De uictu quotidiano.
13 Deinde, an Conuentus certum numerum habeat, an illi ſuppetat uictus.
14 Deinde de officijs ad officia tranſeundum eſt. Et ui dendum, an qui illis prefecti ſunt, ueluti Camera rij, Sacriſtæ, Cellarij, Procuratores, & id genus alij, ſuis ſinguli officijs gnauiter incumbant.
15 De moribus, habitu & conditionibus fratrum con uerſorum diligenter quoq; quærendum eſt.

16 *Poſt inquiſitionem,ſi qui notati fuerint, illi euocẽtur, Qui ſi errata ſponte confeßi fuerint, ad diſciplinam Abbatis,iuxta regulæ formam remittendi ſunt,ſic tamen, ut Abbati mandetur, ne Chriſtianæ lenitatis modum excedat,q; habita ratione perſonæ,cenſuram potius mitigari quàm exaſperari conuenerit in haud præfractis.*

17 *Quod ſi neget delictum infamatus,adhibeantur teſtes, admonitis prius omnibus, ne fraudi ſit teſtibus ueritatem dixiſſe,*

Legantur deinde articuli.14.15.16.17. ſub titulo, de uita & conuerſatiõ.monaſtica.

Poſtremo declarata uitæ monaſticæ prima ĩſtitutiõ. adhortentur omnes,ut uiam quam amplexi ſint, ad uitã æternam expeditiorem in charitate, de conſcientia bona & fide non ficta inambulent,& pro eccleſia dei ſedulo orent,cuius eleemoſynis ſuſtentantur.

Item,cum fratribus mendicantibus eadem uia incedendũ eſt, Ipſis tamen peculiariter articuli, à ſexto uſq; ad decimumquintum ſub titulo, Qui admittendi, legendi & perſuadendi ſunt.

De uiſitatione Monialium.

QVæ eſt forma monaſteria uirorum uiſitandi, eadem recte obſeruatur in uiſitatione monialium,niſi q; hic interim quedam addi poßint.

Præſertim ut quæratur, Quibus affectibus & qua forma ad electionem Abbatiſſarum ac aliarum quibus monaſteriorum moderatio commiſſa eſt, procedatur,An

in eligendo ſeruetur regula, ceſſetq́; omnis impreßio ac corruptio. Admoneantur, ne non profeſſas uirgunculas, quæ nondū de uoluntate ſua ſtatuere poſſunt ad profeßionem mellitis uerbis alliciant.

Prohibendus omnis ſuſpectus ingreßus & egreſſus.

Omnis ſuſpecta conuerſatio prohibenda, Et priuata diuerticula penitus tollenda.

De exercitationibus & operibus extraordinarijs q̃rendum eſt. Et in primis dehortandum omne otium. Deinde cohortandæ potißimum, ut aßiduæ ſint in reuoluendis ſacris ſcripturis & pijs opuſculis, quæ poterint ipſis facile comparari, & cohortanda lectrix, ut omnem operam adhibeat, quo ſorores ſuas in Chriſti uerbo à ſe doctiores ſemper dimittat.

Quod ſi & corporales exercitationes amplecti uelint, curandum ut tales ſint, nec mentem deo dicatam euertant, atque à Chriſto in mundum retrahant, qualia ſunt quædam artificiola in texendis ſudariolis ac camiſijs quæ magis prætermiſſa oportuit. Nam diabolus alioqui mille artifex, iuuandus non eſt ad irritandum ſimplices conſcientias, ſed modis oībus abigendus.

De uictu quoq; diligenter quærendum.

Et ſi ut interdum fieri ſolet fatuis ſuperſtitionibus teneantur, ille caute animis earum eximendæ ſunt, inflammandæ ad uerum dei cultum & uiuam charitatem. Qua ſine, ea Monaſteria nō dei, ſed eius quē prohibeat deus, domus ſunt. Ante omnia uero diligēter examinabitur is q monialibus à cōfeßionibus eſt. Qualē hunc eſſe oporteat declarat articul. 8. ſub titulo de uita et cō-

uer.monaſt.inſtruenduſq; eſt in omnibus ferme articulis qui parochum concernunt, præſertim qui pœnitentiæ ſacramentum reſpiciunt. Qui ſi uel leuiculus uel uitæ minus inculpatæ uel ineruditus breuiter ad munus cui præfectus eſt, inidoneus fuerit, repellatur & alius idoneus in locum ſuum ſurrogetur aut ad nos referatur.

De uiſitatione domorum militum Teuthonicorum S. Iohannis & Anthonitarum.

HIc multa reformatioñ. opus eſt q̃ articul. 13. ſub titulo de uita et cõuer. monaſt. breuiter cõprehẽdit, ubi ad uiſitationem uentum erit cætera occurrent.

De uiſitatione Parochialium eccleſiarum.

HIc opus hic labor eſt, hic multa ſolicitudo adhibenda, Ars enim artium ac ſcientia ſcientiarum cura animarum optimo iure dicitur.

Quemadmodum aduentus uiſitatorum prænuntiandus ſit aliquot ante diebus, & cætera quæ ad conuocationem Cleri & plebis pertinent, deinde qualis habenda poſt miſſam ad populum concio ſupra diximus. Ad reliqua ordine infraſcripto procedatur.

De uiſitatio. Cleri qui in Parochijs eſt.

CVm ad Parochiam acceditur, priori die ad Sacriſtiam Parochus cũ preſbyteris ac clericis eius loci conuocabuntur.

QVibus accitis & congregatis poſt concionem, Imprimis diligenter & exerte totus titulus de officio priuato ac publico, uitaq; ac moribus clericorũ generatim prælegetur, & ſicubi uiſum fuerit, latius explicetur. Nã hic reſpicit omnium clericorũ ac

ſacerdotum uitam & conuerſationem.

POſtea Parocho ſeorſum prælegendus eſt titulus de parochis ac eorum uicaris, alijsq; uerbi miniſtris. Item titulus, Qui admittendi uſq; ad articulum ſextum. Itidem titulus de uita & moribus Parochorum uice ſpeculi, in quo ſuos erratus contemplentur. Deinde totus titulus de diſſeminatione uerbi. Præterea, integer titulus de adminiſtratione ſacramentorum.

Poſtremo, totus titulus de conſtitutionibus ac conſuetudinibus eccleſiaſticis, In his enim tribus proximis titulis Parochorum officium dillucide explicatur.

Quo facto ex ordine clericorum dabuntur aliquot uiri graues.

His ſummaria prædictorum titulorum diſtincte relegentur, ac ſuper ſingulis interrogentur, num omnes clerici illius parochiæ ſecundum eorundem articulorum normam ſua ſtudia & uitam inſtituerint.

DEinde, num Parochus ad eum modũ uiuat, uerbum dei diſeminet, ſacramenta adminiſtret, ac ritus eccleſiaſticos populo declaret ac obſeruet, uti articuli ex ordine præſcribunt, & præſertim an populum in priuatis confeßionibus, & ſubinde ex ſuggeſto ſymbolum fidei, orationem dominicam, ſalutationem angelicam, decem præcepta, & ſacramenta eccleſiæ edoceat.

Examinandus quoq; ſuper formis ſacramentalibus, et ritu ſacramenta miniſtrandi.

Item de lectione precum horariarum.

QVòd ſi hic uel in clericorum & Parochi uita corruptio, uel in officio ceſſatio cõperietur, ſo-

lerti cura defectus ſuppleantur et exceſſus corrigantur, idq́; in ſpiritu lenitatis, non omittenda tamen interim uirga diſciplinæ in publice criminoſos et proteruos, qui ſcandalo ſunt domui Iſrael, & propter quos blaſphematur doctrina Chriſti, Sic ut tales è medio tollantur aut ſuſpendantur, donec reſipuerint alijs in eorum locū ſuffectis. Idem putamus neceſſarium ubi parochi omnium literarum inexperti, & præſertim tam ignari ut ſummam religionis noſtræ minime callere reperti fuerint, qui ad ſcholas remittantur.

Potiſſimum autē uiſitatores noſtri interrogationibus illis, quæ.10.11.12.13.14.15.ac.16.articulis ſub titulo de uiſitatioñ. ac ſynodis Epiſcopalibus, Archidiaconibusq́; continentur inſiſtent.

Vbi uiſum fuerit uiſitatoribus noſtris & præ temporis penuria integrum, poterint ſemel parochum ex ſuggeſto ad populum audire concionantem. Nam ex una contioñ. ſatis ſuperq́; percipient, quid crepet fidelia.

IN ſedibus Archipreſbyteralibus, Archipreſbyteris; præter articulos iſtos omnes, qui ipſos uti parochos, imo parochorum & preſbyterorum patres reſpiciunt, proponendi ſunt articuli.19. & cæteri ſub titulo de uiſitatioñ. & ſynod. &c. uſq́; in finem, quoniam illi obſeruationem ſynodorum ruralium reſpiciunt ad quos articulos deinceps ſuas ſynodos exigent.

Præterea Archipreſbyteri ſeu decani iſti rurales ſcire debent ſe uocatos in partem ſollicitudinis Epiſcopalis, propterea debent eſſe uigiles, & diligenter reſpice-

re,ut intra limites ſuorum Decanatuum per omnes parochos,preſbyteros ac clericos,ſecundum formam eccleſiaſticam ac Concilij noſtri Prouincialis doceatur ac uiuatur. Quòd ſi compererint alicuius Parochi doctrinã & uerbi prædicationem de hæreſi aut nouatione ſuſpectam,aut uitam probroſam,eundem ad ſe aduocabunt,et præcedente correptione fraterna monebunt,ut à tali uel doctrinæ uel uitæ impuritate deſiſtant, ac rectam uiam catholicæ fidei pietatis ac charitatis inambulent. Quod ſi hic peruicax eſſe malit,præſertim quòd ad impuritatem doctrinæ attinet, debebit hoc ipſum Decanus ruralis ad Viſitatores noſtros aut nos ſcripto referre ut apponamus ſecurim ad radicem.

Præterea ſimul omnibus proponentur articuli.6.7.8.9.&.10. ſub titulo de iuriſdictione eccleſiaſtica contentioſa ut ſciant quam pœnam expectare debeant delinquentes, utq; teſtamenta ſuorum confratrum approbari atq; exequi procurent. Vt ſi quos ſciant teſtamenta ſuppreßiſſe,aut minime executos fuiſſe,illos reuelent. Item inſtruantur ſuper uotis ſolennibus & non ſolennibus,ſuper impedimentis contrahendi & contracti matrimonij. Interrogandi quoq; de iure patronatus eccleſiæ quo pacto ſint in eccleſia inſtituti ſacerdotes de iure patroni quòd ſibi in eccleſia uendicant, De fundationibus Vicariarum aut Officiorum perpetuorũ, num ſupprimantur, num diuinus cultus iuxta piam teſtantium uoluntatem peragatur.

ITem quærendum de damnata illa diſpenſatione, quam percepimus in uſu eſſe ſacerdotibus

ruralibus fornicarijs, qui ſibi mutuo permittũt ſacra myſteria celebrare etiam non confeßis, donec iterum conueniant, & ſuam, ſi ita dici mereatur, abſolutionem rurſus mutuo impartiuntur. Quem morem uti execrabilem damnamus, His inculcandum eſt, deum non impune irrideri. Et quod tanta myſteria celebrent & corde & manibus pollutis in iudicium & condemnationem, Quod ſpe ueniæ peccant, id quod nõ procul eſt à peccato in ſpiritum ſanctum. Item quod Paulus ad Epheſios ait: Hoc ſcitote, intelligentes ꝙ omnis fornicator aut immundus aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatẽ in regno Chriſti et dei. Nemo uos ſeducat inanibus uerbis. Nolite effici participes eorum, & cætera eiuſcemodi, quæ tales præuaricatores ad pœnitentiam commouere poßint.

SI *qui reperiantur clerici aut ſacerdotes qui exorciſtarum officium aſſumunt, diligenter examinandi ſunt & inſtruendi, ut uel deſiſtant à ſuperſtitione, uel officium recte gerant.*

De Oratorijs in parochia conſtitutis.

QV*æratur de fundatore, ad quos ſpectet præſentatio, inſtitutio ac confirmatio rectoris, cuius authoritate Oratoriũ erectum ſit, de conditione rectoris, de officio cui aſtringitur, illi ſecũdum formã fundationis ſatisfaciat, ac id genus ſimilibus.*

D*iligẽter quoq; proſpiciendũ eſt, ubi imagines poſitæ ſunt, ad quas ſupſtitioſius cõcurritur, ut populus doceatur, de uera ac ſyncera imaginũ ueneratione, ne ſuperſtitionis reus fiat. Quod ſi tantus eſt abuſus, ad*

ſublationem etiam citra ſcādalum tum procedendū erit.

De uiſitatione populi.

Poſt miſſam & cōcionē ad modū ſupraſcriptū habē dam, quū uiri aliquot honeſtiſsimi delecti fuerint.

Interrogabuntur abſq; exactione iuramenti.

Num omnes parochiani recte inſtituti ſint in articulis fidei, decem præceptis, oratione dominica ac cæteris prædictis populi Chriſtiani rudimentis, Num omnes diebus dominicis ad parochiā cōueniant audituri miſſam parochialem & prædicationem Euangelij dei. Num exeant ante finitum ſacrum et ſermonem, quod fieri non oportuit, Num fabulentur in eccleſijs uel cœmiterijs ſub ſacro, An ſemel in anno ſaltem cōfiteantur & ſacroſanctam Euchariſtiam percipiant.

Interrogabuntur de uita, moribus ac conuerſatione laicorum, de criminibus ac uitijs publicis quibus potiſsimū plebs eſt infecta, ut ꝓ q̄litate morbi ſalubris medicina adhiberi poſsit, idq; per ſalubria monita, nunc leuia, nūc aſpera, iuxta datā Viſitatoribus noſtris à deo prudētiā.

Et præſertim rogabūtur, num quempiam in parochia hæreticum, ſchiſmaticum, aut ea de re ſuſpeſtum. Item, an conuenticulas in domum aliquam, an prædium, agrū, aut alium locum, fieri ſciant, An talium receptatores, fautores, defenſores ac miniſtros, maxime Anabaptiſtarū & Sacramentariornm nouerint. Num ſint qui nouam religionem introducere ſatagant.

Num ſint in parochia publice criminoſi, uelut blaſphemi, incæſti, adulteri, homicidæ, ſacrilegi, coniugatores ſeu conſpiratores, uſurarij, ebrioſi, ſolennes ferias non

ſeruantes, eccleſiæ laudabiles ritus, ueluti ieiunia indi-cta, & id genus alias pias cerimonias contemnentes, de-cimas denegantes, ſeu ſimilia crimina, quæ eccleſiaſtici aut mixti fori ſunt commitentes.

Qua inquiſitione facta, Viſitatores facile intelli-gent, quæ publice concionando & priuatim admonen-do, reprehendere, corrigere & reformare debeant, accommodaturi ſermonem, perſonis, rebus, tempori, & loco, deſpenſaturiq; ſermonem, ſecundum captum auditorum & diligentiſſime expenſuri, qua uia corre-ctioni rectius conſulatur.

Quod ſi quos in hæc enormia crimina ſæpius relapſos compererint hos publicam pœniten-tiam ſubire compellant. Nam hoc eſt unicum remedium, quo eccleſia ſordibus iſtis expurgabitur. Po-terint iſti integriores uiri ex laicis delecti de moribus et uita parochi ac clericorum interrogari, præſertim de auaritia & luxu, & quæ illis uitijs adhærent, & præ-ſertim an aleæ luſu perditi, an in tabernis deſideant, an ebrioſi, maledici, contentioſi, pugnaces ceu percuſſores ſint.

Item de officio eorum, an illo recte fungantur, an res eccleſiæ & ſpiritales & corporales ſeu exterio res recte adminiſtrent.

Tamen hic uiſitatores cum quid ſiniſtrum de cle-ricis ex laicorum delatione intellexerint, non ſta tim excandeſcent, ſed in ſpiritu lenitatis clericos delatos inſtruant, res incognitas nemini imputantes. Nec facile credentes. Nam ipſorum credulitas probabilis erit, et ex

ueris ſignis colligenda, gaudere enim non debemus in infamia ſubditorum. Proindeq́; Viſitatores noſtri non dicent ad promiſcuum populum. Vt ſi quis aliquid de rectore aut clericis ſciat, id ut dicat, cum laicorum accuſatio in clericos non facile audienda ſit, multominus incitanda, ſed tantum ut diximus cum aliquibus delectis bonis, prudentibus, honeſtis & fidedignis uiris, de parochia de his inquirere debent, Chartulas autem quas paßim leues laici aduerſus ſuos parochos clanculum offerre ac porrigere ſolent, non facile recipient.

QVod ſi offerantur inquirent an delatus de eiuſcemodi crimine publice diffamatus ſit. Quod ſi delator affirmare non auſit imponant ipſi ſilentium, Sin affirmat, quærant unde nam id ſciat. Quod ſi dicat ſe audiſſe, quærant à quibus & quot, propter enim dicta paucorum non debet quiſquam infamatus reputari. Quærant etiam à quibus audiuit. Num à maleuolis, maledicis, aut uilibus. Nam eo caſu ad inquiſitionẽ procedant. Quod ſi clericum infamatum de crimine reperiant, accito illo narrabunt, quid de ipſo fama prædicet, & acri modeſtia obiurgabunt eum, tamenſe ipſi in præſentiarum parcituros, nec ſe canonicæ diſciplinæ ſeueritate erga eum uſuros, tantum uideat ne poſthac talia committat, quibus in eandem ſuſpitionem ueniat. In correptione enim ſicut ſæpe diximus potißimum adhibẽda eſt benignitas. Quod ſi infamia tãta fuerit, ut merito ob enormitatẽ criminis inquirẽdũ uideatur. Tũ id uiſitatoribus noſtris etiã ſolenniter fieri licebit. Præmittẽt tũ

præfatiunculam quandam, qua officij ſibi commiſſi neceſ ſitatem declarabunt, in hunc uel ſimilem modum. Deus omnipotens qui eſt ſcrutator cordium & renum, et ante cuius oculos omnia aperta ac nuda ſunt, ut nos à præcipitandæ ſententiæ prolatione compeſceret, nõ antea uoluit contra Gomorrhæos ſententiam damnatioñ. ferre q̃ cognoſceret de his quæ publicitus per illos ſceleſtiſſime committebantur. Vnde (ait) deſcendam & uidebo utrũ clamorem qui uenit ad me, opere compleuerint. Quod Chriſtus in parabola de uillico confirmat. Is enim licet eſſet diffamatus apud dominum quaſi diſſipaſſet bona illius, tamen non eſt damnatus inauditus, ſed accerſito eo, dominus dixit: Quid audio de te? redde rationem uillicationis tuæ. Hæc dei & Chriſti monita, inſequentes, licet pleraque à pluribus fide dignis & idoneis perſonis de te mala referantur, quæ et ſi urgente conſcientia & officij commiſſi neceſſitate, nõ poterimus nec debebimus diſſimulare. Ea tamen uera eſſe cum hactenus nobis comprobatum non fuerit, & proinde necdum nos ad te condẽnandũ permouerint aduerſus te canonice inquiremus.

AC tum articulis cõfectis ſuper diffamatione criminum ſolenniter inquirant, in qua ſolenni inquiſitione licebit Viſitatoribus cum oportunum eſſe uiderint exigere iuramentum de reſpondenda ueritate.

Poſthæc de uictu & ſuſtentatione Parochorum diligenter inquiretur, Idq́; ſecundum decreta ſub titulo de uictu Parochorum poſita.

Maxime autem uidebunt Viſitatores, num expediat ut uel duæ eccleſiæ Parochiales uniantur, aut uicariæ

ſeu officia aliqua eccleſiæ Parochiali incorporentur.

Item diligenter de Decanis interrogabunt. Et quo facto illę ſint Parochialibus eccleſijs detractæ. Quod ſi iniuſte factum comperietur, ſtudeant modis omnibus ut eccleſiæ in priſtinũ ſtatũ reuocētur aut ad nos referant.

Vbi Parochiæ ſunt incorporatæ uel Collegijs uel Monaſterijs. Si compererit portionē uicario perpetuo relictam nimis exilem eſſe, eandem ex collegij uel monaſterij redditibus augebunt ac tantum aßignabũt, ut Rector iura Epiſcopalia ſoluere & congruam ſuſtentationem habere poßit, aut ad nos referant.

Item à prouiſoribus eccleſiæ inquirent, an eccleſiæ redditus iuxta fundationem ac alias debite diſpenſent: Num damnum fiat in diuini cultus rectoris ac aliorum miniſtrorum præiudicium ac detrimentum, ac in fraudem piarum uoluntatum.

Item de ſolutione decimarum, de oblationibus ac cæteris interrogandi quæ uidebuntur opportuna.

Et in primis inculcandus articulus ultimus ſub titulo de uictu Parochorum, & ad oblationem alias faciendas ex ſcripturis (quæ uictum paſtori ſuppeditari iubent) cohortandi ſunt.

Articulus quoque poſtremus ſub titulo de conſtitutionibus & conſuetudinibus eccleſiaſticis, qui de fraternitatibus eſt, commemorabitur, & fraternitates ad normam illius articuli poſt hac exigentur.

De uiſitatione hoſpitalium.

MAgiſtri Hoſpitalium omnes articuli ſub titulo de hoſpitalibus diligenter proponentur de-

clarabunturq; cum feruenti admonitione, ut poſthac illis obſequantur.

Quæratur, qui ſint patroni, qui prouiſores hoſpitalis, an hoſpitalarius ibi à patronis inſtitutus ſit, à quo, & an ab Eccleſiaſtico prælato confirmatus, an res & bona hoſpitalis incuria hoſpitalarij deteriores reddantur aut intereant. An luxu ipſius aut alias minus recte dilapidentur, diſtrahantur; ſubtrahanturque, An infirmis quod ipſis ex inſtitutione hoſpitalis, debetur, præſtetur.

De lectis fulcimentis ac alijs huc pertinentibus et paquiretur. An magiſter hoſpitalis erga infirmos ac debiles mitis ſit ac miſericors, an potius durus ac ſeuerus.

De eccleſiaſtico rectore hoſpitalis diligenter quærendum quis, ille ſit, an rite præſit, docendo & ſacramenta ægenis miniſtrando?

Speciatim quoque de prouiſione hoſpitalium quæ ad eccleſias Collegiatas pertinent uidendum, quomodo pauperes procurentur, à quibus inſtituantur, Qui ſint prouiſores, an reddatur calculus, & cui?

De uiſitatione templorum & aliarum ſacrarum ædium, quod ad exteriorem faciem attinet.

IN primis locus ubi uenerabile ſacramentum corporis & ſanguinis dominici, ac ſacrum Chriſma conſeruatur ac reponitur inſpiciendus eſt, qui debet eſſe nitidus, purus, ornatus & obſeratus, an ſacramenta illa ſuis debitis temporibus renouentur. Quærendum, an lumen ante hunc locum perpetuo ardeat, quod ſe

tundum Canones fieri oportet ad deſignandū, quod ibi corpus eius reconditum ſit, qui eſt candor lucis æternæ.

Deinde Baptiſterium inuiſendum, in quo regenerantur infantes an mundum & clauſum retineatur? Nec eſt prætermittendus reliquiarum locus. Altaria inſuper & Capellas inſpiciat, & per totam eccleſiam ſeu templum oculis diſcurrat, uiſurus num omnia munda et nitida ſeruentur.

Deinde iuxta Articulum ultimum ſub titulo de metrop. Cathedral. & colleg. eccleſijs uidēdum eſt de ablutione corporalium, aliarumq; pallarum.

ET inprimis de Sacriſta ſeu Cuſtode. Inquirendum eſt. Num officio ſuo recte præſit, num redditus illi qui huic officio deputati ſunt ad reformationē ornamentorum, aut pecunia illa quæ à nouitijs Canonicis pro ornamentis exigitur recte & utiliter expendatur, An ſingulis annis legalis calculus et computus fiat, An habeat inuentarium de omnibus capſulis ac thecis reliquiarum ac alijs ornamentis receptis, An paratus ſit inuentarium tradere, & de omnibus reddere rationē.

Item Viſitatores facient ad ſe adferri ornamenta, eademq; explicari quo negligentia miniſtrorum deprehendatur, inſpicienda Miſſalia, Gradualia, Antiphonalia, ac cæteri libri ex quibus ſuccinitur, num integri ſeruentur.

Quærendum an res & bona eccleſiæ indebite alienentur an hypotecentur, an ad tempus, aut perpetuo locentur, & quorum conſenſu id fiat, an dilapidentur ſeu diſſipentur, an mobilia diſtrahantur.

Poſtremo eundum eſt ad ædes ſeu domos uirorum Eccleſiaſticorum. Et curandum ut domus ruinam minantes erigantur, ut quæ prolabuntur in ſtatum deteriorem, reſtaurentur ac reformentur. Quod in primis ut fiat in domibus parochialibus, quas dotales dicimus, curandum eſt.

Vidēdum etiam ut ſuppellex ad perpetuum uſum Parochi, ſeu alterius eccleſiæ miniſtri, deſtinata, ſalua ſubſtantia manēte uſui ſeruiat præſentis Rectoris et Succeſſori tradatur eadem lege cuſtodienda.

Vtile fore putamus, ut in ſingulis eccleſijs duo libri conficiantur ſigillandi, aut per notarium ſignandi. In quorum altero ſcribantur. In primis bona immobilia ipſius eccleſiæ, per uocabula, confines, quantitatem ac menſuram pro ratione loci ubi fit uiſitatio. Subinde bona mobilia, in altero ſcribantur, decimæ ac reliqui cenſus ad quos ſoluendos Parochiani obligantur & annotentur non ſoluentes, quod multum fecerit pro conſeruatione rerum & bonorum Eccleſiaſticorum.

Generale.

VBi ſolæ Archipreſbyterales ſedes ĩuiſuntur, ibi quæ oculis ſubijci non poſſunt ea per Archipreſbyteros ex Viſitatorum noſtrorum mandato deinceps agentur, qui & de omnibus ipſis Viſitatoribus referent, ut uel ipſi proſpiciant ubi reformatione opus eſt, uel per eos ad uos relatio fiat.

In diſceſſu quid agendum.

SI eccleſiam aut parochiam inuenerint, ubi nec doctrinæ inſynceritas, nec morum turpitudo dominantur publicitus. Inter ualedicendum ex ſuggeſto, aut alioqui in conſpectu concioñ. deo gratias agant, ac exhortentur cœtum, ut de uirtute in uirtutem procedat. Nam hoc ipſum alacritatem & calcar ad uirtutẽ addet hominibus bonæ uoluntatis. Nam & æthnicus Poeta dixit: Virtus laudata creſcit.

Sin multa correctione digna compererint, ad pœnitentiam omnes cohortentur, & ad fructus pœnitentiæ dignos. Paulus ubique copioſam ſubminiſtrat materiã neque incommodum argumentum ex cap. 5. ad Ephe. deſumi poterit. Eratis aliquãdo tenebræ, nunc autem lux in domino, ut filij lucis ambulate. Fructus enim lucis eſt in omni bonitate & iuſtitia & ueritate, probantes quid ſit beneplacitum deo, & nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum. Et cætera quæ ſequuntur.

De ſcholis, Typographis ac Bibleathecis uiſitandis.

SCholæ ac Bibliathecæ diligenter uiſitandæ ſunt iuxta Decretorum ſub titu. de ſcholis Typographis ac Bibliathęcis, tenorem.

Academiæ noſtræ Colonieñ. reſtaurationem ex animo cupimus, ſed quoniam res ad multos pertinet, & ut ſunt in uniuerſitate multa capita, ita multi ſenſus, libenter audiemus ab eis quo pacto ipſi putent, publi-

cis ſtudijs ſubueniendum, faciemus nos deinde quod prin cipem decebit.

Cæteræ ſcholæ tam apud Collegiatas quàm parochiales eccleſias dilgenter repurgandæ ſunt, lectiones in bonis literis, in ſacris quoque præſcribendæ ſunt, didaſculi quod ad eruditionem & uitam attinet diligenter examinandi, ſimul & eorum libri inſpiciendi, qui ſi ſuſpecti ac nothi fuerint, abijciantur.

Vbi de ſtipendio ſatis prouiſum non erit ad modum in Concilio præſcripto prouideatur.

Cætera, Viſitatores pro ipſorum circumſpectione & prudentia à deo data diſponent.

Laus deo qui opus ſuum promoueat ac proſperet.

REFORMATIO CLERI GERMANIAE AD CORRECTIONEM

uitæ & morum, ac ad remouẽdos abuſus, per Reuerendiſsimum in Chriſto patrem, & dominum D. Laurentium, Tunc. S. R. Eccleſiæ. titu. S. Anaſtaſiæ preſbyterum, Nũc Sabineñ. epm, Cardinalem, Ad nationẽ Germanicam, ſedis apoſtolicæ de latere. Legatum Ratiſponæ ædita.

ET STATVTA SYNODALIA

Reuerendi in Chriſto patris & domini, D. Valentini Epiſcopi Hildeſemenſis.

NECNON FORMVLA VIuendi

Canonicorum, Vicariorum, & aliorum preſbyterorum ſecularium.

LAVRENTIVS MISEratione diuina tituli S. Anaſtaſiæ, ſanctæ Romanæ eccleſiæ preſbyter Cardinalis, per uniuerſam Germaniam, ac Hungariæ, & Bohemiæ, Poloniæq; regna, & quæcunque alia loca, ad quæ nos declinare contigerit domini noſtri Papæ, & apoſtolicæ ſedis Legatus, ad perpetuam rei memoriam. Ex legationis officio à ſede apoſtolica nobis commiſſo obligamur, ut circa ſtatum perſonarum eccleſiaſticarum ſub finibus noſtræ legationis conſiſtentium in melius reducendum propenſius cogitemus, ut quæ in eis à ſanctorum patrum decretis & ordinatione deuiare perpendimus, ad debitam reformationis normam dirigentes, eis opem & operam adhibeamus efficaces. Nuper ſiquidem cum ſanctiſſimus dominus noſter Clemens Papa ſeptimo cum pro paſtorali ſuo officio, tum pro ea affectione qua inclytam nationem Germanicam paterne proſequitur, intellectis eius fluctuationibus, hæreticorũq; impietate indies creſcente, nos ad uniuerſam Germaniam ſuum & apoſtolicæ ſedis Legatum de latere miſerit, non aliam ob cauſam, q̃ ut tranquillitati prouinciæ, & ſaluti animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natam impuriſſimã omnis hæreſeos ſentinam, conſulat. Quod onus licet humeris noſtris impar, eius tamen præceptis & mandatis obedire (ut tenemur) uolentes, freti Chriſti fauore, ſeruatoris noſtri (cuius negotium agitur) ſubiuimus. Nihil hic prorſus noſtris uiribus tribuẽtes,

aut prætereа cupientes, q̃ quod ad munus hoc feliciter implendum attineat. Cumque aliquot menſium experiẽtia multa collapſa, & præter omnem opinionem difficultatibus plena ꝑpenderimus cum sereniſſimo Ferdinãdo, Hiſpaniarum principe, archiduce Auſtriæ, Imperiali locumtenente generali, cõmunicatis cõſilijs, concordi ſentẽtia particularem conuentum in ciuitate Ratiſpone conuocare decreuimus, In quo una nobiſcum interfuerunt præfatus sereniſſimus princeps & archidux, reuerẽdiſſimus Matthæus. S. Romanæ eccleſiæ tituli ſancti Angeli preſbyter cardinalis, archiepiſcopus Saltzburgen. ac illuſtriſſimi Vuilhelmus et Lodouicus Palatini Rheni duces in ſuperiori & inferiori Bauaria fratres germani, uenerabiles in Chriſto patres Bernardus epiſcopus Tridentin. Iohannes adminiſtrator eccleſiæ Ratiſponen. Palatinus Rheni dux Bauariæ, ac nũcij ſiue Oratores omnes, cum pleno mandato uenerabilium in Chriſto patrum & illuſtriſſimorum principum Vigandi epiſcopi Bambergen. Georgij epiſcopi Spiren. Palatini, Vuilhelmi epiſcopi Argentinen. Chriſtophori epiſcopi Auguſtenñ. Hugonis epiſcopi Conſtantieñ. Chriſtophori epiſcopi Baſilieñ. Philippi epiſcopi Friſingeñ. Palatini Rheni ducis Bauariæ, Erneſti adminiſtratoris eccleſiæ Patauien. ac Palatini Rheni ducis ſuperioris & inferioris Bauariæ, & Sebaſtiani epiſcopi Brixieñ. cum quibus pluribus hinc inde in diſcuſſionem allatis, & præcipue quibus cõſilijs quibusq; modis præfatæ nationi Germanicæ periclitanti cõſuleretur, paribus ſentẽtijs receptum fuit, hãc perditiſſimam hæreſim rudi populo plau-

ſibilem, ob libertatem illi falſo perſuaſam prætextu euã gelicæ libertatis non paruam habuiſſe occaſionem, partim à perditis moribus & uita clericorum. partim ob non diutius diſsimulandum ſacrarum ſanctionum, eccleſiaſticarumq; conſtitutionum abuſum, & perinde non parum momenti fore extirpandæ hæreticorum & eorum ſequacium ſectæ, ut clerici ad honeſtatem uitæ moresque ſuos illos quos D. Paulus exigit & præſcribit debita cẽſura reducti abuſuſq; laicos male offẽdẽtes ſublati fuerint. Itaque habitis maturis deliberationibus & pijs conſilijs præfatorum Ferdinandi principis, Cardinalis ac ducum & epiſcoporum atque nunciorum ſuorũ, infra ſcriptos ſalutares aliquot tam neceſſariæ reformationis ſacerdotum, præſbyterorum, religioſorum & clericorum modos præſcribere, ſtatuere, ſancire, atque edere neceſſarium duximus. Quocirca autoritate apoſtolica qua fungimur in hac parte ſtatuta & ordinationes per nos (ut preſertur) ædita ab omnibus & ſingulis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, præpoſitis, decanis, archidiaconis, & alijs perſonis in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, ac parochialium eccleſiarum, aliorumq; beneficiorum eccleſiaſticorum rectoribus, preſbyteris, religioſis & clericis, in uniuerſa Germania reſidentibus, prout eos & eorum quemlibet reſpectiue tangit aut tangere poterit in futurum perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obſeruari uolumus. Decernentes irritum & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquàm quauis autoritate ſcienter uel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus uniuerſis & ſingulis archiepiſcopis,

epiſcopis, abbatibus & aliis perſonis in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, necnon metropolitanis & aliarum cathedralium eccleſiarum canonicis, ipſorum archiepiſcoporum & epiſcoporum Officialibus & uicarijs generalibus per præſentes committimus et mãdamus, quatenus ipſi & eorum quilibet, ſi & poſtquam pro parte illorum, quorum intereſt, aut in futurum intereſſe poterit, fuerint requiſiti, ſtatuta & ordinationes huiuſmodi, & horum ſingula inuiolabiliter obſeruari faciant. Contradictores per cenſuras eccleſiaſticas & alia iuris remedia cõpeſcendo, inuocato ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis, non obſtante cõſtitutione felicis recordatiõis Bonifacij papæ. xviij. qua cauetur, ne quiuis extra ſuam ciuitatem & diocæſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dietam à fine ſuæ diocæſis ad iudicium euocetur, ſeu ne iudices à ſede apoſtolica uel eius authoritate deputati, extra ciuitatẽ & diocæſim in quibus deputati fuerint, cõtra quoſcunq; procedere, aut alij uel alijs uices ſuas cõmittere præſumãt, & in concilio generali de duabus dietis & perſonis ultra certũ numerũ ad iudiciũ non uocãdis & alijs conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis, cæteriſq; cõtrarijs quibuſcũq;. Verũ quia difficile foret, præſentes literas ad ſingula loca, ad quæ expediẽs fuerit, deferri, uolumus, & authoritate apoſtolica decernimus, ꝙ trãſſumptis præsẽtiũ literarũ mãu Notarij publici ſubſcriptis, et ſigillo alicuius perſonæ in eccleſiaſtica dignitate cõſtitutæ munitis, ea fides adhibeatur, q̃ eiſdẽ originalibus ſi eſſent exhibitæ uel oſtẽſæ, adhiberetur. Et ut hu-

iuſmodi ſtatuta & ordinationes ad ſingulorum notitiā deducãtur, uniuerſis locorum ordinarijs autoritate apoſtolica præfata in uirtute ſanctæ obedientiæ mandamus, quatenus ſtatuta & ordinationes huiuſmodi, per ſe uel alium ſeu alios in eorum eccleſiis uel ciuitatibus publicent, ſeu publicari faciant, quæ poſt publicationē ipſam, eoſdem quorū intereſt, aut intereſſe poterit, perinde arctent, ac ſi eis perſonaliter intimatæ eſſent, aut intimarentur. Tenor uero ſtatutorum & ordinationum prædictarum ſequitur, & eſt talis. Quod nemini prædicare liceat, niſi per epiſcopum admiſſo, cuius eſt uerbo dei ſeminãdo eos adhibere, quos probauerit eſſe doctos, modeſtos, & pios uiros. Cap. I.

CVm potiſſimum anima uerbo quod ex ore dei procedit uiuat, id autem nec paſſim nec ab omnibus expediat prædicari, admonente Apoſtolo, qui inquit: Quomodo enim prædicabunt, niſi mittantur. Ideo ſtatuimus & ordinamus, ut non liceat cuiquam, etiam religionem profeſſo, & quomodolibet exempto, euangeliū docere, niſi ab Ordinario uel eius uicario tam moribus q̃ doctrina probatus fuerit, facta fide per patentes literas, quæ præter notarij mercedem gratis prorſus concedantur. Miſſi itaq; atq; probati euangelicum negocium tractabunt recte, ſobrie, & pure, loca quæq; recondita magis & abſtruſa, intellectuq; difficilia, non ad nouū et adulterinum ſenſum, ſed iuxta ſanctorum patrū, et ab eccleſia receptorum doctorum, præcipue Cypriani, Chryſoſtomi, Ambroſij, Hieronymi, Auguſtini, & Gregorij exponant & interpretentur. Omni etiam ope ſtudeant,

ne pro ueris ſomnia & aniles fabellas, pro certis dubia, pro receptis apocrypha, & iamdudum exploſa damnataq; ab orthodoxa eccleſia tradant uel depromant, idq; omni modeſtia, ne unquam eos ad conuitia, iniuriaſque delabi contingat, locuſq; ille cum populi offendiculo dehoneſtetur. Itaq; Ordinarius aliquot excellenti doctrina præditos conſtituat, qui per dioceſim inquirant, qui ſint ad euangelicam doctrinam idonei diſſeminandam, quiq; ad impias nouitates & perfidiam aliquam nõ deflectant, ut remedia adhibeantur, quo populus recte inſtituatur in Chriſtiana lege, & ab ea deficiens, ne ſecũ alios trahat, debite coherceatur, cultus diuinus obſeruetur, peragaturq; his modis & ritibus qui per manus ſanctorum patrum nobis traditus, & per maiores noſtros obſeruatus eſt in ſacrificio altaris, officijs defunctorũ, canonicis horis, cæterisq; diuinis laudibus atq; cerimonijs.

Quod clerici morum integritatẽ, clericali quoq; habitu ac tõſura ornare debeãt. Cap. II.

HInc hortamur atq; monemus omnes & ſingulos qui ſacris initiati ſunt, ut uiuant uitã, quã profeſsio exigit, & Chriſtus requirit, inquiens: Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum qui in cœlis eſt, cum ueſtitu honeſto incedant, quem Paulus alibi præſcripſit. Quapropter ſingulari cura intendat quiſq; prælatus, ne hi quibus præeſt in ſacris ordinibus conſtituti ueſtes uarij coloris uelut uirgatas & fimbriatas deferant, ſed longis atq; talaribus utantur, nulla arma induant, niſi itinerantes, barbam & comam non nutriant, coronam

& tonſuram deferentes, tum ſummopere curantes, ne quem laicorum indecentia ueſtitus offendant, ut ſacris canonibus cautum eſt.

Vitandæ clericis taberna, ſcenæ, ludi, omniſq; leuitas. Cap. III.

INſuper tabernas publicas euitent, niſi eas peregre proficiſcentes ingredi oporteat, & tam inibiq; domi & alibi à crapula, ebrietatibus, omniq; ludo à iure ꝓhibito, blaſphemijs, rixis ac alijs quibuſcunq; exceßibus & offenſionibus penitus abſtineant, choreas ſpectaculaq; & conuiuia publica uitent, ne ob luxũ, petulantiãq; eorum nomen eccleſiaſticum male audiat.

Interdicitur clericis caupõaria ac mercatio. Cap. IIII.

CVnq; ſecundũ Apoſtolum, nemo militãs deo, ſeſe negotijs ſecularibus implicare debeat. Nemini liceat cõtra ꝓuincialia ſtatuta et ſynodalia domi ſuæ tabernã cõpotandiq; locũ aperire laicis, quoniã nõ raro ſequi ſolet ebrietatẽ rixæ, cædes, et multa hoc genus ſcelera, quæ ſacerdotalẽ polluũt dignitatem. Præterea negotiationibus mercimonijsq; more mercatorum abſtineãt.

Vt parochi oblationibus ac iuribus ſuis contenti, ſubditis nihil ſupflui oneris ĩponãt. Ca. V.

SAcerdotes autem curati, quiq; uicem eorum referunt, ſubditos in remedijs et alijs parochialibus ultra ea quæ ſibi de iure debentur, non grauent, ultraque depoſitionem, eos ad peractiones Septimi, Triceſimi uel Anniuerſarij peragi faciendas non cogant, tum præter oblationes feſtis ſolennibus fieri ſolitas, cùm illa pro arbitrio fieri debeant, alias inuitis non exigãt.

Vt parochi pro neceſſaria ſacramentorum adminiſtratione, quod de conſuetudine uoluntarie offertur recipiant, nihil uero extorqueãt. Ca. VI.

DE ſepultura quoque ac adminiſtratione ſacramentorum, alijsq; ſpiritalibus paciſci, aut aliqđ ab inuito exigere nemo poßit aut debeat, et ꝑpter eiuſmodi à parochianis neglecta cuiquam nõ liceat aliquod ſacramentorum denegare, neque propter debita quempiam ab eccleſiaſtica ſepultura prohibere, parochialia tum iura quæ uſus recepit & debentur altari ſeruienti, per prædicta non abrogamus.

Conſuetudo per quam plus iuſto onerantur ſubditi, authoritate epiſcoporũ uel magiſtratus moderanda. Cap. VII.

CVm autem in diocæſibus nõ ſit eadem cõſuetudo & inter ſubditos & paſtores multa & uaria emergãt dißidia, & paſtoribus quibusdã plura exigere propenſis. Subditis uero ob penuriam & egeſtatẽ reclamantibus & recuſantibus, ordinamus ꝙ quilibet Ordinarius infra ſex mẽſes poſt præſentiũ publicationẽ omnibus perpenſis beneq; & ſufficienter examinatis, ſuꝑ prædictis certã legẽ ordinationẽq; una cũ principũ, aut dominorũ ſeculariũ conſilio, quos iſta negocia tangunt, conſtituat, ne uiduæ, pupilli, & alij pauperes nimiũ ultra uires iniuſte grauẽtur, quod nos ſi neglectum fuerit, ſi in prouincia adfuerimus, uel ſucceſſor noſter, habita plena de his informatione, facturos pollicemur, aut rem ipſam ſanctißimo domino noſtro relaturi ſumus, ꝗ huic rei proſpiciendæ iudices deputabit.

Quod oporteat clericos eſſe temperantes, & non miſcere cum laicis conuiuia, ne ſuneralia quidem aut fraternitatum. Cap. VIII.

CONuiuia preſbyterorum, quæ in exequijs & fraternitatibus publice in tabernis hucuſq; exhibita ſunt, prorſus abrogamus, quod plerunq; laicis ſint ſcandalo. Si autem conuiuium uel conſuetudo uel locorum diſtantia exiget, fiat illud in domo ſacerdotis, honeſteq;, non ad luxum, ſed ad neceßitatem inſtruatur. Siquidem neq; commeſſationi, neq; compotationi uacandum eſt ſacerdotibus, quum q; non audiant, quorum deus uēter eſt, tum quod officij eorum eſt & ſobrie & caſte pro peccatis deo dona ſacrificiaq; offerre.

Parochis datur poteſtas occultos peccatores gratis abſoluēdi, præter hæreticos, homicidas, et excōmunicatos, qui cum publicis peccatoribus remittendi ſunt ad eos quibus abſolutio reſeruata eſt. Cap. IX.

POrro ne & ipſi uideantur pecuniæ aucupiū magis q̄ ſalutis animarum ſtudium amplecti, dum laicos grauiora delicta confeſſos hincinde remittunt, non ſine ſame rerumq; diſpendio. Conſtituimus & ordinamus, ut deinceps quilibet confeſſor abſoluere poßit laicos contritos & confeſſos, à quibuscunque peccatis occultis, quantumcunque grauibus et enormibus, quæ ordinarij ſuæ authoritati reſeruauerant, exceptis duntaxat homicidis, hæreticis & excommunicatis ad epiſcopum uel eius uicarium mittendis. Quo autem ad clericos nihil quo ad hoc ſtatutum intelligatur, innouatum.

Pro

Pro condonatione autem & remiſſione peccatorum, quam abſolutionē uocant, nihil oīno ab inuito exigant.

Ne prælati animarum curā indignis & ſub uili ſtipendio locent. Cap. X.

SAncimus quoq; iuxta Apoſtoli ſententiam, quæ dicit. Nemini cito eſſe manum imponendā, ne cui temere cura animarum cōmittatur. Itaq; probetur prius per epiſcopum uel eius Officialem, etiam religionē profeſſus, nec liceat ulli uicariū eccleſiæ & plebis ſuæ ſufficere, illamue locare, ſiue emolumentum quod abſentiæ nomine recipiet, conſtituere, ſine authoritate epiſcopi aut uicarij. Nam cum os boui trituranti non ſit alligandum Epiſcopi uel Officialis arbitrio eiuſmodi emolumenta locationū & abſentiarū moderanda cenſemus.

Gaudere non habent clerici de eccleſiaſticis beneficijs, quorum prædia & domos non reſtaurant. Cap. XI.

DOmos quoque fundoſque dotales beneficiorum collapſos inſtaurent poſſeſſores quantum neceſſitas poſtulauerit, reparataq; in debita ſtructura conſeruent, & per Archidiaconos & Decanos rurales ac alios, ad quos de iure uel conſuetudine ſpectat, ubi negligentes fuerint per ſubtractionem prouentuum authoritate noſtra arctius compellantur.

Non debent animarum curæ prefici religioſi, ſed ad regulæ (quam profeſſi ſunt) obſeruantiam compelli, Cap. XII.

EXpreſſe cauentes ne cura eccleſiarum, beneficiorumq; cōcedatur religionē quamcunq; profeſſis,

etiam exemptis,quod ſi aliqui hactenus admiſsi uel recepti eſſent,niſi de uoluntate fauoreque ſuperioris ſui, legitimiſq; cauſis conſtiterit extra ſua monaſteria degere, nequaquam ſibi integrum fore putent, quando illos ſic uagos per Ordinarios uel uicarios ad ſuperiores ſuos,per uictus denegationem,aut alia iuris remedia remittendos eſſe iubemus.

Licebit pauperi conuentui cuilibet ſuæ eccleſiæ, diuiti tãtum cohærenti præficere religioſum probatum prius & admiſſum ꝑ epiſcopum,ſed ne ad ſacros quidē ordines,alij ꝙ tales promoueri debēt.Ca.XIII.

Monaſteriorum prælati unitas eccleſias habentes,prædictos uicarios perpetuos,uel ad nutū amouendos in eiſdē eccleſijs in poſterum non conſtituāt, niſi prius per Ordinarios aut eorum uicarios ut idonei & apti fuerint admiſsi,eccleſiæ tamen ſuis monaſterijs unitæ,uſqueadeo propinquæ,ꝙ religioſi earundē curam habituri ſub religione,in monaſterio ,ſub debitaq; obedientia ſtare poſſent modo ſint habiles & idonei,per huiuſmodi religioſos prouideri poſsint, id quoque permittimus de monaſterio quod tam tenue eſt , ut debitam ſuſtentationem habere nequeat , uolentes religioſos & qualitercunq; exemptos curata beneficia habentes Ordinario loci eſſe ſubiectos.Cunq; in eccleſia dei magis præſtet paucos bonos & doctos ꝙ plures indoctos & imperitos habere miniſtros , id quod ratio noſtrorum temporum exigere uidetur . Idcirco deinceps

non initientur ſacris ordinibus, niſi uiri morum, uitæ candore, & doctrina præ cæteris ſpectati probatiq; p teſtimonium examinis rite ſeruandi.

Extra diocœſim ordinati, ſine Ordinarij authoritate ac literis teſtimonialibus ad diuina nõ admittantur. Cap. XIIII.

QVod attinet ad ordinatos in urbe uel in alia quæcunq; aliena diocœſi, ſancimus, ut & illi ſuarum ordinationum literas & titulos oſtẽdant. Et ſimili modo ad diuina peragenda prius non admittantur, quàm ab Epiſcopo uel Vicario ſeu Officiali fuerint rite admißi.

Sacerdotes in libidinem effuſos & nephario concubinatu pollutos pœnis ac cenſuris eccleſiaſticis coercendos. Cap. XV.

PRæterea cum nihil æque conueniat omnibus numeris ac eos eſſe mundos, qui uaſa domini portant, & in ſacrario operantur, quales ſacerdotes conſtituit ipſe dominus, qui quotidie ſacroſancta tractant, & in illis uerſantur, Igitur uolumus, atq; iuxta ſanctiones canonicas feliciter à diuis patribus inſtitutas ſancimus, ut caſte, continenterq; uiuant. Sacerdotes concubinarij, incontinenterque uitam agentes, Canonum pœnis in ordinẽ redigantur, nulla cõſuetudine eis, nulla conniuẽtia, imo dãnoſa prælatorum negligentia patrocinante.

Stationarios qui eleemoſynam pacti ſunt, prohibendos, qui uero integra fide colligunt, nõ admittẽdos niſi ſub teſtimonio Ordinarij. Cap. XVI.

QVo uero ad quæſtores, qui uulgo Stationarij appellantur, ſtatuimus, ne quis quauis authoritate & literarum occaſione, uel ad prædicandum, uel ſubſidia, eleemoſynaſq; colligēdas ſe ingerat, utcunq; ſe iactet indulgentijs abundare, niſi prius literæ admiſsionis & approbationis Ordinariorum uel uicariorum ab eo prolatæ fuerint, aſtringentes ipſos ordinarios ut tales admittant, qui probatæ uitæ teſtimoniū habeant. Et de prædicatione ſua dum opus erit rationem reddere poßint eleemoſynis, piorumq; oblationibus non abuſuri per luxū proprium, religione iuriſiurandi affirmaturi, ſe nec quotam nec totam colligendi facultatem certa ſumma pecuniarum pactos eſſe. Fratribus tamen mendicantibus integras, ſaluaſq; conceßiones à ſede apoſtolica factas relinquimus.

Vagos ſacerdotes nō tolerandos ultra menſem, niſi cum teſtimonio ordinarij unde diſceſſerūt, eiuſq; cuius diocœſim intrarūt admißione. Cap. XVII.

ET ut paſtor agnoſcat uocem ouis et illa uicißim uocem paſtoris audiat, tollaturq; omnis uagandi occaſio. Ordinamus, ꝙ preſbyteri, peregrini & ignoti ad miſſarum ſacrificium non admittantur, nec ultra mēſis ſpacium in conſortio preſbyterorum tolerentur, niſi exhibeant literas admißionis alterius ex Archiepiſcopis uel epiſcopis, in cuius diocœſim ſe tranſtulerint, ac documenta & literas teſtimoniales ſui ordinarij à cuius diocœſi proxime diſceſſerunt, quibus de eorum ordinibus & honeſtate conſtet, ne aliquis incorrigibilis poſt perpetratos exceſſus impune ad alienam dio-

cæſim tranſeundo euadat.

Seruandas in ærario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent, niſi accedente ad uolũtatem præfectorũ ærarij, Rectoris quoq; cõſenſu. Ca. XVIII.

VT autem Chriſtifidelium eleemoſynæ in uſum pro quo erogantur uertantur, non liceat procuratoribus ſeu uitricis fabricarum in ſingulis eccleſijs quicquam de pecunijs ad ſabricam prouenientibus diſtribuere, aut in ædificiorũ uel alterius rei uſum diſpenſare, ſine rectoris ſcitu, ſed ad armaria fabricæ reponantur, ut hactenus ſeruatum eſt, duabus uel tribus clauibus pro loci conſuetudine tenendis; quarum una ipſi rectori ſeruanda tradatur, obſeruato uſu in clauibus & rationibus reddendis à principibus & ſuperioribus hactenus recepto.

Epiſcopi debent ſuis uicarijs, qui & ipſi epiſcopi ſunt, ita prouidere, ne cogãtur cõtra epiſcopalẽ dignitatem quæſtui ſeruire. Cap. XIX.

STatuimus quoq; & ordinamus, ne Epiſcoporũ in pontificalibus uicarij in conſecrandis eccleſijs & altaribus, quod ſacri iubent canones quicq̃ omnino exigant, excepta procuratione. Conuenit nãq; ut pro qualitate ſtatus ipſorũ epiſcopi proſpiciant, præſtando præcipue penſiones ſuper fructibus menſæ epiſcopalis à ſede Apoſtolica conſtitutas, ne aliquid attentare habeant in dedecus epiſcopalis dignitatis.

Rediguntur dies feſti in numerũ, cæteri ita abrogãtur, ut nihilominus peragantur diuina. Cap. XX.

NEC ab re, imo iuſtis de cauſis adducti feſtorum multitudinem conſtringendã eſſe duximus. Statuentes & ordinantes ut de cætero dominica dies, quæ in gloriã dominicæ reſurrectionis ad nos uſq; à primitiua eccleſia maxime celebris ſemper habita eſt. Dies quoque natiuitatis Chriſti, ſanti Stephani, Iohannis & Innocentum, Circũciſionis, Epiphaniorum, Paſchæ, cum feria ſecunda & tertia duntaxat, Aſcenſionis, Georgij, Pentecoſtes, cum feria ſecunda & tertia duntaxat, Corporis Chriſti, & præſertim quatuor beatæ uirginis, Purificationis, Annũtiationis, Aſſumptionis & Natiuitatis, Natalia apoſtolorum, Iohannis Baptiſtæ, Magdalenæ, Laurentij, dedicationis, Michaelis, Omnium ſanctorũ, Martini, Nicolai & Catharinæ celebres quoq; & feſti habeãtur. In cæteris autem feſtiuitatibus, quacunq; ratione, uel inſtitutis, uel receptis, & q̃ ſub præcepto celebrari debeant permittimus, liberũq; cuiq; facimus, ut miſſa audita, ad operas ſuas, quibus ſuam ſuorumq; alimoniam quærere cogitur redire poßit. Feſtis tamen dedicationum, patronorum & principaliũ nihil derogantes, quoad eorũ celebrationẽ in cathedrali ſede, ciuitateq; ac loco ẽt Epiſcopalis reſidentiæ duntaxat.

Quibus diebus interdicta ſit nuptiarum celebritas, & quatenus ieiunium plebi ſit imponendum. Cap. XXI.

CVnq; in certis locis & diocœſibus inter paſtores & gregem propter nuptiarum celebritatẽ, quam alij intronizationem, alij ſollennizationem uocare ſolent, multa & iurgia & ſcandala eueniant, decla-

ramus & ſtatuimus, q̃ matrimonia in conſpectu eccleſiæ poßint ſolennizari, nullo ab Ordinario ad hoc conſenſu petito, aut quampiam re pro eo expoſita. Exceptis tamen tota quadrageſima, ultima hebdomada Aduētus, feſtis Paſchæ, Pentecoſtes & Natiuitatis dominicæ cum octauis ac diebus Rogationum. Ieiunia quoq; ab eccleſia inſtituta ſub debito obedientiæ ſanctæ eccleſiæ catholicæ in poſterum indici debent, omiſſo excommunicationis uerbo, ne infirmorum cōſcientiæ offendantur, cum his temporibus pietas pœne omnis iaceat, ſacerdotibuſq; parum deferatur.

Quod cædes clerici authores tātum diuinis excludere debeat. Cap. XXII.

VT igitur & extinctus cultus excitetur, populuſq; nō fiat indies negligētior, ſtatuimus, ut ꝓ cædē clericorū, pſona tātū, nō aūt locus interdicēdus ueniat, niſi cœtu cōcurſuq; populari facinus patratū eēt.

Quod epiſcopi nō debeant clericorū bonis inhiare, qui legitimos hæredes aut ſucceſſores relinquunt. Cap. XXIII.

INhibemus inſuper, ne in poſterum Epiſcopi clericis legitimis ab inteſtato decedentibus, in patrimonialibus bonis, aut induſtria propria acquiſitis, ſuccedere poßint aut debeant.

Quod ſecularis poteſtas capere poßit apoſtatas, debet tamen ordinario tradere, cuius erit in ipſos animaduertere. Quodq; non liceat epiſcopis penſionum aut abſentiarum decimas extorquere. Ca. XXIIII.

CVnq; quotidie ob nouas, imo iam olim damnatas hæreſes apoſtatarum numerus tam religioſorum q̃ ſacerdotum in immenſum creſcat, q̃plurimis eorum uxores ducentibus. Vt ergo ſacrilegia hæc impunita non remaneãt, concedimus quibuſcũq; principibus, ſtatibuſq; poteſtatis ſecularis, eorũq; Officialibus facultatẽ, ut eiuſmodi apoſtatas & ſacrilegos capere poßint, modo reos ipſos Ordinarijs infra tempus debitum tradant & aßignent abſq; aliqua in eos tortura & animaduerſione debite puniendos, quibus enixe mãdamus, ut omni poſita mora fauoreq; diligentius q̃ hactenus factum fuit iuxta ſacras ſanctiones, omnino puniant facinoroſos, adeo quod criminis enormitate expoſtulante, poßit epiſcopus ſeruata forma capituli primi de hæreticis in ſexto reum, curiæ ſeculari relinquere, uel ad perpetui carceris ærumnam damnare. Negligentia autem ordinariorum, ad Apoſtolicam ſedem deducta, iudices eccleſiaſtici ab ea deputabuntur, qui conſtito de ordinariorum negligentia ad preces principum, aliorumq; ſecularium reos maxime hæreſeos meritis pœnis afficient. Quod iam epiſcoporum quidam ut accepimus de beneficiorum penſionibus atque abſentijs decimas exigant, cum ſit id contrarium iuri, longeq; præſtet male inductos uſus delere q̃ inuſitatum quid admittere, Idcirco decimas eiuſmodi ulterius exigi, ſoluiq; interdicimus, uſumq; talem qualitercunq; receptum caſſantes, caſſatumq; eſſe cenſentes.

Quod non liceat epiſcopis beneficiorum fructus immodice ac auare clericis ſurripere. Ca. XXV.

ITem improbamus, & ut abſonum prorſus reijcimus ab epiſcopis medios exigi fructus de beneficijs quæ unius ſuſtentationi uix ſufficiunt, ut ſunt quæ non excedunt ualorem triginta duorum Rhenēſium, de quibus in Romana curá medij fructus nō exigūtur. Quod etiam ab ordinarijs obſeruandum eſſe præcipimus, niſi concordatis aliter cautum eſſet uel honeſta ratione aliquid, ſine tamen reprehenſibili grauamine, accipiant.

Archiepiſcopi debent prouincialem ſynodū omni triennio conuocare. Cap. XXVI.

CAeterum quo maior fiat coniunctio, firmaq; magis inter prouintiales totius prouintiæ ſtabilitatur concordia, antiquum morem ſynodorum innouātes ſtatuimus, ut ſingulo triennio poſt paſcha prouintiale cōcilium celebretur.

Qui recuſat altari ſeruire, non debet de altari uiuere. Cap. XXVII.

AD hæc cum beneficia propter officia iuxta patrum ſanctiones dari conſueuerint, fieriq; uix poßit, ut in tanta præbendatorum caterua non reperiatur, qui officij oblitus, horas negligat canonicas. Hinc ſtatuentes uolumus & ordinamus, ut locorum Ordinarij per Archidiaconos & Decanos de huiuſmodi ſacerdotibus negligentibus ſeſe diligenter edoceant, & ſecūdum uniuſcuiuſq; negligentiam atque deſidiam fructus perceptos, uel in utilitatem eccleſiæ, uel in uſum pauperum uertant. Quod ſi poſt legitimas monitiones, & ſimul primam correctionem in eandem negligentiā (quæ diſſolutæ prorſus mentis indicium eſt) quis relabatur,

tum beneficio etiā eccleſiaſtico priuetur, collatoriq; uel patrono d'alio idoneo, puidēdi aut præſētādi ſit poteſtas.

Qui ſacramentorum communionem in totum neglexerint, ſepultura debent aſinorum ſepeliri. Cap. XXVIII.

SAnctionem patrum qua eccleſiaſtica ſepultura priuatur quiſquis nō cōfeſſus, nec Euchariſtiæ paſchali tempore cōmunionē ſumpſerit inuiolabiliter obſeruādam eſſe ſtatuimus, ac ubi quē contigerit inopinata morte obire inconfeſſum, ſepultura præfata illū carere non uolumus, modo ipſius Curato cōſtet uel doceatur ipſum ſecundū iam dictam ſanctionē confeſſum eſſe & ſimul cōmunicatū, aliudq; nō obſtet canonicū impedimētū.

Non committendum ut relinquatur impunita blaſphemia. Cap. XXIX.

AD tollendam execrabilem blaſphemiam diuini nominis atq; diuorum quos temnere fas nō eſt. Statuimus & ordinamus ut quicunque clericus uel ſacerdos deo palam maledixerit conuitijs contumelijsque atq; adeo obſcænis uerbis inceſſerit deum & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aut nunquam ſatis laudatam matrem eius glorioſam uirginem pari blaſphemia lingua impetiuerit aliosq; ſanctos blaſphemauerit, fructuū uel bonorum priuatione, ſeu alijs pœnis, pro qualitate blaſphemiæ & delicti plectatur.

Seruāda quæ aduerſus ſymoniacos ſacri canones decernunt. Cap. XXX.

COntra ſymōiæ labē nō diſcēdimus à patrū sāctionibus, iubētes eas ſub pœnis ī illis cōtētis obſeruari.

Diuinatores hæreticos & fidei dilaceratores non modo uitandos, ac reſcindendos, ſed ſeuera quoque animaduerſione pleẽtendos. Cap. XXXI.

IN ſortilegos diuinaculosq; incãtatoresq́; clericos, quos tam ſacræ leges q̃ patrũ decreta execrãtur, ſtatuimus & ordinamus, ut arbitrio ſuperiorũ infamia notentur, ſi qui moniti nõ deſtiterint, ordine amoueantur, inq; monaſterium ad tempus arbitriũ ſuperioris relegantur, beneficijs officijsque ſuis eccleſiaſticis priuati. Cæteri autẽ pſeudochriſtiani de fide parum probe ſentientes citra delectum perſonarũ. Hæretici quoque uel laudiſsimum referentes, à ſancta Chriſtianorũ cõgregatiõe procul arceantur, contraque eos diligenti inquiſitiõe procedatur per ordinarios uel eorundem uicarios, aut hæreticæ prauitatis inquiſitores, uel p iudices à ſede apoſtolica, uel per nos deputandos, ut non reſipiſcentes pœnis puniantur debitis.

Vt ſacerdotes oportet ſacras literas aßidue diſcere ita laicorum eſt nou temere de illis diceptare ac iudicare. Cap. XXXII

PRohibemus etiam tam clericis q̃ laicis de ſacroſancta fide temere præcipuæ inter pocula atque conuiuia diſceptare, iniungentes ſacerdotibus ut omni modeſtia utantur, & peculiariter operam impendãt nouo ueterique teſtamento legendo ut par eſt, ne per ocia in uitia uoluptatesque labantur.

Decet epiſcopos in ſuos uicarios eſſe liberales prælatosque oẽs eleemoſynarios. Cap. XXXIII.

STatuimus & ordinamus, ut quilibet epiſcopus diligenter prouideat atq; in primis id curet, ut uicarij ſiue perpetui ſiue pro nutu poſiti competentem uiuēdi portionem aſſequantur, ne detur eis anſa ſuos ſubditos ob rei familiaris penuriam grauandi. Porro quod proxime accedit ad apoſtolorum inſtitutionem morēque primitiuæ eccleſiæ, hortamur cū prælatos, tum reliquos ſacerdotes ut meminerint pauperum, & eleemoſynis ſtudeant alter alterum uincere.

Veterum decreta ſanctiōesq; pulcrū eſt obſeruare. Cap. XXXIIII.

SVnt item pleraq; alia à ſummis pontificibus ſacris concilijs prouincialibusq; & ſynodalibus conſtitutionibus prodita, quæ mire decent & adornant candorem uitæ clericalis, nec minus obuiant offendiculis, quæ Chriſtus paſſim cauenda præcepit, quæ uelut ſancta teneri & obſeruari mandamus, transgreſſores ſecundum canones ipſos prædictasque cōſtitutiōes puniri uolētes:

Epiſcopi in ſynodo quomodo de more ueterum ſingulis annis oportet celebrare, debent has cōſtitutiones publicare, & ſubditos ad earum obſeruantiam compellere. Cap. XXXV.

INhibentes propterea omnibus & ſingulis uicarijs & officialibus, necnon & Archidiaconis & decanis ruralibus alijsq; ad quos criminū denunciatio correctioq; quomodolibet ſpectat, aut quibus id per ordinarios cōmittetur, ne ad exceſſus transgreſſionesq; alicuius dictorū conſtitutionū ſtatutorū & ordinationū noſtrarū ob pecuniā etiā ultro oblatā, aut alterius rei gra

tia cõniueant,ſed potius ad pœnas de iure uel cõſuetu-dine debitas contra delinquentes, pro delicti qualitate & officij ſui debite procedant,atq; ut ita fiat(quoniam nihil proderit leges condere,niſi ſint,qui cõditis uiuãt) mentemq; earum exequantur,utque refloreat catholica fides eccleſiaſticaq; dignitas,hæreſibus radicitus extir-patis,ſuum locum recuperet,idq; uix alio medio aptius atq; commodius fieri poßit q̃ ſynodis. Itaque priſcũ ſy-nodorum morem renouare cupientes,ſtatuimus & or-dinamus ut ſingulo anno ſaltem ſynodus diocæſana op-portuno tempore à ſingulis epiſcopis celebretur cum po tioribus prelatis decanis ruralibus uiriſque dignis, in quibus per quartas deſignentur iudices, per diligenter intendant ſi ſtatuta predicta,ac alia per ſynodos de ſcitu epiſcopi ſtatuenda obſeruentur,inuocato ad hoc ſi opus fuerit brachio ſeculari. Mandantes propterea, ut huius noſtræ conſtitutionis ordinationiſque ſeries in præfa-tis ſynodis tam prouincialibus q̃ diocæſanis,in earundẽ principio diligenter legatur,ne quis in futurum ignorã-tiam prætexere poßit. Datum Ratiſpone,Anno à Nati uitate domini,Milleſimo quingenteſimo uigeſimoquar-to,Nonas Iulij,Pontificatus præfati domini noſtri Papæ anno primo.

Viſa.

Iul.

Flo. Montinus.

D. de paternina.

G. Prego.

SEQVVNTVR NVNC STATVTA SYnodalia Reuerēdi in Chriſto patris domini Valentini, epiſcopi Hildeſemeñ.

IN NOMINE PATRIS & filij & ſpiritus ſancti, Amen. Valentinus dei & apoſtolicæ ſedis gratia epiſcopus Hildeſemeñ. uniuerſis ſeculariū & regulariū eccleſiarū prælatis, capitulis, conuentibus, rectoribus, plebanis, uiceplebanis, canonicis, capellanis, preſbyteris, clericis, & laicis per ciuitatē & diocœſim noſtrā ubilibet cōſtitutis præſentibus et futuris, ſalutem in domino ſempiternam. Chriſtus ille optimus maximus gubernator & rector omnium cœleſtium & terrenorum, æquo tramite cuncta diſponens uoluit et in terris, cū ſpiritualiū, tum et ſeculariū negotiorū, legum quandā eſſe ſeriē, qua in humanis degentes, ducti, natiua inſolētia, quæ ꝑpetuo ad malū flexa eſt, poſtpoſita à uitijs tāto magis deterrerētur, alter ab altero diligeretur adamareturq;, ita ut iuſtitia matre et duce, omnia iuſto ducerētur tramite. Pacata & in tuto omnia cōſiſterēt, cohibereturq; appetitus & libido lædendi proximi. Cuius cōſideratione moti, cumq; eccleſiā et diocæſim noſtras Hildeſemeñ. pluribus annis grauiſſimis bellorū ac

tumultuũ fluctibus & procellis miſere uexatã & affli- ctam epiſcopo ac paſtore ſponſo ſuo uiduatã atq; orbatã, & ab optimo quoq; flore, præcipue legũ ordine peſſum iiſſe ac cecidiſſe, legibus diocœſanis boniſq; & ſalubri- bus ſtatutis carere, & (in ſumma quod aiũt) omnia ſuſq; deq; uerſa. Sacraq; prophanis mixta eſſe reperiſſemus. Ad honorẽ dei omnipotẽtis, glorioſiſſimæ uirginis Ma- riæ matris eius, beatorũ apoſtolorũ Petri & Pauli, Go dehardi, Epiphanij, Beruuardi & aliorũ patronorũ no- ſtrorũ, ac ſanctorũ omniũ, pro cõmuni cleri, ciuitatis et diocœſis noſtrarũ utilitate proq; expurgãdis ſordibus q- bus eccleſia et diocœſis noſtra polluta ẽ. Vt ſingula ſuo ordine gerantur, et cuiq; qbus porro ſibi uiuẽdũ ſit le- gibus et ordine cõſtet, has ſynodales noſtras cõſtitutiões ex iure, et patrũ decretis ſumptas præter æquũ et hone- ſtum nihil ſpirãtes, ſed ad unius dei & ſuorũ cultũ pro- ximiq; dilectionẽ deſeruiẽtes, hic cõgeſſimus. Quare ne hic labor et ſtudiũ noſtrũ, integerq; animus noſter in uos fruſtraneus ſit & illudatur, auctoritate noſtra ordina ria uobis oĩbus et ſingulis, noſtris curæ et gubernationĩ cõmiſſis ac ſubiectis, mandamus, uolẽtes ut has noſtras quas uidetis ſanctiões ſynodales ſtudioſe et inuiolabiliter obſeruetis, et iiſdẽ ꝑ ſtatutis ſynodalibus ab hĩc in futurũ utamini, hoc addito, ut quis archipreſbyter nobis ſubie- ctus eaſdẽ habeat et aput ſe cuſtodiat perq; ſe ſeu ſuo no mine in capitulo rurali cõfratribus ſuis, et oĩbus quorũ intereſt annuo et ſingulis annis ad minus bis prælegat, publicet et publicari faciat, et ꝓcuret. Cõtra faciẽtibus eccleſiaſticis et alijs iuris remedijs et cẽſuris obuiaturi.

Interim nō ab re generalem cleri Germaniæ reuerēdiſſimi domini Cardinalis Campegij reformatiōem Ratiſpone euulgatam præmiſſam fuiſſe putantes.

De ſumma Trinitate & fide catholica. Cap. I

IN primis igitur omnia et ſingula quæ propter ſui exquiſitam & probatiſſimam perfectionem ac clariſſimam & candidiſſimam ueritatem actione uel declaratione ulla non indigent, & ad quæ utpote ad principium, medium, & finem ſalutis omniū corda noſtra, manus & oculos eleuamus deuoti, & quod ſancta catholica & apoſtolica Romanaq; credit, tenet, & docet eccleſia ſanctiſſima, pijſſima, & prudentiſſima mater noſtra. Et nihil aliud credendum, tenendum, ac docendum, ſtatuimus & ordinamus, atque præcipimus.

Cæterum, ea quæ per reuerendiſſimum in Chriſto patrem & dominum, dominum Laurentium. S.R.E. Sabineñ. epiſcoporum Cardinalem, de latere ad Germaniā ſanctæ & apoſtolicæ ſedis olim legatum (tam circa reformationem uitæ ac morum cleri Germaniæ, q̄ antiquandos abolendosque abuſus, quæ hic præinſeri curauimus) Ratiſpone ædita ordinata & ſtatuta ſunt reuerēter & obedienter acceptamus atque ſuſcipimus. Illaque ab omnibus ſubditis noſtris obſeruari mādamus.

Ex concilio prouinciali Aſchaffenburgenſis D. Petri archiepiſcopi Moguntini.

Item ſtatuimus & ordinamus, ut ſi aliquis clericus uel laicus utriuſque ſexus cuiuſcunque dignitatis, religionis, uel ſtatus exiſtat, auſus ſit præſumptione et pertinacia damnabili publice prædicare, uel occulte docere, credere,

re, credere, uel tenere, quod ſacerdos in mortali peccato exiſtens non poßit conficere corpus Chriſti, ſeu ſic ligatus non poßit ligare uel ſoluere ſuos ſubditos à peccatis, pro hæretico, & incredulo habeatur, & errorẽ huiuſmodi ſacri concilij approbatione condemnamus, anathematizamus, & penitus reprobamus, cum ſacræ ſcripturæ dicat auctoritas, quod ſiue bonus, ſiue malus ſit miniſter, per utrunq; deus effectum gratiæ ſuæ, confert. Non enim quæ ſancta ſunt, coinquinari poſſunt, nec ipſa ſacramenta poteſt hominum malitia prophanare, unde ſacerdos quantumcunq; pollutus exiſtat, diuina nõ poteſt polluere ſacramenta, quæ purgatoria cunctarum cõtagionum exiſtunt. Licite ergo à quocunque ſacerdote ab eccleſia tolerato, diuina myſteria audiantur, & alia recipiantur eccleſiaſtica ſacramenta.

Ad idem de blaſphematoribus & ſortilegijs.

QVamuis ſacris canonibus & ſanctorum patrũ traditionibus contra manifeſtos ſanctorũ blaſphemos, ac damnatum & abominabile ſcelus idololatriæ, uidelicet incantationes, ſuperſtiones & ſortilegia phitonum & phitoniſſarũ, in locis diuerſis ſufficienter cautum & prouiſum exiſtat. Quia tamen (quod mentis amaritudine referimus) adhuc uitia talia in multis locis nobis ſubiectis exiſtant in uſu, qua propter erroribus & periculis exinde indies conſurgentibus, quantum in nobis eſt obuiare cupientes, diſtricte ſtatuto præſenti perpetuo duraturo præcipimus, ut contra tales ſtatuta canonica deſuper ædita ſumma cum diligentia ab uniuerſis nobis ſubiectis practicentur, & in confeßio-

nibus de peccatis huiuſmodi ſolers fiat inquiſitio, & tã mares q̃ mulieres talia exercentes, a cõione ſacramentorum excludantur, ac pro abſolutione ad nos uel uicarium noſtrum remittantur. Et *nihilominus ſi qui publici blaſphemi reperti fuerint, uel de huiuſmodi incantationibus uel ſuperſtitionibus ab eccleſia reprobatis ſe intromiſerint, uel eiſdem fidẽ adhibuerint, ut ab his infra breue tẽpus eis ſtatuendum deſiſtant, uolumus moneri ſub pœna ſuſpẽſionis à diuinis & eccleſiaſtica ſepultura, à quo non niſi per nos uel uicarium noſtrum aut noſtros ſuperiores ualeant liberari & abſolui.* Hoc ẽt *ſtatutũ noſtrum ſalutiferum, ne quis illius ignorantiam prætendere poßit, uolumus per rectores eccleſiarum ac curam animarum habẽtes, in cancellis eccleſiarũ, ſi & quoties expedire uiſum fuerit, ſolẽniter publicari.*

De officio archipreſbyteri. Cap. II.

INdemnitatibus *eccleſiarum & beneficiorum quæ frequenter propter eorum longam uacationẽ grandia in ſpiritualibus & temporalibus diſpendia patiuntur, occurrere uolentes. Statuimus, ut quilibet archipreſbyter ſeu eius locũ tenens ſingulis annis ad minus bis, ſcilicet in quibuslibet ſex menſibus, ſemel in præſentia confratrum ſuorum in loco capitulari congregatorum de oĩbus beneficijs infra archipreſbyteratũ ſuũ uacantibus curatis, & nõ curatis, q̃ ultra tẽpus collatoribus & patronis eorum à iure ſtatutũ uacauerint, nec non de ipſis collatoribus & patronis, ac eorum nominibus diligentius inquirat, nobis ſeu uicario noſtro in ſpiritualibus illa cum ſuorũ patronorum & collatorũ*

nominibus, quã primũ cõmode poſſit (ſic tñ quod iſtud ultra duorũ menſium ſpaciũ non differatur) poſt inquiſitionem huiuſmodi in ſcriptis notificet, quod ſi facere obmiſerit pœnam ſuſpenſionis ab officio diuinorũ dictorum (duorum mẽſium ſpacio lapſo) incurrat, quam etiã pœnam quilibet confratrum, qui ſuper præmiſsis requiſitus, ea archipreſbytero ſciẽter cælauerit, incidat ſimili modo. Verum quia nonnulli prætextu literaturũ apoſtolicarum quas ſe impetraſſe mentiuntur, eccleſiaſtica beneficia uacantia propria temeritate in periculũ ſuarum animarum occupare præſumunt. Ordinamus ut de cætero quilibet archipreſbyter ſeu eius locũ tenens tam eorum, qui infra ſuum archipreſbyteratum eccleſiaſtica beneficia uigore literarum apoſtolicarũ aſſequũtur, q̃ etiam beneficiorum & patronorum eorundem noĩa infra menſis ſpacium à tempore aſſecutionis huiuſmodi computandũ nobis uel uicario noſtro reſcribat ſeu notificet. Alioquin ſimilem pœnam ut præfertur dicto mẽſe lapſo incurrant. Tempus autem à iure datum pro cõferendis bñficijs, patronis eccleſiaſticis ſex menſes, laicis uero quatuor intelligatur.

Ad idem.

Præterea ſtatuimus & ordinamus, ut quilibet archipreſbyter ſeu locum eius tenẽs infra proximos tres menſes à publicatione præſentium, oẽs ſuos confratres cæteroſq; preſbyteros ſeculares et religioſos infra ſuũ archipreſbyteratum beneficia eccleſiaſtica obtinentes, ſeu officiantes, de quorum titulis inueſtituris, ſeu inſtitutionibus, ac prouiſionibus ſibi nõ conſtat ad oſtendẽ-

dum ſibi inueſtituras titulos aut inſtitutiones ſeu prouiſiones beneficiorum ſuorum auctoritate noſtra in ſcriptis cum inſertione pœnæ ſuſpenſionis requirat, & de cætero nullum infra ſuum archipreſbyteratum ad officiandum aliquod beneficium eccleſiaſticū, niſi prius oſtēderit ſibi titulum inueſtituram aut inſtitutionem & prouiſionem ſigillatas ſcienter toleret uel admittat. Quod ſi archipreſbyter quempiam talium literas ſuas ut præfertur ſibi non oſtendentem in regiminē & officiatione eccleſiaſtici beneficij contra præmiſſa tolerare præſumpſerit ipſum ut ſupra mandatur non ſuſpendendo, extūc alijs quindecim diebus elapſis archipreſbyter ipſe ſuſpenſionis ſententiam propter huiuſmodi negligentiam incurrat ipſo facto. Sit etiam forma ſuſpenſionis, quā in ſcriptis archipreſbyteri ferant. Quia tu monitus ut titulum uel prouiſionem tui beneficij oſtenderes, infra quindecim dierum ſpacium huiuſmodi mandato non paruiſti, nec titulum oſtendiſti idcirco auctoritate mihi cōceſſa, te in his ſcriptis à diuinis ſuſpendo, ac ſuſpenſum denuncio, quam formā etiam in alijs cenſuris infligendis, iuxta cauſarum exigentiam uolumus obſeruari.

Ad idem.

Conſiderantes quod archipreſbyteri rurales pro eo conſtituuntur, ut clericorum honeſtatem & confratrū utilitatem procurent, exceſſus eorum referāt. Mandata noſtri uicarij & Officialium noſtrorum debite exequantur, & ſingula quæ à ſuperioribus mandantur ad notitiam confratrum ſuorū deducant, quæ tamen ab archipreſbyteratibus ſuis abſentes nequeant adimplere. Sta-

tuimus et ordinamus, ut quilibet archipreſbyter dioceſis noſtræ Hildeſemeñ. teneatur infra ſuum archipreſbyteratum facere reſidentiam pſonalem, decerneñ. ut abſentes à ſuis archipreſbyteratibus archipreſbyteri, niſi infra menſem proximum à publicateone præſentiū ad reſidentiam, ſe cum effectu receperint, & etiam illi qui de cætero, à ſuis archipreſbyteratibus ſe abſentauerint. Et animo alibi reſidendi ſeu domiciliū extra archipreſbyteratum ſuum conſtituendi & fouendi in abſentia huiuſmodi per unum menſem manſerint, ſuis archipreſbyteratibus lapſo menſis ſpacio prædicto, ſint eo ipſo priuati. Moxq; camerarius teneatur cōferens capitulares, pro electione alterius archipreſbyteri conuocare, & aliū archipreſbyterum eidem eligere. Quod ſi camerarius īfra qndecim dies poſt lapſum dicti mēſis facere neglexerit, ſit eo ipſo ab officio diuinorū ſuſpēſus.

Ad idem.

Hac inſuper conſtitutione, uniuerſis & ſingulis archipreſbyteris præcipimus, ut notorios exceſſus et præſertim illos in quibus eccleſia ſcādalizatur, quorūcūq; infra ſuū archipreſbyteratū beneficiorū ſeu aliorum clericorū infra duos mēſes à tpe notitiæ ſuæ cōputandum nobis ſeu uicario noſtro notificent & conſcribāt. Qd' ſi quis facere neglexerit, & huiuſmodi ſtatutū executū nō fuerit cum effectu, præter omnipotentis dei indignationem quā incurrat, pœna condigna p nos uel noſtrum uicarium puniatur, & inflectetur. Sunt aūt ſcandaloſi exceſſus, furtū manifeſtum, preſbyteri homicidiū, fornicatio ſcandaloſa cleri, & adeo notoria, qd' nulla tergi-

uerſatione cælari poteſt, ſi clericus literatorie publice, & in forma eccleſiæ excommunicatus celebraret, legẽdo euangelium, ſeu epiſtolam. Si clericus uſuram manifeſte exerceret. Si clericus cuiuſcunq; gradus poſt monitionẽ archipreſbyteri ſe tabernis, lupanaribus, & actibus illicitis, & litigioſis notorie immiſceat, & his ſimiles, qui pro loci, temporis, & perſonæ ratione ſcandaloſi dici poſſunt.

Ad idem.

INſuper ordinamus, ut nullus archipreſbyterũ ruralem noſtræ diocœſis electus aut eligendus nondũ confirmatus, officium archipreſbyteri ante cõfirmationem ſuam à nobis uel uicario noſtro obtinendã exercere, aut ſe archipreſbyterum nominare, uel ſcribere, uel pro tali gerere quomodolibet præſumat. Formam autẽ iuramenti per archipreſbyterũ quemlibet in ſua confirmatione præſtandi talem eſſe uolumus, ut ſequitur. Primo uidelicet, iurabit quod mandata noſtra ac uicarij, et Officialis noſtrorũ pro tpe exiſtentium reuerenter exequatur, ac nobis & eiſdem fidelis erit, quodq; officium ad qd' electus eſt, fideliter exercebit abſq; dolo & fraude. Item, quod penes ſe habeat ſtatuta ſynodalia, & illa quater uel euidẽti occurrẽte ĩpedimẽto bis, in anno cõfratribus ſuis ad intellectũ publicabit, ea quoq; inuiolabiliter obſeruabit, & in alijs, quãtũ in ſe eſt, obſeruari faciat, dolo & fraude ſemotis, ꝙ inſuper exceſſus cõfratrum ſuorũ prout ad ſe ſpectat corrigere, incorrigibiles uero pro eorũ exceßibus ꝓ quibus deferẽdi ſunt, nobis uel uicario aut officiali noſtris deferre nõ tardabit.

De renunciationibus beneficiorum. Cap. III.

VNiuerſis noſtri epiſcopatus eccleſiaſticis perſonis beneficiatis diſtrictius prohibemus, ne audeant aliter q̃ in manus noſtras ſeu uicarij noſtri in ſpiritualibus, & Officialis uel ſuperioris ad hoc poteſtatẽ habentis, beneficia ſua dimittere, & reſignare, aut illa alias (nulla ſuper hoc à nobis, ſeu uicario noſtro, uel ab alio ſuperiore poteſtatem habente obtenta licentia) relinquere, quod ſi ſecus factum fuerit ad huiuſmodi reſignata & dimiſſa beneficia per nos uel uicariũ noſtrũ, niſi forte ex cauſa rationabili tales reſignationes auctoritate noſtra approbarentur ſeu ratificarentur, quiſq̃ nullatenus inſtituatur.

De temporibus ordinationum. Cap. IIII.

SAepe contigit, q̧ nonnulli clerici ciuitatis & diocœſis noſtrarum uinculo excõmunicationis aſtricti aut apoſtatæ ſeu irregulares uel idiotæ uel alias ſuſceptione ſacrorum ordinũ indigni, in remotis partibus per alienos epiſcopos, q̃n̄q; furtiue, & aliquãdo per ſaltum, & interdum extra ſtatuta tempora & alias indebite ſe faciunt contra ſtatuta ſacrorum canonũ promoueri. Et deinde ſe à Roma. pontifice, uel alias debite ꝓmotos fore, mẽtientes, in ſacris ordinibus præſumunt miniſtrare. Volentes igitur his pro exequutione iuris cõmunis iuxta poſſe prouidere, ſtatuimus, ut nullus ciuitatis & diocœſis Hildeſemeñ. clericus, abſq; licentia noſtra ſeu uicarij noſtri ad ſacros ordines ꝓmotus in ordinibus hmõi in ciuitate & diocœſi noſtris miniſtrare p̃ſumat, ſeu ad exequutionẽ ordinũ taliter, ſuſceptorum

per aliquem admittatur, imo ipſum & quemlibet ipſorum ſic furtiue promotum, ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendimus, donec & quouſq; de ordinibus ſuis coram nobis aut uicario noſtro in ſpũalibus legitime docuerit, & qd' admitti debeat, noſtris ſeu uicarij noſtri parentibus literis oſtendat. Si quis aũt hanc cõſtitutionẽ trãſgredi & cõtra illã in ſuſceptis ordinibus nõ admiſſus (ut prædicitur) miniſtrare præſumpſerit, eo ipſo ſñiam excommunicationis incurrat, quam ẽt extunc per archipreſbyterum et alios cõfratres apud quos morã fecerint ipſos incurriſſe denunciari uolumus & publicari.

De filijs preſbyterorum. Cap. V

SAcris diſponentibus, ordinatoribus filij ſacerdotũ in eccleſijs patrum miniſtrare, aut ea ſeu alia in eiſdem beneficia eccleſiaſtica quomodolibet obtinere et ipſi & alij illegitime nati, ſeu ex illegitimo coitu procreati ſine diſpenſatione ſedis apoſtolicæ unum beneficium curatum obtinere prohibentur. Et ſi ex diſpenſatione huiuſmodi unum curatum, deinde tacito defectu natalium quẽ patiuntur, à ſede præfata, ut duo uel plura beneficia ſimilem curã habentia, recipere poſſint & retinere ualeãt, & ſi eis canonice cõferantur, obtineãt, talis diſpenſatio tanq̃ per ſurreptionem obtenta, nullius penitus ſit momẽti. Quapropter cenſeñ. parum fore iura condere, niſi executioni demandentur. Volumus & ſtatuimus, ut deinceps ſacerdotum filij in ſuorum patrũ eccleſijs in noſtris ciuitate & diocœſi miniſtrare, aut eas ſeu alia beneficia in eiſdem quomodolibet obtinere non præſumant, illaq; ex tunc in antea per ipſos taliter

contra iuris diſpoſitiōem occupata uacare decernimus, & eorum collatoribus licentiam talia idoneis conferen di præſentibus aſsignamus,niſi cum ipſis per ſedem apoſtolicam deſuper ſit diſpenſatum,eiſdem præſbyterorum filijs & alijs illegitime natis beneficiatis noſtrarum ciuitatis et diœceſis præſentibus iniungētes,ut īfra unius menſis ſpacium à publicatione præſentium,de ſuis diſpē ſationibus tam ſuper eo q; in eccleſiis patrum miniſtrare,ſuccedere,& in eis beneficia obtinere ualeant,quàm ſuper defectibus ſuis,& pro obtinendis uno uel pluribus beneficijs à ſede prædicta obtentis,coram nobis uel uicario noſtro doceant,ut animarum periculis obuietur & eccleſiaſticis beneficijs debite prouideatur,q; ſi ſecus fecerint,contra ipſos ſecundum ordinationes prædictas, prout de iure poterimus,procedemus.

De clericis peregrinis. Cap.VI.

DIdicimus quod in ciuitate & diocæſi noſtris Hildeſemeñ.plures clerici peregrini,de quorum promotione non conſtat,in ſacris ordinibus publice miniſtrent,& curam regant animarum,licet literas commendaticias & dimiſſoriales ſuorum epiſcoporum, uel examen nunquam oſtenderunt. Volentes igitur in his,puidere,ſtatuimus ut deinceps nullus clericus peregrinus ſiue ſecularis,aut religioſus exiſtat,ad executionem ſacrorum ordinum infra ciuitatem & diocœſim noſtras in publico admittatur,niſi per literas noſtras,aut uicarij noſtri ſe admittendum fore prius oſtendat. Si quis autem contra hoc ſtatutum per nos uel uicarium noſtrum non admiſſus ſcienter miniſtrare,& de cura animarum

ſe intromittere præſumpſerit, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrat. Quā etiā ſententiā taliter delinquentes incurriſſe uolumus denuntiari, certificañ. quoſlibet coram taliter excōmunicatis poſt huiuſmodi denūtiationem celebrantes, ſuſpenſionis ſententiam à iure in tales promulgatam incurrere, & exinde notam cōtrahere irregularitatis.

De maioritate & obedientia.

STatuimus ut unuſqſq; archipreſbyter, rector, plebanus uice plebanus, ſiue curatus nobis ſubiectus literas noſtras ac uicarij & Officialis noſtrorū noſtraque & eorū mandata reuerenter ubiq; infra limites ſuæ parochiæ recipiat, & ſine dolo & fraude proxima dominica die ſequenti diligēter exequatur, nūcioſq; literarū nullo modo prodat, ſed pro uiribus defendat. Secus autē faciēs & conſtito de eo puniatur. Volumus etiā et ſtatimus ut in executione quorūcunq; mandatorū, literarū, & proceſſuū à nobis uel uicario ſeu Officiali noſtris emiſſorū, dies, mēſes, annus, nomē exequētis, et locus executionis per rectores, plebanos et uiceplebanos apponantur, ut ſic uidelicet, executor ſcribat à tergo mādati eiuſdem propria ſua manu. Executū eſt hoc mandatū ꝑ me. N. plebanū eccleſiæ in N. nomē & cognomē ſuū, ac eccleſiæ ſuæ nomē exprimēdo, Anno intraſcripto, die tali, mēſis talis, &c. ut de huiuſmodi executiōe legitima fides per hoc habeatur, alioquin ſi ſecus factum fuerit per officiales grauius puniatur.

Inhibemus quoq; ne quiſpiā clericorū nobis ſubiectorum cuicūq; cōgregationi, capitulo aut conuenticulo, in

quo quicquã in præiudiciũ ſtatus & honoris noſtri & ſucceſſorũ noſtrorũ epiſcoporũ Hildeſemeñ.*ſeu iuriũ epiſcopaliũ tractatur intereſſe,dãdo cõſiliũ auxiliũ uel fauorem,ſcienter & doloſe præſumat,ſecus aũt faciẽs noſtram incurrat ultra pœnam iuris indignationem.*

Et præterea cõſiderãtes,quod tũc eccleſiaſticus ordo cõfunditur,cũ unicuiq; honor d'bitus nõ obſeruatur.Statuimus & ordinamus qđ in eccleſiis collegiatis cõuentualibus ſeu capitularibus antiquæ honeſtates & cõſuetudines approbatæ debite obſeruentur,& prælatis earundẽ in aſſurgẽdo,& alijs prærogatiuis,debita reuerẽtia & obedientia,cũ ſint colũnæ eccleſiarum earundem exhibeantur,tam á canonicis,q̃ alijs ſimplicibus præſbyteris eccleſiarũ huiuſmodi. Quod ſi quis huius ſtatuti transgreſſor repertus fuerit,in fructibus præbendæ ſuæ taliter puniatur,ut diſcat ſuperioribus honorẽ & reuerentiam condignam impendere & exhibere.

De iudicijs. Cap.VIII.

QVia cauſæ matrimoniales cum dependentibus & connexis per eos qui poteſtatem iudicandi habent, & canonum ſtatuta non ignorant tractari & diffiniri debent. Statuimus & in uirtute ſanctæ obedientiæ mandamus, ut deinceps unuſquiſque præſbyter habens curam animarum, ac ſubditos, quorum cohabitatio ſeu diſcohabitatio, ſeu matrimonia publica in ueritate uel errore fuerint, ita qnod de his, an iure ſubſiſtere poßint ſaltem probabile dubium extiterit,tales poſtquam hoc ſciunt,ſpecifice moueant,et ſuper his infra duos menſes proximos, pro declaratione

deciſionis recipienda, ad nos uel Officialem noſtrum remittant, ut & ſententiam iudicum ſuper his petant, & abinde cauſam huiuſmodi uſque ad finem quantum in eis eſt, proſequantur, alioquin taliter moniti, ſi hoc infra eoſdem duos menſes facere contempſerint, eccleſiaſtica ſacramenta eis in uita denegentur, & morientes peccata ſua non cõfeßi careant, eccleſiaſtica ſepultura. Præſbyter autem curatus, qui taliter mouendo non proceſſerit, per nos, uel uicarium noſtrum grauiter & condigne puniatur. Volentes ut quilibet plebanorum, huiuſmodi noſtram conſtitutionem ſingulis annis ſemel aut bis in eccleſiis eorundem publicet & publicari faciat.

Inhibemus quoq; omnibus & ſingulis ſubditis noſtris clericis & laicis cuiuſcunque ſtatus aut conditionis exiſtant, ne de examinatione, cognitione, uel deciſione iudiciali, quarumcunque cauſarum matrimonialium aliter quàm per modum ſalubris conſilij ſe intromittant, aut aliarum quarumlibet de iure uel conſuetudine ad forum eccleſiaſticum ſpectantium. Secus autem facientes decernimus excommunicationis ſententiæ eo ipſo ſubiacere, per hoc autem non prohibemus, quo minus in cauſis ubi tranſactiones locum habent, in arbitratores & uiros communes compromitti poßit; per quæ diſcordiarum materiæ & queſtiones celerius ualeãt terminari, dummodo talia in fraudem non fiant.

De foro competenti. Cap. IX.

ATtendendum q laici de eccleſiaſticis negotijs intromittere ſe non debeant, omnibus & ſingulis eccleſiaſticis perſonis per ciuitatem et diocœſim no-

ſtras ubilibet conſtitutis interdicimus, ne quiſquam lai corum clericum ad iudicia laicalia ſeu ſecularia doloſe trahat, aut clerici ſe trahi ad talia conſentiant, uel huiuſmodi uetita iudicia ſubeant, ſeu ibidem aliquatenus reſpondeant, ſub cauſarum ſuarum ſic motarum, etiam ſi in huiuſmodi uetitis iudicijs pro ipſis iudicaretur pditione ſeu amiſſione, feudalibus tamen cauſis exceptis, quas prout de iure uolumus tractari.

Ad idem, de foro competenti. ſeruetur capitulũ libri ſecundi decretalium, cuius tenor de uerbo ad uerbum ſequitur.

SI diligenti & infra aſſeruiſti te uſq; ad hæc tempora tenuiſſe quod ſit licitum clerico renũciare ſaltem in temporalibus cauſis iuri ſuo, & ſibi laicum iudicem conſtituere, præſertim ubi aduerſarij uoluntas acceſſerit, ac tenere iuramentum ſuper hoc interpoſitũ reſpondiſti, inmemor cõſtitutionis, qua cauetur, pacto priuatorum iuri publico minime derogari. Quum igitur ius hoc in Mileuitaneñ. & Carthagineñ. concilijs ſpecialiter promulgatum ſit, ne clerici clericos, relicto ſuo pontifice, ad iudicia publica pertrahant, Alioqui cauſam perdant, & à communione habeantur extranei, & tam epiſcopi q̃ diaconi ſeu quilibet clericus in criminali uel ciuili negocio, ſi derelicto iudicio eccleſiaſtico, publicis iudicijs ſe purgare uoluerint, etiam ſi pro eis lata ſit ſententia, locum ſuum ammittant, & hoc in criminali actione, in ciuili uero perdant quod euicerint, ſi locũ ſuum maluerint obtinere, manifeſte patet, q̧ non ſolũ inuiti, ſed etiam uoluntarij paciſci non poſſunt, ut ſecula-

ria iudicia ſubeant,cum non ſit beneficium hoc perſonale cui renunciari ualeat,Sed potius toti collegio eccleſiaſtico publice ſit indultum,cui priuatorum pactio derogare non poteſt,nec iuramentum icite ſeruari potuit, qđ cōtra cāonica ſtatuta illicitis pactionibus īformatur.

Præterea inhibemus,ne de cætero quæcunq; eccleſiaſtica perſona ciuitatis & diocœſis Hildeſemeñ. *nobis ſubiecta,ſeculare auxilium uel ſubſidium laicorum contra nos ſiue iuriſdictionem noſtram, ſibi qualitercunq; aſſumat aut inuocet,uel ſibi procuret,contrarium autē facientes,eo ipſo excōicationis ſententiæ ſubiaceant.*

De *alienatione iudicij mutandi cauſa facta*, Et *ceſſionibus.* Cap. X

C*Vm alias ſancta ſedes* Moguntineñ. *īter alia ſtatuta prouincialia,ædiderit prouinciale ſtatutū, cuius tenor ſequitur,& eſt talis.*

Q*uia pluriū ceſſiōis actionū in fraudē aliqñ nō pure & ſimpliciter ex cauſa ſeu cauſis legitimis fiāt,*Statui*mus ut ceſſiones actionū ex iuſtis cauſis pcedāt in pñtia epiſcoporū iudicū,uel officialiū ſuorū,et de licētia eorūdē,ſi ſubſunt cauſæ legitimæ,ēt iurēt cedētes q̄ nō ſimulate,ſed uere cedāt,et ſi ceſſiōe ſecus factæ fuerint,decernimus nō tenere.*Et *tenore pñtium inter alia mādamus, ſtatuta prouincialia dictæ ſedis* Moguntinæ(quorū *etiā aliqua præſentibus noſtris ſtatutis ſynodalibus* et *epiſcopalibus ex certis nos ad hoc mouētibus cauſis inſeruimus in ciuitate & diocœſi noſtris* Hildeſemeñ.*ſeruari, & præſertim ſtatutum ceſſionis præinſertum,attento q̄ per ſimulatas ceſſiones priuilegia in fauorem cleri da-*

ta & conceſſa, ſæpe per abuſum eorundem prout experientia docet ad noxam tendunt. Et propterea ſingulis ſubditis noſtris ſtatuendo committimus, & in uirtute ſanctæ obedientiæ, & ſub excõmunicationis necnõ quinquaginta aureorum Rheneñ. pro una Fiſco noſtro, pro altera medietatibus partibus pro tempore læſis, ſeu propterea lædendis applicandorũ pœnis, Mandamus et præcipimus quatenus præinſertum ſtatutum irrefragabiliter & firmiter teneant & obſeruent, inhibentes eiſdem ſub ſimilibus pœnis, ne deinceps ceſſionibus præter et cõtra præinſertũ & per nos modo innouatum ſtatutum factis & celebratis in iudicijs ſeu extra utantur, q̃ ſi ſecus fuerit, contra negligentes contradictores & rebelles addictæ excommunicationis ſententiæ declarationem ac prædictæ pœnæ extorſionem ſeruatis ſeruandis procedemus, ſeu curiæ noſtræ cauſarum Officialis generalis irremiſſibiliter procedet.

De probationibus. Cap. XI.

QVia ſicut didicimus ſæpe propter defectus probationum cognationum ſpiritualium, pericula conſurgunt animarum, eo quòd ad inuicem matrimonij ſacramento conſtrictis, interdum cognationum ſpiritualium obſtant impedimẽta, quæ difficulter uel aliquãdo uix uel nõ probari poſſunt, huiuſmodi periculis cupientes quo ad nobis ſubiectos obuiare, decernimus et hoc ſtatuto ꝑpetuo ſeruari præcipimus, ut eccleſiarũ ꝑ ciuitatẽ et diocœſim nr̃as, rectores plebãi, uiceplebãi, et ſinguli curati ĩ baptizãdo pueros ſubditorũ ſuorũ

leuantium & baptizati nomina, in regiſtro communi quod in ſua eccleſia habeant conſcribant, & teſtes quã plures aſſumantur, ſimiliter ſubditos ſuos inducant & informent, ut deinceps in confirmatione ſuorum puerorum coram epiſcopo teſtes requirant diſcretos & intelligentes qui de confirmatione & tentione coram epiſcopo ac nomine tenentis dum opus fuerit teſtimonium ualeant dare, ut facilius impedimenta huiuſmodi, & minoribus laboribus & expenſis ualeant opportuno tempore comprobari.

De fide inſtrumentorum ac Notarijs. Ca. XII.

STatuimus pariter & ordinamus, ut nulli tabellionatus ſiue Notariatus officium iuxta ſacrorũ canonum ac legum, & præcipue nouiſſimæ imperialis reformationis & ordinationis Coloniæ factæ, cõmitti debeant, aut exercere liceat, niſi competentis literaturæ honeſtæq; conuerſationis & uitæ & laudabilis teſtimonij ſit, & uigeſimumtertium ætatis annum peregerit: unde præter præmiſſam ordinationem, plerunq; minus idonei ad officium huiuſmodi aſſumuntur, qui ſub umbra ignorantiæ, & temeritatis audacia, grauiter in dicto officio delinquunt, ſibijpſis infamiam parant, alijſq; graue præiudicium & ineſtimabile periculum inferunt. Ne igitur huiuſmodi deteſtabilis morbus in hac noſtra diocœſi amodo ut in antea ſerpat atq; progreſſum habeat, uolumus, & præcipimus, mandamus, q nullus huiuſmodi officium tabellionatus ſiue Notariatus amplius in noſtra diocœſi exercere præſumat, niſi prius per nos aut Officialem noſtrum ad id repertus fuerit idoneus atque

ſufficiens

ſufficiens, ut ſit legitime & tanq̃ legalis admiſſus. Contrarium uero facientes, præter excommunicationis pœnas tanq̃ mandatorum noſtrorum tranſgreſſores utiq; puniemus, eorumq; inſtrumenta tanq̃ inualida, nulliuſq; roboris aut momenti decernimus reijcienda, neq; in iudicio uel extra quoquo modo admittenda.

De ſententia & re iudica. Cap. XIII.

INtelleximus q̃ interdum eccleſiarum ciuitatis & diocœſis noſtrarum Hildeſemeñ. rectores ſeu plebani cum ſuis ſubditis in cauſis matrimonialibus tam ſimplicibus q̃ impedimentorũ in curiam noſtrã Hildeſemeñ. ubi expediri debeant, adueniant, & latis ſententijs diffinitiuis prætendeñ. ſufficere quod lectioni ſnīæ intererant, partes iubent ſine literis & ſententijs recedere, ſæpius ēt cõtingit, q̃ latis huiuſmodi ſentẽtijs, partes coram ſuis plebanis & alijs aſſerunt eas aliter latas eſſe q̃ ſunt, & deinde ſecundario curiam noſtram uiſitantes uariant depoſitiones & cõtrarias reportant ſententias, & quia aliquando propter temporis diuturnitatem de ſnīa conſtare non poterit, ex quo non modica pericula euenerunt animarũ, ut experientia ſumus edocti. Volentes igitur periculis huiuſmodi obuiare, præſenti edicto diſtrictius inhibemus, ne de cætero aliquis eccleſiarũ rector ſeu plebanus præmiſſa quomodolibet faciat, decerneñ. partibus aſſerentibus ſentẽtias pro matrimonio uel contra matrimonium latas, abſq; ſententiarũ literis debite ſigillatis credi nullo modo debere, & nihilominus eaſdẽ aſſerẽtes à ſacramentorũ cõione excludimus, ſaluo mortis articulo, donec & quouſque

ſententias huiuſmodi ſcriptas & debite ſigillatas obtineant, Rectores aũt & plebanos eccleſiarum ſi deinde præmiſſa perpetrauerint, aut ẽt quamcunq; ſnĩam hmõi anteq̃ illam ſcriptã uiderint, publicare præſumpſerint, per integrum menſem ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendimus fructus eccleſiarũ ſuarum per idẽ tẽpus cedẽtes officiantibus eaſdem, & ſubditis prouidentibus, reſeruantes.

De uita & honeſtate clericorum. Cap. XIIII.

PRæſenti ĩuiolabiliter duraturo, prohibemus edicto, ne de cætero aliquis clericus in ſacris ordinibus cõſtitutus aut beneficiatus infra ciuitatẽ & dioceſim noſtras cereuiſiã ſub menſura publice uendere, miniſtrãdo fercula, lectiſternia & hoſpitiũ ad modũ publici hoſpitis aut mercatoris et laicorũ exercere, puta res uenales pro lucro captando remiſsius emere ut carius uendat, ſeu alias illicite mercari p ſe uel interpoſitam perſonã quomodolibet præſumat. Si quis aũt talia facere præſumpſerit, & ab huiuſmodi negotiationibus non deſtiterit, lucrum exinde captatum, Fiſco noſtro applicandum atq; eũdem alias etiam grauius puniendum iuxta exceſſus qualitatem decernimus.

Cæterum ſub pœna excõmunicationis canonica monitione præmiſſa, mandamus, quatenus clerici noſtri, et præſertim illi qui curam animarum gerunt, ab actibus ſcurrilibus & illicitis crapulis in Kalẽdis & exequialibus conuiuijs per eos fieri ſolitis abſtineant atq; deſiſtant, quodq; ſcorta & mulieres ſuſpectas ad huiuſmodi conuiuia minime adducant, ſed honeſte in Kalendarum ſolennitatibus & exequijs huiuſmodi ſe habere

ſtudeant, alioqui contra non obſeruantes & delinquentes rigide procedemus.

Ad idem.

RVrſus conſtitutione præſenti, prout etiã in prouinciali concilio quondam dñi Conradi archiepiſcopi Moguntineñ. ſancitum dinoſcitur, uolumus, præcipimus & ordinamus, ut clerici noſtrarũ ciuitatis & diocœſis in ciuitatibus & oppidis, præſertim ĩ eccleſijs, ueſtes longas ſtatui clericali decẽtes, & nõ ſubductas de uario aut ſerico (niſi graduatus aut canonicus maioris eccleſiæ Hildeſemeñ. uel nobilis exiſtant) deferant, non ſeritias, ab extra nõ uariatas, aut diuiſiatas, nec deſuper ab extra cũ plicaturis fœderatis, ſed manicis ſtrictis & alias decẽtibus utantur, nõ deferant calceos ſeu ſotulares inhoneſtos aut indecẽtes, Itinerantibus aũt ex cauſa breuioribus ueſtibus uti liceat, Coronam uero & tonſurã ſuo ſtatui, ordini aut dignitati cõuenientẽ, iuxta canonum ſanctiones deferant, nec armati incedãt, neq; gladios ſeu cultellos longos portent. Et niſi forte extra ciuitatẽ uel loca ſua eos pergere cõtingat, uel de licentia ſuperioris pro perſonarũ eccleſiæ et rerũ ſuarum defenſione id faciant. Diſtrictius inſuper inhibentes, ne mãtellos ab ante apertos et ſciſſos, & circa collũ cum magna zona conſtrictos. ſed ueſtibus honeſtati clericali congruentibus utantur, prout canonicam & noſtram grauem ultionem uoluerint euitare. Huius autem ſtatuti tranſgreſſores ad unius mẽſis ſpatiũ, à fructibus beneficiorum ſuorum nouerit ſe ſuſpenſos, Quorum fructuum diſpenſationem arbitrio noſtro

reſeruamus per præmiſſa, Cæterum Clementinæ de uita & honeſtate clericorum generalis concilij ordinationi & alijs iuribus quæ de indecentia ueſtium tractant, non intendimus derogare.

Item ut clericorũ maxime beneficiatorũ uita ſit exẽplaris & accepta uniuerſis clericis beneficiatis in ſacris & noſtra diocœſi cõſtitutis, conſtitutione præſenti diſtrictius inhibemus, ne ludis, taxillorũ aut alijs leuitatibus ac choreis, haſtiludijs, torneamẽtis, & alijs ſpectaculis publicis & ꝓhibitis interſint, aut talia exerceãt, prout pœnas cõdignas in cõtrafaciẽtes facti exigẽte q̃litate, autoritate noſtra infligẽdas uoluerint euitare.

Inſuper diſtrictius inhibemus clericis pro ſacris ordinibus ſuſcipiendis itinerantibus, ne in hoſpitijs ludis taxillorum, aut alijs enormibus turpibus actibus inſiſtant; ſed honeſte & clericaliter uiuant, ſecus uero facientes, uolumus eſſe à ſuſceptione ordinis pro qualibet uice ipſo facto ſuſpenſos, quodq; comas nõ nutriant, ſed crines capitis ante & retro non nimis longos deferãt, prout canonum & ſtatutorum prædictorum pœnas & noſtram ac canonicam ultionem uoluerint euitare. Simili modo præcipimus & mandamus ut clerici beneficiati noſtrarum ciuitatis & diocœſis temporibus diuinorum, eccleſias in & ſub quibus beneficiati exiſtant, abſq; ſuperpellicijs non accedant uel ſubintrent, cõtrarium facientes uice qualibet trium dierum ſpatio ſtipẽdijs ſuis præbendalibus careant, in uſus fabricæ cõuertendis, quos etiã decanis rectoribus plebanis & alijs in eccleſijs ſuperioribus reuerentiam debitam impendere

uolumus, ſub noſtra graui indignatione & pœna ſuperius expreſſa.

De cohabitatione clericorũ & mulierũ. Cap. XV.

SAncta generalis ſynodus Baſilieñ. reformationi ſtatus clericalis intendens, inter alia conſtitutionẽ ſalubrem, contra clericos concubinarios ædidit per locorum ordinarios publicandã & exequẽdã, cuius quidem conſtitutionis ignorantiam, ne quis prætendere ualeat de clero noſtro, illam præſentibus inſeri, & cũ ſtatutis alijs noſtris publicari, & diſtrictius uolumus obſeruari, cuius tenor ſequitur, & eſt talis.

Sacroſancta generalis ſynodus Baſilieñ. in ſpiritu ſancto legitime cõgregata, uniuerſalẽ eccleſiã repræſentans, ad perpetuã rei memoriã, quicunq; clericus cuiuſcunq; ſtatus, conditionis, religionis, dignitatis, etiam ſi pontificalis uel alterius præeminentiæ exiſtat, qui poſt huius conſtitutionis notitiam quã habere præſumatur, poſt duos menſes poſt publicationẽ eiuſdem in eccleſijs cathedralibus quã ipſi diocœſiani oĩno facere teneantur, poſtq̃ eadẽ cõſtitutio ad eorũ notitiam peruenerit, fuerit publicus cõcubinarius, à perceptione fructuũ omnium ſuorũ beneficiorũ trium menſiũ ſpatio ſit ipſo facto ſuſpẽſus, quos ſuus ſuperior in fabricã uel aliã euidentẽ eccleſiarum utilitatẽ, ex quibus hi fructus percipiuntur, cõuertet. Necnon hmõi publicũ concubinariũ cum primũ talẽ eſſe innotuerit, mox ſuus ſuperior monere teneatur, ut infra breuiſſimũ terminũ concubinam dimittat, quã ſi nõ dimiſerit, uel dimiſſam uel aliã publice reaſſumpſerit, uult hæc ſancta ſynodus, ut ipſum oĩ-

bus beneficijs ſuis oĩno priuet. Et nihilominus hi publici cõcubinarij uſquequo cũ eis per ſuos ſuperiores poſt ipſarũ concubinarũ, dimiſsionẽ, manifeſtamq; uitæ emendationẽ fuerit diſpenſatũ, ad ſuſceptionẽ quorũcunq; bonorum dignitatũ beneficiorũ uel officiorũ ſint inhabiles. Qui ſi poſt diſpenſationẽ recidiuo uomitu ad hmõi publicũ concubinatũ redierint ſine ſpe alterius diſpenſationis, ad prædicta prorſus inhabiles exiſtant &c. q; ſi hi ad quos taliũ correctio pertinet, eos (ut prædictum eſt) punire neglexerint, eorũ ſuperiores tam in ipſos de neglectu q̃ in illos de cõcubinatu modis omnibus digna punitione animaduertant in concilijs ẽt prouincialibus & ſynodalibus aduerſus tales, punire negligẽtes, uel de hoc crimine diffamatos, ẽt per ſuſpenſionem & priuationem collationũ beneficiorũ uel aliam condignam pœnam ſeueriter procedatur. Et ſi hi quorũ deſtitutio ad ſummum pontificem ſpectat, per concilia prouincialia, aut ſuos ſuperiores propter publicum concubinatum reperiantur priuatione digni ſtatim cũ proceſſu inquiſitionis, ipſi ſummo pontifici deferantur, eadẽ diligẽtia & inquiſitio in quibuſcunq; capitulis generalibus & prouincialibus quo ad ſuos ſeruetur, pœnis alijs contra prædictos & alios non publicos concubinarios, ſtatutis in ſuo robore permanſuris. Publici aũt intelligendi ſunt non ſolum hi quorum concubinatus per ſñiam aut confeſsionem in iure factam, ſeu per rei euidẽtiam quæ nulla poteſt tergiuerſatione celari, notorius eſt, ſed qui mulierem de incontinentia ſuſpectam & infamatã tenet, & per ſuum ſuperiorem admonitus ipſam cũ effe-

ctu non dimittit. Quia uero in quibuſdam regionibus nonnulli iuriſdictionem eccleſiaſticam habentes, pecuniarios quæſtus, à concubinarijs percipere non erubeſcunt, patientes eos in ſua fœditate ſordeſcere, ſub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne deinceps ſub pacto, compoſitione, aut ſpe alicuius quæſtus, talia quouis modo tolerent aut diſsimulent, alioqui ultra præmiſſam neglitentiæ pœnam duplum eius quòd propterea acceperint reſtituere ad pios uſus omnino teneantur & compellantur. Ipſas autem concubinas ſeu mulieres ſuſpectas, prælati modis omnibus curent à ſuis ſubditis, etiam per brachij ſecularis auxilium, ſi opus fuerit, penitus arcere, quarum concubinarum res, quæ de bonis præſumatur habere eccleſiæ, in fabricam uel in aliam ipſius eccleſiæ utilitatem per ipſos prælatos conuertantur. Qui etiam ex tali concubinatu procuratores filios apud patres ſuos cohabitare non patiantur. Iubet inſuper hæc ſancta ſynodus, ut etiam in prædictis ſynodis & capitulis hæc conſtitutio publicetur, & quilibet ſuos ſubditos ad ipſarum concubinarum dimiſsionem moueat diligẽter. Iniungit præterea omnibus ſecularibus uiris, etiam ſi regali præfulgeant dignitate, ne ullum qualecunq; inferãt impedimentnm, quocunq; quæſito colore, prælatis, qui ratione ſui officij aduerſus ſuos ſubditos pro huiuſmodi concubinatu procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege diuina prohibitum ſit, & ſub pœna peccati mortalis euitandum, monet omnes laicos tam uxoratos quàm ſolutos, ut ſimiliter à concubinatu

abſtineant: nimis enim rebrehenſibilis eſt, qui uxorē ha bet & ad alienam mulierem accedit: qui uero ſolutus, ſi continere noluerit, iuxta Apoſtoli conſilium, uxorē ducat. Pro huiuſmodi autem diuini obſeruatione præce pti, hi ad quos pertinet, tam ſalutaribus monitis q̃ alijs canonicis remedijs omni ſtudio laborent.

De clericis non reſidentibus. Cap. XVI.

CVm autē ad hoc ſint eccleſiaſtica beneficia deputata, ut in eis ad ſeruiendum altiſsimo tales aſſumantur, qui per ſeipſos uolunt & poſſunt eorū curam exercere, ſtatuimus ut quilibet infra ciuitatem et diocœſim noſtras beneficiatus cuiuſcūq; ſtatus ordinis uel conditionis extiterit, cuius beneficium reſidentiam perſonalem, uel certū ordinē de iure ſtatuto uel conſue tudine requirit, in illo infra proximum menſem perſonaliter reſidere incipiat, & ab inde q̃diu beneficiū huiuſmodi obtinuerit, talem reſidētiam faciat, ſeq; ad ordinem, quem onus beneficij ſui requirit, iuxta tempora obtineat, promoueri, Tranſgreſſores uero huius ſtatuti noſtri per ſuos ſuperiores ſeruato iuris ordine priuentur, niſi expreſſam ſuper hoc à nobis uel uicario noſtro licentiam obtinere meruerint.

De præbendis. Cap. XVII.

ITem ſtatuimus, ut quilibet religioſus infra diocœſim noſtrā Hildeſemeñ. curam gerens animarum, titulum huiuſmodi beneficij ſui in proximo capitulo poſt illius aſſequutionem archipreſbytero uel eius locumtenenti in præſentia fratrum oſtendat, et ſi aliū q̃ à nobis ſeu uicario noſtro impetratum oſtēderit, titulo hu-

iuſmodi nulla fides adhibeatur, niſi forte Romanus pontifex illum ſibi conceßiſſet, & hoc noſtris uel uicarij noſtri literis appareret declaratum. Si quis uero contra premiſſa uenire præſumpſerit, ultra pœnam iuris cõmunis tam diu à diuinis ſuſpenſus remaneat, quouſque huiuſmodi ſtatuto noſtro ſtuduerit, cum effectu parere & obedire.

De portione cõgrua ſeu cõpetẽtia. Ca. XVIII.

CVm non debeat ligari os bouis triturãtis, ſacris iubentibus canonibus uniuerſos et ſingulos prælatos ciuitatis & diocœſis noſtrarum in domino exhortamur ut eccleſiarum, ipſis & eorum menſis unitarum & incorporatarum noſtræ diocœſis uicarijs, de præbẽdis congruis unde decenter ſuſtentari iura epiſcopalia et archidiaconalia ſoluere hoſpitalitatẽ tenere, & alia incumbentia onera ſupportare ualeant, prout de iure tenẽtur, prouideant, alioquin prout de iure conſtringuntur, eis negligentibus, ad præbendarum huiuſmodi deputationem ſeruatis ſeruandis procedere non obmittemus.

De inſtitutionibus. Cap. XIX.

CVm in cunctis ſacris miniſterij ſint ætatis maturitas, grauitas morum, & literarum ſcientia requirenda, præſenti perpetuo prohibemus ædicto, ne deinceps aliquis ſacerdos ſecularis uel religioſus infra ciuitatem & diocœſim noſtras, quodcunq; eccleſiaſticum beneficium cum cura uel ſine cura abſq; inſtitutiõe ſeu inueſtitura aut indicijs, ſeu liceñ. à nobis uel uicario noſtro aut alias legitime, ac per literas ſigillatas obtentis & prius Archipreſbytero uel eius locumtenenti oſten-

ſis,regere,aut quomodolibet officiare,ſuo uel aliquo no nomine præſumat,niſi ipſius beneficij rector ſeu Vicarius uel Capellanus perſonaliter in eo reſideat,cuius nomine & conſenſu aliquis ut ſocius in diuinis inibi inofficiet,ſecus autem facientem cum nõ ſuos fructus faciat, ipſo iure ad reſpondendum Fiſco noſtro de fructibus ſic per eum leuatis,condemnamus,& Fiſco eidem decernimus applicandos,concedimus,tum ut beneficio poſtquã primo uacare cœperit,poßit loci Archipreſbyter per ſe uel alium quem duxerit eligendum per primum proximum menſem & non ultra in diuinis prouidere, ſeruato tum moderamine ſuperius de officio Archipreſbyteri expreſſo.

Cum ad extirpandum quorundam deteſtandam cupiditatem in ſacro Lateranẽñ. Concilio prohibitam, ut nullus diuerſas eccleſiaſticas dignitates aut parochiales eccleſias recipiat,& conſequenter ſtatutum, quod recipiens beneficium habens curam animarum annexam, ſi prius tale habeat,is eo ſit ipſo iure priuatus,& ſi forte illud retinere contenderit,etiam alio ſpolietur, imo ſi ultra menſem teneat,ambobus eſt priuatus, apoſtolicæ tamen ſedis diſpenſatione in his ſalua,& alibi canon.uitium cupiditatis huiuſmodi redarguens,tales in curatis beneficijs plurales,eo quia ſic retenta ad ipſos nõ ſpectãt de iure,rem aſſerit attrectare alienã,et ſic furtũ committerent quodãmodo & rapinam,non ſine ſuorum & ſubditorũ animarũ periculo,ea propter,ut huiuſmodi canones & ſacrorũ Conciliorũ generaliũ ſancita debitæ executioni demandentur,locorũ Ordinarij ꝑ felicis recor-

dation. Gregorij decimi decretũ, in ſacro generali Concilio eſt præceptũ, ut ſubditos ſuos plures dignitates uel eccleſias, quibus animarũ cura imminet obtineñ. ſeu perſonatum aut dignitatẽ cum alio beneficio cui ſimilis cura eſt annexa, ad exhibẽdũ diſpenſationẽ authoritate, cuius eccleſias perſonatus, aut dignitates canonice ſe tenere aſſerunt infra tempus arbitrio ordinariorum ſtatuendum diſtricte compellant. Nos itaq; animarum periculis obuiare, & ut eccleſiaſtica beneficia canonice poßideantur, per executionem præmiſſorũ cupientes prouidere. Hoc præſenti ſtatuto decernimus, ut deinceps à publicatione præſentium, ſic ut præfertur plura curata obtinentes beneficia ac plures dignitates & perſonatus ſeu perſonatum & dignitatem cum alio beneficio curato, de ſuis diſpenſationibus, quarũ authoritate illa tenere prætendunt, nec non titulis ſuis ad eadem, infra duorum mẽſium ſpacium coram nobis uel uicario noſtro in ſpiritualibus legitime & ſub pœnis iuris doceant, ne deficiẽtes in titulis & diſpenſationibus huiuſmodi canonicis, occupando iniuſte ipſa beneficia, contrahent rem alienam & per conſequens furtum committant, & animæ exinde periclitentur, ipſorumque ſanguis de noſtris manibus exigatur, alioquin ad executionem præmiſſarum ſacrarum conſtitutionum, contra ipſos dictis lapſis menſibus effectualiter procedemus.

De rebus eccleſijs non alienandis. Cap. XX.

ITem mandamus ſub excommunicationis pœna canonica monitione præmiſſa uniuerſis & ſingulis Abbatibus, Præpoſitis, Decanis, Prioribus.

Prioriſsis monaſteriorum & eccleſiarum noſtrarum ciuitatis & diocœſi ne de cætero aliqua bona immobilia ſeu redditus & prouentus monaſteriorum ſeu eccleſiarum ſuarum uendant aut obligent quouis modo abſq; licentia noſtra ſpeciali. Et ſi qui contra huiuſmodi inhibitionem & mandatum noſtrum, bona uel redditus ſuorũ monaſteriorum ſeu eccleſiarum alienauerint ſeu obligauerint huiuſmodi contractus decernimus irritos ac inanes, Decernentes ut in mutuo contrahendo, necnon obligatione mobiliũ uel imobiliũ ſacri canones obſeruẽtur.

Statuimus etiam q. ornatus & libri eccleſiæ, altariumq; ſeu uicariarum fundationes, & literæ capitales cenſuum ac prouentuum eorundem, bis uel ad minus ſemel in anno inſpiciantur à Decano & capitulo diligenter, & ſub ſigillis prælatorum & capituli ponantur ſiggillatim in ſcriniјs; ut ſic cognoſcatur in poſterum, ſi de ipſis augmentatum ſit aliquid uel ſubtractum.

Et quoniam pauci ſunt in ſingulis eccleſiјs, qui prædia & redditus eccleſiæ plenæ cognoſcant, & nonnulli redditus & bona propter negligentiam officiatorum, & infœlicem ſtatum horum turbatiſsimorum temporum ſunt forte perdita uel deſtructa, ſtatuimus, q. prædia & redditus eccleſiarum communes, & ſpecialiter dignitatum & officiorum, & quæ, ac quales ratiões cuiuslibet officij fieri debeant ſub ſigillis prælatorum & capituli pleniſsime conſcribantur.

De teſtamentis & ultimis uoluntatibus ex prouinciali concilio Fritzlarieñ. Cap. XXI.

CLericus de prouentibus anni gratiæ, uel alias de rebus eccleſiæ acquiſitis concubinæ ſuæ uel filijs ex fornicatione genitis quicquam penitus non relinquat, quod ſi fecerit legatum non teneat, & quod taliter eſt relictum eccleſiæ applicetur.

Ex eodem Concilio.

AD abolendam prauam conſuetudinem uel potius corruptelam ſeu temeritatem clericorum qui ſignum pudicitiæ deberent oſtendere laicis quibus ſunt poſiti in exemplum, in argumentum ſuæ finalis impœnitentiæ, fructus præbendarum ſuarum cōcubinis uel ſpurijs ſuis legant in ultima uoluntate, rigor eccleſiaſticus debet exerceri. Quare ſub anathematis uinculo prohibemus, ne de cætero clerici annis gratiæ abutentes, de rebus eccleſiæ fructus beneficiorum eccleſiaſticorū ſpurijs & concubinis dimittendo aliquo modo diſponant. Qui uero contra inhibitionem huiuſmodi uenire præſumpſerit in ſignum ſuæ perditionis eccleſiaſtica ſepultura, & quibus taliter fructus legantur eis careant ipſo iure. Qui autem teſtamentum tale poſt mortem defuncti manutenere uoluerint, & per quorum manus, talibus perſonis fructus præbendarum & beneficiorū eccleſiaſticorum fuerint miniſtrati, eccleſia ipſa ſit ſuppoſita interdicto.

Ex prouinciali Concilio Moguntino.

SVnt nonnulli qui anno gratiæ pro releuatione debitorum in fructibus beneficiorum defunctis clericis conceſſo damnabiliter abutuntur, fructus anni ipſius gratiæ conſanguineis ſuis uel alijs, quibus uoluerint, re-

linquentes,ex quo prouenit duplex iniuria,eccleſiæ ſcilicet & perſonæ fraudatur enim eccleſia per dictum anni ſpacium ſeruitore;priuatur etiam ſucceſſor in percipiendis fructibus ſuo iure;quod de cætero fieri prohibentes,ſacra approbatione concilij ſtatuimus,quod niſi pro releuatione debitorum,quæ cum aliunde ſolui non poſſunt,anno gratiæ clerici non utantur , niſi ipſius anni fructus pro aliqua pia cauſa,ipſi relinquant eccleſiæ à qua idem beneficium habuiſſe noſcuntur.

QVoniam in quibuſdam locis noſtrarum ciuitatis & diocœſis uti accepimus cõſuetudo ſiue corruptela deteſtabilis obſeruatur , uidelicet ꝙ tam clericus q̃ laicus in lecto ægritudinis conſtitutus ultra certam limitatã & expreſſam ſummã,nec pijs locis,nec perſonis eccleſiaſticis pro animæ ſuæ remedio et ſalute aliqua poßit ordinare legata,conſiderantes prædictam conſuetudinẽ,ſacris canonibus & ſecularibus legibus obuiare,cum omnia iura clament,ꝙ ultima uoluntas hominis & ultimũ teſtamentũ immobile perſeueret, & nihil ſit quod hominibus magis debeatur,q̃ ut ſupremæ uoluntatis liber ſtylus exiſtat,eandem conſuetudinẽ deo odibilẽ,animabus & bonis moribus inimicam authoritatę huius ſalutaris ſanctionis penitus reprobamus firmiter ſtatuẽn.ut illis quos iura à teſtamentorum nõ prohibent factione,etiam in ſanitate uel in lecto ægritudinis conſtitutis legandi,diſponendi & ordinandi de bonis ſibi à deo collatis ad pia loca & perſonas eccleſiaſticas , dummodo contra legitimas conſtitutiones non uenerint,libera ſit facultas,Volentes & præcipientes di-

ſtricte, ut uniuerſi clerici & laici impedientes defunctorum legata ſeu uoluntates per excommunicationis in pſonas, & interdicti in loca ſententias (monitione canonica præmiſſa) ferendas ab huiuſmodi impedimentis deſiſtere compellantur.

Ad idem.

Dolenter audiuimus, quod fideliũ tam clericorum quam laicorum teſtamenta & ultimæ uoluntates maxime pro animarũ ſalute, & ad pios uſus legata & teſtata in ſuis debitis executionibus ac ordinationibus, interdum peruerſis machinationibus hominum, & quandoq; negligentijs interuenientibus & obſtantibus, in noſtris ciuitate & diocœſi in locis pluribus multipliciter impediantur & retardentur. Cum itaq; ultima uoluntas, ſeu ultimum hominis teſtamentum pro lege ſeruari debeat, & ſupremæ hominis rationabilis uoluntatis liber ſtilus exiſtat, & noſtro incumbat paſtorali officio talibus prouidere, & teſtamenta utroq; iure ſuadeñ. defendere, uniuerſis noſtræ iuriſdictioni ſubiectis eccleſiaſticis & ſecularibus ſubinterminatione diuini iudicij et excommunicationis ſententia, quã in cõtra facientes ſex dierũ monitione præuia in his ſcriptis ferimus, ne teſtamenta, & ultimas fideliũ eccleſiaſticarũ uel ſecularium perſonarum, quas iura à teſtamentorũ factione nõ prohibent uolũtates, maxime ad uſus pios et animarũ ſalutẽ, ſe extendeñ. earumque executionem debitas impediant, negligant uel retardent, nec de teſtamentorum & cauſarum earundem ac ipſorum occaſione pro tempore motarum cognitioni ſe intromittãt, ſed ad nos et Officiales

noſtros ordinariam iuriſdictionem cauſarum huiuſmodi habentes,remittāt,diſtrictius inhibemus atq; mādamus.

Mandamus præterea teſtamenta ac ultimas uoluntates per teſtamentarios & executores ad hoc per defunctos teſtatores deputatos,nominatos ac deſignatos,iuxta iuris communis ordinationem ac diſpoſitionem infra anni ſpacium à morte eorundem teſtatorum computandum etiam abſq; aliqua præuia monitione(cuius uicem hoc præſens ſtatutum noſtrum habere uolumus)debitæ executioni demandentur & rite exequantur,alioquin elapſo anno eorundem executionem,ipſo iure ad nos uti epiſcopum diocœſanum,et loci ordinarium deuolutam eſſe decernimus.

De parochijs & parochianis. Cap. XXII.

GRauis ad nos querela perduxit,q̄ nōnulli ſuis iuribus & finibus non contenti parochianos alterius præſumant recipere temere ad diuina,contra canonicas ſanctiones,& cum dictorum parochianorū iudices non exiſtant,nec ligandi uel ſoluendi in eos receperint poteſtatem,ſe tamen iudices faciendo in foro pœnitentiali periculoſe abſoluunt & ligant,pro libito ſuæ uoluntatis,ſicq; ipſis qui proprios ſpernunt ſacerdotes minime abſolutis,illud ſalutiferum noſtræ peregrinationis uiaticum quod non proficit, niſi prius à criminum labe mundatis,& in animarum ſuarum & eorum qui id non dijudicantes indiſcrete recipiunt periculum conferre non uerentur , ſicque dicti eorum ſacerdotes, qui curam recipiendo ſuam pro ipſis animam obligarunt, dum ſibi taliter ſubtrahuntur , ſtatum ignorantes ipſorum

rum

rum ægrotantium, non poſſunt q. in eis eſt ſanare nec conſolidare infirmum, nec alligare confratrum, & ſic dum curationis neceſſaria non adhibentur remedia inualeſcentibus morbis uſq; ad interemptionem læſio dilatatur, unde ſacerdotes nullum poſſunt de ſic pereunti bus animabus ſummo iudici dare rationem. Noſtrorū patrum, qui eccleſiæ ſanctæ dei & perſonis eccleſiaſticis terminos, quos non licet tranſgredi poſuerunt, ſtatuta conſiderantes, uniuerſis ſacerdotibus, tam religioſis q̄ ſecularibus, cuiuſcūq; ordinis conditionis ſiue ſtatus exiſtant in ciuitate & diocœſi noſtris degentibus ſub debito iuramento, quod in receptione ſuorum ordinum præſtiterunt, & ſub interminatione diuini iudicij firmiter inhibemus, ne quis alienum parochianum, cuius cura per epiſcopum uel loci Archidiaconum uel eius uicarium, alij eſt commiſſa, præſumat (excepta neceßitatis cauſa, quæ legem non habet) ad confeßionem recipere, uel ad porrigendū ei eccleſiaſticū ſacramentum, niſi petita deſuper & obtenta licentia proprij ſacerdotis accedere, cū certi & indubitati iuris exiſtat, talem à tali preſbytero abſolui non poſſe aliquatenus uel ligari, & ex hoc ordinem eccleſiæ per maiores & ſanctos patres diuina prouidentia inſtitutum confundi, quod per uniuerſos plebanos ſingulis diebus dominicis & feſtiuis coram ſuis plebibus præcipimus publicari.

Ad idem.

INſuper ueridica relatione intelleximus populum uulgarem in pleriſque locis nobis ſubiectis diebus dominicis et feſtiuis raro intereſſe diuino officio miſſæ

& prædicationi uerbi dei licet iuxta ordinationē & ſtatum ſanctæ matris eccleſiæ, eiſdem diebus intereſſe debeant, ut ibidem de diuinis præceptis & euangelicis doctrinis informentur. Nos uolentes huic morbo obuiare, ac animarum ſaluti conſulere, præſenti uolumus & ordinamus ſtatuto, diſtricte uniuerſis preſbyteris curatis noſtræ diocœſis, mandantes & exhortantes, quatenus plebes & parochianos ſuos, qui ad annos peruenerint diſcreptionis hortentur & admoneant ſub pœna excommunicationis, quatenus deinceps ſingulis dominicis & feſtiuis diebus officio miſſæ in eccleſijs ſuis intereſſe ſtudeant, & prædicationem uerbi dei diligenter audiant, niſi legitimo impedimento ex cauſa rationabili quis excuſetur, nec ab officio huiuſmodi ante benedictionem ſacerdotis, donec compleatur, recedāt, uel alias inhoneſte diſcurrant, faciendo ob reuerentiam diuiniſſimi ſacramenti genuflexiones. Interim dum hoſtia ſalutaris per preſbyterum eleuatur, cum deuotione cordis deum exorent pro peccatis. Si quis uero rebellis & negligens in his fuerit, hunc in confeſſione ſeuere uolumus emendari, & nihilominus talis qui tempore prædicationis uerbi dei extra eccleſiam, & in cimiterio ſtare contra prohibitionem huiuſmodi præſumpſerit, ad authoritatem noſtram epiſcopalem remittatur, Contemptores etiam huius ſaluberrimi præcepti per excommunicationis inflictionem coherceantur. Inſuper preſbyteri curati in ſermonibus populum eis commiſſum ad hoc inducere curent, ut proceſſionibus & alijs actibus & cærimonijs eccleſiaſticis interſint deuote, lau-

deſque omnipotenti deo cum attentione cordis & morum grauitate perſoluant.

De fructibus defunctorum plebanorum ſeu rectorũ ecclesiarum parochialium, uicariorum, altariſtarum, & aliarum perſonarum eccleſiaſticarum ciuitatis & diocœſis Hildeſemeñ. Et qualiter inter defunctum & ſucceſſorem diuidi debeant. Cap. XXIII.

VOlumus, ut in morientium plebanorum uicariorum, altariſtarum, & aliarum perſonarum eccleſiaſticarum fructibus, ſubſequens definitio ſeu deciſio, iuri communi & æquitati conformis in omnibus obſeruetur.

De bladis ſeu frumentis. Cap. XXIIII.

ANnus ad deſeruiendum blada, incipit in feſto beatæ Margaretæ, unde declaramus, q. ſi aliquis deceſſerit quacunq; parte anni, fructus bladorũ libere cedentium, debentur defuncto à feſto beatæ Margaretæ uſq; in finem triceſimi diei obitus ſui proportionabiliter ſecundum ratam temporis, reliqua portio huiuſmodi bladorum debetur ſucceſſori defuncti. Si autẽ defunctus haberet uel habuiſſet blada per ipſum elaborata, & feciſſet omnem laborem agrorum uſq; ad meſſem excluſiuè, tunc duæ tertiæ crementorum debentur defuncto, de reliqua tertia, defunctus recipiat partem à feſto Margaretæ uſq; ad finẽ triceſimi diei obitus ſui, ſecundum ratam temporis, reſiduum uero habebit ſucceſſor ſuus. Item ſi defunctus dictos agros coluiſſet

uſq; ad ſparſionem ſeminis excluſiue, ex tunc ſucceſſor ſatisfaciat defuncto per ipſum ad culturã agrorum expoſitis uſq; in diem obitus ſui, & colat ulterius bona ipſa, recipiatq; omnes fructus ipſorum bonorum. Et ſi fortaßis ſucceſſor recuſaret labores huiuſmodi facere, extũc teſtamentarij ac manufideles defuncti, uel pro ipſis, ſi defunctus deceßit inteſtatus, uicarius noſter in ſpiritualibus ſeu Officialis uel alius quicunq; per uicariũ ſeu Officialem noſtrum ad hoc deputatus ſeu deputandus, colat uel colant bona ipſa uſq; ad conſummationẽ, colligãtq; fructus omnes dictorum bonorum pro defuncto, tertia tamen parte dictarum frugum reſeruata pro defuncti ſucceſſore.

De fœno. Cap. XXV.

ANnus ad deſeruiendum fœnum incipit in die beati Vrbani papæ, de quo fœno iudicabitur ſicut de blado libere cedente proportionabiliter ſecundum ratam tpis uſq; in diem triceſimũ obitus defuncti.

De fructibus arborum. Cap. XXVI.

ANnus ad deſeruiendum fructus arborum incipit ĩ die Aſſumptionis glorioſæ uirginis Mariæ, de quibus idem iudiciũ erit ſicut de blado libere cedente, proportionabiliter uſque in diem triceſimum obitus defuncti.

De cenſibus & alijs prouentibus. Ca. XXVII.

ANnus ad deſeruiẽdum cenſus redditus ac prouentus pecuniales, anſeres, pullos, capones, & alia que intra cenſus computantur, incipit à feſto beati Martini epiſcopi. Hæc omnia ueniũt defuncto pro rata

temporis uſq; in diem triceſimũ obitus ſui proportiona biliter diuidẽda. Reliqua aũt portio debetur ſucceſſori pro ſua rata. Idem ẽt iudicium erit in oĩbus altariſtarũ fructibus ſicut de prouentibus eccleſiarũ, quo ad aßignationẽ rate tpis pro defuncto & eius ſucceſſore.

De rata ſolutionis impoſitionũ. Cap. XXVIII.

VOlumus etiam, q̃ ſi aliqua ſubſidia ſiue procurationes imponerentur clero, anno illo in quo aliquis beneficiatus naturæ debitum perſoluiſſet, quod in perſolutione talium impoſitionum, qualibet partium tam defunctus quàm ſucceſſor ſoluat ipſas impoſitiones proportionabiliter ſecundum quod recepit de fructibus ipſius anni, unde ſoluuntur huiuſmodi ſubſidia ſeu impoſitiones.

De regularibus. Cap. XXIX.

QVoniam nonnulli religioſi contra deum & ſuam conſcientiam multipliciter excedũt, eorumq; prælati deſides & negligentes in obſeruatione regularis diſciplinæ & correctione exceſſuum exiſtunt, eos per uiſcera miſericordiæ domini noſtri Ieſu Chriſti requirimus & hortamur, ut perſonas regulares ſibi ſubiectas ad obſeruantiam regularũ ſuarum & ſtatutorum regulariũ diligentius inducãt, moneant & alliceant, & ſi opus eſt, ſtrictius compellãt, ut de officio ſibi commiſſo dignam deo poßint reddere rationẽ, q̃ ſi ultra præuaricatores ordinis ſui fuerint aut contemptores ſeu negligẽtes uel remißi, pro certo ſe nouerint non ſolũ ab officio deponendos, ſed alias ſecundum regulam ſuam caſtigandos, cũ offenſa non ſolũ pro-

pria, uerumetiam aliena, ac ſanguis ſubditorum ſuorũ de ſuis manibus requiratur. Nos *etiam eorundem prælatorum negligentiam, fauente domino, ſupplebimus, iuxta canonicas ſanctiones.*

Ad idem.

P*Ericuloſum nimiũ fore conſiderantes & ſcandaloſum, q́ perſonæ regulares utriuſq; ſexus extra monaſteria ſua uagantes, in ſeculo moram trahunt nõnullæ etiam ex ipſis religionis habitu dimiſſo apoſtatare non formidant excommunicationis ſententiam ut ſic incurrendo, & ſuis ſuperioribus rebellãdo.* Cum *itaq; periculoſum ſit talibus ſic uagantibus excommunicatis & apoſtatis in diuinis participare; uolumus & uniuerſis nobis ſubiectis eccleſiaſticis perſonis mandamus, ut omnes & ſingulos ſic in ſeculo ſuis ſub diſtrictibus uagantes & commorantes cuiuſcunque ordinis uel cõditionis fuerint, moneant & requirant, ut infra menſis ſpatium à die publicationis & requiſitionis huiuſmodi ad ſua monaſteria redeãt & ut uota ſua deo reddant, ſuis ſuperioribus iuxta ordinem & regulæ inſtitutionem obediendo, uel ſaltem infra eundem terminum coram nobis uel noſtro uicario de indultis, ſi quæ de contrario habeant, legitime doceant; alioquin contra ipſos per eccleſiaſticæ cenſuræ pœnas, & prout iuſtum fuerit, procedemus.*

Ad idem de Regularibus.

Q*Vamuis contra monachos et moniales de ſuis clauſtris propter aliquos enormes exceſſus, aut animi leuitate temere fugientes, & in ſe-*

culo per tempora uagantes & conuerſantes, & tãdem pœnitentia ducti ad clauſtra ſua humiliter redire uolẽtes, certæ & uariæ pœnæ iuxta qualitatem & quantitatem excedentium à ſanctis patribus ſint ſtatutæ, quidam tamen abbates & magiſtratus pœnis in ſacris canonibus & regula ſui ordinis cõtra tales profugos expreſſis non contenti, grauiores & quaſi importabiles pœnas ipſi in ſui reuerſione imponere nõ uerentur, uel quod deterius eſt, eaſdem perſonas quantumcunq; humiliter poſtulantes ad ſua clauſtra de quibus exiuerũt admittere inhumaniter contradicunt. Cum itaque de iure pœnæ ampliandæ non ſint, ſed leniendæ, & longe ſit ſecurius de miſericordia q̃ de crudelitate reddere rationem, Cum etiam dominus per os prophetæ ſit pollicitus, ſic dicentis: Peccator quacunque hora conuerſus fuerit, & ingemuerit, iniquitatum ſuarum amplius nõ recordabor. Nos aduertentes, q. ubi paterfamilias largus diſpenſator exiſtit, non decet familiam eſſe tenacem, ut peccandi materia & occaſio talibus præcludatur, prouida deliberatione ſtatuimus & præſenti ſtatuto decernimus & ordinamus, ut monaſteriorũ abbates & prælati, abbatiſſæ, præpoſiti, priores, et magiſtratus cuiuſcunq; ordinis nobis ſubiecti fratribus & ſororibus modo præmiſſo à ſuis monaſterijs profugientibus aut in apoſtaſiam ex quacunq; cauſa lapſis, deſiderantibus & quærentibus cum humilitate ac deuotione regreſſum, gremium miſericordiæ (quem mater eccleſia claudere nulli petenti conſueuit more pij patrisfamilias qui filium primum prodigum, & poſtea pœnitentem pater-

ne ſuſcepit) ſtudeant liberaliter aperire, & tales redire uolentes, quantumcunq; eorum exceſſus graues fuerint uel enormes iuxta cuiuslibet ordinis diſciplinam ſiue regulam & conſuetudinem obſeruatam, ſine contradictione recipiant & admittant, ita tamẽ ꝗ propter eorum exceſſus, nec uictus nec ueſtitus eis ſubtrahatur, ſed alias regulariter puniantur, ut præfertur, prout ipſi prælati, abbates, abbatiſſæ, præpoſiti, priores, & magiſtratus ſententiam ſuſpenſionis à diuinis, quam in contrafacientes, ſed dierum canonica monitione præmiſſa in his ſcriptis ferimus, uoluerint euitare.

Idem de monialibus. Cap. XXX.

SAcras apoſtolicas conſtitutiones debitæ executioni demandantes, hoc noſtro ſtatuto inhibemus, ut ſanctimoniales cuiuſcunq; ſint religionis uel ordinis noſtrarum ciuitatis & diocœſis, quæ in ſuis monaſterijs ſub perpetua clauſura manere iubentur in conſtitutionibus apoſtolicis antedictis, ita ꝗ nulla earum religionem tacite uel expreſſe profeſſa quacunq; ratione uel cauſa, niſi forte tali morbo euidenti aliquam earum laborare conſtaret, ꝗ non poſſet cum alijs abſq; graui periculo uel ſcandalo commorari monaſteria ipſa egrediendi ſit facultas, deinceps abſq; licentia ſuperiorum ſuorũ quam non niſi ex cauſa expreſſa uel ineuitabili exigente neceſſitate cõcedi uolumus, monaſteria ſua nõ exeãt, prout dictarum conſtitutionum pœnas & ultionem canonicam uoluerint euitare, Quodq; ut ipſæ ſanctimoniales à publicis & mundanis aſpectibus ſeparatæ, deo liberius ſeruire, & laſciuiendi opportunitate ſublata,

corda ſua & corpora in animi ſanctimonia diligentius cuſtodire ualeāt, uniuerſis & ſingulis eccleſiaſticis & regularibus perſonis noſtræ iuriſdictioni ſubiectis interdicimus & prohibemus, ne abſq; rationabili & manifeſta cauſa, & ſine ſuperioris, ad quem pertinet, licentia ſpeciali, ipſa monaſteria ſanctimonialium ſubintrēt, ſub pœnis ſuſpenſionis in eccleſiaſticas, & excommunicationis in ſeculares perſonas, prout de iure poterimus, contra ipſos procedemus.

Ad idem.

ITem præcipimus, & ſub pœna excommunicationis mādamus, ne etiam ipſi prælati, prouiſores, aut præpoſiti monaſteriorum monialium, noſtrarum ciuitatum et diœceſis, ipſa monaſteria ſeu clauſtra quouis modo introeant, niſi magna & euidens neceßitas id expoſcat. Quæ ſi talis fuerit, nequaquam tamen huiuſmodi ingreſſum ſine religione & ſocio ſibi comitte facere præſumant, pœna ſub præmiſſa, & ſi ex iuſta & honeſta cauſa cuiquam perſonarum ſui monaſterij loqui uoluerint, hoc in eccleſia ſub bono teſtimonio faciāt manifeſte, ne ſiniſtra contra ipſos ſuſpicio oriatur, alioquin graui ſubiaceant ultioni.

Ad idem.

ITem mandamus ſub pœna excommunicationis ſimiliter, nē capellani aut ſcholares monaſteriorum monialium, ſeu illi qui conuerſi dicuntur, abſq; licētia præpoſitorum, prouiſorum eorundem monaſteriorum clauſtra uel clauſuras monialium, perſonis mundanis prohibitas, aut cum monialibus per feneſtras colloquium

habeant. Contrarium facientes & præpoſitis ſeu prouiſoribus monaſteriorum inobedientes & rebelles, in hac parte prout eorum rebellio uel pertinacia exegerit, nobis aut commiſſario noſtro in hac parte fideliter ſtudeant intimare.

De magiſtris ſcholaſticis. Cap. XXXI.

QVia nonnullis propter inopiam & legendi ſtudium opportunitas proficiendi ſubtrahitur, in lateranenſi concilio pia fuit inſtitutione prouiſum, ut per unāquanq; cathedralem eccleſiā magiſtro qui clericos eiuſdē eccleſiæ, alioſq; ſcholares pauperes gratis inſtrueret, aliquod competens beneficium præbe retur, quo & docentis releuaretur neceſſitas, et uia pateret diſcentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis eccleſijs id minimè obſeruatur, nos prædictum roborantes ſtatutum, adijcimus ut non ſolum in qualibet cathedrali eccleſia, ſed etiam in alijs, quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur magiſter idoneus, à prælato cum Capitulo, ſeu maiori ac ſaniori parte Capituli eligendus, qui clericos eccleſiarum ipſarum & aliarum gratis in grammatices facultate & alijs inſtruat iuxta poſſe. Volumus etiam, ut prælati & Capitula tam cathedralium quam collegiatarum eccleſiarum, qui magiſtros huiuſmodi aſſumendi, recipiendi, ac conſtituendi habent facultatem, modernis peruerſarum dogmatum & pernicioſarum nouitatum temporibus, neminem in magiſtrum recipiant ſeu aſſumant, niſi de cuius uita, integritate, ſcientia, moribus, ac conuerſatione, plenam & perfectam habeant notitiam,

& qui peruerſarum dogmatum fermento conſperſus & ſectusq; non ſit, ne tenera iuuentus cum lacte uenenū imbibat, & ea diſcat quæ poſtea non ſine magno ſalutis diſcrimine ac ingenti labore dediſcere uix aut nullatenus poßit. Cæterum, magiſtros qui tales reperti fuerint, mox deſtituendos, amouendoſque diſtrictißime mandamus.

De cuſtodia eucharistiæ & reuerentia ſacramentorum. Cap. XXXII.

NE propter irreuerentiā ſacramentorū ira dei ſæuiat in miniſtros, ſtatuimus ut eucharistia, chriſma, & oleū ſanctū ſub diligēti cuſtodia ſeruentur. Cum aūt ſacerdos eucharistiā uel oleū infirmorū ad decumbentē deportauerit, uideat, q; ſuperpellicio, ſtola ſeu orario ſit indutus ſuppoſito mundo uelamine, manifeſte & honeſte, lumine ac etiā cāpanella, eucharistiæ præcedentibus ſacramentū. Hæc facienti ac oībus ēt uere pœnitentibus et cōfeßis, qui ſacerdotē eucharistiā uel oleū infirmorum, ut ſic deferentē eundo uel redeūdo aſſociauerint uel ſequuti fuerint, & hoc de die faciunt, decem, ſi uero de nocte cū lumine ꝓprio uel alieno, uiginti dierum de iniunctis ſibi pœnitētijs, præter indulgentias ab alijs & authoritate apoſtolica cōceſſas, autoritate noſtra ordinaria miſericorditer in dño relaxamus. Similiter in miniſtratione ſacramenti baptiſmatis, ut ſacerdos ſuppellicio ac ſtola utatur, uolumus atq; mādamus.

Ad idem de cuſtodia eucharistiæ.

COnſiderantes q̄ grauiter glorioſus deus propter ſacramentorum irreuerentiā offendatur,

Ideo quamquam circa ſacramẽtorum cuſtodiam & reuerentiam ſufficienter ſancitum dinoſcatur, quia tamen ut quotidiana edocemur experientia, ſacerdotes cum diuiniſsima euchariſtiæ & extremæ unctionis ſacramenta ad infirmos deportant incaute cũ calopedibus & ſcãdaloſe ac turpiter capite nudo aut uix birreto ſuperpoſito, non ornatis capillis in mundi conſpectum procedat diſtricte præſenti ſtatuto inuiolabiliter duraturo, ſancimus, ut conſtitutio proxime præinſerta firmiter obſeruetur, ac quilibet preſbyter ſic infirmos euchariſtiæ & extremæ unctionis ſacramẽtis accedens, abſque calo pedibus, & capite almutio (ſi ſaltem tali in loco almutia ſolita ſint) portari tecto alioquin caputio clericali per collũ tracto, ut ſola facies nuda appareat, deuote ac religioſe præcedentibus lumine & cãpanella, iuxta eiuſdem conſtitutionis tenorem incedat, indulgentias inibi expreſſas Chriſti fidelibus in domino elargiẽtes. Si qui uero conſtitutionem noſtram ſeruare contempſerint, ſe ultionem noſtram grauem non euaſuros agnoſcant.

De batiſmo, ex concilio prouinciali Fritz larieñ, Cap. XXXIII.

BAptiſmus cum ſumma reuerentia celebretur, maxime in diſtinctione et prolatioue uerborum, in quibus ſacramẽti uirtus cõſiſtit, his ſcilicet. uerbis. Ego baptizo te in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, amẽ. Doceãt etiã ſacerdotes, tã mares q̃ fœminas in neceſsitate paruulos baptizare, eadẽ forma ĩ ſuo ideomate & quod patres & matres proprios infantes, ſi ſumma neceſsitas exigat poterũt baptizare, & ſi ſacerdotes ſu

per hoc diligētius requirētes, debitam formam ſeruatā in baptiſmate inuenerint, quod factum eſt approbēt, ſupplentes circa baptizatum quo ad unctionē olei in pectore & in ſcapulis, et chriſmatis in uertice, quod a laicis eſt omiſſum, ſi autem in baptiſmate debitam formam non inuenerint obſeruatam, non differant pueros iterum baptizare.

De eccleſiarum procuratoribus. Cap. XXXIIII.

Quorūdam fide dignorum didicimus relatione, quod plurimarū eccleſiarum noſtræ diœceſis procuratores laici duntaxat conſtituūtur, qui ad eorū nutum cum pecuniis & rebus earundē eccleſiarū abſq; plebanorum ſcitu et conſenſu propria cōmoda quærant, ac mercationes & contractus interdum uitioſos cum illis exerceant, & eas ad alios priuatos uſus cōuertere non formident, nec de per eos perceptis, collectis imburſatis & geſtis in præſentia plebanorum, quorum tanquam procuratorum principalium intereſt, rationem reddere ſtudeant, fabricas eccleſiarum huiuſmodi & eorum animas miſerabiliter defraudando, quod profecto periculoſum fore arbitramur. Quamobrem eccleſiarū indēnitati et ſubiectorū ſaluti prouidere cupiētes, preſenti conſtitutione ordinamus, ut deinceps cuiuſlibet eccleſiæ noſtræ diœceſis rector ſiue plebanus tanquam principalis, & cū eo ad minus duo laici huiuſmodi pcurationis officia, citra eorum priuata commoda fideliter cū ſcitu & conſenſu plebani exerceant, ac utilitatē eccleſiæ promoueant, rationem de ſingulis per eos leuatis collectis, diſtributis, actis et factis, in preſentia ipſius re

ctoris ſiue plebani, tanquam principalis procuratoris, coram his qui ad hoc ſunt deputati, temporibus conſuetis faciendo, prout de hoc in extremo iudicio reſpondere uelint. Qui autem huiuſmodi noſtri ſtatuti rebelles fuerint reperti, per eorum plebanos & paſtores monitione præuia excommunicari poſſint & debeãt, ad quod eiſdem plebanis præſentis ſtatuti uigore liberam damus facultatem.

De celebratione miſſarum & horarũ Canonicarum perſolutione, & de concionatoribus, ex Concilio puinciali Moguntino.

Cap. XXXV.

PRædeceſſorum noſtrorũ ueſtigijs inhærẽdo ſtatuimus, inhibẽtes ſub excõmunicatiõis pœnã, quã in omnes trãſgreſſores huius ſacri approbatione cõcilij decernimus ferendam, ut nullus ſacerdotum nouiciorum, illa die qua celebrare intendit primam miſſam, in exordium publicatiõis ſui ſacratiſſimi officij, oblaturus deo primitias gratiæ ac ſalutis ſibi collatæ, aliquos ad conuiuium inuitare aut inuitatos habere aut procurare p ſe uel per alium quoquo modo præſumat, ſed ad ſolum deum cuius militiæ eſt aſſcriptus dirigat aciem ſui cordis, maxime die illa deuotus, & curis ac ſolicitudinibus temporalium, quibus mentes hominum diſtrahũtur exhutus, remotus à uanitatibus, hiſtrionum curſibus tumultibus & inſolentijs reproborum, qui etiam ſæpe uenire ſolent non uocati. Si qui autem poſt uel ante (octo dierum ſpacio ſeu plurium intermedio) amicorum honeſtam conuocationem habere uelint abſque hiſtrionum

curſibus fieri non uetamus.

Quomodo diuinum officium ſit celebrandum.

Cap. XXXVI.

Sanctα generalis ſynodus Baſilieñ. reformationi ſta tus clericalis intendens etiam inter alia de celebrã do diuino officio, & horis canonicis rite perſoluendis, ac nonnullis alijs circa cultum diuinum neceſſarijs cer= tas ordinationes fecit tenoris infraſcripti. Si quis prin cipem ſeculi rogaturus habitu honeſto, geſtu decenti, pro latione non præcipiti, ſed diſtincta, attenta quoq; mente ſeipſum ac uerba ſtudet componere, quanto diligentius in ſacro loco omnipotentem oraturus deum, hæc omni= no facere, curare debet. Statuit igitur ſancta ſynodus, ut in cunctis cathedralibus ac collegiatis eccleſijs horis debitis, ſignis congrua pulſatione præmiſsis, laudes di= uinæ per ſingulas horas non curſim ac feſtinanter, ſed tractim, & cum pauſa decẽti, præſertim in medio cuius libet uerſiculi pſalmorum, debitam faciendo inter ſo= lenne ac feriale officium differentiam, reuerenter ab omnibus perſoluantur. Horas canonicas dicturi, cum tunica talari ac ſuper pellicijs mundis, ultra medias ti= bias longis, uel cappis, iuxta temporum ac regionum diuerſitatem, eccleſias ingrediantur, non caputia, ſed almutias uel birreta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, grauitatem ſeruent, quam, & locus & officium exigunt, non inſimul aut cum alijs confabulan tes ſeu colloquentes, aut literas ſeu ſcripturas alias le= gentes. Et cum pſallendi gratia ibidem conueni= ant, muta ac clauſa labia tenere non debent, ſed om=

nes præſertim qui maiori funguntur honore, in pſalmis, hymnis & canticis deo alacriter modulentur. Cum dicitur: Gloria patri & filio, & ſpiritui ſancto, Sicut erat in principio, &c. omnes conſurgãt. Cum nominatur glorioſum illud nomen Ieſus, in quo omne genu flectitur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum, omnes caput inclinent. Nemo ibidem dum horæ in communi publice cantantur, legat uel dicat priuatim officium. Nam non ſolum obſequium quo obnoxius eſt choro, ſubtrahit, ſed alios pſallẽtes perturbat. Super his debite obſeruandis alijſq; ad diuini officij proſecutionẽ ac chori diſciplinam ſpectantibus, Decanus uel cui onus incũbit, diligenter inuigilet, hincinde ne quid inordinate fiat, circumſpiciens. Horum autem tranſgreſſores, illius horæ in qua circa prædicta exceſſerint, uel alia maiori, prout tranſgreßionis grauitas exigit, plectantur pœna, laudabilibus tñ conſuetudinibus, ſtatutis ac obſeruantijs ſpecialibus eccleſiarum ſingularum ſaluis.

Quo tpe quiſq; debeat eſſe ĩ choro. Ca. XXXVII.

QVi in matutinis ante finẽ pſalmi: Venite exultemus, in alijs horis ante finem primi pſalmi. In miſſa ante ultimũ Kyrieleiſon, uſq; in finem, diuino officio non interfuerit, niſi forte neceßitate cogente, ac petita & obtenta à præſidente chori licentia, diſcedere oporteat pro illa hora abſens cẽſeatur, ſaluis eccleſiarum conſuetudinibus, ſi quæ forte circa hoc arctiores exiſtant. Idẽ in his obſeruetur, qui à principio uſq; in finem in proceßionibus non permanſerint, pro cuius executione deputetur aliquis onus habẽs no-

tandi

tandi perſonas ſingulas ſtatuto tempore non conuenientes iuramento aſtrictus agere fideliter & nulli parcere. Iubet etiam hæc ſancta ſynodus, q. in illis eccleſijs, in quibus ſingulis horis certe diſtributiones ſtatutæ non ſunt, omnino etiam de großis fructibus (ſi opus ſit) deputentur, ut iuxta menſurã laboris plus minuſue quiſq; capiat emolumenti, tollẽs prorſus abuſum illum, quo in una dumtaxat hora præſens, totius diei diſtributiones uſurpat, & illum quo. Præpoſiti uel Decani, aut alij officiales, ex hoc ſolum q. officiales ſunt, licet actualiter pro utilitate eccleſiæ non abſint, quotidianas diſtributiones percipiunt.

Qualiter horæ canonicæ extra chorum dicendæ ſint. Cap. XXXVIII.

QVoſcũq; etiam alibi beneficiatos ſeu in ſacris conſtitutos cum ad horas canonicas teneãtur, admonet hæc ſancta ſynodus, ſi orationes ſuás deo acceptas fore cupiunt, ut non in gutture, uel inter dentes ſeu deglutiẽdo, aut ſyncopando dictiones, nec colloquia uel riſus intermiſcendo, ſed ſiue ſoli, ſiue aſſociati, diurnum nocturnumq; officium reuerenter, uerbiſq; diſtinctis peragant, ac tali in loco, unde à deuotione nõ retrahantur, ad quam ſe diſponere & præparare debent, iuxta id quod ſcriptum eſt. Ante orationẽ præpara animam tuam, ne ſis, quaſi qui tentat deum.

De his qui tempore diuinorum uagantur per eccleſiam. Cap. XXXIX.

QVicunq; in eccleſia beneficiatus, præſertim de maioribus diuinorum tempore per eccle-

ſiam,uel foris circa ipſam deambulando, aut cum alijs colloquendo,uagari uiſus fuerit,non ſolum illius horæ, ſed totius diei præſentiam ipſo facto amittat. Qui ſi ſemel correctus,non deſtiterit per menſem diſtributionibus careat uel grauiori(ſi ꝑtinacia exegerit)pene ſubiaceat,ita ut tandem deſiſtre cogatur. Prohibeatur ēt ne diuina officia tumultuoſi quorumcunq; per eccleſiā diſcurſus impediant aut perturbent. Regulares, qui in conuentualibus eccleſijs circa prædicta exceſſerint grauiter ſuperioris arbitrio caſtigentur.

De tabula pendente in choro. Cap. XL.

VT cuncta in domo dei ordinate procedant, & quilibet ſciat,quid ſibi agendum imminet, ſtatuatur tabella aliqua, continue pendens choro, in qua quid per unumquemq; ex canonicis uel alijs beneficiatis in ſingulis horis per hebdomadam, aut maius tēpus legendum,cantandumue ſit,ſcribatur. Qui autem ſecundum quod ibi deſcriptus fuerit, facere per ſe uel alium neglexerit, pro qualibet hora diſtributiones unius diei amittat.

De tenentibus capitula tꝑe miſſe. Cap. XLI.

PRohibet hæc ſancta ſynodus ut tēpore miſſæ maioris,præſertim ſolennibus diebus, capitula ſeu actus capitulares,aut alij tractus per Canonicos nō celebrentur, niſi forte urgens & euidens ingrueret neceſſitas. Qui uero ad talem horam capitulum indixerit à diſtributionibus quotidianis per hebdomadam ſit ſuſpenſus,neq; ipſi Canonici pro illa hora diſtributiones ipſas lucrentur.

Experiētia docti nouimus, quod quidam uerbum dei in eccleſijs noſtrarum ciuitatis & diocœſi ſeminantes, religioſi & ſeculares preſbyteri, interdum rancore moti contra ſe inuicem prædicare nō uerentur, in populi ſcādalum & exemplum pernitioſum. Nos conſiderantes, quod ſicut ex indiſcreto ſilentio ſæpius error poſt ſe relinquitur, ita & incauta loquutio ſæpius errorē inducit. Idcirco præſenti ſtatuto inhibemus, ne quia prædicantium in monaſterijs & eccleſijs noſtrarum ciuitatis & diocœſis, ſiue religioſus, ſiue ſecularis exiſtat, de cætero contra alium quicquam in cancellis prædicet, ſed ſi errorem, hæreſim, uel quid aliud aliquis ex ipſis prædicauerit, id nobis uel noſtro uicario in ſpiritualibus referatur, ne ex huiuſmodi contentione publica ſcādala in populo & pericula conſurgant animarum, ſecus faciētes pœnam grauem & condignam non euadent.

De ſponſalibus & matrimonijs.

Cap. XLII.

Quamuis in generali Concilio Innocētius papa tertius ſufficienter ſtatuerit, ne quis ſacerdos clamdeſtinis matrimonijs interſit, inhibens nihilominus ne talia clamdeſtina matrimonia contrahantur, cum tamen quod dolenter referimus prædicta clādeſtina matrimonia ſæpius contrahantur, per quæ grandia ſcandala, & animarum pericula non modica inſurgunt, prohibemus de cætero clamdeſtina matrimonia cōtrahi iuxta conſtitutionem in Concilio generali æditam, quæ habetur in. c. fina. de clamdeſtina deſponſatione infraſcriptam, quam in omnibus parochialibus

eccleſiis præcipimus ſingulis annis per plebanum & curam animarum habentem quater publicari, Ne autem conſtitutio prædicta cuiquam ſit incognita, eam etiam de uerbo ad uerbum hic inſeri uolumus cuius tenor ſequitur, & eſt talis.

Cũ inhibitio copulæ coniugalis ſit in ultimis tribus gradibus reuocata, eam in alijs uolumus diſtricte obſeruari, unde prædeceſſorum noſtrorum ueſtigijs inhærendo, clamdeſtina matrimonia penitus inhibemus. Prohibẽtes etiam ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat, quare ſpecialem quorundam locorum conſuetudinem ad alia generaliter prorogando ſtatuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, in eccleſiis per preſbyteros publice proponatur, competenti termino præfinito, ut infra illum qui uoluerit aut ualuerit legitimum impedimentum opponat, ipſi preſbyteri nihilominus inueſtigẽt, utrum aliquod impedimentum obſiſtat, cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſe, donec quid fieri debeat ſuper eo manifeſtis conſtiterit documentis. Si quis uero huiuſmodi clamdeſtina uel interdicta coniugia inire preſumpſerit in gradu prohibito, etiam ignoranter, ſoboles de tali coniunctione ſuſcepta prorſus illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium, cum illi taliter contrahendo non expertos ſcientiæ, uel ſaltem affectatores ignorantiæ uideantur, pari modo proles illegitima cenſeatur. Si ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conſpectu eccleſiæ contra-

bere præſumpſerunt. Sane, ſi parochialis ſacerdos tales coniunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet etiã regularis qui eis præſumpſerit intereſſe per triennium ab officio ſuſpendatur, grauius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulauerit. Sed & his qui taliter compulari præſumpſerint etiam in gradu conceſſo pœnitentia condigna iniungatur. Si quis autem ad impediendũ legitimã copulam malitioſe impedimentum obiecerit canonicam non effugiet ultionem.

Hac conſtitutione prohibemus, ne quis plebanorum ſeu curatorum ciuitatis & diocœſis Hildeſemeñ. de cætero clandeſtinis matrimonijs interſit, quod ſi ſecus fecerit, ultra pœnas canonis prædictas condignæ mulctetur. Si autem aliqui ex ſubditis matrimonium clandeſtine contraxerint, mox poſtquam hoc ſciuerint, eos moneat, ut matrimonium per eos contractum in facie eccleſiæ infra proximũ menſem ſolẽnizent, qui etiã infra tẽpus et ſpaciũ mẽſis eis præfigiendũ matrimoniũ huiuſmodi in facie eccleſiæ ſolẽnizare legitimo ceſſante impedimento teneantur. Et ſi id facere cõtẽpſerint, ſeu eorum Curatus, ut præfertur ipſos monere nõ curauerit, tam curatus q̃ contrahentes, iuxta dictam conſtitutionem & alias, canonice puniantur.

De iudæis. Cap. XLIII.

N*E iudæi de cætero in ciuitate & diocœſi noſtris nutrices ſeu ſeruientes habeant Chriſtianas diſtrictius inhibemus, quia indignũ eſt ꝙ filij liberi filijs famulentur ancillæ, oĩbus ipſorũ ſeruiẽtibus ac nutricibus ꝑcipientes, ut à ſeruitijs earũ infra proximum*

menſem, à publicatione præſentiũ recedant, quos etiam Iudæi libere dimittere teneantur, & tranſgreſſores huius ſtatuti cõdigna animaduerſione puniantur.

Ad idem.

QVoniam dudũ in generalibus cõcilijs, et in ſacro prouinciali ſynodo Moguntineñ. nouiſſime celebrata, inter cætera de Iudæis & crucis Chriſti inimicis. ſub ceſſatione diuinorum & pœna ſubtractionis, cõionis, ſtatutũ et mandatũ reperitur, quod etiam nuper in conuentu Imperiali Auguſteñ. per piiſſimum & inuictiſſimum dñm, dominũ Carolum quintũ Romanorum Imperatorem in reformatione ſua Imperiali ibidem facta ſimiliter repetitũ, ac de nouo eſt ordinatum & diſpoſitum, quod Iudæi ſigna deferre debeant, per quæ à Chriſtianis diſtingui & diſcerni uideantur, declarando & adijciendo tale ſignum eſſe debere, circulum uidelicet de filis croceis in ueſte extrinſeca ante pectus, quo ad mares ac maſculos, & duas rigas blauei coloris in peplis mulierum quo ad fœminas. Cum autem parum profit ſtatuta condere & eorum exequutionem negligere, idcirco conſtitutione præſenti præcipimus diſtricte uniuerſis Iudæis per ciuitatem & diocœſim noſtras habitantibus, ſub pœna quinquaginta florenorum Rheneñ. mandantes, quatenus huiuſmodi ſigna extrinſeca iuxta declarationem Cæſariæ & catholicæ maieſtatis prædictam deferant cõformiter, & ad hoc per poteſtatem ſecularem & officiales regentium compellantur, alioquin contra ſecus facientes officiales & regentes, ad ſubtractionem ſacramenti euchariſtiæ, & nihil-

minus etiam contra Iudæos ad excluſionem cõmunionis fidelium & alias pœnas prout de iure procedatur.

De adulteris. Cap. XLIIII.

QVædam perſonæ relicto legitimo thoro, nõ uerentur una domo in adulterinis amplexibus manifeſte cohabitare, in ſcandalũ plurimorũ, quorum ſaluti prouidere uolentes omnibus rectoribus, plebanis & curatis, noſtrarum ciuitatis & diocœſis ĩ uirtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus omnes & ſingulos, q in adulterinis amplexibus inſimul reſidere non uerentur, admoneant, requirant, & exhortẽtur, ut infra quindecim dies ab inuicem diſcedant, & ſi mandato huiuſmodi obedire contempſerint, & poſt dictos quindecim dies (quod abſit) inſimul cohabitauerint, tales in eorũ uita ab eccleſiaſticis excludantur ſacramentis, & poſt mortem niſi pœnitentiam egerint de commiſſis eccleſiaſtica careãt ſepultura, et nihilominus ad nos uel uicariũ noſtrũ pro abſolutionis beneficio cõſequendo remittantur. Ipſi uero rectores, plebani, & curati qui eos monere obmiſerint à nobis, uel uicario noſtro, canonicã expectare ſe non dubitent ultionẽ, quibus ẽt ſub ſimili comminatione diſtrictius iniungimus, ut eorundẽ rebellium noĩa, infra alios quindecim dies nobis uel uicario noſtro denũciẽt ut contra eoſdem ad ulteriora procedere ualeamus.

De raptoribus. Cap. XLV.

SPoliatores ſtratarum ac raptores alios, qui tranſeuntes per uias & ſtratas publicas, uiduas, pupillos & pſonas alias, præſertim eccl'iaſticas eorũ bonis

ſpogliant, propter eorum uiolentias, quæ perturbationē deſiderandæ pacis inducunt, tali uolumus noſtro ferienti correctionis gladio pœna mulctari, ut tam ipſi quam receptantes eos & ſcienter dantes eis auxilium uel fauorem ipſo facto ſint anathematis uinculo innodati. Hoc quidem ſtatutum uolumus anno quolibet in ſingulis quatuor feſtiuitatibus principalibus ſi ſermo eodem die fiet. Alioquin die ſequenti proximo dum ſermo fuerit in quibuslibet eccleſijs, ciuitatis et diocœſis noſtrarum in cancellis publicari.

De uſuris. Cap. XLVI.

VSurarios actus diuina et humana lege ſatis nouimus exprobatos, & contra exercentes uſuras, nouiſſima conſtitutio concilij Lugduneñ. pœnas ſtatuit exquiſitas, ſed quia quæſito fœnerandi colore, nōnulli ſub titulo uenditionis exercēt uſuras, qui pecunias mutuant datis inducijs ut ſtatuto die recipiant fruges forte in duplo ualore quas deinde ampliori pecunia uēdant, quidam etiam emendo rem pro certa quantitate uenditori dimiſſam, ſtatuto termino pro adaucto numero uſurarum quantitate reuendunt. His fraudibus obuiando prohibemus, ne quis uſurarium abſoluat publicum, uel ad eccleſiaſticam recipiat ſepulturam, niſi cautione præſtita de uniuerſis reſtituendis iuxta conſtitutionem apoſtolicam in concilio Lugduneñ. factam, quæ habetur de uſuris libro ſexto, q̄ incipit, Quanq̄ &c. quā in omnibus parochialibus eccleſijs præcipimus ſingulis annis per regentē curā animarū ſemel uidelicet ī dñica quadrageſimæ, qua canitur Iudica &c. ſolēniter

publicari. Ne autem conſtitutio prædicta cuiquamſit incognita, illam uoluimus hic de uerbo ad uerbũ inſeri.

Quanquam uſurarij manifeſti de uſuris quas recepe rant ſatisfieri expreſſa quantitate uel indiſtincte in ultima uoluntate mandauerunt, nihilominus eccleſiaſtica denegetur ſepultura, niſi de uſuris ipſis fuerit, prout patiuntur facultates eorum plenarie ſatisfactum, uel illis quibus eſt facienda reſtitutio, ſi præſto ſint ipſi, uel alij qui poßint eis acquirere, uel eis abſentibus loci ordinario, aut eius uices gerenti ſiue rectori parochiæ, in qua teſtator habitat, coram aliquibus fraude dignis de ipſa parochia, quibus quidem ordinario uicario aut rectori prædicto modo cautionem huiuſmodi eorum nominẽ liceat præſentis conſtitutionis auctoritate recipere, ita q̃ perinde actio acquiartur, ac ſi ſeruo publico de ipſius ordinarij mandato idonee de reſtitutione facienda ſit cautum. Cæterum ſi raceptarum uſurarum ſit quantitas manifeſta, illam ſemper in cautione prædicta exprimi uolumus, alioquin aliam recipiens cautionem huiuſmodi arbitrio moderandam, ipſe tamen ſcienter non minorem q̃ ueriſimiliter creditur, moderetur, & ſi ſecus fecerit ad ſatisfactionem reſidui teneatur. Omnes autẽ religioſos & alios qui manifeſtos uſurarios cõtra præſentis ſanctionis formam ad eccleſiaſticam auſi fuerint admittere ſepulturam, pœnæ Lateranen̄. concilij contra uſurarios promulgatæ ſtatuimus ſubiacere, nullus manifeſtorum uſurariorum teſtamentis interſit, aut eos ad confeßionem admittat, ſiue ipſos abſoluat, niſi de uſuris ſatisfecerint, uel de ſatisfaciẽdo pro ſuarum uiribus fa-

cultatum præſtent,ut præmittitur idoneam cautionem, teſtamento quoq; manifeſtorum uſurariorm aliter fa‧ cta non ualeant,ſed ſint irrita ipſo iure.

De pœnis occaſione interdicti. Cap. XLVI.

SAcri prouincialis concilij ordinationi inhærendo hac conſtitutione perpetuo ualitura, ordinatione reuerendiſſimi domini cardinalis Cãpegij legati in ſua reformatione præinſerta,poſita pro præſenti rerum ſta tu ſalua ſancimus, ut ſi in antea aliqua eccleſiaſtica uel ſecularis perſona cuiuſcunq; dignitatis ſtatus uel cõ ditionis exiſtat,inſtigante diabolo infra ciuitatem & diocœſim noſtras clericum,ut pro clerico ſe gerentẽ in terfecerit,aut mutilauerit,aut ſine licentia ſuperioris ipſius clerici captiuauerit,aut detinuerit,eo ipſo in ter ris,eccleſijs,parochijs,totius archipreſbyteratus in quo huiuſmodi delictũ cõmiſſum,aut clericus huiuſmodi ca‧ ptus fuerit,nõ ſolũ in illo archipreſbyteratu,ſed etiam in quibuſcunq; alijs archipreſbyteratibus,ĩ quibus quẽ piam taliũ detineri cõſtiterit,et in oĩbus locis, in qui‧ bus interfector ſeu mutilator,aut captor,ſeu eius com‧ plices,et ipſi conſiliũ,auxiliũ,et iuuamẽ præſtantes, do miciliũ,aut dñm obtinenentes,& ſiue de facto, ſiue de iure iuriſdictionẽ exercuerĩt, aut obtinuerint,uel mo‧ ram traxerint,& ad quæ deuenerint,& q̃diu in eiſdẽ fuerint,& poſt cuiuslibet ipſorum abinde receſſum ad tres dies continuos ipſo facto ceſſetur à diuinis, & ſer uetur ſtrictiſſime eccleſiaſticũ interdictũ tã diu et quoſ que læſo nobis & eccleſiæ fuerit de tanto flagitio ſa‧ tisfactũ,aut interdictũ hmõi alias fuerit legitime rela‧

xatum, tales etiā iniuratores tanq̄ excōmunicati eo ipſo, à ſingulis arctius euitentur, donec abſolutionis beneficiū meruerint legitime obtinere. Ne aūt hi iuxta promiſſa interdictū ſeruare debentes ſe ualeāt p ignorātiā quomodolibet excuſare præcipimus, ut rectores ſeu plebani eccleſiarū parochialiū, in quorū parochijs facinora prædicta cōmiſſa fuerint, ſtatim, & infra unius diei ſpaciū archipreſbytero ſi præſens in archipreſbyteratu fuerit, alioquin Camerario, & ſi Camerarius etiā abeſſet, uiciniori preſbytero curato illius archipreſbyteratus pn̄ti rē geſtā referant. Qui archipreſbyter, ſeu Camerarius, aut uicinior cōfrater Curatus oībus cæteris cōfratribus archipreſbyteratus huiuſmodi, et etiam religioſis in eo cōmorantibus, infra biduū proximum hoc idem facinus manifeſtet, ac interdictū per eos, & in toto archipreſbyteratu ſeruandū fore notificet, quibus ſup hıs fidē plenā, ſicut noſtris literis uolumus adhiberi. Si quis uero rectorū ſeu plebanorū eccleſiarū parochialiū, aut archipreſbyterorum, uel Camerariorum hoc noſtrum præceptum adimplere contempſerit excōmunicationis ſententiam eo ipſo incurrat, à qua nō poſſit, niſi congrua ſatisfactione præuia liberari, per præmiſſa conſtitutionibus legalibus, & prouincialibus cōtra ſacrilegos prædictos æditis, & alijs quæ de ipſorum pœnis tractant non intendimus derogare, ſed potius eas in ſuo robore uolumus permanere.

Ex eadem generali ſynodo Baſilienſi.

Inſuper eadē ſacroſancta ſynodus Baſilienſis ad uitandum ſcandala & multa pericula, ſubueniendumque

conſcientijs timoratis ſtatuit, q; nemo deinceps à cõmunione alicuius in ſacramentorum adminiſtratione uel receptiõe, aut alijs quibuſcunq; in iudicijs, uel extra cuiuſcunq; ſententiæ, aut cenſuræ eccleſiaſticæ, aut ſuſpenſionis, uel prohibitionis ab homine, uel ab iure generaliter promulgatæ occaſiõe, teneatur abſtinere, uel aliquẽ uitare, aut eccleſiaſticum interdictum obſeruare, niſi ſententia prohibitio, ſuſpenſio, uel cenſura eccleſiaſtica huiuſmodi fuerit, uel contra perſonam, collegium, uniuerſitatem, eccleſiam, aut locum certum, aut certam à iudice publicata, uel denunciata ſpecialiter, & expreſſe, aut ſi aliquẽ ita notoriæ excommunicationis ſententiam conſtiterit incediſſe, quod nulla poßit tergiuerſatione cælari, aut aliquo iuris ſuffragio excuſari. Nam à communione illius abſtineri uult iuxta canonicas ſanctiones, per hoc tamen huiuſmodi excõmunicatos, ſuſpẽſos & interdictos ſeu prohibitos, non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet ſuffragari.

Ad idem ex eadem generali ſynodo.

Quoniam ex indiſcreta interdictorum promulgatione multa conſueuerunt ſcãdala euenire, Statuit hæc ſancta ſynodus, quod nulla ciuitas, oppidum, caſtrum, uilla, aut locus eccleſiaſtico poßit ſupponi interdicto, niſi ex cauſa ſeu culpa ipſorum locorum ipſorum, aut domini, ſeu rectoris, uel Officialium. Propter culpam uero ſeu cauſam alterius cuiuſcunque priuatæ perſonæ huiuſmodi loca interdici nequaquam poßint auctoritate quacunque ordinaria uel delegata, niſi talis perſona fuerit prius excõmunicata, aut denunciata, ſiue in eccleſia publi-

cata, ac domini, ſeu rectores, uel Officiales auctoritate iudicis requiſiti huiuſmodi perſonam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non eiecerint, aut ad ſatisfaciendum compulerint, qua etiam poſt biduum eiecta recedente uel ſatisfaciente, mox diuina reſumi poſſint, quod etiam in pendentibus locum ipſa ſynodus, uult habere per hanc tamen conſtitutionem, nō uolumus eſſe ſublatam conſtitutionem noſtram præmiſſam, quæ incipit, Sacri prouincialis.

De pœnitentijs & remißionibus. Ca. XLVIII.

TAmetſi iuxta ordinationem & conſtitutionem ſanctæ matris eccleſiæ in concilio Lateraneñ. ſub Innocentio tertio celebrato æditam et factam, quæ habetur ſub titulo de pœnitentijs & remißionibus in antiquis. Quilibet doli capax teneatur ſaltem ſemel in anno confiteri proprio ſacerdoti, uel de eius licentia alteri, & eucharistiæ ſacramentum ad minus in paſcha recipere. Certificati tamen ſumus (quod certe dolenter referimus) q̃ nonnulli ciuitatis & diocœſis noſtrarum incolæ & inhabitatores bis turbatißimis pernicioſarū dogmatum & nouitatum temporibus, etiā pluribus annis non ſint confeßi, nec ſacrum euchareſtiæ receperint ſacramentum. Itaq; pro paſtoralis officij noſtri debito, ut tales circa propriam ſalutem deſides, ad meliorem uitam omni ſtudio & ſolertia reducantur, diſtricte præcipimus & mandamus dictum Lateraneñ. concilij conſtitutionem in omnibus parochialibus eccleſiis annis ſingulis per eccleſiarum parochialium rectores et curam animarum habēies, bis in quadrageſima ſemel in domi-

nica Inuocauit, & iterũ in dominica qua canitur Lætare, de ambone publice & ſolenniter publicari. Et ne conſtitutio huiuſmodi cuiquam ſit incognita, illam præſentibus uerbo ad uerbum inſerendum curauimus.

OMnis utriuſq; ſexus fidelis, poſtquã ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio ſacerdoti, & iniunctam ſibi pœnitentiã proprijs uiribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reuerenter ad minus in paſcha eucharistiæ ſacramentũ, niſi forte de proprij ſacerdotis conſilio ob aliquã rationabilem cauſam ad tp̃s ab huiuſmodi pceptione duxerit abſtinendum, alioquin & uiuens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Vnde hoc ſalutare ſtatutũ frequenter in eccleſijs publicetur, ne quiſq; ignorantiæ cæcitate uelamen excuſationis aſſumat. Si quis autẽ alieno ſacerdoti uoluerit iuſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiã prius poſtulet & obtineat à proprio ſacerdote, cum aliter ipſe illum poßit abſoluere et ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus ut more periti medici ſuperinfundat uinum & oleum uulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris circũſtantias & peccati, quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cuiuſmodi remedium adhibere diuerſis experimentis utendo ad ſaluandum ægrotum. Caueat autem omnino ne uerbo aut ſigno, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem, ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreßiõe perſonæ caute requirat. Quoniã qui pecca-

tum in pœnitentionali iudicio ſibi detectum præſumpſerit reuelare, non ſolum á ſacerdotali officio deponẽdum decernimus, uerumetiam ad agendum perpetuã pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

Quia nonnulli religioſi terminis ſuis non contenti in perditionem ánimarum in caſibus ſedi apoſtolicæ, & nobis reſeruatis in ciuitate & diocœſi noſtris ſubditos noſtros abſoluere præſumunt, licet de hoc nullam receperint poteſtatem, præſenti decreto inhibemus, ne deinceps nudo uerbo ipſorum religioſorum aſſerẽtium ſe talem habere poteſtatem, niſi alias de poteſtate huiuſmodi fecerint fidem legitimis documentis, credatur, declarantes abſolutiones eorum in caſibus prædictis factas nullas eſſe, niſi hoc ſpecifice à ſede apoſtolica, ſeu à nobis eis ſit conceſſum.

Ad idem.

Inſuper omnibus preſbyteris curatis & non curatis noſtrarum ciuitatis & diocœſis inhibemus, ne de caſibus epiſcopalibus nobis reſeruatis, quas duximus inferius annectendos, niſi quatenus iuxta tenorem præinſertæ reformationis reuerendiſsimi domini cardinalis Campegij de latere legati hoc ipſis conceditur ſeu permittitur ſe intromittere audeant, ſed ad nos ſeu uicarium noſtrum, omnes infraſcripti remittantur, decernentes abſolutionem per eos abſq; ſpeciali conceſſione noſtra ſeu uicarij noſtri in caſibus huiuſmodi, præterquam in mortis articulo factam uiribus penitus carere.

De ſententia excommunicationis. Ca. XLIX.

Voniam excommunicati abſoltos ſe eſſe nõnunquam mentiuntur, ex quorum communione pericula eueniunt animarum, præſenti conſtitutione inhibemus, ne de cætero quiſque ſacerdos curatus nobis ſubiectus quamcunque perſonan eius parochiæ, quam ſemel per noſtras, ſeu uicarij uel Officialis noſtri literas excõmunicatorias ſigillatas excommunicatam denunciauit, aut contra quam tales literas uidit & recipit, ultra ad diuina ſua ſcienter admittat, uel coram eo celebret, aut abſolutum credat uel teneat, niſi abſolutionem ſuam literatorie & ſigillatam illius ſigillo qui eum excõicauit ſibi prius oſtendat. Tranſgreſſores autem ultra pœnam iuris quam incurrant, pœnam condignam non euadent.

Quamuis contra abſentes ad ſynodũ uocatos ad pœnas iuris procedere id eorum contumacia exigente poſſemus, ex cauſis tñ certis nos monentibus mitius agentes, ſub ſpe quod in futurum noſtra benignitate attenta reddantur obedientes, pœnarum huiuſmodi effectum duximus ſuſpendendum, & ſuſpendimus per præſentes.

Præterea, ne clerus noſter cenſuris, & ſententijs eccleſiaſticis auctoritate ordinaria propter ſtatutorũ trãſgreßionem & non obſeruationem à nobis, & prædeceſſoribus noſtris latas, dummodo à iure latæ non ſint, inuoluatur, illas tollimus in his ſcriptis eaſdem in arbitrarias pœnas per noſtrum uicarium in transgreſſores infligendas committentes, citra tamen pœnarum iuris ſublationem, quibus per hoc nolumus derogare.

Cæterum

CAETERVM CASVS EPISCOPIS *ſpecialiter reſeruati ſunt infraſcripti.*

Item: *Rebaptizatus, Reconfirmatus, uel reordinatus.*
Item: *Qui matrimonium poſt ſpōſalia iurata cum alia quam ſponſa contraxerint.*
Item: *Mulier quæ antequam certificaretur de morte mariti, ſecundo contraxerit.*
Itē: *Ille q uirginē deflorauerit, oppreſſerit, et rapuerit.*
Item: *Opprimens propriam prolem.*
Itē: *In ſe ſterilitatē uel aborſum quomodolibet ꝓcurās.*
Item: *Homicidium, facto, præcepto, conſilio, conſenſu, auctoritate propria, aut auctoritatiua exhortatione, uel quouis alio modo committens.*
Item: *Inceſtum in tertio, aut proximiori gradu conſanguinitatis, aut affinitatis committens.*
Item: *Voti trangreſſores.*
Item: *Symoniacus.*
Item: *Vſurarius.*
Item: *Raptor.*
Item: *Sacrilegus.*
Item: *Incendiarius.*
Item: *Latro.*
Item: *Eccleſiam conſecratam ſanguinis uel ſeminis effuſione polluens.*
Item: *Quilibet eccleſiæ, uel cœmiterij, aut emunitatis, uel libertatis eccleſiaſticæ uiolator.*
Item: *Quilibet excōicatus à canone uel cōſtitutione.*
Item: *Sacerdos proditos confeßionis.*

Item: Celebrans in eccleſia interdicta, uel altari non conſecrato, aut mobili ſine licentia, uel ſine indumẽtis, aut non ieiunus.

Item: Non ordinatus celebrans uel miniſtrans in ordine quem non habet.

Item: Sacerdos, cuius negligentia, uel culpa aliquid inhoneſtum, uel aliqđ ſcãdalũ circa ſacramẽta euenit.

Item: Quilibet deierans, ſeu ueniens contra ſuum iuramentum.

Item: Falſarius literarum & monetæ.

Item: Quilibet manus uiolentas inijciens in patrem, & matrem ſuam.

Item: Quilibet coniugatus contrahens matrimonium, uiuente uxore, cum ſecunda, uel intrans religionẽ, uel recipiens ſacrũ ordinẽ coniuge inuita et ecõtra.

Item: Coniunx qui & quæ in mortem cõiugis effectualiter machinatus uel machinata fuerit.

Item: Scienter coiens cum infideli.

Item: Promotus per alium, q̃ per proprium epiſcopum ſine licentia.

Item: Furtiue ſeu per ſaltum uel extra ſtatuta tempora promotus.

Item: Excommunicatus, uel ſuſpenſus, aut interdictus in ordine ſuo miniſtrans: uel qui taliter ligatus aliquem ordinem ſuſcepit.

Item: Scienter ſepeliẽs corpus excõicati in cœmiterio, uel etiam non excõicati tempore interdicti.

Item: Abutens quomodolibet ſacramẽtis eccleſiæ, ut puta Hoſtia, Chryſmate, uel alia re ſacra.

Item: Omnis adulter & adultera ſaltem publicus & publica.

Item: Quilibet ſcienter extra caſum neceßitatis baptizans propriam prolem, uel illam tenens in baptiſmo aut confirmatione.

Item: Omnis hæreticus, aut fautor participatorue hæreticæ prauitatis.

Item: Committens Sodomiticum crimen, aut cum brutis commiſſum.

Item: Quilibet cum ſanctimonialibus coiens.

Item: Omnes clamdeſtinæ contrahentes ſponſalia, niſi infra tempus ſtatuti ſuprapoſiti illa ſolẽnizauerint.

Poſtremo, ad ſiniſtræ ſuſpenſionis tollendum ambiguum, inhibemus, ne quis ſacerdos, uel religioſus de cætero confeßionis mulierum audiat alibi q̃ in loco publico ubi uideri poßit.

Lecta & publicata fuerunt hæc ſtatuta ſynodalia Reuerendißimi patris & domini, D. Valentini epiſcopi Hildeſemẽ. in ſynodo epiſcopali per ipſum perſonaliter in ciuitate et eccleſia Hildeſemẽ. celebrata, die lunæ poſt dominicam Lætare, quæ fuit decimaſeptima menſis Marcij. Anno à natiuitate domini, Milleſimo quingenteſimo triceſimonono.

FORMVLA VIVENDI CANONICORVM, VICARIORVM ET *aliorum preſbyterorum ſecularium.*

SIC *pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi, ut reddã uota mea de die in diem.* Scribitur pſal. 60. Super hoc uerbo dicit gloſſa Auguſti. Si uis in æternum pſallere, redde uota in iſto die, id eſt, quod promiſiſti nũc ſolue, donec uenias ad illum diem in quo perenniter cum omnibus ſanctis deum laudes. De omnibus enim bonis quæ in præſenti facimus, deum in futuro perenniter laudabimus. Quod igitur illic acturi ſumus, hinc inchoare debemus. Ecce uenerabilis dñe, quã breue uerbũ, ſed fœcundũ & omni ſuauitate plenũ, ueſtroq; deſiderio aptiſsimũ. Scribitis nanq; & reſcribitis, p aliqua exhortatione & informatione uobis trãſmittenda, ſuper qualitate ſtatus ueſtri, quaſi nõ habeatis ad manum ſanctorũ regulas & formulas, iuxta quas ſecure uos regulare poßitis. Si nõ humilitas ueſtra pariter & bona uita uos excuſarent, decidendi nos occaſionem potius q̃ exhortationẽ aut informationem expetere timeremus. Coacti igitur (deus ſcit) facere tentamus quod neſcimus, & niſi ipſe calamũ dirigat, inutilis

erit labor iſte, ſed utinam non pernicioſus. Nunq̃ enim ſermo exilis doctum quemlibet aut exaſperat aut impedit. Et cum ego ueſtræ perſonæ notitiam non habeam, niſi tantillũ quod (ſicut dictum eſt) mihi preſbyter eſtis, & cuiuſdam cathedralis eccleſiæ canonicus, idcirco ſecure conſulere non ualeo.

De quinq; horribilibus exemplis contra eos qui uitam ſuam emendare uolentes, ſtatim cum compunctionis ſpiritum ſentiunt, ſe perfectos eſſe arbitrantur, & in modo uiuendi eligendo ſanis conſilijs non utuntur, ſed iuxta motum capitis ſui ambulant. Cap. I.

Dicit beatus Gregorius in paſtorali ſuo, Non una eademq; cunctis exhortatio congruit, quia nec cũctos par morũ qualitas aſtringit. Quod uni prodeſt, alteri nonnunq̃ obeſt. Dicã rem hanc breuiter ſub quintuplici exemplo quæ uos in admirationẽ & cautelam magnam adducere debet. Non lõge ante hos annos preſbyter quidã fuit admodum bonæ uitæ, quem hoc ordine diabolus decepit. Conſuluit nãq; ſibi, ut ſe interficeret, ut martyr fieret, aſſerens hoc dño plurimũ placere. Tandem miſer arrepto pugione, proprium perfodit uentrẽ, ſperans in hoc obſequiũ ſe præſtare deo, ſed cum plagam ſenſiſſet, ilico exclamauit, dicẽs: Heu heu deceptus ſum. Accurrentibus autẽ uicinis & cauſam ſciſcitantibus, cuncta narrauit, moxq; miſerabiliter uitam finiuit.

Alius quidam ualde timoratæ uitæ, cum informari nollent, in erroneam conſcientiam lapſus, dixit ſe deſpe rare de uenia propter ſeueritatem iudiciorum dei, qui ſimiliter laqueo ſe ſuſpendens, interijt.

Tertio, quidam preſbyter caſtiſſimæ uitæ fuit, ita ut nec probatæ uitæ fœminis loqui auderet, uerum cum ad beatam Mariã in hæremo peregrinari diſponeret, uirgo quædã ſancti propoſiti eidem ſe ſociauit, ut hac occa ſione diu conceptam deuotionem ſibi colloquendo reue laret. Sed proh dolor poſt longa tandem colloquia ĩ car nis uitium ſunt collapſi.

Altera etiam quædam uirgo per omnia probiſſima mihi nota, cum non poneret modum deuotioni ſuæ, eo quòd iugiter orare & contemplari uellet, in freneſim perpetuam cecidit.

Quædam etiam uirgo cum maritari nollet ex magna deuotione à ſeculari conuerſatione abſtinere diſpo ſuit: Hanc inimicus in tantam auaritiæ facem depulit, ut de eius quoq; ſalute plurimum timeretur. Hæc uene rabilis dñe breuiter dixerim, ut è uicino oſtenderẽ, quã tum etiam periculum in ſacris exhortationibus cõtinge re poteſt, ſi non debite applicantur. Ecce ponamus ante noſtros oculos qñq; hos quos præfati ſumus: Si primo dixerimus, ꝙ fortiter ĩ uia dei ambulare debuerit, ecce inde occaſionem propriæ necis accepit. Si ſecundo dica mus ut deum timeat, ecce, inde in deſperationẽ corruit. Si tertio dixerimus, proximum tuũ ama ſicut teipſum, ecce propter hoc in luxuriã cecidit. Si quarto dixeri mus contemplationi inſiſte, ecce hac occaſione in amen-

tiam peruenit. Si quinto dixerimus, ut prudēter ſe ge-rat in omnibus, ecce propterea pene in auaritiam irre-mediabiliter lapſa eſt. Omnes hæ doctrinæ q̃ ſanctæ q̃ deuotæ ſint, ſed his perſonis ſic diſpoſitis q̃ ſint perni-cioſæ, dat idem beatus Gregorius exemplum de pane q̃ uitam fortiorum roborat & paruulorum necat. Simi-liter medicina quæ nonnunquam uni morbum innuit, & alteri uires aufert: ſic ſacra ſcriptura eſt quibuſdā odor uitæ in uitam, quibuſdam odor mortis in mortem. Neq; hoc ideo uenit quaſi ſacra exhortatio mala ſit ſed propter inſufficientiam audiētium, quæ communiter ex ſuperbia pullulare ſolet. Nā ſunt pleriq; qui q̃ cito ſſ i-ritum compunctionis ſentiunt, ſtatim ſe perfectos arbi-trantur, neque ullius magiſterij moderamini ſe ſubdere uolunt, dicentes: Ego ſum bonæ uoluntatis, totum quic-qd dico aut facio, cordialiter noto &c. quaſi hoc ſuffi-ciat contra tot antiqui hoſtis uerſutias, & quia nunquā diſcipuli ueritatis fuerunt, ideo facile à ſpiritu erroris ſeducuntur. Nulla enim ars haberi præſumit, niſi prius intenta meditatione diſcatur. Dicit quidam uenerabi-lis doctor, q̧ bonæ uoluntati nihil eſt periculoſius, ſi nō recta ratione reguletur. Hoc eſt notabile & formido-loſum uerbum, & dat rationem, quia de natura uolun tatis eſt, q̧ ſit cæca, & de natura boni eſt q̧ ſit ſui diffu ſiuum. Quæ igitur ſemper cæca eſt q̧ ubiq; diſcurrere uoluerit, quid illi reſtat, niſi caſus continuus? Vnde Cy rillus de hoc dicit: Certe nil plus nocet, q̃ aliorum ſpre to conſilio, ut propria præcipit uoluntas ambulare, qui ſuæ tantum uoluntati credit in cunctis quæ facit, finem

odibilem adinueniet. Exempla de hoc ſunt infinita. Igitur qui ſecure ambulare deſiderat, non ſibi confidat, neque deum tentare debet, quaſi ipſe ſibi deſuper ſcientiam infundere merito teneatur, quia ipſum amoroſo corde quærit. Hoc nanque & ipſe dedit, ſed neque de hoc ſibi blandiri quiſquam poterit quòd bonæ uoluntatis eſt, quaſi hoc à ſe habeat, ſed ſolicite penſare debet, quomodo talentum ſibi diuinitus datum dignæ expendat gratiæ, digne cooperando, ſciens q; non omnia chariſmata ſimul donantur in ſua plenitudine, ſicut nec impetu uno uirgultum excreſcit in arborem robuſtum, ſed omnia tempus ſuum habent, & per determinatas moras regulatiſſime unumquodq; tendit ad ſui conſumationem. Eſt igitur conſilium omnium ſanctorũ patrum, qui de moribus ſcripſerunt, quòd homo bonæ uoluntatis quærere debet uirum aliquem diſciplinatũ & in ſacra pagina bene doctum, cui totum cor ſuum, & propoſitum plene reuelet, à quo mandata uiuendi accipiat, quæ etiam tam diu diligenter obſeruet, donec ipſo licentiante, aut certe ſpiritu ſancto reuelante ad altiora ſe transferat. Hic nanq; uir heroicus ſiue ſpiritualis omnia dijudicat, naturam conſiderat, propoſitum explorat, & iuxta hoc quod uiderit expedire, ſingula moderatur. Cuius etiam conſilijs tanquam diuinis eſt obtemperandum, quia in eo habitat ſpiritus ſanctus. Qui de his dubitat, legat regulam beati Hieronymi ad Euſtochium, & epiſtolam ad Demetriadem et alia eius opuſcula, ſimiliter Auguſtini, Benedicti, Bernardi, &c. & ſi aliter inuenerit, quod non puto, mendacij me ar-

guat: Verum ut per quotidiana exempla id probem ad oculum iſta uidemus in ſcholis uirtutum, id eſt, approbatis religionibus, ubi de his omnibus diligenter inquiritur, nec quiſquam in feruore nouicio permittitur ambulare, iuxta motum capitis ſui, quaſi ſecurus ſit de omnibus, eo q̃ habuerit bonam uoluntatem, ſed ſecundũ regulas ſanctorũ patrũ inſtituitur in omnibus. Et qui ſic procedit, ſecure procedit & proficiet, non tamen ſine grandi labore & tentatione quotidiana. Quia tentatio eſt uita hominis ſuper terrã. Et Adæ dictum eſt: In ſudoris uultus tui ueſceris pane tuo. Specialiter autem uirtutis exercitium eſt circa difficilia: quare merito ad hoc idoneus magiſter, ſcilicet, qui ſcientiam et experientiam eius habuerit, quia teſte. S. Gregorio: Ars artium eſt regimen animarum. Dicitur notanter idoneus magiſter, quia multi reperiuntur conſultores fallaces, inflati ſpiritu arrogantiæ, aut auaritiæ, & multos ſeducunt. Heu quot homines ſimplices, & bonæ uoluntatis perierunt per tales ſimulatores. Dicam breuiter rem quæ mihi accidit. Cum aliquando in adoleſcentia mea uiſitaſſem quendam ſolitariũ laicum, qui iugi clauſura ſedebat in quodam conclaui ſeorſum, & ab eo uerbum ædificationis interrogaſſem; inter multa conſilia quæ dixit, hæc, aut ſimilia uerba adiunxit: Qui uult eſſe perfectus Chriſtianus debet uendere omnia quæ habet, & dare pauperibus, & oſtiatim mendicare, ſicut Chriſtus fecit: et nihil amplius curare d'ſcripturis, quia ſcripturæ confuſæ ſunt propter multiplicitatem gloſſarum, & bonum eſſet, q̃ uniuerſæ gloſſæ combureren-

tur. Hæc & ſimilia miſer ille uerboſitando dogmatizauit. Cumque diligentius cogitaſſem de his, quia adhuc ignarus eram huius aſtutiæ, quidam præſbyter dixit mihi, ne cures de phantaſijs illis. Nuper quendam fabrum ſimiliter docuit, qui cum omnibus diſtractis mendicare cæpiſſet, uniuerſi maledixerunt ei, dicentes: Cur mendicare uis cum fortia membra habeas ad operandum, redi ad officium tuum. Quid plura? Tandem cũ nil ſibi à quoquam daretur, nec quid manducaret, inueniret, deſperatione tactus in flumen ſe præcipitàs ſubmerſus eſt. Similia plura de talibus leguntur. Ecce uenerabilis domine, quanta eſt aſtutia antiqui hoſtis, etiam contra homines bonæ uoluntatis. Quare ſummoopere uobis præcauendum eſt, ne in laqueũ eius incidatis. Placeat reuerentiæ ueſtræ hoc aduertere quod communiter dicitur, religioſi poſſunt ſe facilius iuuare contra tentationem inimici propter multa, &c. Hæc eſt etiam ſententia beati Bernardi & Hieronymi. Ratio eſt, quia ſemper alieno arbitrio diriguntur, nec quicquam de uoluntario habent. Peccatum autem eſt adeo uoluntarium, quod ſi non eſſet uoluntarium non eſſet peccatum.

De mala libertate canonicorum ſecularium. Ca. II.

Hinc concluditur, quòd uerus obediens uix poteſt peccare, ex quo ulterius per oppoſitum concluditur, q᷈ qui non uult obedire, uix poteſt benefacere. Iam quæſo, reflectite hæc ſuper ſtatum ueſtrum. Quid eſt q᷈ quidam ita uitare ſolent ſicut obedientiam? cum uenia loquor, nonne hæc eſt quotidiana uox do-

minorum canonicorum paucis exceptis? Nos liberi ſumus nemo nobis præcidere habet: nos cum domini ſumus, nolumus ut præcipiatur nobis, ſed ipſi alijs præcipere debemus. Nunquid ſerui ſumus? Ach male liber eſt qui diaboli ſeruus eſt. Nonne uulgariter dicitur, Quãto ſtirps nobilior, tanto ceruix flexibilior? Quid de ſua generoſitate tales habent gloriari, quando nec diuino nec humão iudicio ulla in eis ingenuitatis indicia reperiuntur? Iam dictum eſt, q̃ nobilitas uera ſiue ſecularis ſiue ſpiritualis, cum prõptitudine obediendi ſoleat agnoſci. Itẽ ulterius ſequitur, q̃ ſi uerus obediẽs facilius põt uitare peccatũ, econtra qui nõ uult obedire, difficilius poteſt peccatũ uitare, imo pœnitus non poteſt, quia diabolus eum ad omne malum impellit, quem nullo diſciplinæ freno alligatum cernit. Prona eſt nanq; omnis ætas ad malum. Igitur uenerabiles domini, ſi uultis ſerioſe ueſtram ſalutẽ procurare, cauete ab hac mala libertate, cauete et à falſis & imperitis magiſtris, per hæc duo pœnæ totũ mũdũ diabolus poſt ſe trahit. Tollantur è medio iſta duo. ſ. pertinacia obediendi, & fallacia erroneorum magiſtrorum, quid ulterius periculi remanebit in orbe terrarum? Si cuncti magiſtri bene docerent, ſi cuncti diſcipuli bene obedirent, nõne reformatus eſſet mundus? hic tota difficultas, hic totius uitæ Chriſtianæ perfectio latet.

Sed abſit hoc, dicit libertas mala, ut ſic me alteri ſubdam, quòd nihil mihi reſeruem, uiuit dominus, ego pariter conſiliabor, ego quod placet faciam, alienum non audiam, niſi forte illum qui loquitur mihi placentia. O

periculum periculorum nimis ſuper omnes filios Adam *effuſum,quod utiq; pauciſsimi,effugiunt,ſcilicet electi, perfecti in timore dei.*Et ut breuiter dicatur, *V*ia *lata ad gehennam eſt mundialis iſta libertas pro qua pœnæ omnis homo certat,uſq; ad mortem,iuxta uulgatũ prouerbium:* Libertas *præualet auro.* Videamus *exemplũ familiare,*Nauis *in medijs fluctibus ſine gubernatore, nunquid uere libera eſt an non?*Si *uere libera eſt, ad portum ſecure perueniet:ſin autem, ſubmergetur,* Sic *eſt oĩs homo,qui diuinis legibus non eſt inſtitutus, nunquam aliquis talis eſt ſaluatus,quia à diabolo poſsidetur,ad cuius uoluntatem uinculis prauæ conſuetudinis tenetur irretitus.*O *utinam uiderent ſinguli quod uidit beatus.* Martinus.*Cum enim aliquando ueniſſet ad palacium cuiuſdam tyranni,uidit quendam maximum dæmonem ſedere ſuper collum eius inſtar equitis, qui ipſum duxit quocunque uolebat.*Simile *beataq;* Brigida *uidit,*Cum *quidam ſuperbi prælati aſcendiſſent ſuper equos pompaticos,ꝙ toties* AEthiopes *quidam aſcenderunt ſuper colla ipſorum,*Sic *miſer homo decipitur,putans ꝙ ſuam impleat uoluntatẽ & neſcit ꝙ diaboli ſeruit impulſibus ad omne malum.*Hæc *ſunt ſtipendia malæ libertatis,quando ſcilicet unuſquiſque facere delectatur,quod ſibi propria uoluntas ſuadet,quam communiter diabolus quodam quaſi hæreditario iure facile ſibi ſeruire cogit.*Ecce *quod homo ſumme diligit et appetit,hoc ſumme ſibi pernicioſum eſt, propriam ſcilicet adimplere uoluntatem,ut nemo ei dicere poſsit,cur ſic facis, aut ab illis abſtineto &c.quia hac libertate*

omnibusq; uicijs exponitur.

Quid ſit ſecundum carnem uiuere. Cap. III.

VNde Apoſtolus ait: Si ſecundum carnem uixeritis, moriemini, Vbi ſic dicit beatus Auguſtinus: Ille ſecundum carnem uiuit, qui ſecundum ſeipſum uiuit, id eſt, pergit quo uult, dormit quando uult, et quã diu uult, loquitur quicquid uult, mãducat et bibit quando uult, & quantum uult, ridet, iocatur, ociatur prout uult, occupatur quando uult, et in quibus uult, quicquid naribus ſuaue eſt quærit, quicquid auribus blandum, quicquid oculis delectabile, quicquid corpori ſuo iocundum exercet & proſequitur, Delectatur in ueſtimentis curioſis & epulis ſplendidis & domibus glorioſis. Quid multa? Omnia deſideria carnis ſuæ exquirit, & perficit ſicut uult & quando uult. Qui ſic uiuit, abſq; omni dubio æterna morte morietur, ubi nunquam quicquam habebit ex his quæ uult, ſicut exemplificat dominus in euangelio de diuite epulone, qui hic omniã ad nutum habuit prout uoluit, ſed poſtea unam guttam aquæ obtinere nõ potuit pro refrigerio linguæ ſuæ in tanta pœnalitate conſtitutus, in qua adhuc eſt uſq; hodie & in æternum manebit, nec unquam gutta illa ei dabitur, ſed iugiter peius habebit. Ecce uenerabilis dñe, q̃ inſenſati ſunt, qui hic de mala libertate gloriãtur, nõ uolẽtes ſubmittere collũ ſuũ iugo Chriſti, qui dixit: Diſcite à me, qa mitis ſum et humilis corde, Tollite iugũ meũ ſup uos, et inuenietis requiẽ aĩabus ueſtris.

Cum quibus conuerſari debet canonicus ſecularis. Cap. IIII.

Cum quibus conuerſari debet canonicus ſecularis. Cap. IIII.

IGitur penſate diligenter ſtatum cõſcientiæ ueſtræ, quomodo uixiſtis, & quomodo quotidie uiuatis, & quales ſint cum quibus conuerſamini: quia ex hoc magna dependet portio ſalutis ueſtræ. Dicit nanque ſpiritus ſanctus, ſpiritus utiq; ueritatis qui neminem fallit per os prophetæ: Cum ſancto ſanctus eris, & cum uiro innocente innocens eris. Et cum electo electus eris, & cum peruerſo peruerſus eris. Vbi dicit gloſſa, Ex conuictu mores formantur. Nam qui tangit picem, inquinatur ab ea. Et qui terit herbam odoriferam, percipit ſuauitatem eius. Quia reuera uita humana, non eſt ludus puerorum, Ecce ut plane loquar uobis, quia preſbyter & canonicus eſtis, non licet niſi cum ſpiritualibus conuerſari, quia de eleemoſynis uiuitis, et ideo omnino debetis uos aptare ut ſitis dignus et gradus mediator inter deum & homines. Hoc enim clericus ſonat quaſi de hoc ſeculo acceptus & ſorti domini mancipatus. Igitur cum deo & ſpiritualibus uiris erit conuerſatio ueſtra, ſi recte uiuere uultis. Item non ſufficit qualitercũque uiuere, ſed ſicut canonicus, id eſt, regularis. Canon enim dicitur regula, inde canonicus. id eſt, regularis. Dicitur autem regula quia regit, & ſecundum quam aliquis bene regulatur ac dirigitur.

Qui non uult regi et dirigi, non eſt canonicus. Cap. V.

IGitur qui non uult regi nec etiam dirigi, ipſe non eſt canonicus. Si aũt non eſt canonicus, tũc coram

deo non poteſt leuare fructus præbendæ, cuius titulum falſo nomine poßidet. Quod ſi leuauerit, peccat, et ad reſtitutionem coram deo tenetur. Et ſi reſtituere nō ua let, tunc diuina iuſtitia ipſum æternæ ſeruituti adiudicabit, ſi in hac uita, dum adhuc tempus habet, condignā pœnitentiam non egerit. Hoc oībus modis eſt tenēdum, ꝙ impoßibile eſt, ꝙ unus quadrans iniuſte leuatus apud deum ſit in obliuione, ſicut aperte euangelium dicit: Si uadas cum aduerſario tuo in uia, compone te cum illo, ne forte tradat te iudici, & iudex exactori, & exactor mittat te in carcerem. Amen dico tibi, non exhibis inde, donec ultimum quadrantem reddas. Vere hoc eſt formidabile uerbum cunctis qui leuant grandes redditus eccleſiarum iniuſte, Aut ſi iuſte leuant, ſi tunc diligenter non ſtudent orare, & alia debita eccleſiaſtica facere prout tenentur. Vos autem uenerabilis domine, qui ſpiritu dei tactus, non diſſolute, ſed canonice uiuere uultis, ſupradictum Pſalmiſtæ uerbum in princio poſitum, diligenter aduertite, ſcilicet, Sic pſalmum dicā nomini tuo in ſeculum ſeculi, ut reddā uota mea de die in diem. Faciant alij quicquid uelint, uos iugiter ruminate huius uerſiculi efficaciā, & utinā in tantū uobis familiaris iſte uerſiculus fiat & dulceſcat, ut quoties cāpanæ ſonitum auditis, deuote eū ſubmurmuretis, dicendo ſic, Pſalmum dicam nomini tuo. Hoc enim ſuaue colloquium inter deum & animam deuotam non inuacuū tranſibit, ſed magnam gratiam reportabit. Poſt etiam iſte uerſiculus, ſecundum quoſdam expoſitores ſic ordinari, Retrograde enim legatur in conſtruendo, uideli-

eet, Si reddam uota mea de die in diem, id eſt, per ſingulos dies, ut pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi, id eſt, merear te laudare in æternum. Et hic ſenſus eſt planior q̃ primus, uterque tamen bonus.

Quilibet canõicus aut uicarius primo debet intentionem ſuam dirigere ad dominum deum. Cap. VI.

PRo cuius uerſiculi maiori explanatione quantum ad propoſitum eſt aduertendum, quod duo poſſunt in eo conſiderari, quæ cuilibet canonico bonæ uoluntatis, aut uicario, ſiue parochialis eccleſiæ rectori, imo unicuiq; ſpirituali uiro ac bonæ uolũtatis Chriſtiano ſunt præcipuæ neceſſaria, cuilibet ſecundũ proportionem ſtatus ſui. Primum eſt directio intentionis, ſecundum exequutio operis. Igitur loquendo ſecundum propoſitum noſtrum, dicimus quod quilibet canonicus aut uicarius primo debet intentionem ſuam dirigere ad dominum deum, ut quicquid facit, ad gloriam dei or dinet, & hoc notatur, cum dicitur, Pſalmum dicam nomini tuo. Plures nanque pſallunt & bona opera faciũt, non ad dei gloriam, ſed ad ſuam, quærentes laudem ab hominibus aut lucrum temporale. Hi tales non ſoluunt uota ſua, ſed furantur, quia illi cui debent ſubtrahũt fallaciter, et ſibiipſis reſeruãt, licet inutiliter, quia ſe quærunt, & non dei honorem, Sed uerus Chriſtianus pſalmum dicit nomini domini, non ſuo, quia conſiderat q̃ ex ſe nihil eſt, & ideo domino totum tribuit, dicens: Non nobis dñe nõ nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Quicquid enim ſumus, & quicquid habemus tu largiris

giris,ſine te ad ſtatim in nihilum redigeremur. Tu ſine intermißione aſpicis nos, & nunquã obliuiſceris creaturarum tuarum, & quia à te eſt totum noſtrum eſſe & poſſe, & ſcire & quicquid habemus. Ideo merito tibi à nobis debetur omnis laus, honor, uirtus et gloria & gratiarum actio nunc & in ſeculum ſeculi, id eſt, in æternum. Vbi dicit ſanctus Thomas in prima parte Sũmæ, q; deus eſt in creaturis non ſicut calor in aqua, ſed ſicut ſol in aere, quia remota aqua ab igne, adhuc manet ad tempus aqua calida, ſed remoto ſole ab aere, ſtatim aer tenebreſcit, nec quicq̃ luminoſitatis remanet: ſic deus, ſi non continuo creaturam adminiſtraret, ſtatim omnis creatura eſſe deſineret. Et ergo merito uniuerſa creatura debet eſſe parata iugiter ad obediendũ ſuo creatori, ſine quo nec ad momẽtum eſſe põt. Et hæc eſt principalis cã & primaria, q̃re deo ſoli debetur honor et gloria, quia ipſe eſt à nullo, ſed oĩa ab ipſo ſunt.

Quilibet canonicus aut uicarius debet aduertere quibus & qualibus debitor ſit iuxta uocationẽ ſuam, et hoc, ad qd' tenetur, debet opere implere. Cap. VII.

HAec aũt contemplatio iocunda in libro creaturarum in immenſum extendi poteſt, nec doctore opus habet, quia quaſi uiolenter ingerit ſe humanis ſenſibus, ita ut inexcuſabilis ſit omnis homo. Vñ dicitur ĩ Iob: Interroga iumenta terræ, & docebũt te. Hinc ſecundũ Apoſtolum: Quæcũq; facimus, ſiue comedamus, ſiue bibamus, ſiue aliud quodcũq; faciamus, oĩa quidem ad dei gloriã faciamus. Hoc aũt nobis eſt utile, non ei,

quia nullius eget. Secundo ẽt quilibet canonicus aut uicarius debet diligẽter aduertere, q́bus & qualibus debitor ſit iuxta uocationẽ ſuam, & hoc diligenter opere adimplere ad quod tenetur prout melius poterit, quia ſibi nõ ſufficit generalis quædam bona uolũtas, ſine operis executione, ſicut dicit dñs in euangelio: Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnũ cœlorum, ſed qui facit uoluntatem patris mei. Et iterum: Qui cuſtodit mandata mea & ſeruat ea, hic eſt qui diligit me. Eſt autem dei mãdatum, ut reddamus omnibus debita. Eſt autem quilibet canonicus triplex debitor, ſcilicet deo, ſibi, & proximo, de quibus multa ſcripta in ſanctis libris reperiuntur. Sed quantum ad præſens ſufficit arbitramur, ꝙ oĩbus legaliter ſatisfaciat, ſi diuinum officium debite perſoluit. Si aũt aliquid ultra facit, illud ſupererogationis eſt, & hoc iam quod dicimus, uocatur debitum eccleſiaſticũ, ſed ſi aliunde ſe obligauerit ad partem, ad quod eum eccleſia non aſtringit, hoc uocatur debitum perſonale, ad hoc etiam tenetur, ſi licitum fuerit & honeſtum.

Valde multa ad hoc requiruntur, ꝙ aliquis rite officium diuinum perſoluat, & ꝙ aliquis dignus habeatur diuinis intereſſe. Cap. VIII.

IGitur tota intẽtio debet ad hoc tendere, ut officiũ eccleſiaſticum rite perſoluat. Et hoc tangitur in ſecunda particula prædicti uerſiculi. ſ. Reddã uota mea de die in diem. Quæ uerba multa includunt, quia ualde multa requiruntur ad hoc, ꝙ aliquis rite diuinũ officiũ perſoluat. Sicut & iam uulgariter dicitur, ꝙ plura ne

ceſſaria ſunt pauperi anteq̃ diues fiet, ẽt plura neceſſaria ſunt unicuiq; homini anteq̃ dignus habeatur diuinis intereſſe myſterijs, ẽt beatiſſimis angelis pauendis. Hoc ideo ſancti cõcorditer dicunt, quia eſt ultra hoĩem diuina tractare, imo ultra oẽm creaturam. Et ideo diuinũ officium iniungitur eccleſiæ miniſtris, & præcipue epiſcopis & preſbyteris qui ab hoc Hierarchi dicuntur, id eſt, ſacri prĩcipes diuinorũ myſteriorũ. Alij miniſtri, quia his ſociantur, et ad tam ẽt pauẽda ſacramenta ſubſeruiunt ſedule omni ſanctitate & puritate fulgere debent, ut dicit beatus Auguſtinus. Cõtemplemini quid ſit ſancto populo dei præeſſe, et cõſiderate quale ſit, ſacramentis diuinis inſiſtere. Altario placere debent qui de altario uiuunt. Et epiſcopus inſtruendo ordinandos, dicit ꝙ cũ magno timore eſt ad ſacros ordines procedendũ atq; prouidendũ, ut cœleſtis ſapientia, probi mores, & diuturna iuſtitiæ obſeruatio ad id electos commendet. Ecce uenerabilis dñe, qualia ſunt uota, & qualia eſſe debent quæ reddere oportet de die in diem quemlibet eccleſiaſticum. De his beatus Gregorius pulcherrimum librũ ſcripſit, quem omnino ſuadeo ſæpius legatis, ſcilicet Paſtorale, ĩ quo inuenietis ultra q̃ dicere ualeo, cũcta ſaluti ueſtræ neceſſaria. Summa nanq; diſcretione ſingulis (iuxta qđ expedit) ſalutares largit̃ doctrinas.

Si aliqua de antiquis obſeruantijs eccleſiæ ſunt collapſa, poteſt canonicus laborare pro reformatione eorũ, uel in domo propria ſupplere illa per alia exercitia ſpiritualia. Cap. IX.

De quotidiano autem exercitio ſpecialiter nihil ſcribere poſſum, niſi quod iuxta laudabilem ueſtræ eccleſiæ cõſuetudinem uos regatis in horis nocturnis pariter & diurnis. Quod ſi aliqua de antiquis obſeruantijs collapſa ſunt, poteſtis quantũ gratia uos adiuuerit laborare pro reformatione eorundem. Si audire alij noluerint, tunc quantũ ad ueſtram perſonam attinet poteritis in domo propria illa ſupplere per alia exercitia ſpiritualia, iuxta conſilium diſcreti uiri.

De regula canonicorum ſecularium, quæ in quibuſdam eccleſijs habetur. Cap. X.

Habetur etiam in quibuſdam collegijs regula q̃dam canonicorum ualde bona, olim in concilio Aquenſi ædita, & collecta ex dictis ſanctorum. Sed nullum ſcio collegium hodie, in quo ita ſeruetur ſicut in ea ſcriptum eſt. Et propter hoc quidã dicunt q̧ abolita ſit. Forte hoc uerum eſt quo ad aliqua; ſcilicet refectoriũ, dormitoriũ, et ſimilia poſitiua, ſed quo ad alia quæ ſunt iuris diuini ſtabilis eſt & manet in euum. Ratio autẽ quare tam ſalubris regula abolita ſit, ſupra dictum eſt, quia pauci ſunt, qui ſubmittere uolũt ceruices ſuas iugo diſciplinæ, ſed omnes libertatem affectant.

Qui hanc formulam ſtudioſe ſeruauerint, etiam in ſeculo manentes, religioſam uitam ducere poſſunt. Cap. XI.

Vos autẽ uenerabiles domini, qui per uiam illã incedere uultis quæ arcta eſt, & ad uitam ducit, per quam pauci ambulant, diligenter eidem regulæ mores ueſtros cõformate, quia optima eſt ex elegãtiſſi-

mis ſanctorum doctrinis cõpoſita, & ita diſcrete procedit, ut cuilibet bonæ uoluntatis uiro bene ſit portabilis. Et quia forte nonnulli ſunt uobiſcũ qui libros iſtos, aut non habent, aut propter paupertatem ſibi procurare nõ ualent. Igitur ne illis charitas noſtra deſit, aliqua hic annotare breuiter ex eiſdem & alijs deuotis libris intendimus, per quæ ſuam cõuerſationem regulare poſſint, ut corã deo & hominibus in ſanctitate proficiant. Quod ſi ſtudioſe hæc obſeruauerint, abſq; dubio etiam in ſeculo manentes, religioſam uitam ducere poſſunt. Hoc autem præmittendum eſt, ꝙ ſecundum diuerſas tẽporum uices, diuerſi modi uiuendi in clero fuiſſe narrãtur, de quibus Gratianus in Decretis plura collegit, præcipuæ in ca. xij. quæſtione prima & alijs locis multis. In primitiua ſiquidem eccleſia nullus ad clericatũ aut ſacros ordines admittebatur, niſi magna ſanctitate cæteros antecederet omnino à cõuerſatione laicali ſegregatus. ſummaq; religioſitate præfulgens. Nam tanta crudelitate & ſæuitia pagani tunc fidem perſequebantur, ut preæſſe nemo uellet niſi ualde perfectus, quia teſte beato Gregorio: Quicunq; erat prior in dignitate, prior trahebatur ad martyrium Stetit autem hoc tempus annis pene trecentis, uſq; ad Silueſtrum & Conſtantinum magnum, in quo pene nullus honor & reuerentia fidelibus deferebatur, quia tunc erat apud uulgares ſcandaloſum eſſe Chriſtianum, ſed poſtq̃ Conſtantinus magnus & alij principes templa idolorum ſubuerterunt & baptiſmum ſuſceperunt cœpit Chriſtianũ nomen in gloria eſſe apud communem populum, et probi-

bitæ fuerunt occiſiones fidelium, unde tunc fides maxime creuit. Idem autē Imperator uolens eccleſiaſticos in honore eſſe maximas poſſeßiones eccleſiæ contulit, unde clerici & pauperes ſuſtentarētur, quatenus commodius diuinis intereſſe poſſent, & pro cōi populo diligentius orarent. Similiter & alij principes in diuerſis locis fecerunt, & extunc eccleſiaſtici ab his operibus uacare cœperunt, & ſedule diuinis inſiſtere uiuentes de eleemoſynis fidelium. Videntes aūt ſancti patres qđ grādis conflueret multitudo, & quod ſine aliquo utili labore & occupatione cohabitare non poſſent, eccleſiaſticum officium regulas uarias & diuerſos uiuēdi modos inſtituerūt, unuſquiq; prout ſpiritus ſanctus illi dabat. Nam beatus Hieronymus diuinum officium ordinauit, Ambroſius hymnos & cantū ſuperaddidit, Pachomius, Baſilius, Auguſtinus, & alij regulas ædiderunt. Maxima quoq; tunc ſanctorum hæremitarum & monachorū multitudo extitit. Fuitq; tunc uix aliqua differētia inter religioſos & clerum, quia nondum erat iſta ſolēnis profeßio inſtituta, quæ hodie ī monaſterijs frequētatur. Verum ſucceſſu temporis & charitate frigeſcente hæc generalis ſanctitas ualde cœpit declinare ſingulis abeuntibus poſt concupiſcentias ſuas, in tātum q, cœpit diuiſio apparere inter eccleſiaſticos. Ita q, quidam nominabant ſe canonicos, quidam monachos, prætextu cuius magna ſuperbia & auaritia in clero ſurrexit. De quibus Gregorius ſæpe mentionem facit in dictis ſuis, & alij. Huic autem peſtiferæ abuſioni ſancti patres occurrere uolentes, & clerum ad priſtinum ſtatum prouoca-

re cupientes, regulam quandam canonicorum in concilio Aquenſi tempore Lodouici imperatoris magno cum moderamine ex antiquorum dictis collegerunt, præcipiẽtes, ut qui in monaſterijs uiuere monachico more nõ uellent, huius regulæ inſtitutis omni conſcientiæ ſecuritate ſe tradere poſſent. Sed rurſum ab hac ſancta regula ita deſperabiliter eccleſiaſtici nunc defecerũt, ut uix aut nullo modo poßibile ſit, ꝙ unquam reduci poßint, impleturq; hodie illud propheticum: Et erit ſicut populus, ſic & ſacerdos.

Canonicis & uicarijs bonæ uoluntatis malitia huius temporis obeſſe non poteſt, faciant melius quod poſſunt, et ſolicite ambulent cum deo ſuo & ſalui erunt. Cap. XII.

VErum qui bonæ uoluntatis ſunt, illis malitia tẽporis obeſſe non poteſt. Faciant melius quod poſſunt & ſolicite ambulent cum deo & ſalui erunt, quod ut facilius poßit, ſeptem ſolicitudines, circa quas bona uoluntas occupare ſe debet, aduertent.

De debita exterioris hominis compoſitione tam in loquendo q̃ comedendo. Cap. XIII.

SOlicitudo igitur prima bonæ uoluntatis ad hoc tendere debet, ut exteriorem hominem debite cõponat, tam in loquendo q̃ comedendo, bibendo, ambulando, &c. quatenus quicunque mores ipſius conſiderat, ædificetur & dicat: Ille eſt diſciplinatus uir & utilis in officio eccleſiaſtico, quia omnes ſanctam uitam in eo uident. Hæc autem compoſitio morum inter

ſimplices et mūdanæ uitæ hoīes maxime eſt neceſſaria, quia facillime ſcandalizātur, qñ uel parū clerici ad libertatē extrinſecā declināt. Ecōtra aūt, qñ uidēt eos mature incedere, & timorate cōuerſari in oī caſtitate & ſobrietate, tūc maxime ædificantur & uenerātur eos.

De ſobria menſa & cibis ſimplicibus, mediocribuſq;. Cap. XIIII.

SIt igitur menſa frugalis, de cibis ſimplicibus, non nimis delicatis, nec nimis großis, ſed medie temperatis, quia hoc expedit ad ſanitatem corporis.

De ieiunijs temperatis. Cap. XV.

IEiunia ſic temperare ſtudeat, ut non laſciuiat, nec etiam deficiat in ſeruitio domini. Hoc nanq; tentator omnino nititur perſuadere, ut aut nimis homo repleat uentrem, aut etiam indiſcrete abſtineat, ſed mediū eſt tenendum.

De habitu. Cap. XVI.

SIt habitus humilis, non nimis uilis nec nimis pretioſus, ſed mediocriter honeſtus ſine omni curioſitate, longus & amplus, ne forma corporis more, ſecularium appareat foris. Poteſt autem duplicem ueſtitum ſeruus Chriſti habere, unum meliorem pro diebus feſtiuis, alium deteriorem pro diebus ferialibus. Color aūt ſit niger, uel griſeus, uel etiam blauius, ſed non ſanguineus aut ſubuiridis ut nō dicatur ei, quod diabolus improperauit cuidam: Si plus poſſes, plus faceres.

De loquutione. Cap. XVII.

SInt uerba pauca, rationabilia & utilia, non uana, non otioſa, non ſuperflua, non riſoria, non

detractoria, non ſcurrilia, non maledica, non inuerecun da, non litigioſa, non clamoroſa, ſed ſuauia, religioſa et gratioſa, ut dicit Salomo. Sapiēs in uerbis ſeipſum ama bilem facit, gratia autem ſtultorū effundetur. Itē: Verbum dulce multiplicat amicos, ſermo aūt durus ſuſcitat furorem. Item Hieronymus: Beata lingua eſt, quæ non nouit, niſi de diuinis ſermonem texere. Verum non hæc ſic ſunt intelligenda quaſi nunquam ſit licitnm uti uer bis iucundis & ſolatioſis, quia ſecundum omnes morales, Vir ſapiens & timoratus pro loco & tempore poteſt uirtuoſe aliquando rigorem remittere, & hoc maxime pertinet ad uerba iucunda, in quibus hæc debent omnino uitari, ut ſcilicet nō ſint inhoneſta, nociua aut detractoria. Et hæc remiſsio debet fieri, quando omnia ſerioſa ſunt perſoluta loco & tempore debito, & cum talibus perſonis, quæ ex hoc non ſcandalizātur, & tali intentione, ut hac recreatione fortius ualeat ad ſerioſa uirtutis opera redire. Exemplum horum legitur de ſancto Iohanne Euangeliſta, & de ſancto Antonio, quorū hæc ſententia eſt, ꝙ expedit aliquando contemplationē intermittere propter infirmitatem naturæ, ut poſtea melius ad ſpiritualia uidenda animus redire ualeat, ſicut arcus diſtentus fortius iaculum proijcit, q̄ qui ſine intermiſsione tenſus tenetur, unde Auguſtinus dicit: Volo tandem ut tibi parcas, Nam ſapientem decet interdum remittere, mentis aciē rebus agēdis intētā.

Medium ſemper eſt tenendum. Cap. XVIII.

ET ſicut ſupradictum eſt de ieiunio, ſic & hic de hoc ſolatio uirtuoſo dici poteſt, ꝙ diabolus niti-

tur hominem ducere ad duo extrema,ſcilicet ut ſic ſer uenter bonis operibus inſiſtat,quatenus totaliter inuti lis fiat,uel q̃ ſine intermiſſione ludis ac ſolacijs uacet, & alia bona opera negligat.Sed medium eſt tenendum & hæc regula optima eſt, & ubiq; applicanda , quia uirtus in medio cõſiſtit. Iuxta *illud:* Ne *qd nimis,ne qd minus.* Mediũ *tenuere beati.* Et *teſte beato* Bernar. Di*ſcretio eſt auriga uirtutũ, ſine qua uirtutes ſunt uitia.*

De *reformatiõe interioris hominis.* Ca. XIX.

SOlicitudo *ſecunda bonæ uoluntatis ad hoc tende re debet,ut etiam interiorem hominem reformare ſtudeat,ut ſcilicet uelit quæ deus uult eum uelle , ſciat quæ uult eũ deus ſcire , & recogitet ſiue memoretur quæ uult eũ deus cogitare.* Et *hic eſt maior labor , neq; unius diei,ſed qui nunquam incipit,nunq̃ perueniet.* Igi*tur inuocato diuino auxilio totaliter nos propter im minentem talẽ neceſſitatem ad hoc opus præcingamus.* Magni *nãq; meriti eſt huic negocio inſudare,q̃uis non pro uoto idipſum acquiratur quod intenditur.* Sciendũ *eſt igitur,q̃ internus noſter homo triplici morbo eſt in feƈtus,id eſt,tria ſemper cõcupiſcit,quæ ſemper deberet ſpernere.* Et *hic oritur omnis illa difficultas proficiendi in uirtutibus,quam boni uiri ſentiunt,etiam uſque ad mortem quidam maius,quidam minus.* Hoc *eſt quod di cit beatus* Paulus: *uideo aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.*

De bello legis d'i cõtra legẽ diaboli ĩ uno hoĩe. C. XX

ECce *bellũ mirabile in homine,unũ cõtra unum.* Lex *dei contra legẽ diaboli.* Lex *dei dicit:* Con-

temne omne quod eſt in mũdo & adhærere præceptis domini creatoris tui. Contra lex diaboli dicit: Nihil ſit tibi curæ de inuiſibilibus, ſed ſtude dilicias corporis tui habere, & honorem huius mundi, & diuicias ad omnẽ copiam. Iterũ lex dei dicit. Caue ne audias eam, ſed mihi obtempera, quia omne quod eſt in mundo, uanũ eſt, nec mũdus te iuuare poterit nec ſeipſum. Cõtra lex diaboli dicit: Ne permittas te decipi, quia omnia grauia ſunt: ego autem habeo tria quæ tibi ſunt utilia ualde & delectabilia, ſcilicet omnia concupiſcibilia carnis, et oculorum tuorum, & pompã huius ſeculi, exerce te in iſtis & fœlix eris.

De triplici concupiſcentia. Cap. XXI.

EX hac triplici radice oritur omne malum, & ideo primus labor hic debet inchoari, ut hæc triplex concupiſcentia carnis, uidelicet oculorũ & uanitatis qđ eſt ſupbia uitæ, nõ quidẽ radicitus extirpetur, qđ ẽ impoßibile, ſed cõculcetur, ne herbã peccati germinet: ſicut uidemus q̃ uia quæ frequenter pedibus teritur, nõ pducit gramina, q̃uis radicẽ intus habeat, ſed ſi nõ calcatur, tunc ſtatim uireſcit. Sic anima quæ ſemper exercetur in uia mãdatorũ dei nõ producit mala opera q̃uis inclinationẽ malã intus adhuc habeat, ſed ſi tepeſcit ab operibus bonis, tunc concupiſcentia mala q̃ intus dormiuit, euigilat, & in opus prauũ foras erũpit.

De elongatione ab occaſionibus concupiſcentiarum. Cap. XXII.

IGitur ſtudioſe præcauendum eſt, ſi homo ad internam pacẽ cupit peruenire, q̃ elonget ſe ab omnibus

occaſionibus,quæ has concupiſcentias ſolent prouoca-re,ſicut boni religioſi faciunt,qui per caſtitatē & ie-iunia & diſciplinas & uigilias ac labores quotidianos mortificant concupiſcentias carnis,& maxime fugien-do otium & familiaritates & colloquia mulierum et per paupertatem uoluntariā mortificant concupiſcen-tias oculorū per obedientiam & ſubiectionē mortificāt appetitum ſuperbe inclinationis huius ſeculi cui proxi ma eſt occaſio omnium peccatorū quæ dicitur libertas ſecularis,quæ nullo iugo diſciplinæ uult ſubdi, Contra inſidias uitiorum,quod periculoſiſſimū eſt,ſicut aperte apparet de milite inſano & fatuo,qui cum aliū percute re non poteſt,inſuper nec ſibi ipſi prouidere uult,ut ar mis ſe muniat cōtra hoſtium tela,huic nihil reſtat, niſi mors acerba & finis ſine honore. Sic omnis homo (qui in uia dei uult ambulare ſecundū propriam uolun tatē & non præcauet ſibi ab occaſionibus peccatorū) peri-clitabitur. Et datur exemplū de Dauid, qui idcirco in adulterium cecidit,eo ꝙ oculos non cuſtodiuit, et in nu meratione populi ſimiliter grauiter deliquit,quia infor mari noluit. Si in his tantus propheta cecidit, quid no-bis faciendū eſt,niſi ut tota diligentia cuſtodiamus cor da & corpora noſtra? Similia multa de alijs leguntur. Pax igitur cordis,tunc acquiritur,quādo mens gratia fortificata uitioſam inclinationē cōpeſcit, ne malū qđ cupit,poſſit proficere. Nō autem pōt homo ex proprijs uiribus & de cōmuni gratia,internū bellū penitus ſeda re,ut nunquam malas inclinatiões aut immiſſiones ſen-tiat,ſed poteſt in tantum proficere,ꝙ huiuſmodi leuiſſi

me uincat. Et datur exemplum de principe aliquo mediocri, qui et ſi non poteſt hoſtes ſuos expellere de patria ſua, poteſt tamen eos ligare, captiuare aut humiliare, in tantũq; nunq̃ ſine ſuo cõſenſu aliquod dominiũ aut tyrannidẽ in ea exerceant. Hinc dicit beatus Paulus, qđ non debeat peccatũ regnare in mortali corpore noſtro, quaſi dicat: Et ſi non poteſtis facere ut non ſit, tamen facere poteſtis ut non regnet.

De duplici remedio contra peccatũ. Ca. XXIII.

ECce duplex remediũ cõtra peccatũ: unũ, ut ſe elõget homo bonæ uoluntatis ab occaſiõibus peccatorũ: Aliud ut cõtinue & feruide opibus bõis ĩſiſtat.

Quod homo regulã uiuendi ſibi eligat iuxta ſuæ naturæ et ſui ſtatus cõgruẽtiã. Ca. XXIIII.

SOlicitudo tertia bonæ uoluntatis debet eſſe, ut ex prædictis duobus, ſcilicet ex debita compoſitione exteriorum morum, & interno exercitio ſpiritualis deuotionis aliquã ſibi regulã uiuendi eliceat, iuxta ſui ſtatus, et naturæ cõgruentiã, quã regulã uniformiter obſeruet, & in ea uſq; in finẽ laudabiliter pſeueret. Hoc nanq; eſt oĩum ſanctorũ patrũ conſiliũ, cuius etiã exemplum in oĩbus pœnæ quæ ſub cœlo ſunt, uidemus. Omnia nanq; habent naturã & modũ & cõſuetudinem & ordinẽ, ſicut patet in ſole, luna, ſtellis, plantis, beſtijs, & alijs (quæ ſecundum naturã ſunt) uniuerſis q̃ pulchre q̃ ordinate, q̃ perſeueranter & uniformiter cuncta procedunt & redeunt, currunt & recurrunt, creſcunt & decreſcunt. In ſolis autem humanis moribus irregularitas cernitur, & quia etiam nec ex natura, nec ex

induſtria habet homo, ut ſuos actus regulare merito-rie poßit, ſed ex dei gratia, iō confidere ſibi nullatenus debet, neque ſibi aſcribere ſi aliquid boni fecerit, debet tamen facere quod in ſe eſt, ut tota natura & induſtria gratiæ cooperetur ne uacua in ſe maneat, Igitur natura per gratiam nobilitata initium eſt bonæ uitæ. Hanc *communiter dicunt ſancti patres, bonam uoluntatem.* Voluntas *nanque dicitur totus homo, propter imperium quod habet ſuper cæteras uires, & ideo in ea ponitur totum pondus meriti & demeriti. Si homo conſentit bono, meretur: ſi malo, demeretur. Si bono cooperatur, amplius meretur: ſi malo, amplius demeretur:* Ex *quibus patet, quòd homo bonæ uoluntatis poteſt iugiter mereri, q̃ diu eſt in ſtatu uitæ.* Ratio *eſt, quia poteſt actualiter bono conſentire, aut in bona occupatione ſe tenere.* Hoc *autem fit, quando regulariter uiuendo omnia opera ſua ordinat ad gloriam dei, ſic aut aliter dicendo:* Iam *uolo dormire uel comedere uel hoc uel aliud facere tali intentione, ſicut hoc merito uerus Chriſtianus facere debet:* Et *cupio in omnibus placere deo.* Exemplum *huiuſ datur de bonis religioſis, de quibus firma ſententia eſt, quòd ſine intermißione merentur, quia ſemper ſunt in obediētia aliqua, quamuis non laborent uel orent continue, quia nec hoc regula præcipit, ſed quia ſe conformāt intentioni regulæ.* Igitur *ſiue regula præcipiat ſiue conſulat, aut laborandum, aut quieſcendum, ſemper ſunt in obedientia.* Quare *tam quieſcendo quàm laborando merentur, quia utrunque ad uirtutem pertinet, ſe-*

cundum quòd hoc ſpiritus ſanctus fieri mandauit. Iuxta hanc formam quilibet eccleſiaſticus uir, ſiue paſtor fuerit parochialis eccleſiæ ſiue canonicus, ſiue uicarius eccleſiæ collegiatæ, aut alter qualiſcunque abſtractæ uitæ de patrimonio uiuens, poteſt ſibi legem ſtatuere ſanctorum regulis conformem, & ſecundum illā uniformiter uiuere, ſicut uiuunt religioſi ſecundum regulas ſuas iuxta conſilium diſcreti uiri, in ſpiritualibus experti. Hoc modo cūctæ religiones inchoatæ fuerunt. Vnde dicit beatus Bernardus: Qui uult bene uiuere, ſtudeat unū diem bene inſtituere, deinde adiungat ſecundū, dein de tertiū, & ſic de ſingulis, donec paulatim ad bonam conſuetudinem ueniat. Bona autem cōſuetudo, fortitudinem ſubminiſtrabit, qua acquiſita, efficitur homo naturaliter uirtuoſus, quia uſus eſt altera natura. Ita fiet quod primo fuit intolerabile per cōtinuationē efficitur ſuaue & quaſi naturale, dūmodo à cœptis nō deſiſtat. Qui autē uariis exercitiis naturam ſuam diſtemperat nunc illud nunc aliud guſtando, nunquā erit homo ſolidæ ſanctitatis, ſed uagus & profuſus ſuper terram, ſibi & aliis oneroſus, & utilis nulli. Vnde dicit Helinandus, ꝙ bene uiuere, eſt uniformiter uiuere.

Quod homo ſuam doctrinam ad practicā ponat. Cap. XXV.

Solicitudo quarta bonæ uolūtatis eē debet, ut poſtq̄ eſt diligenter informata, quid ſibi expediat et quid non, ſtatim illud quod ſuæ naturæ & ſuo ſtatui conueniens eſt, ad practicā ponat, ſicut Sapiens ait: Quod-

cunq; poteſt manus tua, inſtanter operare. Multi nanq; decepti ſunt hac tentatione, dicentes: Quid habes feſtinare, ſufficit tibi uiuere, ſicut cæteri uiuũt, propitius eſto tibi. Contra hanc tepiditatẽ oportet fortiter dimicare unumquemq; qui in uia dei uult proficere. Qui aũt tepidus eſt, ad charitatis augmentum nõ perueniet, ſed ſi quid habet, hoc ipſum perdet, unde dicitur talibus p increpationem illud Naſonis: Militiæ ſpecies amor eſt, diſcedite ſegnes. Vt autem aliquid exemplaris bonæ uitæ nouelli canonici habeant, dictarium quoddam breue hic adnotauimus, quod nihilominus in alijs deuotis libris & autenticis regulis plenius reperitur. Proteſtamur quoq; nullum præiudicium per hoc uelle nos offerre, alijs diuerſis uiuendi modis perfectioribus quaſi ſecurum eſſet ab altioris uitæ inſtitutis ac regula ad hæc minima deſcendere, ſed his qui adhuc inſtituendi ſunt, iſta quamuis exigua obeſſe non putamus.

De dilectione dei & proximi. Cap. XX.VI.

IN primis igitur, ſecundum conſiliũ beati Auguſtini, diligatur dominus deus ſuper omnia, & proximus infra deum, & ad deum, & propter deum. Et ex iſta dilectione & propter conſeruãdam et augendã hãc dilectionem omnia alia exercitia fiant tam ſpiritualia q̃ corporalia, Deinde inuocato diuino auxilio, dicat hæc aut ſimilia uerba in oratione: Domine qui me ex nihilo creaſti, & uſq; in hanc horã perduxiſti, tibi gratias ago rogans ut omnia præterita peccata mea deleas, & deinceps à peccatis præſerues, ut reliquũ tẽpus uitæ meæ tibi ualeam plene dedicare.

De confeßione

De confeßione. Cap. XXVII.

ET quia teſte Auguſtino, initium bonorum eſt con feßio malorū. Ideo quilibet placere deo cupiens, ſtudeat diligenter ad minus ſemel præteritam uitam diſcutere, & omnia integre confiteri, de quibus eum conſcientia remordet, quatenus ſecuritate adepta, anima quietior exiſtat. Quod ſi ex toto una uice non poßit ſe plene recolligere, tunc paulatim poteſt hoc ſupplere per tempus ſubſequens, donec ſerenitas oriatur in corde.

De propoſito obſeruandi formam uiuendi conceptam. Cap. XXVIII.

SAepe igitur concepta poteſt hanc profeßionem facere in oratione ſua, Miſericordißime domine ſuſcipe me ad gratiam tuam, & à malis uniuerſis præſerua, ut bonum propoſitum quod dediſti, uſq; in finem meritorie ualeam perducere. Propono nanq; hanc uiuendi forman obſeruare quantum infirmitas mea mihi permittit, quatenus iuxta cōſilium ſanctorum patrum, in ſtatu gratiæ tuæ iugiter inueniar ſiue dormiam ſiue uigilē, ſiue comedam ſiue bibam, ſiue laborem ſiue quieſcam, ſiue aliud quodcunq; faciam, Ita tamen q; ſi hunc uiuendi modum in parte uel in toto dimittam, non uolo alicuius criminis eſſe reus apud te ſed libere facere & libere dimittere prout placet. Si autem uult ſe uoto obligare, tunc poteſt ſic dicere: Promitto tibi domine q; ſic & ſic uolo tibi ſeruire per hunc annum, uel duos uel tres, uel omnibus diebus uitæ meæ, donec aliud melius inſpires &c. ſed hoc ego non conſulo, q; huiuſmodi uotū leuiter emittat, niſi cum magna deliberatione & præ-

uia experiētia, quia quamuis ſit maxime meritorium, tamen in libertate iſta qua cōmuniter eccleſiaſtici nūc uiuunt, exceptis religioſis, uix eſt poßibile ꝙ continue unus modus uiuendi à quoquā poßit ſeruari, ſicut apud religioſos fieri ſolet. Verū faciat unuſquiſq; iuxta gratiam ſibi deſuper datam. Qui parce ſeminat, parce & metet. Conuertat ſe etiam toto corde ad beatam uirginem, & ad proprium angelum, & ad alios ſanctos ad quos eum deuotio magis inclinat pro implorando auxilio contra ſpirituales nequitias, quia qñ antiquus hoſtis percipit ꝙ aliquis uult ſibi à peccatis cauere & ad deū ſe conuertere, tunc fraudes multiplicat, ſed qui in domino ſperat, cuncta ſuperat.

Qua hora ſurgendum ſit. Cap. XXIX.

Solicitudo quinta quam habere debet homo bonæ uoluntatis iuxta propoſitum noſtrum, hoc eſt, ut ſecundum apoſtolicam doctrinam per ſingulos dies exhibeat corpus ſuum hoſtiam uiuentem, beneplacitū, rationabile obſequium ſuum, ut ſicut ſeruiuit prius peccatis in immunditiam, ſic iam ſtudeat ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Ad dei ergo gloriam taliter poteſt ſe inſtituere, ꝙ ſic dormitū eā de ſero, ut euigilare aſſueſcat de mane hora tertia, & ſurgens aliquid boni medetur, uidelicet de futuro iudicio, quomodo tunc omnes euigilaturi ſumus. Deinde ueſtiendo ſe poteſt aliquid boni legere, Pſalmum: Quid multiplicati ſunt &c. aut aliud quod placet. Et ſi aliqua illuſione ſe meminit pollutum, percutiat pectus ſuum cum propoſito confitendi, aſpergendo ſe aqua benedicta, & ſic ad oratorium ua-

dat, & debitum ſuum ſoluat, ſicut melius poteſt.

De horis beatæ uirginis. Cap. XXX.

SOlent communiter deuoti eccleſiaſtici permiſcere horas beatæ uirginis Mariæ horis canonicis ſingulas ſingulis. Perſolutis ergo matutinis de beata Maria uirgine, ſi aliquod tempus habet ante pulſum matutinarum de tempore, poteſt, ſe ſpiritualiter occupare in bonis meditationibus, de paßione domini, qualem noctē agnus ille manſuetus pro nobis pertulit, &c.

De pulſu ad matutinas. Cap. XXXI.

CVm autem ad chorum pulſatur, ſtatim exeat uenerabiliter cum omni grauitate & alacritate, ne cum ultimis ueniat.

Quomodo homo ſe habere debeat in ingreſſu eccleſiæ & chori. Cap. XXXII.

INtrando eccleſiam ſe humiliet, quantum poteſt, dicens cum publicano: Domine, propitius eſto mihi peccatori. Non ſum dignus accedere. Et ſic accedat reuerenter inclinando ſe ad altare & crucifixum, & maxime ad uenerabile ſacramentum. Tandem ad ſtallum ſuum ueniens, cogitet quare uenerit, & cōſideret q̄ ad nihil aliud, q̄ ut in conſpectu ſanctorū angelorum pſallat domino. Et ergo fabulationes omnino uitet et ſigna ludicra, totuſq; ſit intentus his quæ tunc cantantur aut leguntur. Et memor eſſe debet, q̄ non ſolum debitor eſt ad uerba diſtincte pronuntianda uel audienda, ſed etiam tenetur facere debitam diligentiam ad intelligentiā & aduertentiam eorum quæ proferuntur.

De diſtractione mentis. Cap. XXXIII.

INſuper & præcauere debet, ne diſtrahatur, ita q̃ totum propoſitũ ſuum ſit, uelle totaliter ſe occupa re cum diuinis, & ſi tunc diſtractio interuenerit, excu ſatur. Et quàm cito deprehendit ſe alienatum, ſtatim re currat toties quoties. Finitis matutinis gratias agit deo, aſſcribendo ei, ſi quid beneſecerit, & de negligen tijs ueniam petat. Et ſi tempus patitur, poteſt domũ ire pro neceßitatibus ſuis, ſemper illud obſeruando, ut ſilen tium ſeruet, donec miſſam celebrauerit uel audierit, ni ſi forte loquendo pauca uerba pro neceßitate occurren te uel utilitate.

De Prima. Cap. XXXIIII.

ET deinde legat primam de beata Maria, præpa randoſe ad primam diei in eccleſia perſoluendã, ſicut ſupra de matutinis. Si uero tunc capitulũ tenetur, diligenter ſe obſeruet, ne in uerbis excedat ſemper inuo cando ſpiritum ſanctum, quia alias ibi citius peccatur, q̃ aliquod bonum agatur. Si tamen aliquid aperte con tra deum, & iuſtitiam, & fraternam charitatem ibi di citur, tunc benigne pro ſuo intereſſe, dicat, ſibi talia nõ placere, dando rationem ſuauiter ne alij ſcandalizẽtur.

Quomodo canonicus in capitulo ſe habe re debeat. Cap. XXXV.

ET eſt notãdum, q̃ diabolus maxime nititur in ca pitulis furorem ſuſcitare ut miſſas ſubſequentes impedire poßit. Quare uidetur q̃ negocia contentioſa alio tempore tractentur, ne deuotio celebrantium impe diatur. Poſt capitulum ſi poteſt habere confeſſorem, li benter confiteatur.

De præparatione ad miſſam. Cap.XXXVI.

DEinde ad miſſam ſe præparet, ſiue celebrãdam, ſiue audiendam prout ſecum diſpoſitum fuerit. Et ſi celebraturus eſt, aut communicaturus, tũc inquã-tum poteſt, obliuiſcatur omnium præteritorum, & ad deuotionem ſe ſummo ſtudio applicet, ut dignum eſt qua tenus tanti ſacramẽti fructus deo ſibi propitio efficaci-ter percipere mereatur. Sunt præterea diuerſorum pa-trum ſcripta de uenerabili ſacramento, & miſſæ cele-bratione, quodcunq; magis conuenit, hoc eligat.

De tertia, ſexta, & nona. Cap. XXXVII.

AD tertiam, ad Sextam, & ad Nonam, deinde iuxta ritũ eccleſiæ ſuæ ſimiliter præparet ſe, ſicut iam dictum eſt de Prima. Nec opus eſt hic plura documenta apponere pro uiris maturis, quæ & qualia pueris in ſcholis proponuntur, ne dominis uenerabili-bus iniuriam facere uideamur. Sufficit meminiſſe illius Ambroſiani, hoc eſt, pulchritudinem uiuendi tenere cõ uenientiam cuiq; ſexui & perſonæ reddere. Hic ordo geſtorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem ac-commodus, & illius Auguſtini: In omnibus motibus no ſtris nil fiat, quod cuiuſquã offendat aſpectum ſed quod noſtram deceat ſanctitatem.

De ſobrietate prandij, & de benedictione menſæ. Cap. XXXVIII.

DEmum finitis diuinis, quãdo prandendi tempus aduenit, cũ omni ſobrietate & gratitudine ci-bum ſumat, ſemper benedicite præmittendo flexis geni-bus, uel reuerenter ſtando. Eleemoſynam aliquã corpo-

ralē(ſi facultas adeſt)faciat,ſimiliter & ſpiritualem, ſcilicet: De *profundis cum collecta pro animabus in purgatorio detētis.Similiter pro afflictis & tribulatis aliquid poteſt breuiter mente tractare,prout dn̄s dederit.*

De *modo in comedendo.* Cap. XXXIX.

M*Odum in comedendo teneat,quem* B. Bernar*dus deſcribit,ut ſcilicet tractim cibum & potum ſnmat ſingulos morſellos bene maſticando,quia tūc dulcius ſapit,nutrit melius,et digeritur ſalubrius.* Om*nino memor ſit ſanctorum angelorum præſentiā adeſſe, in quorum conſpectu ſe reuerenter habere debet.*

De *lectione in menſa.* Cap. XL.

F*Aciat etiam ſibi aliquid legi dé diuina ſcriptura,ut non ſola fauce corporalem cibum ſumat,et mens ſuo ferculo fraudetur.Si uero lectorem nō habet, tunc ponat librum ante ſe,& quantū poteſt , legat pro habenda memoria ſpiritualium.*

De *conuiuijs.* Cap. XLI.

C*Onuiuia,& hoſpites, & nundinas & dedicationes,& concurſus hominum,ſtudeat euitare, quia teſte beato* Hieronymo,*Sūt quaſi quædam catenæ uoluptatis,& qui talia diligit,Chriſto diſplicet.Si tamen hoſpites pauperes aut religioſos habuerit , aut uiros boni teſtimonij,qui eum à bono propoſito nō retrabant,laudabile eſt.*

De *aliqua abſtinentia à carnibus,ouis & lacticinijs.* Cap. XLII.

T*Er in qualibet ſeptimana eccleſiæ ieiunijs, excetptis à carnibus poteſt abſtinere.*Item *ſextis ferijs*

à lacticinijs, & ouis abſtineat, niſi infirmitatis, aut alia cauſa rationabilis obſiſtat.

De gratijs facto prandio dicẽdis, & de dolendo propter exceſſum in cibo uel potu. Cap. XLIII.

FActo prandio, gratias dicat, ſimul dolendo ſi in modo à menſura exceßit, quia ſecundum ſententiam B. Auguſtini. Raro poteſt debita menſura ſeruari. Ait enim: Certo quotidie aduerſus manducandi concupiſcentiam & bibendi, & quis eſt qui non rapitur aliquantulum extra metas neceßitatis.

De dormiendo poſt prandium. Cap. XLIIII.

DEinde poteſt pro recreatione quaſi ſpaciando tranſire ſine magno motu, quia hoc eſt ſanum. Eccleſiaſtici enim qui uolunt ſolicite ſuum officiũ exercere, non habent tempus pro großis operibus faciendis. Et ergo debent ſe diligentius regere in dietis quotidianis, ne in diuino officio inabiles fiant. Poſt hæc ſi naturæ ſuæ conuenit, poteſt parum quieſcere, & maxime in æſtate ne caput grauetur.

Quid faciendum ſit poſt dormitionẽ uel ſpaciationem uſq; ad ueſperas. Cap. XLV.

REliquum tempus uſq; ad ueſperas poteſt libere expendere, ſicut placet, uidelicet, ſcribẽdo, legendo, carpẽtando, aut in hortulo aliqua plantando, ſiue cũ familia colloquendo, de cura rei familiaris & neceſſarijs domus, ſemper illud obſeruãdo, ne cor nimiũ elongetur à deo, qa alias difficulter redibit in priſtinã deuotiõnẽ. Si aũt ſentit ſe grauatũ, tũc põt honeſta colloquia et

ſolatio admittere, ſicut ſupra dictum eſt. Cum autē ueſpertinum tempus aduenerit, tunc præparet ſe, ſicut dictum eſt de alijs horis. Similiter de Cōpletorijs ſuo modo iuxta ritum, & morem eccleſiæ ſuæ &c.

De Cœna. Cap. XLVI.

DEnique ſi cœnādum eſt procedat, ſicut dictum eſt de prandio.

De collatione quando ieiunatur. Cap. XLVII.

SI uero ieiunium extiterit tunc ſecundum conſuetudinem poteſt aliquid parum guſtare, ſiue de ſpeciebus, ſiue de torta cum potu competenti.

Quod ſobria ſit cœna. Cap. XLVIII.

SEmper tamen obſeruādum eſt, ꝙ cœna frugalis ſit & ſobria, alioquin multa inconuenientia ſentiet. Mirum eſt dicere, quomodo nōnulli de eleemoſynis pauperum uētrem rēplent ultra q̄ digerere poſſunt. Quod ſi gratis huiuſmodi deliciæ darentur forte ſimplex malum eſſet, ſcilicet corporis debilitatio. Nunc autem animæ grauamen accreſcit, pro eo ꝙ uix aliquis poteſt ſatisfacere pro eleemoſynis, etiam ſi tantum extremū uictum & ueſtitum inde ſuſciperet. Quid ergo de iactura hac tam grādi tot epularum & deliciarum. De hac ſunt horrendæ ſententiæ beati Hieronymi & Bernardi: Verum quilibet onus ſuum portabit.

Quod quidā poſt cœnam nō loquūtur. Ca. XLIX.

COmpleto deniq; die quorūdam mos eſt, quod nihil poſt cœnam loquantur, ſed ad oratorium feſtinant pro exercitijs ſpiritualibus, et hoc uidetur ſatis perfectum, nec omnibus datū eſt, qui pōt facere, faciat.

Non eſt inconueniens poſt cœnam cum familia honeſte recreari. Caput. L.

SI autem honeſte recreari uoluerit cum familia, nõ eſt inconueniens.

Antequam ad lectum ſe ponat homo, colligat, quo modo diem expenderit, & de negligentiis ueniam petat. Cap. LI.

QVo facto antequam lectum petat, diligenter ſe recolligat, quomodo diem expenderit, de negligentiis ueniam petendo, & ſi aliqua notabilia peccata (licet uenialia) inueniat ſe admiſiſſe diligenter aſcribat, ne obliuiſcatur, ut in craſtinũ ea confiteatur. De bene autem geſtis gratias agat, ſimul rogans deum, ut futuram noctem ſibi ſalubrem, & in puritate & caſtitate, & ſine omni dæmonum infeſtatione periculoſa tranſire concedat; quatenus iterũ mane ſurgens, denuo ipſum cum omnibus ſanctis laudare mereatur.

Iacens in lecto, aliquid boni cogitet, donec obdormiat. Cap. LII.

IAcens etiam aliquid boni ſtudeat cogitare, donec ſimul cum ſancta cogitatione obdormiat.

De perſeuerantia in bono. Cap. LIII.

SOlicitudo ſexta timorati uiri iuxta formulam illam eſſe debet, pro perſeuerantia in bono quod in

uenerit,deficit. Variis nanq; modis nititur antiquus hoſtis quemlibet impedire,ne bonum inchoet, ſed multo amplius,ne inchoata conſumet,ſciens,quo ſola perſeuerantia coronam meretur.

Vitandæ ſunt occaſiones recidiuãdi. Cap. LIIII.

HInc apud religioſos(qui in ſchola uirtutũ quotidie uerſantur)pœnaliter inhibentur oẽs occaſiones recidiuandi,ſcilicet q nõ debent cum perſonis ſecularibus cõuerſari,etiã ſub prætextu pietatis,q non debent egredi ſine notabili cauſa fores monaſterij. Inſuper & uolũtarie magnas pœnas ſibi imponunt,ſi hæc & alia trãſgrediatur. Profeßionẽ etiã ſolẽnem faciunt in cõſpectu eccleſiæ pro quadã cõformatione oĩum quæ in regula traduntur,quatenus uniuerſi ſciãt,eos debitores oĩum quæ in ea ſcripta ſunt. Ecce q̃ ſuſpecti ſunt habendi qui contrariũ docere uolunt,q ſcilicet obſeruantiæ regulares ſint minus pfectæ,propterea quia neceſſariæ cogant ad bonum,non enim uident q̃ ſit prona humana infirmitas ad malũ etiã poſt uotũ. Sancti nanque patres multiplici experientia edocti,huiuſmodi regulas & ſtatuta pœnalia ex inſtinctu ſpiritus ſancti ædiderunt,ne filij eorũ deinceps occaſionem inuenirent redeũdi ad uomitũ. Vnde dicit beatus Hierony. Principium ſpiritualis operis ſi non ſit matura prouiſio,ſolet ſubſequi quoddam carnale,dei templa,ſpiritus ſancti uaſa, niſi diligenti ſeruentur cuſtodia,proſtibula fiunt.

De tentationibus. Cap. LV.

HAEc quia ita ſunt,ſummopere timendũ eſt ſæpe dictis canonicis aut uicariis,ne ab initio decipiã-

tur propter uitæ libertatẽ. Tanto.n.plures occaſiones habet diabolus eos tentandi, quanto ſunt magis indifferentes ad omnia. Si tanto periculo dimicant cum eo boni religioſi, qui ſumma cuſtodia ſunt præmuniti, quid putamus laboris habebunt, qui pœnæ ſoli ſunt cum eo conflicturi? Verum non iſta dicimus quaſi ſoli religioſi ſecuri ſint & alii non, cũ ſcriptum ſit: Fidelis deus qui non permittit ſuos tentari ultra q̃ ſufferre poſſunt. Sed ad auiſandũ de magnitudine periculi, quia reuera ut cætera taceamus, plurimos uidimus deiectos aſtutia ſerpẽtis, quos bonum nimium ſpectabiles reddebat. Nec mirum, qui enim (ut plerunq; accidit) de uia peccatorum conuertitur ad ſtatum pœnitentiæ, nec in ſchola uirtutum exercetur, nec magiſtros idoneos habet, aut ſi habet, non omnino perfectæ eos audit, & quotidie tot ſcãdala & exẽpla mala ante oculos cernit, totq; circũuolantes ſpiritales nequitias patitur. Quid inquam mirũ ſi talis faciliter relabitur in id quod deſeruit. Multa igitur ſolicitudine opus eſt pro perſeuerantiæ dono. Quicunque igitur præſcriptã formulam aut aliã tenere uoluerit, non putet id de ſuis uiribus poſſe quantũcunq; etiam facilis appareat ſed ad dominũ iugiter clamet, ut ipſe det bonum initium, melius medium, & optimum finem, & ſi gratia arriſerit, ſemper ſit pauidus ne eam amittat.

iugum alleuiauerit, importabile eſſet. Vnde Origenes: Antequam ſermo dei audiatur, non eſt tentatio uel tribulatio, ſed ubi ſignum belli, prædicationis tuba oſtendit, tribulationum pugna inſurgit. Hoc *autem quare ſit, dicit* B. *Auguſtinus: Quia cum anima incipit confugere ad* Ieſum, *ſtatim contra eam iraſci, & ſæuire incipit inimicus.* At *ubi anima quæ uitiis ſeruiebat ad culmina uirtutum ſe contulerit, perſecutionem patitur uitiorum,* Hinc *ſcriptum eſt:* Filii *accedens ad ſeruitutem dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* Veruntamen *iſte timor & labor non ſine gaudio eſt, ſicut beatus* Iacobus *dicit.*

Adhuc de tentationibus. Cap. LVII.

OMne *gaudiũ exiſtimate fratres cum in uarias tentationes incideritis.* Hinc *Hieronymus ait:* Nullum *puto in hac uita ſine tentatione uiuere, cui forte ſi una tollitur, mox aliam ſecurius expectet.* Hoc *autem debet eſſe conſolatorium uniuerſis, qui tentationibus exercentur, quod dicit beatus Gregorius:* Hoſtis *noſter quanto magis nos ſibi rebellare conſpicit, tanto amplius expugnare contendit.* Eos *enim pulſare negligit, quos quieto iure ſe poßidere ſentit.* Et *illud Auguſtini:* Non *eſt maior tentatio, quàm nulla tentatione pulſari.* Hinc *dicit ſanctus Thomas notabile uerbum:* Multi *grauiter ceciderunt in aduerſis, ſed multo plures, & multo grauius ceciderunt in proſperis, eo quod tentatio quandoq; ſentitur in aduerſitate, ſed raro in proſperitate.* Verbi *gratia: Cum aliquis increpatur, affligitur in corpore, moleſtatur ĩ rebus uel amicis, ſentitur ten-*

tatio ſiue motus impatientiæ indignationis, uel odii, Cū uero diligitur, laudatur, honoratur, tunc ſentitur extollentia & inordinata mentis delectatio, nec attendit miſer homo quantum ſibi placeat indebite, qui aliis placere ſe credit Et quanto minus & rarius ſentitur tentatio, tanto minus & rarius, & tanto difficilius tentationi reſiſtitur, quare etiam homo facilius uincitur.

De fraterna correctione & emendatione per bona exempla, & bonas exhortationes. Cap. LVIII.

SOlicitudo ſeptima boni uiri, & præcipue illius q in ſacris ordinibus conſtitutus eſt, eſſe debet pro ſalute aliorum, ut ſcilicet ſuo bono exemplo & exhortatione alios à peccatis trahat, & ad bonam uitā ducat, & præcipue illos qui ei commiſſi ſunt, aut quibus conuiuit, Hoc nanque eſt maxime meritorium ſimul et iuſtum. Quia qui aliquando prauo exemplo, aut forte negligentia ſua aliis fuit cauſa damnationis, iam ſtudere utique debet, ut aliquos rapiat de faucibus inimici et ad ouile Chriſti perducat. De hoc ſic dicit beatus Auguſtinus: Non tantum curemus habere bonā cōſcientiā ſed etiam bonam famam quantum in nobis eſt propter exemplum aliorum. Item Gregorius: Qui in occulto bene uiuit, ſed alieno profectui minime proficit, carbo eſt. Qui uero in imitatione ſanctitatis poſitus lumen

me iuſtus in miſericordia, & increpabit me. Item: *Quoniam ſuperueniet manſuetudo, & corripiemur.* Correctio *tamen prælatorum requirit alium modum nonnunquam propter circumſtantias occurrentes.* Sed *ſimplex clericus, aut preſbyter nihil debet ultra facere quàm* Apoſtolus *dicit, ut ſcilicet procedat in ſpiritu lenitatis, ſeipſum conſiderando humiliter, ne in ſuperbiam eleuetur, & corruat:* Poteſt *autem ſic, aut aliter dicere:* Miror *ſatis de meipſo, quod non amplius ſtudeo emendare uitam, cum quotidie uideo mortem appropinquare, & cum neſcio quando reſponſurus ſum tremendo iudici, de ſingulis quæ feci, aut cogitaui.* Hæc *& ſimilia ſolent prouocare nonnullos ad compunctionem.* Quod *ſi nullum compunctionis ſignum oſtendunt, tunc ſi pie eos uult admonere, poteſt ſic aut ſimiliter dicere:* Bone *amice, ſi uelletis, libenter dicerem uobis aliqua, quæ in corde meo diu portaui.* Et *tũc proponat ei, in quibus eſt defectuoſus, ſemper benigne; quia aliter non recipiet, ſi iracundus & indignabundus emendator apparet.* Verum, *quia ſunt quidam qui huiuſmodi præludia non poſſunt ſufferre, ſed magis rotundo modo uolunt alloqui, ſed neſcio ſi in ſpiritualibus deſeruiat, ſcio quod taliter ſolent loqui:* Ego *ſum ſimplex & planus, non poſſum me ita ſapienter habere &c.* Sed *conſideret uir ſenſatus, quàm ſint proni ad iram, ſi defectus eorum rotundo modo proferantur.* Dicunt *quidam ſe libẽter recepturos informationem, & id ipſum petunt, ſed cum res ad effectum uenerit, inflammantur, iraſcuntur, & nonnunquam peiores fiunt q̃ ante.*

fuerunt. Modeſtia igitur eſt in talibus magis congrua, quamuis aliter quidam putãt procedendum, uerũ quomodocunq; procedatur, dum frater emendatur, ſatis eſt. Dixit *quidam uenerabilis pater in heremo:* Dæmon *nõ expellit dæmonem, ſic uir paßionatus non curat paßionatum.* De *hac autem materia, ſunt multa dicta ſanctorum patrũm, quæ hoc unanimiter concludunt, quòd fraterna correctio ſecure fieri non poteſt, niſi multa diſcretione ſit ſalita.* Et *ſicut nemo leuiter prorumpere debet in propriam laudem, ſic nec in aliorum correctionem, quia alios recte increpare, et ſe digne laudare difficillimum eſt apud imperfectos.*

F*Ormulam hanc uiuendi deo dicatis uiris & clericis ſecularibus in cuiuſdam non poſtremi nominis* Bibliotheca *ſatis oportune repertam ſynodalibus his noſtris ſtatutis ſubnectere, nec inconſultum, nec ab re uidebatur tanquàm noſtro negotio quod agimus, in longo tempore diuexata eccleſia noſtra* Hildeſemeñ. *reparanda, non uſque adeo dißimilem, & alias nec abſurdam nec ineptam, quandoquidem eandem & ab ſanctis patribus, tum ad dei gloriam, tum pro ſalute animarum ſtudioſe cultam, maximoq; pretio habitã cognouimus.* Atque *ſi ab illis in hunc diem eiſdem huius formulæ legibus ita inhæſum atq; inuigilatũ extitiſſet (ut merito debebat) quãtum ab illis diuagatum, declinatũq;*

præ decorum ſtatus ſui & uiuit & degit. Cæterum cũ modernus ſecularium canonicorum ſtatus ſit animarũ periculis plenus, & à ſtatu gratiæ plurimum elongatus, ideo ualde conſultum eſſe uidetur, unicuiq; ſeculari canonico deſideranti in ea uocatione qua uocatus eſt (hoc eſt in eccleſiá illa, in qua præbẽdatus eſt ꝑmanere, & animam ſuam ſaluam facere) ut ſupradictam uiuendi formulam diligenter attendat, ac iuxta poßibilitatem ſuam ad practicam ponat & obſeruet. Eſt enim debito ſecularium canonicorum ſtatui, prout præſentis patitur qualitas temporis optime conueniens. Porro etiam cæteri ſeculares clerici, præcipue uicarii aliją; preſbyteri & in ſacris conſtituti, eandem regulam uel formulam animaduertant, Nam & ipſi in ea modum uiuendi ſibi congruum deſcriptum habent.

FINIS